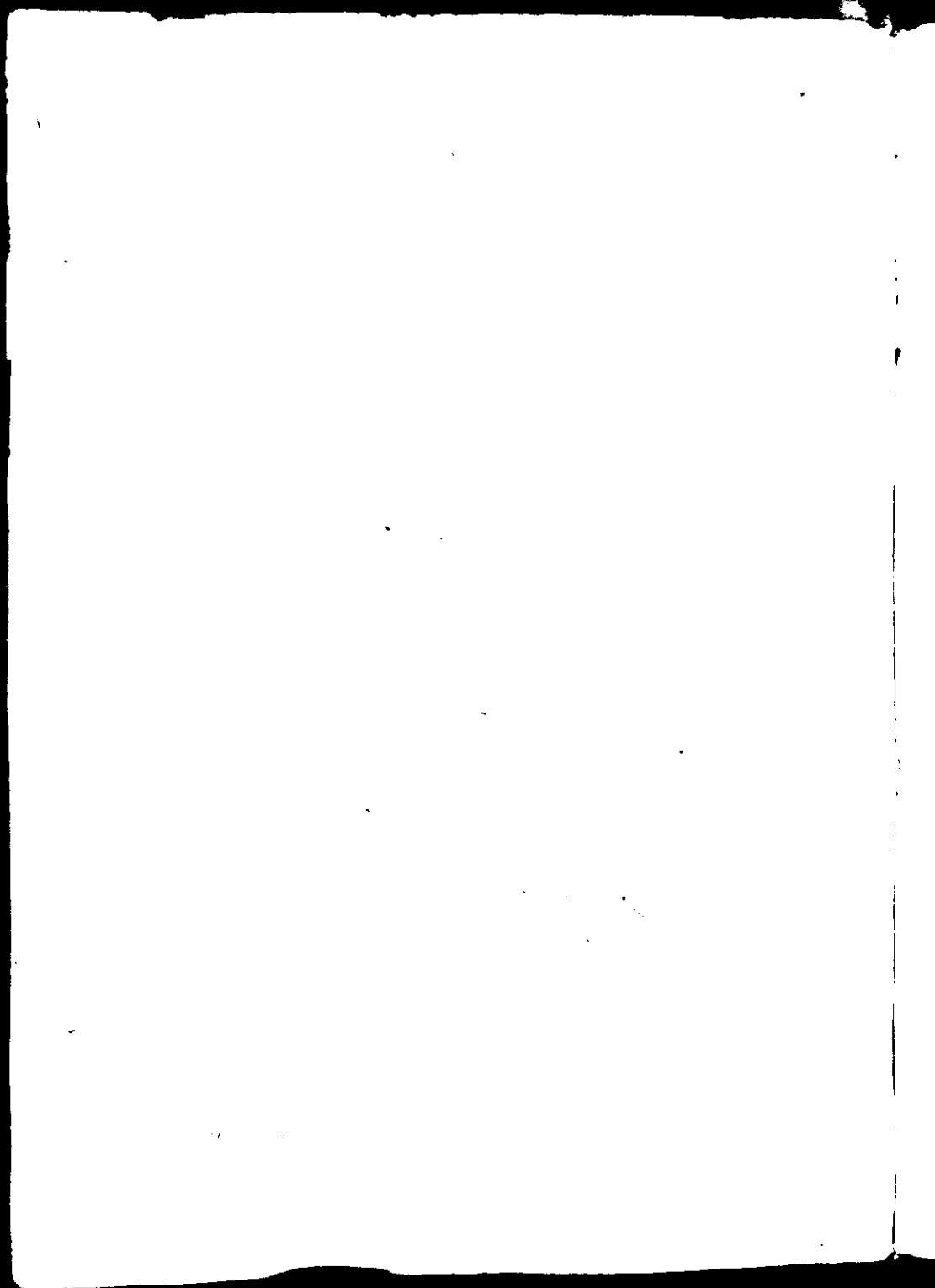

EXAMEN
THEOLOGICUM
PROBABILIORISMI

TRIPARTITUM
IN PRIMIS PROPONITUR QUÆST.

AN LICEAT SEQUI OPINIONEM
PROBABILEM INTUITU
PROBABILIORIS?

DEINDE REIJCITUR DOCTINA
Rmi. P. Thyrsi Gonzalez, Præpositi Generalis
Societatis Iesu, negantis posse sequi talem opinionem.
Tandem apponuntur quædam notationes
ad propositum necessariæ.

AUTHORE
ILLmo. ET Rmo. DOMINO D. FR. MICHAELE
de Fuentes, Episcopo, ac Domino Lucensi, Olym primarij
Salmanticensis Accademiæ Doctoris, & Cisterciensis
Ordinis Generalis.

AD REVERENDISSIMUM P. PRIOREM,
& Regium, Observantissimum, Doctissimumque
Monasterium PP. Carthusianorum B. Mariæ
de Paular.

CUM PRIVILEGIO.

MATRITENSI: Ex Typographia Antonij Romàn.

AD REVERENDISSIMUM
PATREM PRIOREM,
ET REGIUM, OBSERVANTISSIMUM,
DOCTISSIMUMQUE,
MONASTERIUM PP. CARTHUSIANORUM
B. Mariæ de Paular.

UTHOR Illustrissimus, libri huius, ob favorem, quem ab incunabilis mereri conatus sum, ut eum prælo traderem, & Patronum eligerem, indulgit arbitrium (Reverendissimi in Christo PP.) & sine arbitrio remansi, voluntarius sine libertate, ut vestram tutelam ex optarem. Reverentia, & gratitudo dulciter coegit, & ratio genuina hoc exposcit. Quibus sacrandum opus de licito usu opinionis probabilis inconspectu probabilioris nisi illis, qui supra probabilitatē, supra legem, & omnia Apostolica Consilia ambientes, conversi sunt in melius præoccupantes diem mortis, ne die mortis præoccupati, quærunt locum tam rigidae poenitentiae? Elongastis fugientes mundum, *Psalm. 54.*

dum , & manetis in solitudine , quibus dignus
Ad Hebr. non erat mundus, angustiat, afflicti, circuistis
cap. 11. in melotis , in solitudinibus errantes , in mon-
tibus, & cavernis terræ.

Genes. 28. Revera terribilis videtur locus iste , sed non
est hic aliud nisi domus Dei , & porta Cœli.

Luc. 9. Tam constantes in aspera mansione , ut post
missam manum ad aratrum retrò non aspiciatis!

Ad Corinth. Cœlestem vitam agitis in multa patientia , in
2. cap. 6. vigilijs , in ieiunijs , in castitate , in scientia , in

Ad Roman. charitate non ficta ! in ieiunijs tam severè , ut
cap. 8. neque mors , neque vita possit separare vos à
consuetudine cibi quadragesimalis ! in scientia ,

studio intendentes , & intellectibus ma-
nuum vestrarum veram doctrinam benè vi-
vendi , & benè moriendi Orbi prædicantes ! in

Eccl. 16. charitate , conclament tot ora , quot ulcera
mendicorum ad ianuam divitissimi pauperis,
qui non ex micis , sed ex abundantia saturan-
tur. Ut in plurimum homines contenti sunt

probabiliter , & licitè operando , sed vos opti-
mam partem elegistis. Estis tandem illa Rachel

Luc. 10.
Genes. 29. pulchra à Jacob plus amata, quam Lia, licet mi-
nus filiorum ferax , quia pauciores sunt con-
templativi, quam activi.

Finem ponat carmen P. Zachariæ Benedicti,
ad prima fundamenta Carthusiæ ita canentis.

O salve semper Regio tutissima mundi,

*O salve quæfita diu : tu saxea moles;
Purgatura pias longa à rubigine mentes;
Et multos missura animos intecta Deorum;
O salve superum mons impinguatus amore.
Illo, ex quò sancti gignuntur in ætere fructus
Saluete ò tacitæ Sylvæ, tenuesque myricæ:
Sumite nos hilari vestra in consortia vultu.
Servet vos Dominus iucolumes, & vobis con-
ferat æternam fœlicitatem sicut precatur.*

Devotissimus Servus.

Doct. D. Hyacinthus Muñoz

CENSURÆ

CENSURA DOCT. D. IOSEPH MOSCOSO,
Malacitanorum Collegij in Vniuersitate Complutensi
Alumni, eiusdem Vniuersitatis liberalium artium mode-
ratoris, Parochialis Ecclesiæ Sanctæ Crucis Matritensis
Reſtoris, Archiepiscopatus Toletani Synodalis Exa-
minatoris, & Sanctæ Inquisitionis
Calificatoris.

Celeberrima inter omnes difficultates Theologiæ
Moralis, quæ Doctorum acuit mentem, eorumque
ingenia exercuit, est illa diu agitata quæstio, quæ inquit it:
Vtrum licitum sit sequi opinionem verè probabilem, & verè tu-
tam relictæ probabiliori, & tutiori. Huius quippè gravissimæ
difficultatis resolutio Basis est, & fundamentum totius Theo-
logiæ Moralis, & omnium conscientiæ casuum circa res
morales, in topicis, & vtrunque probabilibus, in quibus
iuxta dogmata Angelici Præceptoris, ob imbecilitatem in-
tellectus humani, tum ob contingentiam materiæ moralis
latet veritas obiectiva rerum sub tenebris ignorantiae in-
vincibilis.

Circà resolutionem prædicta capitalis quæstionis divi-
si sunt omnes Theologi, tam Discipuli Divi Thomæ, quam
alii extra eius scholam, tam antiqui, quam moderni. Plures
enim, tam intra, quam extra Thomistarum universitatem
existimant opinionem ex se verè probabilem, & tutam
non remanere talem in conspectu probabilioris, & tutio-
ris; & quod proinde tenemur semper amplecti opinionem
probabilioris. Hanc ergo doctrinam *Probabiliorismi* no-
vissimè defendit in suo volumine de probabilitate Sa-
pientissimus, & Reverendissimus Pater Doctor Tyrsus
Gonzalez, quondam in Salmanticensi Vniuersitate emerito
Primarius, & Sacratissimæ Societatis Iesu Præpositus Ge-
neralis,

Plures noti, & classici Doctores, tū n Thomistæ (quos referunt, & sequuntur Illustrissimus Tapia, Mag. Ferre in tractatu de Conscientia, & Mag. Bancel tomo 5. quæst. 5. de regulis morum, art. 5.) tūm quam plurimi alij Doctores eiusdem, & non minoris notæ extra scholam Divi Thomæ; docent opinionem verè probabilem, & verè tutam talem remanere in conspectu oppositæ probabilioris, & tutioris; ac proindè, quamvis sit optimum consilium sequi id quod est probabilius, & tutius; de hoc tamen non est præceptum. Vndè possumus licitè sequi opinionem verè probabilem, & tutam in conspectu oppositæ, quamvis probabilioris, aut tutioris.

In huius quæstionis status constitutione, de mandato D.D. Ildephonsi Portillo & Cardos, Ecclesiæ Talabricensis Dignitatis, & Vicarij Matritensis, ac eius Territorij, per legi opus inscriptum *Examen Theologicum Probabiliorismi* fœlicibus evulgatum auspicijs ab Illustrissimo, & SS. D. D. Fr. Michael de Fuentes, olim Salmanticensis Lycæi Primicærio Lumine, nunc Lucensis Ecclesiæ vigilantissimo Antistite. In eo doctrinam communem Theologorū de licito usu opinionis verè probabilis in conspectu probabilioris defendit, tanta ingenij soliditate, accuminis subtilitate, fundamentorum efficacia, ac eruditionis varietate, ut ipsius sola hæc autoritas sufficeret ad hanc doctrinam practicè probabilem, & in usu licitam constituendam.

Celebris est etiam inter Scolasticos illa communis difficultas: *Vtrum unius Doctoris auctoritas possit suam singularem opinionem contra communem constituere probabilem, verè, & verè tutam.* Respondet, & affirmativè resolvit Mag. Prado in cap. 1. *Theolog. Moralis, quæst. 2. §. 1. 2. & 3. tum cap. 33. quæst. 2. §. 4.* aduertit tamen ex communi sententia. Huiusmodi Doctorem oportere, eminenti scientia, prudentia, & pietate præditum existere; ita ut pro sua sententia rationes convincentes, aut verè probabiles afferat, & fundamen-

menta communis, & contrariæ opinionis probabiliter diluat. Hoc autem posse multoties in Theologia Morali contingere probat ex Divo Thoma, ex varijs rationibus, ac tandem ex iure Canonico *in cap. ad nostrum, de consuetudine*. Vbi Glossa ait: *Interdum enim reuelatur minori, quod maior nescit*. Sed quis est hic Doctor, & laudabimus eum? Qui faceret mirabilia in vita sua? Qui de sua eminenti doctrina, prudentia, ac pietate commendatus esset ab Ecclesia, vel qui in communi Doctorum assensu talis esset, qualis requiritur, ut dictum eius pro multis valeret. Sed quamvis non diffitear procul, & de vltimis finibus pretium tanti viri esse, quoad hæc vsque tempora. Præ oculis tamen mihi obium eum habere iudico, ex quo in lucem protulit *Examen Theologicum Probabiliorismi* in hoc opere *Illustrissimus, & Reuerendissimus D. D. Fr. Michael de Fuentes*, iure quipè opinio omnes, & singulæ qualitates in eminenti gradu pro tanto Doctore requisitæ, Illustrissimo Præsuli conveniunt, ut hoc, & eius omnia opera præclara annuntiant, quæ omnia in hoc examine solam ipsius auctoritatem tanti faciunt ponderis, ut doctrinam de licito usu probabilissimam valeat practicè licitam, & usum illius constituere in conspectu probabiliorismi.

Est hic Sapientissimus Præsul Sanctissimi Patriarchæ Bernardi, veluti ad radios solis expositus, & probatus filius, & talis Patris hæres spiritus, sicut soliditatis, eruditionis doctrinæ, modestiæ, dulcedinis indocendo, ad perficiendum tanquam filius opera tanti Patris. Spiritum vnus Bernardi exoptabat Divus Thomas, ut Monachorum urgentes præces deflecteret, quando ab eis in Fossæ novæ Cœnobio obsecrabatur, ut interceptum super cantica eius opus perficeret. Reverentia erga Divum Bernardum renuebat, & admirabili eiusdem humilitate dicebat: *Date mihi spiritum Bernardi, & ego perficiam opera Bernardi*. Sed quia Divus Thomas propter hanc reverentiam erga Sanctos

Et os Patres, & Doctores, spiritum, & intellectum omnium quodammodò fortitus, tandem rogatus à Fratribus eis exposuit cantica Canticorum Salomonis, tanquam migraturus ad sempiterna cantica in societate Bernardi, & spirituum beatorum. Sanctissimum Patriarcam Bernardum docuisse licitum esse usum opinionis verè probabilis dummodò non negetur oppositum probabilius sanius esse, plura comprobant ipsius testimonia, & præcipuè desumptum ex epist. 82. tum in libris de Consideratione ad Eugenium Papam: tum in tractatu de Præcepto, & Dispensatione; tum in alijs Epistolis. Pertinet ergo ad spiritum vnus Bernardi Sapientissimi Præsulis hanc doctrinam tueri ad perficiendum opera Patris sui Bernardi; sic facit, ita vt ex Obsequio possim decantare:

Est similis Patri de te mihi dicere plura.

Nihil opus est, Patri te similem esse sat est.

Et vt muneri fatitificiam; tantum abest, vt in hoc *Examine* aliquid habeatur, quod Orthodoxe Fidei, aut Christianis moribus aduersetur, quin potius hoc opus tot, & tam efficacibus documentis, & morum regulis est refertum, vt merito sperandum sit, ex ijs relaxatos mores reformandos fore, & charitatem, quæ in tot Christianorum cordibus refriguit ardore multiplici, & intensiore, de novo coalescant. Dat. in hac Parochiali Ecclesia Sanctæ Crucis Martirenſi die 10. Septembris anno 1698.

Doct. D. Iosephus Moscoso

Licencia del Ordinariò.

NOS El Licenciado Don Alonso Portillo y Cardos, Dignidad de Chantre en la Iglesia Colegial de Talavera, Inquisidor Ordinario, y Vicario de esta Villa de Madrid, y su Partido, por el Eminentísimo Señor Cardenal Portocarrero, Arzobispo de Toledo, &c. mi Señor. Por la presente, y por lo que à Nos toca, damos licencia para que se pueda imprimir, è imprima el libro, intitulado *Examen Theologicum Probabiliorisimi*, compuesto por el Ilustrísimo Señor D. Miguel de Fuentes, Obispo, y Señor de Lugo, del Consejo de su Magestad, Cathedratico de Prima de la Vniversidad de Salamanca: Por quanto de nuestra orden, y comission ha sido visto, y reconocido, y no tiene cosas contra nuestra Santa Fè Catolica, y buenas costumbres. Dada en la Villa de Madrid à diez dias del mes de Septiembre de mil seiscientos y noventa y ocho años.

Lic. Don Alonso Portillo

y Cardos.

Por su mandado.

Francisco Pardo.

CEN-

CENSURA DOCT. D. HLACYNTHI MUÑOZ.
 olim insignis Collegij Malacitani apud Complutenses
 Toga insigniti, Maiestatis Catholicæ Concionatoris,
 & Honoris Capellani, eiusque Regij Palatii Para-
 chi, Hispaniæ à latere Legati, Theologi, & Exami-
 natoris, electi Episcopi Cotronensis, & Mani-
 lensis Archiepiscopi.

DEcreto Supremi Senatus, prolixa, qua potui
 meditatione, perpendi *Examen Theologicum*
Probabiliorismi ab Illustrissimo, & Reverendissimi D.
 D. Fr. Michaelis de Fuentes Episcopo, ac Domino
 Lucensi, Cisterciensis Ordinis, Generali, & in Sal-
 manticensi, florentissima Academia, Primario Theo-
 logiæ Doctore Iubilato, elaboratum. Nollem esse
 iniuriolus modestiæ suæ, neque in fidus fidelitati
 meæ, ut cum Ennodio dicam: *Namque omnibus re-*
bus, quæ stimantur digna præconijs, exhibenda est pro-
dicendi facultate laudatio; ab eloquentiæ dote radiantibus
reddenda sunt litteris, quæ debentur.

Ennod. in
 dict. Arat.

Novus splendor hac tempestate effulsit, quid di-
 cam splendor? *Fons crevit in fluvium, & in lucem, So-*
lemque conversus est. Ut fons irrigat universam ter-
ram, ut Sol illuminat interdensissimas probabilita-
tum tenebras, & Sole clarior manet eius opinio.

Esther 10.

Episcopi Doctores, qualis est iste Doctor Episco-
 pus consulendi sunt, & sequendi in rebus dubijs
 docet D. Bernardus: *Sed homines, in quibus, facile falli*
in Dei voluntate de rebus dubijs percipienda, & in præ-
cienda fallere possunt. Sed enim quid hoc refert tua, qui
consciens non es: præsertim cum teneas de Scripturis, quia
labia Sacerdotis custodiunt scientiam, & legem ex ore eius

D. Bern. de
 præcept. &
 disp.

requirunt, quia Angelus Domini Exercituum est? Requirunt
dixerim, legem, non quàm. vel authentica vlla Scriptura
tradiderit, vel ratio manifesta probaverit, de huiusmodi
quipè, nec præceptor expectandus, nec prohibitor auscultan-
dus est: sed quod ita latere, aut obscurum esse cognosci-
tur, ut in dubium venire possit, utrum nam Deus sic aut
aliter fortè velit, si non de labijs custodientibus scientiam,
& ex ore Angeli Domini Exercituum certum reddatur. A quo
denique diuina potius consilia requiruntur, quam ab illo,
cui credita est dispensatio mysteriorum Dei? Ipsum proinde,
quem pro Deo habemus, tanquam Deum in his, quæ apud
non sunt contra Deum, audire debemus. Aurea, & dulcis-
sima verba. Quis est Sacerdos custodiens scientiam?
Quis Angelus Domini Exercituum? Cui commissâ
dispensatio mysteriorum Dei? Nisi Episcopis: Quos
possuit Spiritus Sanctus regere Ecclesiam. Quos tanquam
Deos veneramus nisi Episcopos? Sic vocabat Apo-
stolos, primos Ecclesiæ Episcopos, D. Hieronymus:
Apostoli nequaquam homines, sed Dei appellantur.

Act. 20.

Hier. lib. 3.
in Matth.

Audiamus ergo de isto Episcopo Doctore, nulli
secundò in ministerio, & doctrina, quem pro Deo
habemus, quid dicit? Quid docet? In dubio legis,
quando nec Scriptura vlla traditur, nec ratione ma-
nifesta probatur, & pendulum manet iudiciū, utrum
nam Deus sic, aut aliter fortè velit: *Licetum est, ait,
sequi opinionem probabilem in conspectu probabilioris, quod
contra Deum non est.* Sequamur ergo eum: Et inni-
tamur prudentiæ eius, faciat unusquisque, quod secundum
Fidem suam credit esse faciendum, aiebat magnus Hyppo-
censis Episcopus.

Aug. tom. 2
epist. 128.

Cassid. var.
lib. 8. ep. 20.

Impugnat Reverendissimum M. Tyrsium, sed qua
modestia? Cassidorum audio: Accedit etiam tuis lau-
dibus, quod dictis prudentum probaris imbutus; graue est
sapienti offendere: ius prætereant, qui iura nesciunt, totum à

re legitimum quaritur , cuius origo in docta fuisse nescitur.

Impugnat , sed quo acumine? Verba Lirinensis vsurpo: *Ingenio nonnè tam gravi, ac vehementi excellit, ut nihil sibi ad propugnandum proponatur, quod non, aut acumine irruerit, aut pondere eliserit.*

Vincent. Lirinens. cap. 23.

Cum enim in librorum lectione nil gratius desideretur quam succinta brevitás , scribendi claritas, rationum soliditas, & expedita utilitas , nifallor , in hoc opere, omnibus muneris absoluto, in mole parva, sed gravi pondere, quantum desiderari potest invenitur : siue in controversiis inter Doctores disputares, siue Consilia at praxim tractes, siue in conscientie Tribunali sententiam Ministres , siue populum concionando informes, securitatem in probabilitate invenes.

Vtar tandem argumento Illustrissimi Caramuel in hac materia: *Ex nunc opinio de probabili sententia sequenda intuitu probabilioris manet probabilior opinio*, ob auctoritatem tanti Magistri , & nervosa fundamenta, quibus fulcitur.

Quarè, opus hoc omnibus utile, Fidei conforme, & bonis moribus æquale , ut prælo mandetur, licentiam (imò , & benevolam gratiam) quam exoptat meretur. Sic sentiebam in Regio Palatio Matritensi die 27. Septembris anno 1698.

Doct. D. Hyacinthus Muñoz.

S U M A D E L P R I V I L E G I O .

Tiene Privilegio del Rey N. Señor el Illustrissimo Señor D. Fr. Miguel de Fuentes, del Consejo de su Magestad , y Obispo de Lugo, para poder imprimir, por espacio de diez años , vn libro intitulado : *Examen Theologicum Probabiliorismi* , como mas largamente consta de su original, despachado en el Oficio de D. Bernardo de Solis. Su fecha en Madrid à 21. dias del mes de Octubre de 1698. años,

FEE DE ERRATAS.

Pag. 8. lin. 12. *conscientiæ, lege conscientia.* Pag. 45. lin. 24. *liberati, lege libertati.* Pag. 54. lin. 6. *ad, lege ab.* Pag. 57. lin. 4. *prædictam, lege prædictum.* Pag. 61. lin. vltim. *ex forma, leg. & forma.* Pag. 63. lin. 21. *possimis, lege possimus.* Pag. 67. lin. 26. *Diana, lege Diana.* Pag. 71. lin. 9. *ipsis, lege ipsius.* Pag. 81. lin. 3. *potestam, lege potestatem.* Pag. 82. lin. 13. *legamibus, lege litigantibus.* Pag. 100. lin. 24. *dissoluit, lege dissolui.* Idem, ibid. *nostra, lege nostram.* Pag. 106. lin. 12. *suadenter, lege suadente.* Pag. 109. lin. 3. *rema, quitele.* Pag. 139. lin. 27. y 28. *differentiæ, lege differentiæ.* Pag. 141. lin. 14. *intellectes, lege intellectus.* Pag. 155. lin. 6. *debito, lege dubito.* Pag. 166. lin. 16. *temerere, lege temere.* Pag. 195. lin. 14. *opiniõr, lege opinio.* Pag. 199. lin. 5. *spiriũs, lege spiritus.* Pag. 211. lin. 5. *tertia, lege secunda.* Pag. 247. lin. 17. *seueritatem, lege securitatem.* Pag. 254. lin. 12. *Magistro, lege Magister.* Pag. 255. lin. 2. *Magistro, lege Magister.* Idem, lin. vlt. eandem, *lege eundem.* Pag. 260. lin. 15. *sine, lege sit.* Pag. 262. lin. 23. *cum, lege cur.* Pag. 265. lin. 11. *indicaret, lege iudicaret.* Idem, lin. 30. *Pater, lege Patrem.* Pag. 266. lin. vlt. *despositam, lege disposítum.* Pag. 272. lin. 29. *posset, lege posses.* Pag. 286. lin. 1. *certum, lege centum.* Pag. 298. lin. 19. *posum, lege posunt.* Pag. 303. lin. 15. *pro, lege per.* Pag. 312. lin. 19. *solus, lege solius.* Pag. 314. lin. 11. *sine, lege siue.*

Este Libro intitulado: *Examen Theologicum Probabiliorismi*, escrito por el Ilustrísimo Señor D. Fr. Miguel de Fuentes, Obispo de la Santa Iglesia de Lugo, advirtiendo estas erratas, corresponde con su original. Madrid, y Enero 8. de 1699.

D. Martin de Ascarza.
Correçtor general por su Magestad,

SUMA DE LA TASSA.

T Affaron los Señores del Consejo Real este libro intitulado: *Examen Theologicum Probabiliorismi*, escrito por el Ilustrísimo Señor D. Fr. Miguel de Fuentes, Obispo de la Santa Iglesia de Lugo, à seis maravedis cada pligo, como consta de su original, despachado en el Oficio de D. Bernardo de Solis. Dada en Madrid à 19 dias del mes de Enero de 1699.

D. Bernardo de Solis.

... PROAE,

PROAEMIUM IN EXAMEN Theologicum Probabiliorisimi.

EGO, qui in scholarum studijs qualemcumque de principijs Moralibus proventum collegisse arbitrabar, vt absque temeritate Episcopale munus in animarum, quas Deus meæ sollicitudini commisit, salutem exercerem; iterum ad examen doctrinæ, cui sincere fidebam re-
deo coactus, dum contra illam scrupulos excitari ingenti, & miro disputationis conatu à RR. P. Tyrso González olim Primario in nostra Salmanticensi Academia Doctore emerito, nunc Societatis Iesv Generali Præposito per integrum de materia probabili volumen experior. Nihil inter AA. communius, quam principium de licito vtu opinionis certò probabile, iuxta quod meam explicui mentem in tractatu de conscientia, quem Salmanticæ in Primaria Cathedra olim dictavi: hac regula directus sæpius responsa adhibui consulentibus. Sed modo inclamat Author iste, eam doctrinam esse perniciosam fidelibus, expositamque legis æternæ violationi: quo sanè clamore aliquantulum meus animus turbaretur, si viderem dignam sic inclamandi causam, aut non esse contra apertam experientiam mihi certò constaret. Profecto (vt alia præteream) in hac Dioecesi mihi sub onere Episcopali tradita, grata animi consolatione, redditisque Deo faventi gratijs sæpius demiratus sum notissimos animarum fructus ex doctrina, zeloque aliquorum Patrum Societatis Iesv, qui probabilissimo fideliter vtuntur, in confessionibus, & consilijs, perceptos: qua per motus experientia vellem quam plures ex his auxiliares mihi semper adesse, omnesque licet probabilistas summo charitatis affectu in hanc urbem lucensem nova domicilij erectione inductos exciperem. Nec alios credam reportasse proventus
spi-

spiritualibus Missionum curis deditum ipsum Magistrum Thyrsium, antequam, ut ipse ait, anno 1670. A probabilissimo recederet. Et sanè idem primus, & agnitus Probabiliorista reputatur, saltem in Hispania, ex omnibus qui nostram regionem concionibus reformarunt; quin de reliquis affirmari absque notissima temeritate valeat, atulisse perniciem animabus dum regulis probabilissimi probe dirigebantur. Sed quid speciale argumentum recolo, dum illud vniversalius in cunctis ordinibus sacris efformare possumus. Constat Societatem Iesv in Scholis suis industrios ad Ecclesiæ utilitatem operarios semper aptavisse, idemque prorsus dereliquis affirmandum Religionibus quilibet faciliè concedat: cum tamen hoc ipso tempore, nimirum postremo hoc sæculo, quo strictiori observantia sacri ordines florent, nulla apud ipsos frequentior invaluerit doctrina, quam regula probabilissimi iustis terminis comprehensa.

Scio præfatum Magistrum specioso ductum fuisse titulo, hac singulari, & implicata Probabilissimi via, videlicet ut fidelium mores ad legis observantiam retrahantur: at probe etiam animadverto huius remedij ad tan gravem morbum inefficaciam, immò & importunitatem. Inefficacia nota erit omnibus, qui aliquali in rebus Belgicis eruditione instructi fuerint: nullibi enim altius inclamatum vsque hæc tempora quam per Belgium fuit illud principium de obligatione sectandi probabiliora, etiam & tutiora; sed ipse M. Thyrsus mecum fatebitur, nec famores doctrinas auditi, nec Christianos mores ibidem esse rigidiores. Sed quid opportuniora silebo? Totus es Mag. Thyrsus imperluadendo suam reformatricem sententiam ab exordio Ecclesiæ infidelibus, & Doctoribus per quindecim sæcula viguisse. Huius eruditionis auctor sit modo fides: at rogo per id tempus repressa fuit conscientiarum laxitas? Ignota erant scandala, nullæ volun-
ta.

tarum corruptellæ, nulla virtutum strages, nulla sacræ legis oblivio? Scimus quot hæreses, schismata, facinora Ecclesiæ, fidelium, Doctorum nomen, & decus obscurarunt, & tunc sanè temporis, quandiu Probabiliorismus, vt dicitur invaluit. Omnes ergo enixe Deum præcæmur, vt Doctorum mentes sua illustratione ducat, ne in laxiores doctrinas, tamquam sibi verisimiliores incidant; & fidelium corda suo timore excitet, vt sine consultatione in veritatem non rapiantur; quod est vnicum remedium restringendi, siue in docendo, siue in operando laxitates. Ex aduerso si tot viri ex omni ordine sapientes, & pietate notissimi, fidentes Probabilismo fidelium animos hac nostra ætate iam consilijs, iam concionibus, ad frequentiam Sacramentorum, & legis æternæ observantiam cum ingenti Dei laude retraxerunt, quo iure ex tali doctrina animarum periculum timere absque temeritate licebit? Tandem observatum habeo Magistrum Probabilistam multum proficere posse in salutem animarum, vel Probabilioristam posse tradere doctrinam in materia morum improbabilem: testemque huius observationis adduco ipsum M. Thyrsium, qui tom. 3. select. disp. 40. sess. 1. laudat Fr. Iosephum Guevarri, quia *zelo animarum fervens ingenti cum fructu viginti annorum spatio plerasque Hispaniæ Prouincias Verbum Dei annuntians per agrauis ex quo referens sententiam eximentem ab obligatione repetendi omnia peccata gravia in secunda confessione rusticum, qui in prima aliquod provecundia reticuit, superaddit: Zelum laudo, sed doctrinam non probo, quæ mihi probabilis videtur.* Hinc infero, si P. Guevarri erat Probabilista, quo pacto ingente fructu Hispaniæ Prouincias per agrauit: cum asserit Probabilissimum esse animarum perniciem? Si utebatur tuo Probabiliorismo, en in doctrinam devenit improbabilem, illaque vtens fructus collegit. Ergo nec Probabiliorismus liberat à laxitatibus, & improbabilius in
pra-

practicis docendis, nec Probabilismus animarum fructus impedit.

Abſiſto ab his obſervationibus, vt ad examen præfixum deveniam; in quo pleraque ab Authore in hoc ſuo fundamento tradita excutere optabam, ſed alijs muneris noſtri curis non minus vrgentibus animum diſtractus, pauca ſed notabilia perſtringam, nec tam diſcutiam, quàm indicabo. Quæ forſam pro impugnatione ſatis erunt.

ADMONITIO DE HAC posteriori æditione.

CUm plures, viso Opusculo nostro Examinis Theologici Probabiliorismi, contra R^{um}. P.M. Thyrsium, quod edidit in lucem R. P. Fr. Balthasar de Lazaro, Monachus etiam Cisterciensis, & Amicus noster, Vallis-Oleti, anno præterito 1697. iudicarent convenientissimum, amplius illud extendere, aut saltem ei adiungere, quæcumque alia conducere potuissent ad maiorem doctrinæ principalis explicationem, & confirmationem, in quæstione tam celebri, & ad salutem, quietemque animarum, hoc tempore, fortassè necessaria: id instanter non pauci à nobis etiam expetierunt, quibus negare non potuimus. Quare in hac secunda editione addidimus, in primis, disputationem, quam Salmanticæ, in Cathedra Primaria Sacræ Theologiæ, Auditoribus nostris publicè dictauimus (simul cum alijs Tractatus Conscientiæ) in qua explicuimus, atque latè defendimus sententiam communioem, nobisque verissimam de licita electione in praxi opinionis verè probabilis, etiam si minùs, atque minùs tutæ; ad quod fuit necessarium suppositiones aliquas præmittere initio illius, quæ maximè conducent etiam ad hanc præsentem controversiam. Deinde, post Opusculum ipsum principale, iam editum in lucem, adiecimus duo alia etiam contra P. Thyrsium directè,

etè, & in particulari, circa eandem materiam, vt sic omninò, & plenè eum vidisse, & impugnasse constet. *Faxit Deus* (vt loquitur Eximius Doctor, in secunda etiam editione sui Tomi prioris in 3. part. D. Thomæ, in fine Præfationis) *Vt quemadmodum prodit maior, prodeat, & melior, atque utilior, &c.* Videatur ibi, & eadem dixisse nos etiam in præfenti reputemur.

DISPUTATIO.

*Utrum liceat eligere opinionem minus tutam,
minusque probabilem, relicta tutiori,
& probabiliori?*

SECTIO PRIMA.

*Supponuntur aliqua præcipua, & neces-
saria.*

r

ÆC est præcipua, & celeberrima his temporibus controversia agitata inter Authores, imò, & contentiosè discussa, ita vt superet fidem, quanta verborum acerbitate sese mutuò collidunt. Occasio prima fuit (vt refert Pater Honoratus Fabri, in tomo Apologetico doctrinæ moralis, in præfatione à numero secundo) quoddam Recentiores aliqui Theologi paulò liberius, &, vt vulgò aiunt, laxioribus fortè habenis in vastissimo illo rei moralis Campo, viderentur discurrere; vnde è contra nonnulli gravioris indolis, ac severioris genij, qui tantam, vt ipsi vocabant, licentiam, vel audatiam ferre non poterant, exerto stylo fortiter illos agresi sunt, & acriter impugnare tentarunt; præcæteris, Pater Comi-

tolus, & Candidus Filaletus, quibus alij accesserunt, quos etiam refert ibi Pater Fabricatus, & novissimè etiam Pater Moya tom. 2. selectatum, in apendice ad tractatum primum, questione 6. numer. 2. ubi addit quos alios, Gonet, & Coeladei; sed reverà excesserunt metas suscepti consilij, ac nimium in partem extremam oppositam deflexerunt, ut discursu videbinus.

2 Notandum ergo primò, quòd cum probabilitas, sit respectiva ad nostrum intellectum, non penetrantè rei veritatem provt est in se, sed solum iudicante de illa provt apparet ex gravi fundamento; fit indè, ut suscipere possit magis, & minus, pro diversitate, scilicèt motivi, & luminis humanæ mentis. Vndè sæpè contingit, ut ea, quæ uni probabilia, alteri probabiliora sint, vel è conversò, & alteri etiam certa, & explorata videantur; quin etiam in se ipsis vna propositio verè sit probabilior, quàm altera, ex maiori, nimirum gravitate motivi intrinseci, aut extrinseci, à quo desumunt suam probabilitatem; non ita veritatem, quæ consistit præcisè in conformitate cum objecto provt est à parte rei, sive ut affirmatur; atque ideo nequit vna propositio verior esse, quàm altera, consistit enim in indivisibili talis conformitas, sicut, & deformitas, & consequenter veritas, aut falsitas: quare conveniunt omnes, posse utramque partem contradictionis simul esse probabilem, non tamen simul veram, aut falsam.

3 Secundò supponendum, inter probabiles etiam opiniones, aliam dici tutiorem, aliam minus tutam; non quia ad securitatem conscientiae, sive exclusionem à peccato, non quælibet sufficiat, si revera est probabilis (nam de hoc inquirimus, & ideo non est supponendum) sed quia in vna minus, aut nullum est periculum operandi contra legem, adhuc materialiter, secus autem in alia; quare omnes opiniones, quæ pro legis obligatione stant,

tutiores dici solent, è contra verò, quæ pro libertate voluntatis; quia nimirum in usu illarum nullum est periculum materialis adhuc peccati, si v.g. omiseris comedere carnes, aut missam audieris, sequendo opinionem asserentem esse de his legem, licet falsa sit; secus autem si alteram sequareis, quæ oppositum defendit, si enim falsa sit, legem non servas, quæ de facto datur, & sic peccatum materiale facis, & si excuseris ob ignorantiam invincibilem, seu iudicium probabile, vel probabilius, à peccato formali, & imputabili moraliter.

4 Undè tertio suppono, posse contingere, opinionem aliquam esse tutiorem, minus tamen probabilem, vel è converso, minus tutam, probabiliozem; nam cum sumantur istæ denominationes, aut modi, ex diversis principijs explicatis, non semper possunt, aut debent æqualiter convenire, sive in eodem gradu, aut proportionem, sicut nec ipsa principia sunt semper necessario æqualia, atque in eadem proportionem, & si aliquando possint, & reverà ita sint. Exemplis sit res clarior; v.g. opinio asserens, teneri quem statim post commissum peccatum, illud confiteri, & si non inestet occasio, vel necessitas alia specialis, tutior quidem est, minus tamen probabilis: è contra verò, quæ asserit oppositum, minus tuta, sed probabilior.

5 Suppono quartò, quòd diversimodè cognosci, sive discerni possunt, quæ sint probabiliores, sive minus probabiles, opiniones morales; aliter enim doctus, aliter indoctus iudicare de illis possunt, & debent; indoctus enim, cum non valeat rationes, seu motiva intrinseca penetrare, atque adeo, nec ponderare earum gravitatem; recurrere debet ad viros doctos, & peritos in ea materia, sicut ad cognoscendam absolutè veram probabilitatem opinionis, ita & ad illius maiorem, vel minorem probabilitatem distinguendam, Nec sufficit, quòd solum videat,

aut sciat numerum Authorum pro ea excedere, nisi excessus sit talis, ut ferè ab omnibus, atque communiter illa ut vera habeatur, & alia ut falsa prorsus rejiciatur, & si non positivè, ut omnino improbabilis. Excipe tamen, nisi illi pauci, qui hanc defendunt, sint tantæ autoritatis, ut possint alijs numero excedentibus præponderare in gravitate, aut saltem adæquare; tunc enim potest adhuc esse probabilior opinio horum paucorum, quam aliorum plurium, non tantæ gravitatis, sive autoritatis; maximè cum non semel absque discussione multi sequantur alios, more avium, aut pecorum (ut ait Seneca de vita beata, capite primo) *non quà eundum est, sed quà itur*; ut contingit sæpissimè addictis uni scholæ; videantur dicta supra disputatione præcedenti, sectione secunda, circa medium, & finem.

6 Docti verò, cum possint penetrare motiva, atque adeo etiam ponderare eorum gravitatem, non egent hoc recursum ad alios consulendos, sed satis per se ipsos de iudicare possunt; quæ opinio habeat graviora fundamenta, & propterea sit etiam probabilior, vel saltem illis videatur; hoc enim sufficit, ut ipsis reverà sit talis, cum probabilitas, & gravitas motivi sint relativè ad homines peritos, & non quid absolutum, iuxta dicta etiam supra loco nuper citato in solutione ad primam objectionem Antonij Coeladei. Undè optimè Terillus de doctrina morum, part. 1. quæstione 2. numer. 13. sua cuique (inquit) opinio probabilior est, unusquisque enim fertur in suum opinatum, tanquam in probabilius opposito, imò suum respicit, & habet, ut absolutè verum, oppositum autem respicit ut falsum, & contemnit: ergo iudicium hoc de probabiliori, sive minus probabili opinione, doctus, atque peritus habere potest per se ipsum, secus autem indoctus; cui, ut supra etiam dicebamus, sufficiet aliquid quando consulere unum tantum virum doctum, & pium,

aut suum Parochum, si nequeat alterum habere, quem urgente occasione consulat: de quo Pater Arriaga de Actibus humanis, disputatione 24. sectione 3. num. 10.

7 Nec ideo virum doctum obligare etiam volumus, ut semper ipse per se ipsum libret, & ponderet fundamenta opinionis intrinseca, ad formandum iudicium, an sit, vel non alia probabilior; sed potest etiam ab extrinseca moveri autoritate. Nam in his rebus prudentialibus tam ego possum meum iudicium deponere, & alteri adherere, quam alius suo fidere; imò, sæpius illud tutius, si aliqua nimirum passio, aut scrupulus urgeat, nec tempus suppetat ad diligenter ponderandas rationes pro utraque parte. Vndè etiam viri sapientissimi, & pijsissimi conscientias suas alijs committunt dirigendas, quibus in omnibus obediunt, absque iudicio, aut discretionem propria, iuxta illud Proverbiorum 3. vers. 5. *Ne inimitaris prudentie tue.* Quale autem, & cum quibus ineundum sit consilium, docet nos Spiritus Sanctus Ecclesiastici, cap. 37. à vers. 7. ubi etiam addit vers. 18. *Anima viri Sancti enuntiat aliquando vera, quam (idest plusquam) septem circumspectores sedentes in excelsis ad speculandum.* Quibus constat etiam, quòd nuper dicebamus, nempe non numerum, sed potius gravitatem, & pietatem Authorum, sive consultorum, esse dispiciendam; de quo vide in eodem loco capit. 32. à numer. 22. Patrem Cornelium Alapide, & non te penitebit.

8 Est ergo quæstio præsens, an inter probabiles opiniones, si aliqua habeatur, & iudicetur probabilior, nempe ab ipso operante (intrinsecè, aut extrinsecè, modo iam explicato) & in tali suppositione, teneatur eam sequi, maximè si est etiam tutior, relicta alia minus probabili, atque tuta, vel quamlibet pro libito possit licitè sequi? Sed adverto, quòd utraque esse debet certò, & verè probabilis, nec sufficit, quòd hoc sit solum etiam

probabile, vt non nunquam contingit; nempè sunt aliquæ opiniones ita probabiles, vt nullum dubium esse queat de illo, quia plerique sapientes omnes pro verè probabilibus eas admittunt, aut fundamenta illarum manifestè, sunt gravia; aliæ verò ita sunt probabiles, vt multi rationabiliter id negent, licet alij rationabiliter etiam affirmant; & tunc solum est probabile, non certum, eas esse probabiles. Nunc ergo loquimur, cum vtraque certò est probabilis, sed vna probabilior, & vt talis existimata ab ipso operante, quidquid ab alijs fortè iudicetur.

9 Undè etiam noto, quòd licet possit dari certitudo de probabilitate opinionum, non tamen de maiori probabilitate vnius, quàm alterius, eo ipso, quòd vtraque sit simul, & supponatur certò esse probabilis; quia probabilitas constare potest ex fundamento manifeste gravi, excessus autem gravitatis non ita clarè, & certò potest semper apparere; eo enim ipso quòd pro vtraque parte sit grave fundamentum, atque sufficiens ad movendum, & inclinandum intellectum hominis prudentis, & docti ad assentiendum cuilibet determinatè (alias neque sufficeret ad veram probabilitatem) nequit omninò omnibus æqualiter grave vnum, quàm aliud apparere, sed aliquibus tantum, alijs autem è contra, iuxta diversitatem magnam intellectuum, quibus non æquè placent omnia, sive movent, nisi ea, quæ evidentè, aut certò constant, sive ita apparent pro vna tantum parte, vt pro alia non sit, vel non appareat fundamentum grave: aliàs enim cuique sua opinio, sicut verior videtur, ita, & probabilior, saltim ab intrinseco, vt ex Patre Terillo suprà dicebamus, & notavit etiam Cotonius libro 1. controversiarum, controversia 5. capit. 5. numer. 99. vbi ait benè, idem esse opinionem alicui minus probabilem videri, ac esse alienam, nam quilibet sequitur vt propriam, quæ sibi apparet probabilior: vide etiam Patrem Moya tom. 1. tractat. 1.

quæst. 5. numer. 1. vnde infert benè, Pater Cardenas 3. part. suæ crisis Theologicæ, tractat. 1. disputatione 56. capit. 7. articul. 3. num. 350. quòd in conflictu opinionum duarum probabilium, semper iudicium de maiori probabilitate vnus, est tantum probabile, atque adeò cum formidine maioris fortè alterius probabilitatis.

10 Denique etiam supponendum, loqui in præsentì præscindendo ab eo, quòd adsit lex, siuè specialis ratio, quæ prohibeat vsum opinionis minus probabilis, seu minus tutæ in conspectu tutioris, & probabilioris, vt in aliquibus casibus contingit, de quibus infra in singulari; tunc enim iam non est probabilis prædicta opinio hic, & nunc, siuè omnibus inspectis, vt ad praxim requiritur, sed tantum absolutè, & secundum se, atque adeò, nec sufficet ad formandum dictamen vltimum conscientiae certum, de quo potest videri Magister Ioannes à Sancto Thomæ disputatione 12. articul. 3. numer. 6. itaque attentè solum probabilitate maiori vnus opinionis respectivè ad alteram (quæ tamen etiam sit verè probabilis hic, & nunc, & si minus) inquirimus, an semper, atque necessario sit elligenda probabilior, si simul tutior sit, vel potius quælibet sit elligibilis, alia relictà, etiam iudicata probabiliori, atque tutiori ab ipso operante? nam quòd ab alijs aliter existimetur, parum ob est conscientiae cuiuscumque, quæ in dictamine proprio, non alieno consistit.

SECTIO II.

Sententia affirmativa, & communis probatur, nempe quòd quælibet sit elligibilis.

11 **E**T quidem eam esse communem, non negant etiam qui oppositam deffendunt, vt ex illis fatetur Catonius vbi suprà, num. 101. *Opinio, inquit, affirmat*

tiva hodie ferè communis est ; citat pro illa Pater Pascalligius in decisionibus moralibus , de questione 5. Doctores 52. quibus addi possunt omnes post editionem illius operis scribentes , qui multi sunt , paucissimis exceptis. Ita prædictus Author opinionis contrariæ : vide etiam Patrem Moya loco supra citato quæstione 6. §. 1. & 2. ubi ultra octoginta Doctores refert pro eadem affirmativa sententia , & Tomo etiam 2. in appendice ad tractatum primum , quæstione 6. alios plures addit , & numer. 4. Eandem , inquit , sententiam sustinent ferè omnes Doctores nostræ Societatis , & aliorum ordinum , quos ad eundem , & quadraginta recenset Pater Antonius Terillus , tomo integro de conscientia probabili , quæstione 22. & ad centum octoginta & novem protrahit Pater Ildephonsus Antonius Sarasa part. 2. suæ artis , tractat. 4. §. 5. numer. 30. & 31. Hæc ibi Moya , & alios adhuc addit pro eadem opinione , quàm propterea non pauci iam certam esse existimant , saltem moraliter , & ab extrinseco , ex tanta autoritate Doctorum ; imò etiam ab intrinseco , & rationibus ferè convincentibus , quas inferiùs adducam , & ad minus videtur non posse negari probabiliorem esse , aut videri apud plures , altera contraria , & quàm pauci defendunt.

12 Ex quo desumpsit noster Caramuel celebre illud argumentum , quòd toties repetit , & ante quadraginta , inquit , annos exivit vincens , ut vinceret in prælium , & in prælium & cui nemo , quem viderit satisfacere potuit. Illud ita proponit , tomo primo Theologiæ fundamentalis , libr. 1. fundamento 11. num. 443. videlicet , sub hoc dilemmate : Aut sufficit sequi opinionem minus probabilem , aut debemus sequi probabiliorem ? quodcumque dicas , teneris dicere , sufficere sequi minus probabilem : ergo : Minorem probat , nam si primum dicas , concedis , quòd intendimus ; si secundum , sic arguit : ergo ex duabus etiam opinionibus quarum altera docet ; sufficere sequi minus probabilem , & altera , quæ hoc negat ; tenemur sequi probabilio-

rem; at prima est probabilior, ut dicebamus, tam ab extrinseco, quam ab intrinseco, ut pluribus, & nobis videtur: ergo tenemur sequi, vel ad minus poterimus, altera relicta tanquam minus probabili.

13 Nec obstat, quod Gonet respondet, tom. 3. in dissertatione Theologica de opinionum probabilitate, articul. 4. num. 108. nempe prædictum argumentum supponere duo, quæ erant probanda, & quæ falsa ipse putat; primum, opinionem minus probabilem in concursu probabilioris remanere probabilem; secundum, dictam communem opinionem asserentem, posse eligi minus probabilem inconcursu probabilioris, esse alteram, quæ hoc negat, probabilioris ullomodo: & addit, quod si hæc duo probaverit Caramuel, libenter eius demonstrationi subterivet. Non, inquam, obstat, quia facile probari possunt hæc duo, quæ argumentum supponit, imò utrumque iam constat: primum, quia verè potest simul esse probabilis utraque pars contradictionis ex diversis motivis; quorum cum aliqua esse possint, aut apparere alijs graviora reddent eo ipso probabilioris unam, quam aliam opinionem; & quia non sunt evidentia, nec convincentia talia fundamenta, ideo ab alijs non tollunt vim sufficientem admovendum etiam ex determinatione nempe voluntatis.

14 Aliud verò, nimirum dictum communem opinionem esse altera probabilioris; & si non ita facile suaderi possit eam, ut prorsus falsam reiicientibus, imò ut absurdam, & periculosam, & contra Sacram Scripturam, & Sanctos Patres, & Antiquos Theologos, & contra rationes etiam, quas putant evidentes, uti latè contendit prædictus Gonet citato loco, articul. 2. à numer. 16. atque alij eiusdem opinionis, quos infra referemus: Nihilominus sufficit, quod reliqui omnes, in tam magno, & excedente numero; tanquam probabilioris habeant, & de-

deffendant , & argumentum Caramuelis vrgeat , & probet , quòd intendit , etiam contra illos paucos Recentiores oppositam docentes ; nam nec ipsi negant , quòd si operans existimet probabiliorem esse suam opinionem , quamvis alij contrariam , possit , & debeat suam propriam sequi. Ergo cum omnes , præter ipsos paucos , probabiliorem putent positam sententiam de usu licito minus etiam probabilis in conspectu probabilioris ; eam sequendo licitè operantur (iuxta ipsos etiam Recentiores) quia sequuntur eo ipso , quàm existimant esse probabiliorem.

15 Quòd si dicas ; quæstionem in presenti non esse de hac reflexa maiori probabilitate , sed tantum de directâ ipsarum opinionum , an , scilicèt , quæ ita minus est probabilis , ellici possit , relicta opposita probabiliori ! Undè , & si plures putent esse probabilius , id sibi licere ; non tamen ideo opinio , ex se minus probabilis redditur probabilior ; & consequenter nec qui eam sequitur , dici debet , quòd operatur iuxta probabiliorem , nisi tantum reflexè , non autem directè ; imò , opinio reflexa est probabilior de directâ minus probabili , seu licito eius usu ; in quo sensu procedit quæstio. Respondo tamen , id verum esse , neque magis intendit argumentum , nisi tantum convincere , quòd etiam , qui operatur iuxta minus probabilem opinionem directam , format dictamem practicum , & ultimum iuxta probabiliorem , nimirum reflexam , si semel iudicat probabiliorem esse dictam communem opinionem. Undè salvatur etiam , non minus tutò , & licitè operari , quàm si directam sequeretur probabiliorem opinionem , cum dictamem conscientie ultimum , & practicum , tam certum formet , & suprâ opinionem probabiliorem etiam , scilicèt reflexam.

16 Et insto ipsum Gonet , qui licet putet sequi nos debere opinionem directam probabiliorem , non tamen

tutorem, si non sit probabilior; quod latè probat, aut supponit vt certum, dicto articulo 2. §. 1. numer. 12. Inquiro ergo, cùm etiam fiat, qui oppositum defendant, nec minori contentione, seu tenacitate, quàm ipse suam opinionem de probabiliori semper elligèda, vt inter alios ex eadem Dominicana familia, Pater Vincentius Baro, quem refert, pluraque eius verba (imò, & convitia contra aliud opinantes) Pater Moya tom. 1. suarum selectarum, tractatu 1. quæstione 5. à numero 4. nihilominus ipse Pater Gonet certum putat, *quod illi* (verba eius sunt citato loco) *quibus pars negativa videtur probabilior, possunt eam tutæ conscientia sequi*: Inquiro, inquam, an ista certitudo dictaminis conscientia fundetur solum in opinione sua directa, circa non obligationem sequendi tutorem, si non est probabilior; an potius in reflexa, quod scilicet sit probabilior talis ista directa, quàm opposita? & quodcumque respondeat, confirmabit iam factum argumentum à nostro Caramuele.

17 Quod vltèrius sic explico; quia iuxta nullius opinionem directam, etiam si probabilissimam, seu probabiliorem, & vt talem ab omnibus habitam, formari potest immediatè, & solum dictamen certum vltimum, & practicum requisitum ad opus, sive ad securitatem conscientia, cùm hoc fundari debeat in præmissis, non tantum probabilibus, sed etiam certis: ergo sufficiet etiam, quod qui existimant probabiliorem esse opinionem communem, & directam, de usu licito cuiuscumque opinionis minus etiam probabilis directæ, forment dictamen istud reflexum de eius maiori probabilitate, vt postea possint certo iudicare, se licitè eam sequi; adhuc in opinione istorum recentiorum. Patet consequentia, quia nec ipsi volunt, nec velle possunt (vt supra notabamus) quod opinio directa sit in re probabilior, sicut nec quod sit vera, sed quod appareat, sive existimetur prudenter, & invincibiliter (vt etiam

etiam latè probat ipse Gonet contra Vendroquium, articul. 7. à numer. 217.) ergo quia ad formandum dictamen practicum, & certum, & consequenter ad securitatem conscientiae, sufficiet etiam certitudo praedictae existimationis reflexae, de maiori nimirum probabilitate opinionis directè, atque adeo omnes, qui existimant probabiliorem opinionem communem positam, sequuntur eo ipso in dictamine practico conscientiae opinionem probabiliorem, adhuc iuxta ipsos adversarios.

18 Hoc idem argumentum, licet sub alijs terminis, proponit etiam P. Moya pro communi sententia, tom. 2. selectarum in Apendice ad tractatum primum, quaestione 6. §. vnico, numer. 10. supponendo tamen prius, opinionem minus probabilem in praesenti vocari, quæ consideratis tantum principijs intrinsecis talis reputatur: quod non tollit, quo minus ab extrinsecis, seu ex alijs titulis, probabilior evadere possit, imò, & moraliter certa, vt inquit Mercorus (vnus ex praecipuis singularis sententiae oppositæ factoribus) in Bussi Theologiae Moralis, part. 1. articulo 14. versu *Respondetur*, & versu *Ex his*, vbi inter media extrinseca enumerat auctoritatem Doctorum, vsum, consuetudinem, possessionem, tolerantiam, & similia. Vndè, & Gonet vbi supra, articul. 4. num. 184. sub ista distinctione respondet etiam cuidam argumento, fatendo scilicet elligi posse opinionem minus quidem probabilem ex motivo intrinseco, probabiliorem verò per extrinsecum superveniens, videlicet præceptum superioris, aut principis, de quo inferius.

19 Quò supposito arguit sic Pater Moya, sive vt dicebam, aliter proponit argumentum iam factum nostri Caramuelis: licitum est secundum omnes Doctores, tam antiquos, quàm modernos (etiam adversarios in praesenti quaestione, præter Baronium, & Mercorium, atque Coellandei) elligere opinionem probabiliorem, & si minus

tutam. Sed quoties aliqua opinio ex principijs intrinsicis est probabilis, illico evadit probabilior ex alijs superadditis, nempe, *in dubio meliorem esse conditionem libertatis possidentis, in dubio legis, aut non esse legem, aut non esse sufficienter promulgatam atque adeo, nec obligare; inconcursu opinionum probabilium intervenire semper invincibilem malitiæ ignorantiam excusantem.* Et insuper evidens etiam est, ferè omnes Theologos, qui à centum, & quinquaginta retrò annis floruerunt, vniuersitates omnes, Religiones, Episcopos, & Summos etiam Pontifices in plurimis decretis, hanc sententiam communem sequutos fuisse, & iuxta illam etiam operatos (vt latissimè probat idem Moya tom. 1. tractat. 1. quæstion. 5. & 6. per totas) ergo quicumque habet opinionem certò probabilem circa licitam electionem alicuius obiecti, si principia memorata superaddat, eo ipso habebit opinionem simpliciter, & absolute probabiliorem pro honestate electionis, vel saltem pro eius à peccato immunitate, ex qua possit formare vltimum dictum mem certum, quòd omnino excuset.

20 Vndè, & Pater Terillus tomo de probabilitate, quæstione 21. num. 33. quando dicimus (inquit) eum, qui omnibus inspectis credit, siuè existimat vtramque partem contradictionis esse directè æque probabilem (atque idem est, licet vna sit minus, quàm alia, verè tamen probabilis) posse pro libito sectari minus tutam; id non asserimus præcisè ex vi motivorum directorum, quæ ille in actu 2. reputat æqualia, sed maximè ex vi argumentorum indirectè, & reflexè probantium, & incomparabiliter prævalentium omnibus, quæ in contrarium afferri possunt, inò, vt benè vrget Moya tom. 2. loco suprà citato, num. 12. contra Coeladei, ipse etiam, lib. 3. de recta regula morum, quæst. 18. fol. 523.) profectò (ait) regula bona est, quòd quis viuatur, & operetur iuxta sententiam omnium ferè Authorum suæ ætatis, eo quòd communissimæ sen-

sententiæ rarò fallant, atque deficiant; ergo cum etiam hæc nostra sententia sit verè communissima, & omnium ferè Authorum, præpter paucos Neotricos; possumus iuxta illam formare ultimum dictamen certum, ex vi huius reflexionis, seu fundamenti extrinseci, quòd reddit illam probabiliorẽ saltim, si non certam moralitèr, vt existimant plures.

21 Sed quòd magis est, Parens etiam Bernardus id ipsum nos docuisse videtur tractatu de præcepto, & dispensatione, cap. 20. vbi respondens cuidam Monacho, qui existimavit tutius, atque probabilius transire ad aliud Monasterium, in quo regula Sancta, quàm professus fuerat, strictius servabatur, quàm in suo proprio, & ideo hoc executus fuerat; postea verò angebatur scrupulo, & dubitabit, an rectè fecerit, vel, potius teneretur, ad pristinum redire Monasterium? *Tutius* (ait Doctor Mellissus) *tuum sine dubio ad id, quòd putasti melius, sequutus es conscientiam, quasi in priori bono, & loco contra conscientiam permaneres; quamquam securè id posses, si sanè hinc eandem tui ipsius conscientiam reddere securam posses.* En, qualiter non solum erga id, quòd tutius, sive probabilius nobis videtur, sed etiam erga id, quòd minus, possumus reddere conscientiam nostram securam, eo ipso, quòd sit etiam probabile: *Quamquam securè* (inquit) *id posses, si sanè hinc* (idest iuxta probabilem sententiam oppositam, quàm traddiderat antea Sanctus Parens) *eandem tui ipsius conscientiam reddere securam posses, sive procurares.* Hoc ergo possumus etiam in concursu tutioris, & probabilioris, opinionis contrariæ.

22 Nisi dicas, opinionem Parentis Bernardi, quòd scilicèt, non tenebatur strictius observare regulam, quàm iuxta morem sui Monasterij, in quo professus fuerat, esse probabiliorẽ; & solum ex errore, nempè invincibili, Monachum illum existimasse oppositam probabiliorẽ,

& tutiorem. Vnde nec etiam in concursu huius erroris, aut eo permanente, assensit Sanctus Doctor, securè potuisse sequi suam sententiam, sed deposito prius errore illo, & istam opinionem iudicando probabiliorē. Contra hoc est tamen, quia licet nobis certissimè ita videatur, & in re verè sit probabilior, atque tutissima sententia tradita à Bernardo Parente circa obligationem, quàm præcisè habemus ex vi professionis, observandi, nimirum, regulam iuxta consuetudinem, seu bonos mores (non irrationabiles, aut malè introductos) Monasterij, in quo profitemur; at non ita certum fortassè erat tempore illo, siquidem oppositum videbatur Monacho illi tutius, & probabilius; & ad Summum ex autoritate Bernardi, quamvis Doctoris magni nominis, ac celeberrimi, probabilitatem desumeret eius opinio, seu responsio. Quin nec ipse Sanctus Parens amplius de illa existimabar, quàm probabilem esse, cum ad ultimum addit: *& de his me accipite sanè, quòd sentio, respondisse, sine præiudicio sanius sentientis*: quasi hoc contingere potuisset, quòd scilicet oppositum esset sanius, & verius, sive probabilius.

23. Ad id autem, quòd dicitur, non simul, seu coniunctim, aut insensu composito iudicij erronei de maiori probabilitate alterius opinionis, sed insensu diviso, aut ex suppositione, quòd deponeretur talis error, esse intelligendum, quòd asseruit Bernardus de securitate conscientiae ex vi suae opinionis; respondeo falsum esse; nam ad formandum hoc iudicium practicum reflexum (in quo securitas conscientiae formalitèr consistit) non est necesse deponere iudicium aliud speculativum, de maiori, nimirum probabilitate alterius opinionis, sed illo adhuc stante, & permanente, potest formari reflexum practicum iudicium certum, ex præmissis etiam reflexis sæpius explicatis, supposita sola vera probabilitate oppositæ opinionis. Vnde nec Sanctus Doctor requirit nisi præcisè, quòd
est

est probabilis sua sententia conscientiam redderet securam, formando alterum iudicium practicum, & deponendo illud, quod habebat, ex vi alterius opinionis, non verò deponendo iudicium speculativum de maiori eius probabilitate; nam hoc stante, posset nihilominus mutare practicum, & alterum formare; *Quamquam securè (inquit) posses, si hinc eandem tui conscientiam reddere securam posses.*

24 Denique ex D. Thom. quo libeto 8. articul. 13. probat hoc idem eius etiam Discipulus Ioannes à Sancto Thoma, disputat. 12. in præsentì articul. 3. num. 14. nam ita ibi Angelicus Magister: *Quando quis (inquit) inducitur in quandam dubitationem ex contrarietate opinionum, si manente tali dubitatione, operatur, periculo se exponit, & sic proculdubio peccat; aut ex contrarijs opinionibus in nullam dubitationem adducitur, & sic non committit se discrimini, nec peccat.* Ubi aperte constat, quòd ubi intercedit diversitas opinionum, atque adeo non est evidentia, sed probabilitas de agendis, postulat Divus Thomas, vt nulla sit dubitatio orta ex tali contrarietate opinionum, nempe, in iudicio practico, & ultimo; nam in speculativo tolli non potest dubitatio, si vtraque opinio sit probabilis; ergo supponit, quòd non obstante probabilitate opinionum, & formidine intrinseca, & essentiali ipsis, potest formari ultimum iudicium practicum, sine dubitatione certum, & quòd hoc requiratur ad securitatem conscientiae. Nec distinguit, aut limitat, quando est magis probabilis vna opinio, quàm alia, sed absolutè, *ex contrarijs (inquit) opinionibus in nullam dubitationem adducitur*, pro qualibet parte formando ultimum iudicium certum. Hoc ergo potest fieri inconcursu etiam probabilioris.

*** *** *** *** ***

SECTIO III.

Probatur amplius eadem communis sententia.

25 **S**ecundò, & à priori, quia ut conscientia sit vera, & recta practicè, sive (quod idem est) securura per iudicium practicum omninò certum, non requiritur esse etiam certum alterum iudicium speculativum antecedens, sed duntaxat probabile, de bonitate, scilicet, obiecti, vel, operationis; ergo quæcumque etiam opinio, si verè sit probabilis, sufficiet ad prædictum iudicium practicum formandum, sive ad securitatem conscientiae, quamvis in conflictu probabilioris, & tutioris: patet consequentia; quia etiam in conflictu probabilioris, & tutioris, est assensus determinatus ex motivo non levi, sed gravi, & sufficiente ad inclinandum intellectum hominis docti, atque prudentis: in hoc enim consistit esse verè probabilem; ergo eo ipso poterit fundare securitatem conscientiae. Undè ait benè noster Lorca de actibus humanis, disp. 39. membro primò, in prima probatione conclusionis secundæ, quòd inter probabiliorē, & minus probabilem opinionem, dummodo utraque sit verè probabilis, non est differentia alicuius momenti in ordine ad securitatem conscientiae, cum nec maior probabilitas attingat certitudinem, nec minor declinet in dubium, nempe, suspensivum, aut purè negativum, atque adeo quælibet est eligibilis, etiam in conspectu alterius.

26 Quòd ulterius confirmo primò; nam eo ipso, quòd maior probabilitas non pertingat ad certitudinem, nec necessitabit etiam intellectum ad assensum illius, sive obiecti, sed relinquet adhuc determinabilem à voluntate in contrariam partem; & hoc rationabiliter, at-

que prudenter, siquidem etiam est probabilis : ergo ad securitatem conscientiae parum obest excessus probabilitatis in una, quam in alia, dummodò utraque sit verè probabilis. Patet consequentia, si semel concedatur (ut nunc supponere debemus ex doctrina iam tradita, & probata) quod scilicet sufficiat probabilitas absque certitudine in iudicio speculativo antecedente ad ultimum iudicium praeacticum, siuè ad securitatem conscientiae. Confirmatur secundo, quia maior probabilitas non est signum infallibile veritatis in opinione, multa enim falsa solent esse probabiliora veris, ut docuit Aristoteles communiter relatus : unde formidinem includit etiam opinio probabilior, an fortasse sit falsa, & opposita vera, quamvis minus probabilis : ergo nulla est ratio, aut differentia alicuius momenti, cur potius sit eligenda una opinio, quam alia ad securitatem conscientiae, siuè ex necessitate. Patet consequentia, siquidem per quaecunque certò, obiectum proponitur ut verax, siuè ut verisimile ex motivo gravi, & per nullam ut verum certò infallibiliter; quòd solum posset obligare.

27 Dices, proponi per probabiliorē ut magis verisimile, siuè ut magis apparenter verum : ergo in eius conspectu alia minus probabilis nequit movere ad assentiendum, nisi imprudenter, atque temerariè. Probatur consequentia, quia sicut in rebus certis veritas est, quae movet intellectum, ita in incertis verisimilitudo, aut apparentia veritatis quae dicitur veracitas. Ergo sicut in rebus certis, cum constet veritas, non relinquit indifferentem intellectum ad utramque partem, sed determinatum ad unam, ita in incerti maior apparentia veritatis, cum magis ponderet, ipsum etiam inclinat circa suam partem, ita ut quavis non prorsus determinet quoad exercitium, bene tamen quo ad specificationem, id est tollit, ne cadat, seu determinetur, nisi imprudenter in contrariam partem.

28 Respondeo primò, concessio antecedenti, negando primam consequentiam; ad cuius probationem, concessio etiam antecedenti, neganda est consequentia; quia eo ipso, quòd veracitas, sive apparentia sola veritatis sumatur ex motivo non certò, & evidenti, etsi gravi in suo genere, atque adeò nec infallibilitèr connexo cum veritate, sed tantùm etiam apparenter; quantumvis detur maior apparentia, non omninò determinat, sed relinquit adhuc indifferentem intellectum, seu determinabilem per voluntatem in contrariam partem, si pro illa detur etiam motivum grave, atque sufficiens ad prudentem assensum, ut supponimus nunc ad præsentem quæstionem. Ideò in fide adhuc divina, & infallibili, quamvis motivum certum sit, quia tamen non omninò evidens, indiget intellectus determinari à voluntate, liberè quidem, ita, ut possit ad aliud oppositum determinare.

29 Respondetur secundò, concedendo totum, quòd intendit obiectio, nimirum, quòd nec phisicè quidem, per determinationem voluntatis, possit idem intellectus in conspectu probabilioris, atque ita existimata, assentire ut veræ opinioni contrariæ, sive minus probabili: Indè tamen non sequitur, quòd iuxta illam nequeat homo tutò operari, seu formare dictamen practicum, & certum, de eius licito usu: adhuc enim sufficet, quòd possit intellectus iudicare etiam tunc, prædictam opinionem, esse verè probabilem, & si minùs, imò, etsi ab ipso falsam iudicatum; quòd, ut sæpius iam dixi, non repugnat, cum probabilitas (adhuc maior) & falsitas non opponantur, sed possint convenire simul eidem opinioni, quamvis ergo quis iudicet ut probabilius, esse falsam alienam opinionem, & ideo illi nequeat assentiri ut veræ, stante isto dictamine; potest tamè eandem opinionem iudicare probabilem, ut frequentèr contingit, imò, & præcipitur de aliquibus à Sede Apostolica, ut alibi notavi.

30 Quòd autem hoc sufficiat ad formandum dictamen practicum, & certum de usu licito cuiusvis opinionis verè probabilis, & ut talis exiitimatæ, etsi minùs probabilis, convincitur ex eisdem principijs, quibus absolute probatum est, quòd non sit necessarium iudicium antecedens, si vè speculativum esse certum, sed dumtaxat probabile. Nam ideo certum non requiritur, quia nec veritas in illo, sed veracitas tantum cum gravi fundamento; alias nec sufficeret esse magis probabile, cum adhuc non sit certum, & possit esse falsum: ergo sufficet quævis probabilitas, si vera sit, & certa, etiam in concursu maioris probabilitatis; quia eo ipso habet quæcumque, quòd sufficit in iudicio speculativo ad securitatem conscientiae, nimirum, veram probabilitatem.

31 Atque ideo, ut notat P. Moya tom. 2. in appendice ad tractat. 1. quæst. 7. §. 2. n. 28. plures, aut ferè omnes Authores negantes intellectui prædictam potestatem physicam assentiendi opinioni æquè, aut minus probabili in conspectu probabilioris, sunt præcipui patroni sententiae positæ communis de libera electione cuiuscumque illarum, inter quos P. Vazquez, P. Suarez, P. Thomas Sanchez, Pater Læsius, & alij, quos ibi refert, & propterea concludit: ergo communis Doctorum opinio non dependet à quæstione physica de facultate, quæ ex imperio voluntatis detur, vel nò detur in intellectu ad assentiendum parti æquè, aut minùs probabili in concursu probabilioris: quidquid enim in quæstione physica resolveris, in moralis præiudicium non cedit. Ideoque usque ad hæc tempora nullus illam præmisit, ut necessariam ad punctum usus opinionis probabilis benignæ, quasi impertinentem iudicantes. Eodem modo loquitur Pater Oviedo in præsentì, contr. 3. punct. 2. n. 18. Quæstio hæc (inquit) ad rem moralem nihil conducit; cum enim ut homo licitè operetur, & habeat prudens iudicium (practicum scilicet) quo

quo dicat, *hic, & nunc hoc mihi licet*, necessarium non sit supponere iudicium, quo veritati opinionis assentiatur, sed sufficiet iudicium, quo assentiatur illius probabilitatis, nihil refert ad ultimum iudicium, in quo consistit constantia, iudicium circa veritatem opinionis posse, aut non posse haberi.

32 Nec obstat, quod in appendice, part. 2. articul. 140. arguit Pater Sparza, & oppositum probet, nimium: quia nemo (inquit) uti potest opinione, quam non habet, sicut nec alia qualibet re dum eam non habet; & quod est quodammodo manifestius, nemo potest dirigere in eliciendo actum voluntatis per cognitionem, & opinionem, quæ actualiter non præexistit in eius intellectu; estque planè chimericum, ut conformare quis liberè possit electionem suam cognitioni, seu opinioni, quæ non datur in eligente, nec præluet eidem electioni ex parte actus primi, imò potius opposita, cui ut veræ assentiatur, & aliam rejicit ut fallam: Quod ulterius confirmat articul. 143. quia actus voluntatis (ait) non specificatur ex obiecto prout representato, seu applicato per alienam, sed per propriam ipsius volentis cognitionem, eamque directam, & non reflexam; actus enim volentis operari, fertur ad operationem ipsam, eamque vult in se, & non præcise, ut denominatam per cognitionem aliquam. Undè si cognitio directa repræsentat operanti tamquam malam operationem hic, & nunc, actus voluntatis eligens talem operationem evadet eo ipso malus, quidquid sit de aliena opinione.

33 Non tamen (in quam) obstat hæc obiectio quæ ex æquivocatione procedit, nam iudicium speculativum antecedens ad practicum, & ultimum (in quo formaliter consistit conscientia dirigens ad opus) non se habet adhuc ut præmissa in syllogismo practico, ex quo inferitur tale ultimum iudicium, sed tantum per modum simplicis termini, aut extremitatis, & de qua sit reflexè iudicium

cium certum in præmissis , vt etiam explicat Oviædo in præfenti , controverf. 1. punct. 3. num. 23. & 24. alias enim, cùm practicum iudicium vltimum debeat eſſe certum , nequit inferri ex præmiſſis non certis , ſed tantum probabilibus : iudicium autem ſpeculativum antecedens ſufficit eſſe probabile , ſeu probabilius , non pertingens ad certitudinem , vt docet etiam ipſe Sparza. Undè nequit influere in practicum iudicium vltimum , niſi per modum tantum obiecti reflexè , & certò cogniti per præmiſſas reflexas ſyllogiſmi practici.

34 Ex quibus magis in particulari reſpondeo iam ad ea, quæ obijciebat Pater Sparza, & ad primum dicendum, quòd licet operans non habeat tanquam propriam, & veram opinionem, quàm iudicat eſſe minus probabilem, habet tamen illam in mente, vt obiectum iudicij certi, atque reflexi, quo eam iudicat probabilem; & hoc ſufficit etiam, vt illa poſſit vti, ſivè iuxta illam operari, ex vi nimirum vltimi iudicij practici, quòd eſt regula proxima, & formalis, & propria ipſius operantis. Undè optimè Terillus, tomo de regula morum, part. 1. quæſt. 1. num. 12. ex defectu (inquit) huius diſtinctionis factum eſt, vt pauci moderni ab antiqua, & communi opinionem apparenter receſerint: Verùm manifeſta æquivocatione decepti fuerunt, quia regulam remotam cùm proxima formali confuderunt, nemo enim ſomniavit opinionem, quæ absoluto, & finali iudicio habetur æquè, aut minus probabilis, eſſe formalem, & proximam rectè operandi regulam; ſed ſolùm docuerunt illam eſſe regulam obiectivam remotam, ex cuius nimirum conſideratione (per iudicium reflexum de ius vera probabilitate) formatur alterum iudicium practicum, & vltimum de eius licito uſu, hic, & nunc omnibus inſpectis: in quo regula proxima, & formalis operandi conſiſtit.

35 Undè ad ſecundum etiam reſponderetur, cùm

non

non ex cognitione, sive opinione aliena, sed ex proprio iudicio, & certo ipsius operantis, dirigatur ad opus: opinio autem aliena est obiectum duntaxat huiusmodi iudicii, sive premissarum ipsum inferentium, modo sæpè explicato. Ad confirmationem respondeo, assumptum esse verum quantum ad primam partem, scilicet, actum voluntatis non specificari ab obiecto prout repræsentato, aut applicato per alienam, sed propriam ipsius volentis cognitionem; falsum tamen esse quo ad secundam partem, scilicet, talem cognitionem solum esse debere directam, idest, non supponentem aliquam reflexam; nam quamvis volens operari feratur quidem ad operationem, eamque velit ponere in se, sive à parte rei, vult tamen illam prout repræsentatam per propriam cognitionem in istis circumstantiis hic, & nunc, non absolute tantum, aut secundum se: Undè, & si iudicet cognitione directâ, quòd absolute mala sit, iuxta suam nimirum opinionem; cum tamen hæc non tollat probabilitatem oppositæ, nec impediat iudicium reflexum de ista probabilitate, potest formare iudicium ultimum, & practicum, quòd hic, & nunc omnibus inspectis, possit voluntas licite velle operationem, ut in se etiam ponendam, quia ut sic repræsentatur per ultimum iudicium proprium, quidquid sit de alieno.

36 Tertiò, & principalitèr, etiam à priori, probatur eadem conclusio, seu sententia communis; quia nulla lex, nisi sufficientèr promulgata, obligat; at quoties est probabile, licet minus, non existere legem prohibentem aliquam operationem, non est sufficientèr promulgata, ergo nec obligat, quamvis probabilius sit, aut existimetur existere. Maior est certa, & ab omnibus admissa in tractatu de legibus: Minor autem probatur, quia ut lex sit sufficienter promulgata, debet esse nota, & manifesta, saltem apud plures; & eo ipso, quòd duntaxat sit pro-

babilius, & non certum, legem existeret, & probabile oppositum (atque ita iudicatum ab ipso operante) non est manifesta, nec nota apud ipsum, aut aliquem: ergo nec sufficienter promulgata. Unde Angelicus Doctor, quæst. 17. de veritate, articul. 3. in corpore, docet expresse, *præceptum superioris non obligare subditum, nisi ab eo sciatur*. Sciatur, inquit; non ergo probabilitas sufficit, etiam si maior, si oppositum est etiam probabile, quia solum pro utraque parte est apparentia veritatis, pro nulla verò manifesta veritas, imò in quacumque ex opinionibus formido inclusa de contraria parte.

37 Confirmatur ex regula illa iuris: *In dubijs (sive in pari delicto, vel causa, videlicet incertis) petior est conditio possidentis*: quàm non solum in materia iustitiæ, sed in alijs etiam locum habere, est communis sententia apud Dianam part. 4. tractat. 3. resolut. 2. & Magistrum Prædo tom. 1. moralium, quæst. 9. §. 1. num. 3. & §. 2. num. 10. & Patrem Moya tomo. etiam 1. tractat. 1. quæst. 6. §. 3. num. 15. At quando sunt utrimque opiniones verè probabiles, & si in æqualitèr, verè generant dubium, quia non pertingunt ad certitudinem, ut tradit Aristoteles 1. topicorum, cap. 9. in principio: Sunt autem (inquit) problemata, de quibus contrarij sunt syllogismi; dubitationem enim habent, utrum sic se habeant, aut non, eo quòd de utrisque sunt rationes suasibiles: & in iure Canonico ita iudicari, probat Prosper Fagnanus in caput *Nè in iuratis*, num. 148. & 149. Ergo quando de existentia legis prohibentis operationem aliquam sunt opiniones utrimque verè probabiles, quamvis una sit magis, melior est conditio nostræ voluntatis suam libertatem possidentis, quàm legis obligatio dubia: & consequenter poterit voluntas liberè eligere quancumque etiam minus probabilem, quæ stat pro sua libertate.

38 Unde etiam provenit, quòd ratione huius pos-
 sess-

sessionis nostræ libertatis, quam naturalitèr habemus, deponi possit practicè conscientia dubia, & formare dictamen certum practicum, & ultimum de non peccato, vel de licita operatione, iuxta communissimam Doctorum sententiam, quàm in numeris citatis, atque eorum etiam verbis fidelitèr scriptis, defendit Illustrissimus noster Caramuel tom. 4. Theologiæ fundamentalis novissimè edito in dialecti de non certitudine, & alijs in locis, quæ ibi refert, num. 614. & post ipsum recentius adhuc Pater Moya tom. 2. suarum selectarum in Appendice ad tractatum primum, quæst. 5. §. 1. sed audiamus (omissis alijs, ne in longum procedamus in re tam clara) Sapientissimum Patrem Magistrum Ioannem à Sancto Thoma in præsentì, disput. 12. articul. 3. num. 20. 21. & 22. Ut ergo (inquit) in particulari formetur dictamen prudens practicum, primò attendenda est gravitas materiæ, ut maiori attentione, & studio consideretur: Secundò attendenda est lex, seu ius; si aliquid datur in tali materia; in quo potest esse dubium, in primis, an lex talis detur, & si datur, an obcurè, vel clarè loquatur, ita quòd de eius intelligentia sint diversæ opiniones; quòd si facta sufficienti diligentia, non constet, an detur lex aliqua non obligat lex, quia in dubio, an detur, vel non detur, reputandum est, quòd non detur, eo, quòd lex est gravamen, quòd imponitur inferiori, & quasi in servitutem, & obedientiam eum redigens; in dubio autem servitutis, & gravaminis, possidet quis libertatem suam.

39 Deindè prosequitur: si verò constet de existentia, & intelligentia legis, sed dubium sit de exceptione illius pro isto casu, ratione epiqueiæ, vel urgentis necessitatis, aut ex alio capite; oportet considerare, an talis necessitas, vel utilitas, aut ratio, propter quàm fit legis exceptio, sit evidens, si enim sit solum opinabile, & dubium, an verè sit talis necessitas, vel causa exceptionis,

po-

potius lex possidet, & exceptio non est facienda; ratio est, tùm, quia exceptio ista est sicut vulnus legis, & quædam eius abscissio: ergo, si non est certa, non potest legem vulnerare, & in hac parte deponere, quia lex possidet, & in casu dubij, melior est conditio possidentis; tùm etiam, quia communiter iura, quando ponunt exceptiones legis alicuius faciendas propter necessitatem, vel utilitatem, addunt semper particulam *evidentem*, scilicet propter evidentem utilitatem, vel necessitatem: ergo requirunt, necessitatem non esse dubiam: Ita prædictus Author, & confirmat ex varijs iuribus, quæ huiusmodi evidentiam manifestè requirunt ad exceptiones contra legem, de qua constat existere.

40 Eodem ergo modo Philosophari debemus de lege ipsa contra libertatem nostræ voluntatis, quàm existere constat, non solum physicam, sed, & moralem, idest ad quamlibet operationem licitè exercendam, ubi lex non prohibeat, iuxta illud Apostolicum ad Romanos 4. vers. 14. *Vbi enim non est lex, nec prævaricatio*: Dari autem, vel non dari legem, est quid tacti; & factum non admittitur, nisi probetur, certò nimirum, ut lædat, sive vulneret nostram libertatem, quæ est in possessione certissima essentiali, a qua eam redigat in servitutem. Sicuti nec in foro exteri privatur aliquis sua possessione cuiuscunque rei, propter rationes solum probabiles in contrarium, ut latè, & pluribus adductis iuribus, & Authoribus, convincit Samuel loco nuper citato, à num. 308. vsque ad 329. Quòd autem inter utrumque forum, internum, & externum, debeat quo ad hoc servari etiam proportio, probat à numero sequenti 330. vsque ad 335. & fatetur expressè Antonius Coelladei (conclusionis præcipuè acrior adversarius) Tomo de recta doctrina morum, part. 1. libr. 1. quæst. 15. §. 3. pag. 149. ubi ita ait: *Sciendum est, ut videtur est apud Vazquez, & Sanchez* (locis ibi cita-

citatis) & alios passim, non esse opinionem, sed veluti in dubitatum principium Theologorum, utrumque forum, conscientia, & iudicarium, seu interius, & exterius, secluso errore, concordare in omnibus; ea solum excipiendo, quæ in iure civili tolerant solum, non probat Ecclesia.

41 Sed pergamus ad alias probationes præcipuæ conclusionis, quia de hoc argumento desumpto ex possessione nostræ libertatis, ex professo, & latius alibi agendum est. Igitur probatur quartò eadem conclusio nostra: Quia etiam est certissimum principium apud omnes Theologos cum Div. Thom. in hac 1. 2. quæst. 76. articul. 2. ignorantiam invincibilem excusare à peccato, quia non est voluntaria, atque adeò nec culpabilis. At in conflictu contrariarum opinionum verè probabilium, licet in æqualitèr, datur de cuiusque determinata veritate ignorantia invincibilis: ergo excusatur operans, quam libet sequendo, & si minus probabilem, atque in favorem libertatis. Patet consequentia, quia eo ipso habet ignorantiam invincibilem de malitia suæ operationis, quàm esse licitam affirmat illa opinio probabilis. Minor autem probatur, quia ignorantiam veritatis, ex dissidio inter graves Doctores subortam, non est in potestate nostra repellere; ergo est invincibilis. Probatur antecedens, quia iam supponitur facta sufficiens, atque exacta diligentia, & adhuc veritas non constat, si quidem solum datur probabilis opinio, & pro utraque parte, quæ nequit simul esse vera.

42 Confirmatur ex dictis; nam ideo non requiritur iudicium speculativum certum de honestate obiecti, sive operationis, quia rarò possumus habere illud in rebus contingentibus, & Deus impossibilia non iubet; quapropter nec peccamus operando cum hac ignorantia, imò errore invincibili; ergo nec cum sequimur opinionem verè probabilem, etiam si minus; quia alia probabilior non reddit

dit certam veritatem, sed relinquit adhuc in certam, atque adeò ignotā absolutè, sive ignoratam, iuxta regulam iuris 47. lib. 6. *Præsumitur ignorantia, ubi scientia non probatur.* Undè Magister Prado, Tomo de Poenitentia, quæst. 3. de contritione, dub. 3. num. 23. Iudicium (inquit) probabile, cum bona fide, & diligentia debita, facit ignorantiam facti, vel, iuris, vel, vtriusque, esse invincibilem, & magis ad rem nostram, tom. 2. Theologiae Moralis, in Appendice contra Caramuelem, cap. 33. §. 3. num. 22. loquens de opinionibus contrariis verè probabilibus inter Doctores bonæ notæ, ait, probabilitatem extrinsecam detervire posse vt operantes, & errantes invincibiliter excusentur à peccato, & tom. 1. cap. 1. quæst. 4. §. 3. num. 12. Ideò excusat à peccato amplectentes opinionem minus tutam æquè probabilem contrariæ, quia quæsitæ (inquit) veritate quantum potuit, si in re erret, invincibiliter ignorat. Ex quo capite etiam sequentem minus probabilem, & minus tutam excusare debemus, ob eandem rationem.

43 Dices: eo ipso, quòd non possit veritas rei sapiùs inveniri, & propterea sufficiat veracitas (vt diximus, atque probabimus) infertur potiùs non dari ignorantiam, quando obiectum cognoscitur, & iudicatur vt malum probabiliter, seu probabilius, siquidem iam veraciter existimatur malum: Alias nec conscientia erronea obligaret, cum solùm ita repræsentet, sive proponat legem, & non secundùm veritatem. Respondeo, supponendo priuscu m Patre Terillo de regula morum, part. 1. quæst. 2. num. 138. non solùm dari ignorantiam, quæ à totali alicuius obiecti in cogitantia, sive carentia cognitionis procedat, sed etiam, quæ & si involuat positivam illius cognitionem, non tamen certam, nec determinatam pro vna tantùm parte, sed pro vtraque, & solùm probabiliter; quòd est propriè ignorare veritatem, iuxta regulam

Iam iuris iam citatam. Non ergo superatur ignorantia de veritate rei per cognitiones tantum probabiles, imò redditur magis invincibilis, quàm si esset per carentiam puram cognitionis; quia hæc per accidens, & negativè est invincibilis, alia verò formalitèr, & positivè, quia datur fundamentum grave ad dubitandum pro quacumque parte, sed potius assentiendum illi, cùm tamen utraque esse nequeat simul vera.

44 Ex quo negandum est assumptum obiectionis; quia licèt ex eo, quòd nequeat sæpius inveniri veritas, sit sufficiens veracitas ad licitè operandum; non tamen indè sequitur, quòd tunc non sit ignorantia prædictæ veritatis, quando datur sola veracitas probabilis pro utraque parte, sed quòd non sit culpabilis, quia est insuperabilis talis ignorantia, propter opposita argumenta, sive motiva gravia, quæ Authores post tot annorum, totque ingeniorum desudantium diuturnas investigationes, diffidere fecerunt; atque ideo nec nos amplius sperare possumus veritatem adquirere, & ideo nec excutere tenemur. Et sanè, quando rationes pro non lege, sunt probabiliores, aut æquè probabiles, ac rationes pro lege, fatentur Adversarij talem ignorantiam invincibilem dari, atque ideo posse licitè legem non servari, detur, aut non, à parte rei; ergo etiam quando rationes pro lege videntur aliquibus probabiliores, dummodò rationes certò probabiles pro non lege etiam ad sint, quia adhuc tunc non constat certò de illius existentia.

45 Aliter istam solutionem possumus etiam explicare ex Patre Terillo, citato loco, à num. 143. ubi distinguit duplicem ignorantiam invincibilem, aliam, nimirum publicam, & respectivè ad communitatem, alteram privatam respectu cuiuscumque in particulari: & de prima (inquit) procedit argumentum factum pro nostra conclusione, non de secunda. At publica ignorantia invin-

cibilis datur semper, quòd sint verè probabiles opiniones pro vtraque parte, quidquid sit de iudicio p. opinio, & particulari, quòd quisque habere potest, & quo existimet esse probabilius legem existere, & pro tunc obligare; nam licèt cum obliget, si non deponat hoc iudicium, aut suspendat, vel alterum efformet iuxta aliam opinionem, reverà tamen non est absolutè, & respectivè ad communitatem manifesta obligatio, sicut nec notitia certa de existentia legis, siquidem aliqui non minus periti negant eam existere, & verè probabiliter: Undè nec vllum in particulari obligat, quamvis habeat iudicium privativum de maiori probabilitate opinionis pro lege, quia illo non ob stante potest adhuc iudicium practicum formare iuxta aliam opinionem. Porro quia leges statuuntur pro communitate, illæ neminem ligant, nec sufficientè applicatæ sunt, vt quemquam afficiant, quamdiu communitati non sunt adæquatè notæ.

46 Et vt hoc clarius percipiatur, interrogo ex Terillo, an temerarium, & imprudens iudicium de legis existentia, & obligatione, quòd aliquis particularis habeat, sufficiat, vt propterea iam non dicatur esse ignorantia publica de illa? Nemo, ni fallor, hoc dixerit: Ergo nec etiam quamvis detur in aliquo particulari, aut aliquibus, iudicium probabile de legis existentia, & obligatione, dùm tamen alij sint, qui etiam verè probabiliter oppositum affirmant; quia in vtroque casu neutrum iudicium particulare tollit ignorantiam publicam, & consequenter nec tollit fundamentum, & potestatem debite formandi practicum iudicium certum de licita operatione. Undè patet solutio etiam ad id, quòd ad debatur de conscientia erronea, & obligante; non enim obligat ratione legis, videlicèt directæ, quàm falso existere proponit, sed ratione ipsius conscientiæ, quæ est ex reflexa, & proxima nos dirigens. Sic, qui stante publica, & uni-
ver-

versali ignorantia legis, imò, & scientia non existentiae illius, temerè tamen, & falsò iudicaret existere (vt contingit in rupulis) peccaret quidem contra legem conscientiae certò applicatam, si eam non sequeretur, aut prius non deponeret, atque mutaret; sed verè non peccaret contra legem directam, & falsò creditam, nec insufficientè notam.

47 Quoddamplius confirmatur; quia iuxta Adversarios, si sint æquè probabiles opiniones pro utraque parte, aut si sit probabilior pro non lege, aut illius obligatione, datur ignorantia invincibilis publica, & sufficiens, vt excuset quemcumque in singulari ab eius obliervantia; quid quid sit de probabili alia cognitione particulari de existentia legis. Atquì publicè etiam nunquam certò constat, quæ sit opinio probabilior; nam quamvis aliqui existiment, eam esse, quæ stat pro lege, alij tamen, qui oppositam defendunt; illam existimant probabiliozem: Undè diximus suprà in hac disputatione, sect. 1. in sexta notatione, quòd licèt possit certò constare, aliquam opinionem esse verè probabilem, non tamen esse altera probabiliozem; eo ipso, quòd sit utraque certò, & verè probabilis: ergo datur eo ipso publica ignorantia, & invincibilis de cuiusque maiori, vel, minori probabilitate: & consequentè utraque habebit publicam parem probabilitatem; quid quid sit de privato aliquorum iudicio, sive particulari existimatione. Hoc autem sufficit, vt nulum obliget sequi eam, quæ ipsi apparet probabilior, dùm tamen aliam iudicet verè probabilem, quia conformari potest cum publico iudicio, seu potius excusari publica ignorantia de maiori, aut minori probabilitate.

48 Sed audiamus nostrum Illustrissimum Caramelem tom. 4. Theologiae fundamentalis in dialectica de non certitudine, part. 1. num. 292. Ubi ita vrget idem argumentum: Nam si debeò (inquit) sequi probabilio-
rem

rem opinionem; ergo, vel, illam, quæ certò, vel illam, quæ probabilius, vel, tandem illam, quæ a què, aut minus probabiliter est probabilior. Si primum, hæcbo semper, quoniam raræ, aut nullæ sunt sententiæ certò probabiliores, quia nullam reliquit nobis libram Critholaus, quæ exactè, & sine formidine erroris probabilitates ponderet, & examinet. Si secundò; etiam hæcbo semper, quoniam deberem scire, ex quibus principiis inferam hanc sententiam probabilius, & illam minus probabiliter esse probabilior. Si tertium; corrumpit tota probabilioris Thomistarum doctrina, quoniam si tuta conscientia amplecti possum opinionem minus probabiliter probabilior, non militat contra prudentiam, nec contra conscientiam minoris probabilitatis electio: Non ergo in omnibus probabilioritas est amplectenda; ob ignorantiam, scilicet, illius revera invincibilem, an sit in hac, vel, altera opinione.

49 Ex quo sumitur aliud argumentum (& sit quinta probatio principalis) pro communi sententia ab inconvenienti, nempe, ex contraria sequuto; nam esset intolerabile, & importabile onus, in omnibus materijs occurrentibus, quærere semper opinionem probabilior; quia difficilimum est discernere, quæ nam sit probabilior, non solum indoctis, qui ponderare nesciunt gravitatem motivi, nec ex numero tantum Authorum sufficienter colligere, verum etiam peritis, & doctis, cum unicuique sua propria opinio videatur probabilior, & propterea assentiatur illi, ut supra notabamus dicta sect. 1. in quarta suppositione: Nihil enim tam fallax, ac variabile, quam cuiusque proprium iudicium, præsertim de rebus ita incertis, & quibus aliquando per affectum adhæret uni, aut alteri parti. Unde ibi etiam diximus, posse homines doctos suum deponere iudicium, & alterum consulere, imò, & tutius hoc esse, & sanctiores frequentius face,

facere, iuxta illud Proverbiorum 3. *Ne innitaris prudentie tuae.* Cum ergo res morales sint ita obviæ, & paſſim occurrentes, pluribus, & frequentiffimis ſcrupulis exponeretur homo, ſi ei non ſufficeret verè probabilis opinio, ſed neceſſario exigeretur ad non peccandum eſſe probabilior. Adde, peioris etiam forè conditionis homines doctos, quam in doctos, quia illi poſſunt melius, atque ideo tenerentur, librare ſemper, atque ponderare momenta motivorum, ut cognoſcant maiorem probabilitatem; quòd tamen ſæpè nequeunt facere, ob urgentiam negotij, & temporis brevitatem: In docti verò, cum non poſſint penetrare motiva, nec ponderare ſufficienter formabunt dictamen practicum, atque ſecurum, ſi conſulant quemcumque virum doctum, aut ſi non habeant, ſuum tantum Parochum, qui ſæpius non eſt doctus.

50 Deindè ſequeretur, peccare omnes Doctores, qui communem ſententiam de vitio licito cuiuſvis opinionis certò probabilis defendunt, atque publicè docent, quia doctrina ſua falſa, & ad formandam conſcientiam inſufficiente, proximos ſuos, qui eorum authoritati nituntur, in peccatum, & damnationem ducunt; ſimiliter, qui docent, & defendunt opiniones minus probabiles, & minus tutas, & ſi ipſis verè videantur: Undè peccavit Divus Thomas, & peccavit Scotus, Bonaventura, & cæteri Doctores, qui novas opiniones contra communes, atque ideo pro tunc minus probabiles, introduxerunt, & docuerunt; imò, & dicemus etiam Deum per integrum ſæculum ſuam Eccleſiam deſerviſſe, illamque in periculoſiſſimo, ac damnabiliſſimo errore (ita enim appellant ſententiam noſtram aliqui Adverſarij) cæcutire permiſſiſſe, & permittere adhuc, cum illam tot, ac tanti adhuc defendant, & ſolos paucos Adverſarios veritatem attingere. At hoc incredibile eſt, & omnino abſurdum. Ergo dicendum eſt ſenten-

tiam nostram , & communem , atque eius praxim, tutam esse in conscientia , & temerarium aliud affirmare.

5 1 Sextò, & ultimò arguo ad hominem contra Adversarios; quia ipsi (præter unum, aut alterum) admittunt, sequi licetè posse opinionem minus tutam, si tamen sit probabilior; imò, & æquè probabilis. At nulla esse potest ratio, cur minus tutam liceat sequi, si est probabilior, aut æqualitèr tantum probabilis, & non liceat etiam, quando est minus probabilis. Ergo in consequentèr procedunt. Probatur minor, quia si aliqua esset ratio, maximè, ut quantum in nobis est, periculum peccandi evitemus: Hæc autem ratio habet locum etiam in probabiliori minus tuta, quæ potest etiam esse falsa, atque ideo non evitat prorsus omne periculum peccandi, sicut evitat magis tuta. Ergo si consequentèr discurrendum est, aut debet dici, quòd nec probabilior, si minus tuta, eligi potest inconspèctu tutioris, aut absolutè, quamcumque eligi posse, dummodò sit verè probabilis.

5 2 Ut enim asserit Magister Prado (vnus ex Adversarijs præcipuæ conclusionis) ideo inter duas opiniones æquè probabiles licet eligere, minus tutam, quia non cadit sub præcepto, quòd vitemus mala materialitèr, quia homini hoc est impossibile: ita tom. 1. quæstionum moralium, tractat. 1. quæst. 4. §. 3. num. 12. & infra num. 14. Ad illud (inquit) quòd obijcitur de periculo peccati, benè respondet Magister Baptista (Author suæ familiæ:) *Qua est periculum mali physici, non mali moralis, & hoc periculum potest subire homo, sine ullo peccato, quia idem periculum est (nota) cum sequitur opinionem probabiliozem minus tutam, quia cum non sit infallibilis, potest etiam in re esse falsa.* Hactenus Prado; quæ probant etiam, posse sequi minus probabilem, & minus tutam, non solum per accidens, & in aliquibus casibus ex specia-

ciali ratione (vt fatetur quæst. 3. antecedenti, §. 3.) verum etiam per se loquendo, & vniuersaliter (quod negat §. 4. sequenti) nisi etiam obftet prohibitio, aut ratio aliqua specialis.

53 Confirmatur, quia homo non tenetur, se nunquam exponere periculo peccandi materialiter, alioquin nunquam minus tutam sequi posset, nec etiam operari cum iudicio non certò speculativè, & teneretur etiam sequi semper consilia, & non tantum præcepta Dei (verbi gratia) cælibatum, aut Religionem, in quibus statibus melius peccata possunt evitari, non solum materialia, verum etiam formalia. Sicut ergo non ideo semper obligamur ad melius, & perfectius, sed solum ad bonum, aut vitandum peccatum formale, seu periculum eius proximum tantum, non remotum; ità nec ad sequendam semper opinionem probabiliorē, sicut nec tutiorem, sed probabilem tantum, cum eo ipso omne periculum peccati, formalis scilicet, licet non materialis, evitetur per illam, dummodò sit verè probabilis.

SECTIO IV.

Solvuntur argumenta opinionis contrariæ.

54 **N**ON seorsim, sed coniunctim discuti vtramque controversiam de tutiori, aut probabiliori opinione necessario sequenda, etsi aliqui disiungant, & separatim quamlibet pertractent, inter quos Pater Moya tom. 1. suarum selectarum, tractat. 1. quæst. 5. & 6. quia vt ipse benè notat in priori loco, §. 4. num. 44. eo ipso, quòd possit eligi opinio minus tuta, dummodò existat probabilior (vt frequentius affirmant

Adversarij, imò vt certum supponit Gonet in dissertatione Theologica de opinionum probabilitate, articul. 2. num. 12.) omnia argumenta, quæ probare possent tutiorem semper eligendam esse, convelluntur, instando in prædicta sententia de licita electione probabilioris, et si minus tutæ. Deindè, quia semel etiam hoc probato, quòd liceat sequi opinionem minus probabilem inconspectu probabilioris (vt huc usque nos fecimus) nulla esse potest ratio, quare debeamus semper eligere tutiorem; siquidem ideo solùm potest esse eligibilis minus probabilis, relicta probabiliori, quia, nimirum non tenemur omne periculum vitare peccati materialis, sed duntaxat formalis, si vè quia non semper obligamur ad observantiam legis prout à parte rei, sed prout existit in estimatione nostra verè probabilis, & prudenti, & consequenter nec ad eligendam opinionem tutiorem, quæ talis dicitur ex conformitate cum lege, prout à parte rei; ergo sufficiet etiam si nū de utraque controversia, & non scotim disputare; sicut, & fecit idem Moya postea 2. tomo in Appendice ad tractat. 1. quæst. 6.

§ 55 Primum ergo argumentum contra nostram sententiam, quòd adducit Gonet, loco nuper citato a num. 18. desumitur ex scriptura, quæ docet, nos debere, quantum scimus, & possumus, obedientiam præstare Deo in observantia mandatorum eius, vt patet ex illo Deuteronomij 26. *Hodie Dominus Deus præcepit tibi ut facias mandata hæc, atque iudicia, & impleas ex toto corde tuo, & ex tota anima tua*; id est, quantum vniuscuique scit, & potest, vt Interpretes communiter exponunt. Undè ait Propheta, Psalm. 118. *Tu mandasti mandata tua, custodisti iudicia*; id est, *valde*, si vè quantum scimus, & possumus. Sed qui operatur secundum opinionem minus probabilem, quæ fiat contra præceptum, & in concursu pro-

probabilioris, quæ stat pro præcepto, non facit quantum scit, & potest, ut præceptum custodiat; scit enim magis conducere ad observantiam eius sequi probabilior opinionem; ergo qui operatur secundum minus probabilem, & minus tutam, ita à se iudicatam, non excusatur à peccato, & transgressione præcepti.

56 Confirmat. 1. Contenson, Tomo etiam 3. suæ Theologiæ mentis, & cordis, dissertat. 6. cap. 1. Ipeculat. 2. ex alijs verbis (licet ea non referat) eiusdem Libri Deutoronomij, cap. 6. nempè, *Diliges Dominum Deum tuum ex toto corde, & ex tota anima tua, &c.* Qua autem (inquit Contenson) veri specie dici ille potest, Deum ex toto corde diligere, qui illud eligit, quo probabilius existimat Deum offensum iri? Ille ne amicum, non dico toto, sed sincerò corde diligeret, qui ea admitteret, quibus probabilius intelligeret amicitiae necessitudinem dissolvendam? Secundò, quia præcepit etiam Spiritus Sanctus Ecclesiastici 37. ut ante omnia opera verbum *Verax præcedat te, & omnem actum consilium stabile*: Non est autem verbum verax, quòd re ipsa æternæ legi, & immutabili veritati adversum est, & tale esse probabilius iudicatur, nec consilium stabile censerì potest instabilis, & nutans minoris probabilitas actus, securitati, maiori-que probabilitati scienter prælatus 3. præcepit etiam sapiens Proberviorum 6. fugere periculum, *Quia qui amat periculum, peribit in illo*. Ille autem proculdubio periculum amat, periculoque se committit, qui ei adhæret parti, cui salutis periculum in esse probabilius videt.

57 Respondeo ad argumentum principale, concessa maiori, negando minorem; ad cuius probationem in ea insertam, nego etiam antecedens; nam quamvis sit verisimilior, & ut talis appareat, opinio probabilior, non tamen certa, sed esse potest falsa. Ergo qui eam habet, & ut talem iudicat, non scit, magis conducere reverà ad

observationem præcepti, sicut nec etiam esse præceptum. Et isto in casu, quo opinio probabilior non sit pro lege, atque adeò neque tutior; an nè conducet magis ad legis impletionem? Igitur solum verba adducta ex scriptura probant, quòd si constet certò de existentia præcepti (vt constabat de illis, quæ tunc Deus ponebat) observetur omninò, quantum scimus, & possumus; at si certò non constet, sed potius ignoretur, cum sit verè probabilis, quòd non existit vndè colligitur ex illis verbis, quòd debeat ex necessitate observari præceptum, aut sequi probabilior opinio, quæ etiam est incerta?

58 Ad primam confirmationem ex Patre Contenson respondeo, in æquivoco laborare, quia non distinguit inter iudicium speculativum, & practicum. Quamvis ergo sit probabilius iudicium speculativum de legis existentia, dum tamen non sit certum, imò verè etiam sit probabile, quòd illa non existat, formari potest iudicium practicum omninò certum, non obligare, & consequenter nec Deum offensum iri, aut eius amicitiam dissolvendam, quamvis non observetur; vndè poterit adhuc *Deus amari ex toto corde, & ex tota anima, &c.* Ad secundam confirmationem respondeo, negando etiam, quòd non sit verbum verax, & consilium stabile, quòd per opinionem, etsi minùs, certò tamen probabilem, habetur, veritas enim, & veracitas distinguuntur, nam ab eo, quòd res est, vel, non est, propositio dicitur vera, vel falsa; at verax, sive mendax, ab eo tantum, quòd res creditur, sive iudicatur, sit, aut non sit a parte rei, vt ex Caramuele explicuimus suprà citatis locis: alias, nec probabilior opinio esset verax, aut consilium stabile, quia potest etiam esse falsa, & transire de magis probabili ad minùs, imò ad improbabilem, vt adductis exemplis convincit idem Caramuel tom. 1. Theologiæ fundamentalis, fundamento 11. num. 447. Quare negamus etiam,
pro-

probabiliorem opinionem, ex hoc præcisè, esse magis securam ad excludendum formale peccatum. Ex quo patet solutio ad tertiam confirmationem; quia nullum est periculum, aut illi se committit, quia iuxta opinionem verè probabilem operatur, nisi peccati tantum materialis; quòd periculum etiam subest opinioni probabiliori, si non sit etiam tutior, siquidem potest etiam esse falsa.

59 Sed obijcies secundò, sivè replicabis: Ergo omnes opiniones verè probabiles sunt æquè tutæ, quamvis non sint æquè probabiles: Undè nec absolutè vna opinio esse poterit tutior, quàm alia, siquidem eo ipso; quòd sit tuta, est probabilis (aliter enim nequit esse tuta) & quælibet probabilis est æqualitèr tuta; iuxta nostram Doctrinam. Respondeo, distinguendo consequens, sivè primam sequelam; sunt æquè tutæ, à periculo scilicèt, peccati formalis, sivè imputabilis, concedo; peccati materialis, seù physici, non imputabilis, nego: Et in hoc sensu tantum explicuimus suprà sectione prima, in secunda suppositione, divisionem communem opinionis probabilis, in tutiorem, & minus tutam, ut videri ibi potest; & vide etiam Patrem Moya; tum 1. tomo suarum selectarum, tractat. 1. quæst. 6. §. 7. & 8. tum in 2. tomo, in Appendice ad tractatum primùm, quæst. 10. §. 1. ubi plurimos refert ita expressè asserentes, imò in priori loco, §. 7. num. 43. addit, & benè, tot Authores pro hac parte recenseri debere, quotquot defendunt, certissimum esse non peccare, qui sequitur opinionem verè, etsi minùs probabilem, adiuncto, scilicèt, iudicio practico, & certò, de licito eius usu; quia evidenti consequutione vnum ex alio inferitur, ubi enim nullum est periculum, æqua est securitas conscientiae.

60 Undè non placet, quòd prædictus Moya in eodem priori loco, §. 8. num. 56. docuit, nimirum, quòd in

aliquo verò sensu potest vna opinio dici tutior, quàm alia à periculo etiam peccati formalis; quia quando opinio (inquit) materialitèr est minùs tuta, sive pro libertate, & contra legem, dictamen ultimum conscientiae, & practicum, solùm est moralitèr certum, quòd in eius praxi non sit peccatum; quando verò materialitèr etiam est tutior (idest pro lege) est evidentèr certum dictamen practicum de non peccato, quia lumine naturæ est notum, sequentem talem opinionem pro lege, ommissa contraria pro libertate, revera non peccare. Ergo in hoc legitimo sensu potest dici vna opinio magis tuta, quàm alia à periculo etiam peccati formalis. Non tamen (inquam) placet hæc consideratio, sive doctrina; tamen, quia iuxta nostram, dictamen ultimum conscientiae, quòd est proxima regula, supposito iudicio verè probabili speculativo, est certum practicè, non moralitèr tantum, sed etiam metaphysicè, de non peccato formali, etsi reverà à parte rei falsum fuisset iudicium speculativum pro libertate, & contra legem; tùm etiam, quia ut ipse Moya ibi fatetur, quo ad imputabilitatem, si reflexio, ut potest, fiat suprà effectum moralis certitudinis talis iudicij practici, evidens omninò erit, sequentem illud non peccare: qua propter reflexione ista facta, omnes opiniones (ait) sunt æquè tutæ, & æquè securum reddunt operantem. Nos autem in præsentia ita loquimur, & non si ultimum iudicium practicum efformatum non fuerit omninò certum.

61 Ex quo solvitur etiam instantia à paritate, quæ adduci solet in contrarium, videlicet, ex physicis ad moralia; nam in physicis quidem qui distat verbi gratia, à foveà quatuor passibus, remotior est à periculo incidendi in illam, quàm qui distat per duos tantum: ergo etiam in opinionibus moralibus magis distabit à periculo peccandi formalitèr, qui sequitur opinionem pro lege, quam
qui

qui contrariam pro libertate. Nam respondeo cum Mo-
ya, § 9. num. 59. concessio antecedenti, negando con-
sequentiam, quia in phyticis non distinguitur periculum
materiale a formali, sive incidendi materialiter in fo-
veam, aut formaliter; secus verò in moralibus, vbi ma-
teriale peccati à formali distinguitur, vel aliter, & cla-
riùs; quia in exemplo posito attenditur solùm physica
distantia à fovea, & supponitur etiam vt certum, esse
quatuor passuum in vno, & in alio duorum tantum: At
in moralibus, ad peccatum formale attenditur præcipuè
ad veracitatem, non ad veritatem, cum ex illa sumatur
voluntarieras operationis, & non ex veritate, quæ læ-
pius est ignota: & consequenter si proponitur rationabi-
liter non esse legem prohibentem, formari potest certum
iudicium practicum de non periculo peccandi forma-
liter.

62 Quòd si adhuc replices; quia opinio probabi-
lior, & talis iudicata, est etiam in existimatione proximior
veritati, sive veratior, quam quæ minùs probabilis; in
hoc enim consistit maior, & minor probabilitas. Ergo
tenemur sequi probabiliorē saltem, & si non tutiorem.
Respondeo negando consequentiam; quia etli opinio
probabilior videatur, sive appareat in existimatione
proximior veritati, & in hoc sensu etiam vt veratior, non
tamen certò proximior veritati apparet, sed tantum pro-
babiliter, siquidem cum formidine actuali, quòd fortasse
est falsa, & alia opposita non solùm proximior veritati,
sed etiam vera. Undè adhuc ignoratur, quæ sit proxi-
mior, aut quæ vera; & propterea, si qualibet apparer
talis, & certo verax, seu probabilius, possessio stat pro
libertate?

63 Imò addunt plures, quòd opinio, quæ docet
sequendam semper esse, vel tutiorem, vel probabiliorē,
magis exponit animas periculo peccandi formaliter, at-
que

que ideo minus tuta est, quàm opinio benigna, atque communis, quæ quamlibet probabilem eligibilem esse affirmat. Nam qui operatur iuxta dictamen huius benigne sententiæ, ad summum exponitur periculo peccati materialis; qui verò rigidam sententiam de opinione tutiori, vel probabiliori necessario sequenda habet pro regula obligante, exponit se periculo peccandi etiam formalitè; difficilimum enim est, & moralitèr ferè impossibile, rigidas opiniones semper eligere, aut probabiliores diiudicare, ut in sectione præcedenti diximus. Ergo qui ad vitandum peccatum, vsum partis tutioris, sive probabilioris necessarium prædicant, plurimos in morale periculum formalitèr peccandi coniiciunt, atque adeò tutior est opinio benigna, atque communis, quæ ab hoc periculo liberat. Videantur plures apud Moya, secundò tomo, dicta quæstion. 10. numer. 20. hoc expressè affirmantes.

64 Sed meliùs noster Caramuel tom. 1. Theologiæ fundamentalis, lib. 1. fundament. 11. num. 441. ubi ita loquitur: Solent aliqui angî scrupulis, & suadere solent, atque præcipere viam tutiorem in materia probabili, at ipsi videntur mihi non per callere probabilitatis essentiam, & ideo in Commentario meo in Regulam Divi Benedicti, disp. 6. de opinioni probabili, num. 58. & 61. duas Theses possui: Prima erat; omnes opiniones verè probabiles sunt per se æquè tutæ, & securæ: Secunda; benigniores, etsi aliquando sint minùs probabiles, per accidens sunt sempèr vtiliores, & secutiores: Et post pauca: Primam sic probo; illa opinio est tuta, & segura in conscientia, quæ, si iuxta illam exactè opereris, te liberabit à mortali, & veniali, etiam formali, & imputabili. At hoc æquè præstabit quæcumque verè probabilis opinio; ergo omnes sunt æquè tutæ. Secundam sic: inter duas opiniones aliàs æquè tutas, & securas,

fi

si exactè operaris, illa tutior, & securior dicenda adhuc erit, iuxta quàm certius præscire poteris, te operaturum exactè. At qui hoc habent sententiæ benigniores; cognita enim humana fragilitas, nos insuspicionem, ac diffidentiam, nescio quàm, inducit, cùm proponuntur res arduæ, & difficiles; quæ abest, aut cessat, cùm proponuntur faciles: ergo per accidens ratione huius nostræ miseriæ, & fragilitatis, tutior est benigna sententia, quàm rigida.

65 Ne tamen ideo aliquis subinferat, consulere propterea sequi semper benignas opiniones, sive contra legem: addit statim, num. 442. sequenti, hanc univversalem regulam potius consulendam: *Actiones nostras ad severas, dictamen verò ad benignas sententias conformandum*; non enim (inquit Caramue) video, cur non possim illa facere, quæ opinio severior, idest, pro lege, præscribit; & nihilominus tenere cum benigna sententia (pro libertate) me ad pauciora obligari? Porro, si nihil faciendum in Mundo, nisi, quòd moraliter obligat, multarum etiam Religionum observantiæ cessabunt, contemnentur Patriarcharum multorum regulæ, & constitutiones, quæ non obligant sub peccato: imò contradictorie fient, nam si iste syllogismus est bonus; quidquid ad peccatum non obligat, debet fieri: sed hoc non obligat ad peccatum: ergo debet omitti: etiam iste erit bonus: quidquid ad peccatum non obligat, debet non fieri: at huius ommissio non obligat ad peccatum: ergo debet non omitti; unde nascetur ista communis, & implicatoria consequentia: ergo debet omitti, & non omitti. Non igitur consulimus sequi opiniones benigniores, sed posse absque peccato, solum persuademus. Ita Illustrissimus Caramuel.

66 Atque hinc etiam desumitur intelligentia facilis quorundam Iurium, in quibus ex hoc solum principio, quòd

quòd in incertis, sivè dubijs sequendum semper sit, quòd tutius est, Summi Pontificis plura decreverunt, vt constat ex capite *Ad audientiam*, de homicidio, vbi dicitur : *Quia verò utrum ex occasione vulneris decessisset, dubium habetur, cum in dubijs semitam debeamus eligere tutiorem, nos convenit iniungere Presbytero memorato ; vt in Sacris Ordinibus non minisivet.* Et in capite *Significasti nobis*, eodem titulo habetur : *Quòd si discerni non possit, ex cuius ictu percussus interijt, in hoc dubio tanquam homicida haberi debet Sacerdos ; & si fortè homicida non sit à Sacerdotali Officio abstinere debet, cum in hoc casu cessare, sit tutius, quàm temerè celebrare.* Idem habetur in capite *Petitio*, eodem titulo ; & in ea capite *Si quis positus*, de poenitentia, distinction. 7. & in capite *Si quis autem*, eodem titulo, vbi dicit Divus Augustinus ibi relatus : *Aut ignoscitur tibi, aut non ignoscitur ; quòd horum tibi futurum sit, nescio ; ergo tene certum, dimitte in certum.* Concordat etiam caput *Iuvenis*, de sponsalibus, vbi dicitur : *In his, quæ dubia sunt, quòd certius existimamus, tenere debemus.* Ex quibus omnia desumpta est illa regula communis : *In dubijs tutior pars est eligenda.* Ergo non quælibet opinio eligibilis est, aut tuta in praxi, quamvis verè probabilis. Ita arguit Gonet loco suprà citato, articul. 5. num. 169. atque etiam Contenson vbi suprà, qui alia iura addit, quæ nihil aliud dicunt.

67 Sed (vt dicebam) facilè explicantur, atque etiam regula desumpta ex illis ; primò, in generali iuxta doctrinam nupèr traditam à nostro Caramuele, scilicèt, probare solum, melius esse, & consultius, & propterea suadendum, sequi semper in dubijs tutiorem partem, quandocumque possumus, non tamen esse obligationem, si etiam opposita sit verè probabilis ; nam aliundè est etiam alia regula communis iuris, *quòd in dubijs melior est conditio possidentis* ; atque adeò nostræ libertatis. Undè & ipsi Summi Pontifices non semper sunt secuti in rebus
du-

dubijs tutiorem partem, imò nec probabiliorē; uti constat ex pluribus, quæ refert idem Caranuel, & ex illo etiam Moya teni. 1. tractat. 1. quæst. 5. num. 10. & Terillus disput. 26. de conscientia probabili, & temo de doctrina morum, part. 2. quæst. 44. num. 63. ubi notat, & benè, quòd in eodem titulo *de homicidio*, sunt multa iura, non tutiorem, seu rigidam sententiam, sed benigniorem sunt sequuti, nempe in capit. 9. 13. 14. 16. 21. 22. 23. & 25. Nec potest dici non fuisse in rebus dubijs, siquidem de eis consulebant viri doctissimi Sedem Apostolicam; quòd nisi in rebus maximè dubijs fieri non solet.

68 Deindè, quia si esset præceptum rigorosum, sequi semper tutiorem partem in rebus dubijs, sive incertis, hoc etiam vrget, quamvis opinio tutior esset minus probabilis, & in conspectu etiam probabilioris, dummodò minus tuta. Undè nulla opinio Divi Thomæ, aut Scoti, aut utriusque, aut cuiuscumque alterius, etsi probabilior, asserens aliquem actum esse licitum, poterit tuta conscientia ad praxim deduci, quia opinio contraria, cum sit pro lege, erit tutior, atque adeò ex necessitate præcepti, etsi minus probabilis, ante ponenda. Ex quo etiam ultra sequeretur, quascumque opiniones faventes liberati, quacumque gaudeant probabilitate, inviles prorsus esse ad praxim, & neminem posse illas tuto amplexari, imò peccare, qui eas docent, aut consulant, nisi sint certæ, & non tantùm probabiles, seu probabiliores; quòd in rebus moralibus rarò contingit. Videatur Pater Moya, loco nuper citato, à num. 19. ubi viginti opiniones Angelici Magistri in speciali refert minus tutas, & probabiles tantùm. Quare miror, Gonet hoc argumento uti ad probandum, in concursu duarum opinionum æquè probabilium sequendam semper esse tutiorem; cum si aliquid probaret, idem inferatur, quam-

quamvis vna sit probabilior, non tamen tutior : quòd ipse negat, imò absolutè vt certum supposuerat (vt ex illo retulimus initio huius sectionis) non esse obligationem istam, quando vna opinio est probabilior, licèt minus tuta; quòd idem poterit vrgeri contra Contenton, & alios Adversarios nostræ præcipuæ conclusionis.

69 Nec obstant, quæ ipsi adhuc vigent contra solutionem, siuè explicationem datam : videlicèt prædicta iura adducta vti verbis, quæ non solum Consilium, sed præceptum significant; dicunt enim expressè, & absolutè : *Pars tutior est eligenda; pars secura est tenenda; semitam debemus eligere tutiorem; quòd certius existimamus, tenere debemus.* Imò imponitur etiam poena suspensionis, atque depositionis Episcopatus, in capite *Illud, de Clericorum*, excommunicatione, ei, qui in dubio ibidem expresso tutiorem partem non eligit; quæ poena non infligitur, nisi ob culpam mortalem, & contra præceptum rigorosum. Præterea, quia, vt notavit Magister Ioannes à Sancto Thoma in præsentī (nempe quæst. 12. articul. 4. num. 11.) Sacri Canones aliquid singulare statuunt in dubijs conscientiae, quòd non est necessarium in rebus certis, & ex vtraque parte per se tutis. At qui in his etiam est optimum consilium tutiori parti adhærere : ergo in dubijs conscientiae ampliùs intendunt, & præscribunt iura, videlicèt, præceptum esse, & non tantum consilium, sequi partem tutiorem; dubiam enim conscientiam ex præcepto etiam naturali deponere tenemur, aut cum illa non operari.

70 Non tamen, inquam, ista obstant; quia in primis, modus ille loquendi non semper denotat præceptum rigorosum, sed aliquando etiam consilium, vt explicat Barbosa tractatu de *Diffinitionibus vsu frequentibus in iure*, Dictione *Debet*. 77. à num. 5. maximè verò vbi subiecta materia præcepto repugnat, quamvis addatur (inquit)
di-

dictio *omnino*; de quo etiam Pater Thomas Sanchez lib. 4. de Matrimonio, disput. 23. num. 2. vers. *Tunc autem*. At in presenti, ut iam probabimus, materia ipsa repugnat riguroso præcepto, ex quo sequerentur absurda supra adducta, & correctio alterius etiam iuris, sive regulæ generatis: *In dubijs melior est conditio possidentis*. Deindè, fallum etiam est, quòd in capite *Illud* citato imponatur tam gravis pœna non eligenti præciè in dubio tutiorem partem, sed (ut legenti patebit) etiam celebranti non deposito priùs tali dubio, nec facta diligentia ad illud necessaria, inò, etiam, postea cum notitia iam certa de excommunicatione. Nos autem loquimur in casu, quòd licèt ad sit dubium speculativum, post factam tamen diligentiam, formetur practicum iudicium certum in favorem libertatis, ex altero principio, seu regula communi dicta, de meliori, nimirum, conditione possidentis.

71 Nec oppositum docuit Magister Sanctus Thomas citato loco, quia solùm loquebatur ibi de dubio practico, si perseverat, seu non deponitur, aut reformatur, ut ex verbis illius relatis constat manifestè, & ex alijs, quæ addit num. 13. sequenti: sic ergo (inquit) existente dubio, tenetur, quis tutiorem partem eligere, idest, dubitationem vincere, seu sequi partem non dubiam: quòd duobus modis fieri potest, vel existente dubio pro vna parte tantum, illam relinquere, & aliam sequi, in qua dubium non apparet, vel dubitationem ipsam vincere pro illa parte; qua dubitatio pullat; quòd si pro vtraque parte dubitatio sit, pro aliqua debet superari, & superata dubitatione, pars tutior eligitur, quia cum bona fide, & sine dolo proceditur, etli reducitur ista regula ad aliam de meliori conditione possidentis; illa enim dicitur pars tutior respectu partis dubiæ quæ dubitationem vincit; & tunc vincitur dubitatio, & pars dubia redditur

tutior, quando fit sufficiens diligentia pro dubio certificando, & tollendo, hac enim diligentia facta (etiam si in re non possit, certificari, quia nec potest alia diligentia fieri) procedit quis bona fide, & sine dolo; & sic possidet debitè, & rectè suam, nimium, libertatem utiturque iure suo; & ubi est ius, tunc potest quis illo uti, & talis pars tuta est, & propterea eligibilis: Hac omnia prædictus Author.

72 Ex quibus constat manifestè, loqui solum de dubio pratico in loco illo citato in obiectione, & quando adhuc durat pro aliqua parte, vel pro utraque, & non deponitur post factam diligentiam pro aliqua; nam tunc præceptum, etiam naturale, obligat, vel ad non operandum, vel, ad sequendum, quòd tutius est. At si dubium sit tantum speculativum, & cum probabili iudicio pro utraque parte (in quo sensu nunc loquimur) non negat, posse sequi quamlibet, etiam minus tutam, imò expressè id fatetur, & probat latè in articul. 3. antecedenti, à num. 8. dummodò prius ante operationem deponatur hoc dubium, formando, scilicet, iudicium practicum omnino certum de usu licito cuiuslibet.

73 Et confirmat ibidem num. 14. ex verbis Divi Thomæ expressis Quodlibeto 8. articul. 13. quæ nos supra retulimus in hac disputatione, lect. 2. ferè in fine, ubi videri possunt, ne ea sæpiùs reperamus. Undè prædictus Author dicto articul. 4. num. 12. ita concludit: Illa (inquit) regula *In dubijs tutior pars sequenda est*, non accipit tutiorem partem comparative ad aliam, quæ etiam sit tuta, sed adverlativè ad aliam, quæ est dubia, ita quòd non utraque pars accipiat ut tuta (qualis est quælibet verè probabilis, ut prius dixerat in articul. 3. antecedenti) & in illis tutior, seu securior eligatur; sic enim ad consilium, & non ad præceptum pertinet, tutiorem eligere, quia non restringimur meliorem sequi, quando altera est bona. Quid clarius?

74 Cæterum noto cum Suarez tom. 5. in 3. part. de censuris, disput. 40. sect. 6. num. 8. Iura adducta, sive regulam illam generalem ex eisdem desumptam, non solum esse intelligendâ de dubio practico conscientie, nam de illa (inquit) certissimum est insistente tali dubio, eligendum esse id, in quo nullum timetur peccatum; sed etiam de dubio specularivo antecedente ad practicum dictamen ultimum conscientie, ut constat ex casu duorum priorum textuum, an Petrus; v. gr. fuerit mortuus ex vulnere inflicto à Paulo Sacerdote, nec nè. Ex quo etiam infert Eximius Doctor, quòd quando in illis textibus dicitur una pars securior, & in altera esse aliquid periculi, non est sermo de periculo culpæ, quia de hoc ipso versabatur quæstio, an ibi esset periculum culpæ, nemoque dubitavit, quòd operari cum periculo culpæ, sit malum: peteret ergo Pontifex principium, vel non rectam rationem afferret, si in illo sensu (de dubio scilicet practico conscientie) illo principio, seu regula uteretur. Vocat ergo tutiorem partem illam, quæ pauciora habet incommoda, & minoris momenti, omnibus pensatis; periculum autem, quòd imminere dicit in contraria parte; non est aliud, nisi, quòd accideret posset, ut in re verus homicidia celebraret, aut ordinaretur; quòd est contra decentiam ipsius rei, & Ecclesie intentionem, quamvis sine peccato formali, ob specialem reverentiam debitam in tali materia.

75 Undè etiam sumitur altera solutio communis, quæ tradi solet ad iura suprâ adducta, videlicet in eis casibus, de quibus loquuntur, esse specialem aliquam rationem, quare sit eligenda semper in eis tutior pars; quæ ratio satis etiam fuit, ut Pontifices tunc prudentissimè ita iudicaverint, atque statuerint; non tamen indè inferri, eandem esse obligationem in alijs casibus diversis, nec in iure expressis, ut egregie admodum (ait

Pater Thomas Sanchez lib. 1. summæ, cap. 10. num. 15. in solutione ad primum) notavit loco iam citato Eximius Doctor, num. 9. cum potius omnia iura clament, in dubio delicto reum esse absolvendum, ex regula *favorabiliores*, digestis de regulis iuris, & regula *cum sunt*, eodem titulo in 6. ibi: *Cum sunt iura partium obscura, reo favendum est, potius, quam actori.* Vbi Glossa: Ex quo Actor (inquit) non probat delictum, reum esse absolvendum. Et ex capite *vulgo*, ut Ecclesiastica beneficia, &c. ibi: *Cum enim iuris sit explorati, quoddam Actore non probante, is, qui convenitur, etiam si nihil præstiterit, debet absolvi.* At quoties factum manet dubium, manet delictum non probatum: Ergo à prædicta regula non est recedendum, absque speciali aliqua ratione, aut iure, sive lege expressa, ut infert benè Sanchez num. 48. Ut autem melius hæc, & alia intelligantur, & in particulari ad praxim applicentur, sit.

SECTIO V.

Adhibentur aliquæ limitationes in casibus particularibus doctrinæ huc usque traditæ.

76 **S**uppono prius excommuni sententia, opinionem probabilem, ut sit sufficiens ad formandum iudicium practicum, & immediatum ante operationem, & ut ista sit licita, debere esse de illa, atque eius honestate, non solum absolute, & secundum se considerata, seu præcisive à circumstantiis hic, & nunc concurrentibus, sed potius omnibus illis inspectis etiam in particulari; quia, nimirum secundum varias circumstantias variari potest, imò, & debet sæpè iudicium de ipsa operatione, & quæ absolute videbatur licita, hic, & nunc

nunc iudicari illicita, ob legem prohibentem vel alteram rationem specialem, quæ occurrit. Undè inferitur eam tantum esse dicendam rectam, & veram conscientiam, quæ est talis practicè, & non dumtaxat speculativè, idest, quæ conformatur cum obiecto, aut operatione prout hic, & nunc inspecta, & comparata ad regulas rationis, non absolutè tantum, seu secundum se, qualiter potest esse iudicium falsum speculativum de illius bonitate, & tamen verum aliud practicè dictans hic, & nunc eam esse eliciendam.

77 Hoc supposito, dicimus, quòd quamvis posita conclusio, sive doctrina huc usque tradita, de licita, nimirum, electione cuiuscumque opinionis verè probabilis, etsi minùs tutæ, atque etiam in concursu probabilioris, & tutioris, sit universalitèr vera absolutè, & secundum se; potest tamen falsificari, aut non habere locum, in aliquibus casibus particularibus, ob speciales circumstantias in eis concurrentes, & quæ inspicere debent ad formandum dictamen practicum, & verum, sicut quæcumquæ aliæ, ut suprà dicebamus. Quando autem circumstantiæ certò reddunt illicitam operationem hic, & nunc, iam eo ipso opinio de honestate eius, quæ erat probabilis abstrahendo ab eis circumstantiis, redditur prout improbabilis, hic, & nunc, sive in praxi, & consequentèr etiam insuficiens ad securitatem conscientiæ. Id quòd non solum potest evenire de opinione aliàs minùs probabilè absolutè, & secundum se, sed etiam de probabiliori, ut notant optimè Granadus controvers. 2. de Actibus humanis, tractat. 12. disput. 4. sect. 3. num. 27. Ubi apponit exemplum: v.g. si superior mihi præcipiat aliquid, quòd ego minùs probabile reputo, imò & minus tutum, verè tamen probabile, atque tutum, nam teneor obedire, atque adeò iam opinio mihi absolutè probabilior, hic, & nunc non est talis, imò transit in impro-

babilem practicè, cum iuxta eam nequeam operari.

78 Nunc iam in singulari aliquos casus explicemus, in quibus non verificatur prædicta traddita Doctrina, ob speciales aliquas rationes, seu circumstantias concurrentes; & in primis dicendum est de illis, de quibus iura suprâ adducta sectione præcedenti loquuntur, nam quòd in tribus prioribus, scilicèt, capite ad *Audientiam*, & capite *Significasti*, el segundo, & capite *Petitio, de homicidio*, declarantur irregulares Clerici quidam gravitèr alios percutientes, dubios tamen, an eos occidissent, sive ex suis vulneribus eorum mors sequuta fuisset. Undè in dubio homicidij voluntarij, ex vi horum iurium, tenemur semper sequi securiorem, aut tutiorem partem, quantum ad pœnam contrahendam irregularitatis, sive abstinendum ab exercitio, aut susceptione ordinum; ob specialem, scilicèt, rationem, sive reverentiam debitam Altari, & ne fortè postea innotescat verum homicidam Sacrum celebrasse; quare non indè possumus concludere, aut inferre idem esse dicendum in alijs dubijs, sive iuris, sive facti, imò, nec etiam in alijs irregularitatibus, ut latè explicant, & probant Patres Suarez, & Sanchez ubi suprâ, & alij plures, quos sequuntur, & referunt Ioannes Angelus Bossius tom. 1. variarum, part. 2. de conscientia dubia, tit. 1. §. 61. à num. 1353. Diana part. 3. tract. 5. resolut. 72. & Ariaga in præsenti, disput. 25. num. 18. & 19.

79 Qui etiam addunt alteram rationem specialem, ob quàm in tali casu de homicidio voluntario dubio Summi Pontifices iudicaverint esse declarandum, ut irregularem Clericum illum, qui alterum percussit, etsi dubitet, an etiam occiderit, atque adeò quo ad hoc sequendam esse partem magis tutam; quia nimirum, cum Præsbyter, seu Clericus certus esset de lege prohibente, & infligente hanc pœnam propter homicidium, & simul etiam

etiam de ipso vulnere ab eo inflictio, & morte etiam sequuta, & solum dubitaret, an ex vulnere fue-rit le-quuta; possessio stabat pro præcepto, seu lege, & prop-tereà favendum potius illi erat, quàm libertati ita vul-nerantis, quæ solum habebat ius dubium, contra legem certam. Videantur dicta suprâ à nobis in hac disputa-tione, sect. 3. ferè in medio, in tertia, & principali ra-tione nostræ conclusionis, desumpta ex regula communi Iuris, quod in dubijs sit melior conditio possidentis. Ubi ex eadem cum Magistro Ioanne à Sancto Thoma inferabamus etiam, §. *Deinde prosequitur*, quod sit con-suetudo de existentia, & intelligentia legis, & non sit certi-tudo, sed dubium de eius exceptione, tunc standum pro lege, & non pro libertate.

80 Præterea addit Pater Suarez dict. disput. 40. de censuris, sect. 6. num. 10. decisiones prædictorum iurium 1. & maximè locum habere in foro exteriori, quod notavit Navarrus in capite *Si quis autem*, de pœni-tentia, distinct. 7. num. 38. motus ea ratione, quia ius humanum magis obligare solet in exteriori foro, quam in interiori. Melius tamen colligitur ex ipsis textibus, nam in priori, scilicet, capite *Ad audientiam*, verba Pon-tificis relata non diriguntur ad ipsummet Præbyterum irregularem, sed ad Iudicem, seu Prælatum, cui dicitur: *Vos convenit iniungere Præbytero memorato, ut in Sacris Ordini-bus non ministret.* Undè satis apparenter dici posset (ait ibi Suarez) ex vi illorum verborum non haberi in eo casu teneri eum, qui dubitat, se abstinere à Sacris, donec ei à superiore iniungatur (maximè in dubio de homicidio occulto, ut ponderat sequenti numer. 11.) quia verba dicti textus requirunt hominis sententiam, seu præcep-tum: Item, quia aliàs teneretur sic dubius ab omnibus ordinibus, sive eorum exercitio abstinere, quia irre-gularitas homicidij ad omnibus separat; & tamen ibi

dicitur , non esse à minoribus ordinibus abstinendum.

81 Nihilominus in re morali , & gravi non est (inquit , num. 12.) deferenda communis sententia , quæ habet in casu illorum textuum teneri vnumquemque in conscientia ad abstinendum ad vsu ordinum , & ita etiam esse in conscientia contulendum , licet res nullomodo devoluta sit ad forum externum. Et ratio reddi potest , quia Pontifices declarant , in illo casu servandam esse irregularitatem : ergo intendunt docere obligationem illam oriri eo modo , quo irregularitas nasci solet , scilicet , ex facto ipso , supposito iure , absque alia iudicis sententia. Unde in prædicto capite *Ad audientiam* permissio facta ministrandi in minoribus Ordinibus fuit per modum dispensationis concessa ; *Poteris* (ait) *concedere, ut minoribus Ordinibus sit contentus* ; quod indicat ab illis etiam abstinendum fore ex vi contractæ irregularitatis : Vide Leandrum part. 5. tractat. 1. quæst. 16. ubi tanquam ferè , certum hoc asserit ; & in quæst. 18. sequenti , ut communius , & probabilius , quod suprà dicebamus , nempe , extra casum istum de homicidio dubio , in nullo alio incurri irregularitatem propter dubium de facto aliquo , sive defectu , cui illa sit imposita ; quia ut constat ex capite *Is , qui* , de sententia excommunicationis , in sexto , nullomodo contrahitur irregularitas , nisi in casibus à iure expræsis , quales sunt solum de homicidio dubio in iuribus relatis.

82 Secundus casus extat in capite *Si quis positus* , & in capite *Si quis autem* , de poenitentia , distinct. 7. ubi ex Divo Augustino homil. 41. referuntur verba illa suprà posita , sectione præcedenti , nempe ; *Ergo tene certum , & dimitte incertum*. Ex quibus , non solum consilium (ut dixit Pater Thomas Sanchez ubi suprà , cap. 10. num. 15. solutione ad 4.) sed præceptum colligitur sequendi tutius

rius, ob specialem, scilicet, rationem, quæ etiam urget in tali casu; loquebatur enim de poenitentia non differenda usque ad ultimum vitæ, quo tempore, & infirmitas aggravat, & necessitas magis, quàm libera voluntas movet ad veram poenitentiam, ut idem Divus Augustinus, libro de vera, & falsa poenitentia, cap. 17. (& refertur in capite sequenti, *nullus expectet*, eodem titulo) per hæc verba explicavit: *Nullus expectet, quando iam peccare non possit; arbitrij enim quærat libertatem, ut delere possit commissam, non necessitatem; qui prius itaque à peccatis relinquitur; quàm ipsi relinquat, ea non liberè, sed quasi necessitate condemnat, &c.* Undè etiam in sermone 57. de tempore: *Poenitentia* (inquit) *quæ ab infirmo petitur, infirma est; quæ autem à moriente petitur, timeo, ne & ipsa moriatur.* Quare, & Theologi communiter asserunt, dari præceptum poenitentiae, etiam ante mortem, sive illius articulum; de quo videatur Cardinalis Lugo de poenitentia, disput. 7. sect. 11. §. 2. à num. 243. & Magister Prado, tomo etiam de poenitentia, tractat. 7. quæst. 2. dub. 3. §. 1. Est igitur diversa ratio, atque specialis in hoc casu, ob periculum maius, atque in certitudinem, non solum speculativam, sed practicam.

83 Tertiùs casus refertur in capite *Iuvenis*, de sponsalibus, in quo, cùm quidam Iuvenis puellam non dùm septennem duxisset, & quamvis ætas repugnaret, ex humana tamen fragilitate forsan tentavit, quòd complere non potuit (nimirum, copulam cùm ea habere) & ideo Sedes Apostolica consuleretur, an in hoc dubio impedimentum publicæ honestatis contraxisset dicendus, ita ut secundùm Matrimonium, quòd cum quadam consobrina, prædictæ puellæ postmodum celebravit, dissolvendum foret? Respondit Summus Pontifex, noster Eugenius Tertius, dissolvendum esse: *Quia in his* (inquit) *quæ dubia sunt, quòd certius existimamus, tenere debemus,*

mus, tum propter honestatem Ecclesie, tum propter prædictam dubitationem. Circa quem textum variae sunt sententiae, & interpretationes Doctorum, quas referuat Glossa in dicto capite, & Barbosa in Collectaneo ad illud, num. 2. & 3. & Sanchez ubi supra, solutione ad tertium, continet enim non exiguam difficultatem huiusmodi responsio Summi Pontificis.

84 Omisissis tamen alijs, verior, atque communior interpretatio est, quam traddunt iam citati Authores, & Suarez de Religione 2. tom. lib. 4. de voto, cap. 5. num. 17. & Palaus tom. 1. tractat. 1. de conscientia dubia, disp. 3. punct. 6. num. 4. scilicet, ideò in tali casu ita declaratum fuisse, quia eo ipso, quòd Matrimonium ultimum contractum fuit cùn dubio illo de valore priorum sponsalium, imò, & affinitate etiam contracta cùm secunda vxore per copulam tentatam cùm priori illius consanguinea, non possidebat bona fide prædictum Matrimonium ultimum, quòd mala fide potius celebratum fuit, atque illi ideò non favendum. Rursus, quia ex eo, quòd Iuvenis copulam tentavit cum priori puella, præsumptio sumpta fuit, quòd sponsalia etiam cùm illa celebrata valida fuere, atque ex illis ortum fuerat impedimentum publicæ honestatis, quia licet puella non complevisset septennium, adhuc tamen cùm illa contraxit, aut malitiam supplebat ætatem, aut videbatur postea consensisse, cùm complevit septennium: Undè diversa est etiam ratio, atque specialis in hoc casu, quæ in alijs dubijs non currit, sed potius libera voluntas possidet, & propterea favendum illi.

85 Duo alia iura, quæ addit Contenson tom. 3. citato, differtat. 6. cap. 1. speculat. 3. in quibus etiam tertia pars eligenda præscribitur, eodem modò sunt interpretanda; imò ad primum desumptum, ex capite *Illud*, de Clerico excommunicato, in quo præcipitur deponi
Episc

Episcopum, qui in dubio, an esset excommunicatus, partem tutiorem non eligit abstinendi se à sui officij ministerio; iam suprà diximus sectione præcedenti ferè in medio, prædictam Episcopum temerariè id fecisse, cum per famam de sententia contra eum pro lata sufficienter illi constaret, ut saltem se abstineret, usque dum magis veritatem sciret; imò etiam postquam certò novit esse reverà excommunicatum, divina sibi fecit celebrari, & communioni fidelium ingessit se, sub spe veniæ, ut textus ipse refert. Ex quo non constat etiam, depositionis poenam fuisse de facto inflictam illi, imò potius contrarium, nam ita concludit: *Cum eo misericordiam facientes poenam, quam Canon minatur his, qui post excommunicationem divina præsumpserint officia celebrare, vel se celebrationi ingesserint divinorum, ei non duximus infligendam.*

86 Ubi etiam noto, textum non dixisse, hanc poenam, Canonem minari his, qui dubij de excommunicatione non eligunt tutiorem partem, scilicet se abstinere; sed his, qui post excommunicationem, id est, verè contractam, atque eis etiam notam. Nam iuxta communem, atque probabiliorē opinionem, quam sequitur Leander part. 5. citata, tractat. 2. disput. 21. quæst. 19. ille, qui dubitat, an censura aliqua irritus sit, nec ne, si deponat practice dubium, minimè efficitur irregularis celebrando, aut aliud administrando Sacramentum, quamvis postea appareat, verè fuisse censura aliqua irritum. Si deponat, inquam, practicè dubium, videlicet prudentèr, & post sufficientem diligentiam factam; quamvis remaneat dubium speculativum ex non inventa adhuc veritate; aliter enim, si imprudentèr, & absque sufficiente diligentia id faceret; sicut mortalitèr peccaret, & contra censuram, de qua dubitaret, irà & irregularitatem ex vi illius incurreret, & prædictus Leander ex Suarez advertit. Quare nec etiam in adducto textu dici-

dicitur expræssè, depotionis pœnam, sivè irregularitatem infligendam forè Episcopo illi ob celebrationem cum dubio, sed tantùm, quia cum notitia iam certa, aut dubio non deposito, post sufficientem diligentiam factam.

87 Alius textus adductus à Patre Contenson desumitur ex Clementina *Exivi*, de verborum significatione, vbi Fratribus Minoribus Sedem Apostolicam consulentibus, an omnia verba suæ Sanctæ Regulæ modò imperativo expræssa ligarent sub mortali? Ita respondit illis Clemens V. in Concilio Vienenfi: *Quòd in his, quæ animæ salutem respiciunt, ad vitandos graves remorsus conscientie, pars securior est tenenda.* Undè infert Contenson: ergo in quæstionibus, dubijsque moralibus, non ad probabilem tantùm, sed ad tutam opinionem librandas esse decisiones, Pontifex decrevit? Cæterùm hoc esse consilium tantùm, si vniversalitèr sumatur, manifestè ex prædicto textu potiùs colligitur; nam solum dicit, *Quòd ad vitandos remorsus conscientie pars securior est tenenda*; & hoc ab his, scilicèt, qui omnem perfectionem, & puritatem animarum ambiunt, vt erant illi, qui eum consulebant. Undè dixerat priùs: *Quia verò dicta Sancta Regula Professores, ac Æmulatores devoti, vt & Alumni, ac veri filij tanti Patris, affectabant, sicut & ferventèr affectant, ad purum, & ad plenum præmissam regulam firmitèr observare, & post pauca: Verùm, quia plerumque vbi culpa non est, eam timere solent conscientie timorata, &c.*

88 Atque ideò vltimò respondet ita: *Dicimus, quòd licèt Fratres non ad omnium, quæ sub verbis imperativi modi ponuntur in regula, sicut ad præceptorum, seu præceptis æquipollentium observantiam teneantur; expedit tamen ipsis Fratribus ad observandam puritatem Regulæ, & rigorem, quòd adea, sicut ad æquipollentia præceptis se noverint obligatos, quæ hic inferius annotantur.* Et postea aliqua in particu-

ticulari declarat, & assignat, ad quæ teneantur ut præcepta, attendendo, nihil aliud, tum ad vim verborum Regulæ, tum ad rationem materiæ, tum etiam ad utrumque simul, ut ait ibi Pontifex. Igitur potius ex hoc textu confirmatur, non esse universaliter præceptum sequendi semper tutiorem partem, licet id expediat, sive sit optimum consilium: nisi, quando ex vi verborum legis, seu ratione materiæ, aut altera speciali, oppositum probetur. Quare Antonius Coelladei, etsi sententiam Contenson defendat, tamen fatetur, lib. 4. de recta regula morum, quæst. 9. §. 5. propè finem, huc textum, & alium supra etiam adductum, ex capite *Iuvenis*, de spontalibus, esse abs re ad præsens institutum.

89 Nihilominus etiam si potuisset aliter Summus Pontifex decernere, seu declarare, circa ea, quæ in particulari præcipit observanda tanquam obligatoria ex vi Regulæ Sanctæ; at post declarationem istam iam Fratribus non licuit sequi aliam opinionem, quam prius aliqui ut probabilem fortasse defendebant: *Attendentes* (inquit ibidem Summus Pontifex) *quæ dubium poterant afferre, sensum, in ipsius Regulæ serie contineri, &c.* Nam per prædictam Sedis Apostolicæ declarationem certum deinceps fuit, quod antea dubium tantum erat; *ut certificati* (ait etiam) *per ipsam, &c.* Itaque verum quidem est, quod ex vi huius legis Pontificiæ tenentur Fratres Franciscani sequi tutiorem partem in eis, quæ designat Pontifex, & præcipit, sive declarat ita in Regula ipsa contineri, per modum scilicet præcepti rigorosi; non tamen antea, si de illis probabiliter aliud iudicabant.

90 Qualiter etiam nunc dicendum est de aliquibus Propositionibus, quæ novissimè Summi Pontifices Alexandri VII. & Innocentius XI. ut certas declararunt, damnantes scilicet contrarias, de quibus prius erant opiniones, quæ iam sunt improbabiliores, taltim in sensu,
quo

quo damnantur, atque in ordine ad praxim; & quia sunt plures, nec omnes ad præsentem tractatum spectantes, imò quinque dumtaxat, idè istas solum referam, relictis alijs alibi videndis.

SECTIO VI.

Referuntur, atque explicantur breviter Propositiones quinque novitè damnatæ.

91 **P**rima ergo Propositio ab Alexandro VII. damnata, anno 1665. die 24. de Septembris (& inter alias 27.) hæc erat: *Si liber sit alicuius Iunioris, & Moderni, debet opinio censeri probabilis, dummodò non constet, reiectam esse à Sede Apostolica tanquam improbabilem.* Secunda Propositio ab Innocentio XI. damnata, anno 1679. die secunda Martij (& est prima ex 65. ab illo reprobatis) ità se habebat: *Non est illicitum in Sacramentis conferendis, sequi opinionem probabilem de valore Sacramenti, relictæ tutiori; nisi vitet lex, conventio, aut periculum gravis damni incurrendi; hinc sententia tantum probabiliter utendum non est in Collatione Baptismi, Ordinis Sacerdotalis, aut Episcopalis.* Tertia (& secunda in Ordine ex prædictis) *Probabiliter existimo, iudicem posse iudicare iuxta opinionem etiam minus probabilem.* Quarta (& est tertia ex damnatis) *Generatim dum probabilitate, sive intrinseca, sive extrinseca, quantumvis tenui, modò à probabilitatis finibus non exeatur, confissi aliquid agimus, semper prudenter agimus.* Quinta (& est quarta in Ordine) *Ab infidelitate excusabitur infidelis non credens, ductus opinione minus probabili.*

92 Omitto alias, quæ licet agant etiam de probabilitate aliquarum opinionum in particulari (& propterea damnentur) non tamen de usu licito opinionis pro-

probabilis veluti in communi, de quo solum nos agimus, atque ideo nec disputamus, an hæc, vel illa opinio in singulari sit verè probabilis; sed supposito potius, eam esse verè probabilem, an licitè possimus sequi, etsi minus probabilem, & minus tutam, etiam in conspectu tutioris, & probabilioris? & hoc nos affirmavimus. Nec dicas, id expressè damnari à Summis Pontificibus in iam relatis quinque casibus, seu saltim quatuor. Ergo & nostra sententia implicite damnatur, quæ universalitèr affirmat, posse sequi opinionem minus probabilem, & minus tutam. Nam respondeo ex læpissimè dictis (quod præ oculis habendum est) opinionem probabilem, de qua nos loquimur in dicta conclusione, non esse tantum, quæ absolute, & secundum se, sive speculativè iudicat de objecto, & ut sic est probabilis, sed quæ hic, & nunc, & omnibus inspectis; hoc autem modo iam non est probabilis opinio quælibet damnata, licet solum quo ad praxim; atque adeo nec continetur in propositione universalis nostræ conclusionis, & consequenter nec ista ullomodo damnatur.

93 Quare, & Pater Oviedo in præsentī, tractat. 5. de conscientia, controvers. 3. punct. 2. postquam in num. 21. eandem nostram conclusionem absolute, & universalitèr etiam asservisset; postea in num. 22. sequenti, hæc addit: Non nullæ huic sententiæ solent limitationes apponi, quæ ad rem non sunt, videlicet si opinio minus probabilis, & minus tuta, non sit indammum tertij, veluti si confessarius iuxta probabilem tantum opinionem circa valorem Sacramenti pœnitentem absolveret, aut Medicus infirmo Medicinam applicaret, & alia huiusmodi; verumtamen, ut iam dixi, limitationes istę ad rem non sunt; aliud enim est, probabile esse, Sacramentum sub hac materia, vel sub hac forma, validum esse, aliud verò esse probabile, quod possit sub eadem materia, ex forma Sa-

cramentum conficere. (Et idem est de Medico quo ad medicinam applicandam infirmo) potest enim quis dicere, primum esse probabile, & secundum esse improbabile, vel ob præceptum oppositum præscribens, vel ob aliam rationem specialem.

94 Similiter Lumbier tom. 3. in Notitia, Propositionum 65. novissimè damnatarum, advertent. 2. notation. 2. docet, & benè, propositiones istas non esse damnatas ut falsas absolutè, sive speculativè (etsi plures ita etiam sint, aut fortè omnes) & consequenter, nec ut improbables in eodem sensu, sed tantum ut scandalosæ, & perniciosæ in praxi, ut ex verbis ipsis Decreti Pontificis constat: *Statuit (inquit) & decrevit idem Sanctissimus Dominus noster Propositiones sequentes, & unamquamque ipsarum; sicut iacent, ut minimum, tanquam scandalosæ, & in praxi perniciosæ esse damnandas, & prohibendas; sicuti eas damnat, & prohibet.* Ut ergo sunt aliquæ actiones externæ, & si, in se absolutè non malæ, scandalosæ tamen, & propterea evitandæ sub peccato mortali, ratione scilicet periculi, aut occasionis alios excitandi ad malum; ita etiam sunt aliquæ opiniones, quæ licet non sint absolutè falsæ, nec omninò improbabiles, sunt tamen perniciosæ in praxi, atque scandalosæ, ob similem rationem. Vide etiam ipsum Magistrum Lumbier num. 1672. & quæ nos suprâ diximus, sect. 5. præcedenti, num. 1. & 2.

95 Quod si adhuc dicas ex Magistro Ferre 2. tom. in 1. 2. tractat. 6. quæst. 10. §. 1. num. 387. vers. 2. quod si in hoc sensu tantum sumatur probabilitas in nostra conclusione, scilicet, practicè hic, & nunc, omnibus inspectis; nulla esset etiam difficultas in presenti quæstione; quia remanere, aut esse opinionem aliquam verè probabilem prædicta probabilitate practica, idem est atque remanere, aut esse sequibilem prudentè, & moralitèr

Un-

Undè in quacumque etiam materia in dubitatum esset, sequi eam posse. Respondeo etiam ex dictis locis nuper citatis, duplicem esse probabilitatem practicam, iuxta plurium loquendi modum, aliam nimirum propriè talem, & quæ reperitur in solo ultimo iudicio practico dirigente, & movente, seu determinante voluntatem ad opus, hic, & nunc exercendum, & quòd dicat, honestè, aut inhonestè fieri secundum regulas rationis; aliam non ita propriam, quæ datur in iudicio altero antecedente, quòd tamen iudicat de operatione, non tantum absolutè, aut secundum se, sed ad hic, & nunc considerata, atque omnibus inspectis, an sit nimirum prohibita, vel, non prohibita, sivè mala, aut bona; non verò an hic, & nunc honestè, aut inhonestè fieret.

96 Ex his igitur duabus probabilitatibus, quæ practicæ appellantur à pluribus, non de priori, quæ propriè est practica, sed de posteriori, & quæ proprius dicenda erat speculativa, procedit quæstio præsens, an, scilicèt, sufficiat minùs etiam probabilis opinio, & minus tuta, sivè iudicium de honestate actionis, sivè bonitate, ut sequi illud possimis, atque alterum formare certum de licita elicentia illius hic, & nunc, omnibus inspectis, relicta etiam tutiori, & probabiliori? In quo est non levis difficultas, aut apparet aliquibus, ut suprà vidimus, etsi nobis videatur nullam esse debere, eo ipso, quòd sit verè probabilis opinio, hic, & nunc, omnibus inspectis, ut venè probat ratio Feire, non tamen quia idem sint hæc duo, esse verè probabilem antecedentèr, ac esse actu requibilem in praxi (licèt vnum ex altero inferatur) etiam in concursu probabilioris, & tutioris; quòd negant iam suprà relati.

97 Nunc iam in singulari videamus singulas Propositiones damnatas: Prima erat: *Si liber sit alicuius Iunioris, & Moderni debet opinio censeri probabiles, &c.* quæ ita

ita intelligenda est, ut præcisè ex hoc solum habeatur ut probabilis; nam si viterius attenditur auctoritas doctoris opinionem, vel ratio, aut fundamentum eius, & sint reverà, aut videantur sufficientes ad probabilitatem illi conciliandam, non damnatur, quòd possit, imò, & debeat iudicari probabilis. Undè locus relinquitur ad quæstiones communes, vtrum ad probabilitatem extrinsecam opinionis sufficiat auctoritas vnius gravis Doctoris de qua agit latè Pater Moya tom. 1. tractat. 1. quæst. 4. per totam, ubi asserit, quòd si opinio singularis sit in casu, aut materia ab alijs non ventilata, conveniunt omnes, vnius viri docti, & in Theologia morali versati, auctoritatem sufficere ad conciliandam suæ opinioni eam probabilitatem, quæ alij in praxi uti possint, quia tanti viri auctoritas non est fundamentum levis momenti.

98 Imò etiam datur locus ad asserendum (sine contraventione scilicèt ad hoc Decretum Pontificium) quòd quamvis opinio vnius gravis Doctoris in re morali sit contra communem omnium aliorum, qui cum præcesserunt, fiat nihilominus ex illius auctoritate sufficientèr probabilis, ut ad praxim deduci possit; id, quòd plures docuerunt, quos in particulari, atque aliquorum etiam verba refert ibidem Pater Moya num. 2. & 3. sed ut benè resolvit, & explicat sequenti §. 3. num. 8. non quælibet auctoritas vnius tantum Doctoris, regularitèr loquendo, est sufficiens ad hoc, sed requiritur magna, & quæ possit contra omnium etiam ponderare gravitèr. Quid autem requiratur in particulari ad istam gravitatem magnam contra communem opinionem; non spectat ad nostrum institutum præsens in hac disputatione, in qua, ut dicebam, potius supponendum est, opinionem aliquam esse probabilem, quàm de eo disputandum: quare nec etiam ista prima Propositio, ex damnatis,

tis, tam propriè, atque directè pertinet ad præsentem quæstionem.

99 Secunda Propositio ex damnatis, & quæ magis directè ad præsens institutum spectat, hæc erat: *Non est illicitum in Sacramentis conferendis sequi opinionem probabilem de valore Sacramenti, relicta tutiore, &c.* de qua etiam iam citatus Lumbier tom. 3. à num. 1681. & Filguera in sua Lucerna decretali, Propositio. 1. pag. 22. cum sequentibus, & novissimè Magister Lastra tom. 1. in Decretales, propè finem, in explanatione centuræ Propositionum damnatarum ab Innocentio XI. Propositione etiam 1. pagin. 581. & alij in manuscriptis; qui omnes notant, & distinguunt id, quòd priùs notaverat, atque distinxerat Ioannes Santius in Selectis, disputat. 44. numer. 3. nimirum, duplex esse genus rerum, quæ ad valorem Sacramenti concurrunt, suntque necessaria omnino; quædam institutæ à Christo, quædam verò ab Ecclesia, in aliquibus saltem Sacramentis. Priores sunt materia, & forma, & intentio Ministri, quæ cum à sola Christi institutione pendeant, sic, & non aliter, efficiunt verum Sacramentum, qualiter reverà institutæ sunt, quamvis ex opinione probabili aliter fiant. Quas etiam res Filguera, & Lastra intrinsecas appellant ad constitutionem Sacramenti, sive ad eius valorem.

100 Aliæ verò sunt (quas extrinsecas vocant prædicti Authores) videlicet in Sacramento Pœnitentiæ, quòd talis, vel, talis confessorius habeat iurisdictionem, vel, non? Aut in Sacramento Matrimonij, quòd talis, vel talis contractus sit Matrimonium, vel non? Cùm enim Sacramentum Pœnitentiæ sit per modum iudicij, quòd requirit iurisdictionem in proferente sententiam (qualis est confessorius) & designatio subditorum in particulari, atque adeò etiam collatio iurisdictionis

nis in Poenitentes, fuerit à Christo Ecclesiæ, sive suo Vicario commissæ, idcò ab eo dependet, quòd talis, vel, talis, confessarius habeat, vel, non, huiusmodi iurisdictionem in Poenitentem. Similiter etiam, quia Matrimonium fuit à Christo institutum per modum contractus, seu potius suprà illum, pendet ab Ecclesia, in directè, vel, mediatè, quatenùs potest contractum irritare, sive ad eius valorem aliqua statuere, sine quibus nullius sit valoris; vt explicant communiter Theologi de utroque Sacramento, & inter illos Pater Thomas Sanchez tom. 1. de Matrimonio, lib. 3. disput. 4. concl. 3. num. 6.

101 Ex his igitur dicendum est cùm prædictis Authoribus, damuari ab Innocentio XI. in relata Propositione, non esse illicitum in Sacramentis conferendis sequi opinionem probabilem, relicta tutiore de valore Sacramenti in rebus pertinentibus ad primum genus, idest, à Christo institutis, vt sunt materia, & forma, & intentio Ministri, ob rationem iam datam, quia nimirum, requiruntur in re ex sola Christi institutione: Undè nec opinio probabilis, imò nec ipsamet Ecclesia, supplere potest defectum illarum, sicuti nec variare, aut alias statuere, quæ loco illarum faciant Sacramentum validum. Cùm ergo sit irreverentia gravis, absque causa, vel aliqua necessitate efficere Sacramentum iniuriam, aut huic periculo se exponere, atque etiam contra charitatem proximi illud sic recipientis sine fructu, aut effectu, tenetur eo ipso Minister conferens non vti opinione solum probabili, etiam si probabiliori (cum adhuc possit esse falsa) sed dùm potest, tutiore.

102 Ad quòd conducit discrimen assignatum communiter ex Aristotele inter prudentiam, & artem, sive inter hoc, quòd est tantum operari honestè, vel efficere alia, quæ ad finem aliquem Ordinantur in re ponendum. Addit tamen *absque causa, vel, necessitate*; nam si hæc

hæc gravis ad sit; v.g. cum vrget proximum periculum vitæ in puero non baptizato, nec esset aqua naturalis, quæ est materia certa, sed rosacea, quæ est tantum probabilis; tunc poterit Minister hac vti, & sic conferre Sacramentum, quod quasi cedit suo iuri, tunc ad reverentiam sibi debitam, ob Animæ salutem proximi, propter quam omnia Sacramenta instituit Christus principaliter.

103 At verò in alijs rebus posterioris generis, quæ ab Ecclesia pendent, vel, ab ea sunt institutæ, potest opinio ipsa probabilis, si verè est talis, facere quod existant in re, quamvis antea non fuissent, atque adeò non damnantur in adducta Propositione, quod in eis sit licitum sequi opinionem probabilem, relicta tutiore, imò nec etiam tutior est formalitèr magis vna, quam alia, siquidem quælibet probabilis ponit in re id, quod Ecclesia statuit tanquam necessarium ad efficiendum Sacramentum validum, videlicet iurisdictionem in Confessario requisitam ad Sacramentum Poenitentiae, quamvis antea non fuisset positivè concessa à Summo Pontifice, eo enim ipso, quod existimeretur per opinionem probabilem verè fuisse concessam, conceditur re vera, per præsumptam illius voluntatem, sive rati habitationem de præsentè, non minùs, quam si per errorem communem sic iudicaretur, vt docet communis sententia, quam sequitur Leander tom. 1. de Sacramentis, tractat. 5. disputat. 11. quæst. 103. & Dirna pluribus in locis à Leandro relatis, & in Summa Dianæ, verbo *Opinio probabilis*, n. 8. similiter in Sacramento Matrimonij, non est damnata, aut eorum dispensationes, quæ ab Ecclesiâ depèdunt.

104 Et ratio vniversalis est, quàm tradit iam citatus Santius num. 3. §. *Aliæ verò res sunt*; quia cum hæc dependeant à Summo Pontifice, & ipse conscius opinionem existere propabilem de illis, tacet, nec contradicit,

cenferetur consentire, & sic illas concedere: Rati habitio enim de præfenti æquivalet licentiæ expresse, ex omniū ferè mente, quos refert ibi latè, & sigillatim prædictus Author. Qui etiam addit §. sequenti, quòd idem est dicendum, licèt Summus Pontifex ignarus effct talis opinionis (quòd ferè incredibile est, quandò sunt ita communes) quia præsumi debet, nolle tot Confelsiones, aut Matrimonia nulla fieri, & in dispendium Animarum, illarumque gravamen; quæ est ratio, cur error communis iurisdictionem tribuat non habenti, ex ipsa dispositione iuris, in lege *Barbarius*, digestis de *Pratore*, ne scilicèt sequantur damna, & incommoda communi bono; opinio autem probabilis errorem etiam continet communem, sive ignorantiam invincibilem, & publicam, vt supra dicebamus sect. 3. in probatione nostræ conclusionis, & eo ipso quòd probabilis sit, titulum tribuit coloratum, sive potius supponit: Undè non minus potest, quam communis error cum titulo colorato.

105 Cùm igitur Propositio damnata universalitèr loquatur, sufficet quòd de prioribus rebus, & quæ ab Ecclesia non dependent, præcisè intelligatur, vt absolute sit damnata, & propriè intelligatur; quamvis ad alias res secundi generis non extendatur Pontificia damnatio, in quibus potest esse locus ad vitandum periculum non efficiendi verum Sacramentum ex vi opinionis probabilis; quòd tamen in rebus prioris generis nequaquam vitari potest, nisi quòd tutius est sequendo, & non solum probabile, quòd potest esse falsum, nec suppleri potest per errorem communem, id quòd est necessarium. Addit etiam, quòd neque in illis rebus prioris generis necesse est, quòd intelligatur Propositio damnata quantum ad materiam remoteram Sacramentorum, sed tantum proximam, quàm Christus Dominus expresse intulit, & quæ formalitèr, atque immediatè Sacramentum

constituit. Undè locus relinquitur, ut sequi possint adhuc opiniones probabiles circa numerum, v. g. aut qualitatem peccatorum, sive circumstantiarum, quæ sunt ex necessitate in confessione explicanda, & alia huiusmodi, quæ pertinent ad materiam remotam; nam quamvis opinio ipsa probabilis circa illam sit falsa, non ideo materia proxima formalitèr variatur, prout à Christo instituta; quòd sufficit, ut Sacramentum sit reverà validum, licèt non in omnibus, saltem in aliquibus; quamvis enim sit falsa opinio negans non esse necessario explicandas in confessione circumstantias, v. g. aggravantes, non mutant speciem, sive peccata dubia, &c. nihilominus integra erit confessio ipsa formalitèr, sive integritatem formalem habebit tunc, quæ est proxima materia.

106 Notantèr autem dixi: *Licèt non in omnibus, saltem in aliquibus Sacramentis*; quia in aliquibus etiam materia remota fuit à Christo Domino determinata, ut in Baptismo, & Eucharistia, & alijs; in poenitentia verò solum præscripsit, & determinavit materiam proximam, nimirum confessionem, verumque dolorem peccatorum mortalium, de quibus recordatur penitens, aut explicare potest; & relinquitur locus, ut hoc verificari possit, quamvis non omnia expressè, & in particulari confiteatur, vel, defectu memoriæ, vel, ex alia ratione, atque adeò ut possit circa hoc vri etiam opinione probabili, quæ eo ipso versatur tantum circa integritatem materialem, & non formalem confessionis, quam duntaxat præscripsit Christus; & similiter in Sacramento Matrimonij determinavit solum, ut supra diximus, traditionem mutuum per verum contractum, & reliquit Ecclesiæ determinare condiciones ad validum contractum Matrimonij; quare datur adhuc locus ad opiniones probabiles circa prædictas condiciones, aut alia requisita ad validitatem contractus. Item de Sacramento Ordinis

mino instituta, & non etiam circa ea, quæ ab Ecclesia dependent, nihilominò induceret de novo, aut prohiberet ista condemnatio, quòd antea iam non esset prohibitum ex vi præcepti, sive consuetudinis generalis ipsius Ecclesiæ, præscribentis modum, & ritus administrandi Sacramenta, scilicet applicando certas materias, & formas, relictis alijs tantum probabilibus; est autem certum, hæc præcepta obligare in re tanti momenti.

111 Deindè, quia cum sit tantum probabile, & non certum, quòd opinio probabilis (imò & error communis in foro conscientiæ) tribuat iurisdictionem, & interpretationem, sive ratificationem, ut docent aliqui, quos refert Diana part. 9. tractat. 7. resolut. 59. videtur idem in conveniens sequi, si in conferendis Sacramentis utamur opinione probabili circa ea, quæ ab Ecclesia dependent (si ad valorem illorum sunt etiam necessaria) quam si circa alia à Christo Domino instituta; & consequenter, nec sufficienter per prædictam condemnationem præcaveri à Pontifice: Et confirmatur, quia qui sic conficit Sacramenta iuxta opinionem tantum probabilem circa ea etiam, quæ ab Ecclesia dependent, non habet certitudinem, sed tantum probabilitatem de valore illorum. Ergo idem est periculum, atque inconveniens, aut saltem non omninò evitatur, quamvis ex eo, quòd sit valde probabile, quòd valide efficiantur, minus periculum videatur esse in vno casu, quam in alio.

112 Respondeo ad primum, non solum intendere Pontificem per hanc condemnationem præcipere, quòd Sacramenta conferantur sub certis formis, & materijs, relictis dubijs, sive probabilibus (nam hoc præceptum erat, nec opinio damnata assererat oppositum licere, stante hac lege imò expressè addebatur, *Nisi lex vetet, aut*

ventio, &c.) sed viterius intendit declarare, esse scandalosam, & in praxi perniciosam Propositionem asserentem absolute id licere, etiam si lex non esset, aut conventio, aut periculum, ob solam scilicet irreverentiam ipsius Sacramenti; atque adeò ex hac sola ratione præcipit etiam, si vè iterum imponit præceptum servandi consuetudinem Ecclesiæ, & addendo, *In virtute Sanctæ Obedientiæ, & sub in terminatione Divini Iudicij ne illa* (sicuti, & aliæ etiam damnatæ) *ad praxim deducantur*; & vlt crius, *sub excommunicatione lata sententiæ reservata Pontifici, ne publicè, aut privatim defendatur, tractetur, vel, prædicetur, nisi forsan impugnando*, vt ex verbis Decreti constat. Multa ergo inducit, atque statuit de novo, quæ antea non erant statuta.

113 Ad secundum respondet optimè Lumbier tom.3. citato à num. 1690. sententiam communem de ratihabitione Ecclesiæ, aut concessione iurisdictionis, si vè aliorum, quæ dependent ab ipsa, in casu erroris communis, vel opinionis verè probabilis, atque ita existimata ab omnibus, videri tacitè approbatam etiam ab Ecclesia, quæ eam non reprobatur, cum posset, adhuc in hoc Decreto, nec postea, sciens, & videns illam esse communiter receptam, & ad praxim deductam: Sicut si Episcopus videret aliquem coram ipso confessiones audire, & tacet, nec dissentit, cum posset, approbare illum dicitur, iuxta omnium mentem. Sic ergo in nostro casu existimandum est de Ecclesia, si vè Summo Pontifice, ne dicamus in re tam gravi, & de qua ita certo per tractavit, minus perfectè provisuisse damno, aut periculo, quòd vitare intendebat, & videt adhuc imminere post prædictum Decretum. Unde (concludit iam citatus Lumbier num. 1694. & ex illo etiam Pater Torrecilla num. 17.) quòd licet opinio solùm probabilis absolute, & secundum se non sufficiat, vt reddat certum

Sacramentum, quantum est ex vi sua, benè tamen ut tacitè approbata per tolerantiam ab Ecclesia, ex vi rationis habitationis, quàm non minùs præsumere debemus in re tanti momenti, & generali, quàm in casu relato, aut erroris communis. Ex quo patet solutio etiam ad confirmationem.

114 Sed ulterius addendum id, quòd sæpiùs diximus, nimirum, quòd cum Propositio damnata esset universalis, sufficientè reiecta manet, quamvis solum intelligatur damnari in sensu aliquo absurdi ori, qualis est circa ea, quæ ad valorem Sacramentorum spectant ex Christi institutione, & in quibus est certum, Ecclesiam nihil posse; quo ad alia verò, quæ dependent ab ipsa, & de quibus est etiam probabile, imò & probabilius, quòd supplet, seu concedit, eo ipso quòd detur probabilis opinio de illorum existentia, non est necesse, quòd intelligatur, cum sit ratio diversa, & aliàs debeat damnatio strictè interpretari, ut potè odiosa; & propterea nec valet etiam paritas ex vno ad aliud, sicut nec in legibus positivis penalibus.

115 Deniquè adverto, quemdam Recentiore in manu-scriptis asservisse, quòd ex vi huius Decreti non manet prohibitus sub peccato mortali, sed duntaxat veniali, usus opinionis probabilis in conferendis Sacramentis, etiam quo ad res prioris generis; quia solum damnat asserere *non esse illicitum*; quòd est *indifferens ad mortale, aut veniale*. Cæterum cum materia sit gravis, & ut constat ex Decreto, §. penultimo, *Distinctè in virtute Sanctæ Obedientiæ, & sub interminatione Divini iudicii*, prohibeat eam, sicut & alias, ad praxim deducere; videtur obligare etiam sub mortali, & consequenter ita etiam prohibere usum opinionis probabilis in conferendis Sacramentis, quantum ad ea, de quibus non est dubium contineri in prædicta condemnatione. Vadè nec valet

paritas ex eo, quòd notavit Lumbier num. 1670. de alijs Propositionibus ex damnatis, videlicet, oitava, & nona, quæ loquuntur de materia levi, & idèd non videntur prohibitæ sub peccato mortali; dummodò non deducantur ad praxim existimando non esse adhuc peccatum veniale, sivè vllomodò illicitum. Nam, vt dicebam, collatio Sacramentorum iuxta opinionem solùm probabilem relicta tutiori, circa ea, quæ sunt de essentia, & non dependent ab Ecclesia, est materia gravissima, & præceptum, vt vidimus, strictum, atque rigorosum.

SECTIO VII.

Reliquæ propositiones damnatæ.

116 **T**ertia Propositio erat : *Probabiliter existimo iudicem posse iudicare iuxta opinionem etiam minus probabilem.* Quæ Propositio, cùm de praxi loquatur, sufficit intelligere Decretum Pontificium de probabilitate etiam tantùm practica, idest, damnare solùm, esse in praxi probabile, iudicem posse iudicare iuxta opinionem etiam minus probabilem. Ex quo etiam sequitur, opiniones minus probabiles, quamvis sint verè tales speculative, in tribunalibus iam esse improbables practice; quia provt sic sunt interdictæ. Admodum quo possumus quidem (imò & oppositum prohibitum est) affirmare hanc Propositionem , *Deipara est cùm peccato concepta*, esse probabilem speculative, non autem practice ; quoniam possumus illi assensu speculativo interno adhærere, at practice, idest, extrinsecè in loquendo, scribendo, argumentando, &c. Illam affirmare non possumus; & cur ? quia id Apostolica Sedes inhibuit. Sed quare etiam iudicibus inhibeat vsum opinionis, minus probabilis in iudicando? non est nostri instituti; videatur Pater Vaz.

Vazquez, in præfenti, disput. 64. cap. 2. num. 7. in fine, ubi optimam rationem assignat, & ex eo etiam alij.

117 Caterum; quia Propositio etiam ista est universalis, & condemnatio stricte interpretanda, non videtur extendi, aut comprehendere eos, qui verè iudices non sunt, imò nec ipsos etiam iudices in actionibus alijs, sive antecedentibus, sive subsequentibus, aut comitantibus sententiam definitivam, in qua exercent iudicium, seu propriè iudicant. Undè non includuntur etiam Advocati, aut Procuratores, aut alij concurrentes ad lites, nec ipsi iudices in examinando testes, aut reum, vel hunc in carcerem coniiciendo, torquendo, &c. quia solum prohibet Decretum hoc, quòd possint iudicare iuxta opinionem etiam minùs probabilem. Imò, nec etiam comprehendit iudices quantum ad sententiam ipsam definitivam, quando sunt opiniones æquè probabiles; quia solum prohibet sequi minùs probabilem, non verò æquè probabilem; quare poterit tunc sequi quàm maluerit, aut saltem hoc non comprehenditur in prædicta condemnatione.

118 Præterea nec necessario videntur comprehendendi iudices inferiores, qui ideò sequerentur in iudicando opinionem etiam minùs probabilem, quia viderent eam esse communiter receptam in praxi, & propterea etiam credere, notandos fore à iudice superiori, ad quem appellatur, tanquam imprudentes, & eorum sententiam revocaturum esse, si iuxta aliam opinionem, quamvis sibi magis probabilem; sententiam ferret; quòd notavit Vazquez ubi suprà, & approbat ex eo Thomas Sanchez in Summa, lib. 1. cap. 9. num. 47. quia nimirum prædicti iudices inferiores cum tanta sui honoris iactura, & tam modico fructu, munus suum obire minimè tenentur. Eo autem ipso, quòd sit ratio specialis, quæ excusare illos potest, & Propositio damnata sit universalis, su-

sufficienter reiecta manet, & condemnatio absolute, & perfecte vera, licet prædicti iudices in casu illo excipiantur; vt in simile diximus, sectione præcedenti. Quare etiam poterit excipi quicumque iudex in causis criminalibus, in quibus est ratio specialis, vt notavit Lumbier tom. 3. citato num. 173 1. quia in his scilicet causis, iuxta regulas iuris, in capite *Cum sunt partium*, de regulis iuris in 6. & lege *favorabiliores*, digestis de regulis iuris, favendum potius Reo est, quam Actori. Unde si sit opinio verè probabilis pro Reo, etsi minus, debet iuxta illam iudex, quicumque superior, aut inferior, eum absolvere; aut saltem hoc non prohibetur per hanc condemnationem.

119 Ulterius, quia maior, aut minor probabilitas stare potest, vel ex parte facti, quando nimirum utraque pars testimonijs, seu testibus, aut alijs instrumentis magis, vel, minus probabilibus, suum intentum confirmat, vel, suadet; vel, ex parte iuris, scilicet, quia lex, iuxta quam lis est decidenda, aliter ab aliquibus Doctoribus, & aliter ab alijs intelligitur, & utramque opinionem verè probabilem, sed vnam magis reputat iudex: non videtur, stando precise strictæ significationi verborum, extendi condemnationem ad priorem casum, sed tantum ad secundum, quia probabilitas ex parte facti non est propriè probabilitas opinionum (de qua solum loquitur Decretum) vt advertit, & benè, Pater Tomas Sanchez vbi nuper num. 44. & 45. & ex illo etiam alijs nec propriè se tenet ex parte ipsius iudicis, sed causæ. Quidquid sit an absolute etiam in casu maioris probabilitatis ex parte facti teneatur iudex iuxta illam iudicare, vt asserunt communiter Auctores; sed non ex vi Decreti Pontificij, de quo in præsentì loquimur.

120 Similiter nec aliud est intelligendum in casu, quo pars habens pro se opinionem minus probabilem,
sic

fit in possessione rei ; nam tunc possessio prævalet maiori alterius probabilitati , sicut diximus supra in causis criminalibus , favendum potius esse Reo , quam Actori , ob dispositionem iuris. Undè , eo ipso in praxi redditur probabilior opinio pro Reo , aut possessore , quæ alias secundum se , sive speculativè , erat minus probabilis. Decretum autem (vt notavi initio) sicut & ipsa Propositio damnata loquuntur de probabilitate practica , non de speculativa tantum. Atque sic etiam explicat , & in hoc sensu approbat Pater Filguera in sua Lucerna decretalis Propositione 2. §. *Circa sententiam* , id , quod diximus suprâ ex opinione Patris Vazquez , de Iudice inferiori , qui sequitur in iudicando opinionem etiam minus sibi probabilem , sed magis communiter ab alijs receptam , atque in Tribunalibus practicatam ; nam stylus , & praxis communis reddit eam probabiliorē practicè , sicut stylus Curiae facit etiam ius , & pro lege observatur , vti probat Barbosa in Collectaneis ad librum primum Decretalium , titul. 2. capite *Ex litteris* 11. num. 3. Cæterum in hoc casu idem erit dicendum de iudice etiam superiori.

121 Deindè , cum duplex possit esse probabilitas in opinionibus , vna intrinseca , & altera extrinseca , iuxta dicta sæpijsimè , putat idem Filguera , §. *Sed antequam* , quæd prædictum Decretum Pontificium præcipuè intendit , iudices in iudicando sequi debere potius opinionem intrinsecè probabiliorē , quàm extrinsecè tantum ; extrinseca enim fundamenta (inquit) quæ à Doctorum auctoritate desumuntur , relinquenda sunt , in aliorum comparatione ; vndè infert postea , §. sequenti , iudicem in conscientia , vt prædicto Decreto obediat , teneri opinionem intrinsecè , probabilem amplecti , ac iuxta eam sententiam ferre , probabiliorē extrinsecè relicta. Sed vndè hoc colligatur ex Decreto , non video , cum ab-

fo-

solutè solùm exigat , sive præscribat probabiliorem opinionem sequi.

122 Sed nec etiam colligitur ex eo , quòd iudex ferre debeat sententiam iuxta suum proprium dictamen, non aliorum, ut probat Pater Bardi relatus à Diana part. 11. tractat. 2. resolut. 60. aliter enim (inquit) si iudex iuxta alterius sententiam iudicaret, non ipse, sed alius, cuius sententia ducitur, esset iudex; & consequenter nec satisfaceret ipsi suo proprio muneri, imò contra illud ageret, & contra finem principalem etiam intentum à Republica, quæ ideò Tribunalia efformat ex pluribus iudicibus, & non tantum ex vno, ut unusquisque cum sinceritate dicat, quid sentiat, & non ad vnum tantum reducatur sententia. Non tamen (inquam) indè etiam colligitur, quòd dicebat Filguera; tum, quia Decretum Pontificium, cum sit poenale, strictè interpretandum est, nec ab omnia extendendum, quæ iure prohibere posset, sed quæ constat expressè prohibere; tum etiam, quia si iudex ita adhæreat alterius opinioni, ut ob illius auctoritatem deponat, & relinquat suam, iudicando nimium veriolem esse, seu probabiliorem a ienam (licet, ut dixi, motus præcisè ex extrinseca alterius auctoritate, & non ex vi rationum, quibus eam probat, ut etiam falsò limitat Lumbier num. 1732.) tunc facit etiam suam alterius opinionem, & sic secundum proprium sensum iudicare dicetur, seu proferre sententiam.

123 Nec hoc negavit Pater Bardi, imò expressè etiam docet, quòd inter dùm, melius faceret iudex adhærendo alterius collegæ opinioni, quem existimat in his materijs magis doctum, versatumque, quàm sequendo proprium dictamen; iuxta dicta etiam suprà à nobis in hac disputatione, sect. 1. in suppositione 4. ubi explicuimus, qualiter docti, & qualiter in docti possint cognoscere, aut discernere maiorem, vel, minorem proba-

probabilitatem opinionum; & addidimus etiam, non semper obligandos esse viros doctos librare, & ponderare fundamenta intrinseca opinionum, ad formandum iudicium de earum maiori, vel, minori probabilitate, sed posse etiam aliquando ab extrinseca tantum moveri auctoritate; videantur, atque recolantur ibi dicta erga finem prædictæ quartæ suppositionis.

124 Quibus adiungo, quæ etiam docuit Cardinalis de Lugo tom. 2. de Iustitia, & iure, disput. 37. sect. 10. num. 117. scilicet, non teneri iudicem exquisito studio discernere maiorem probabilitatem opinionum, sed satis esse, si communem ad hoc diligentiam adhibeat, quæ posita, si adhuc notabilis in æqualitas non appareat, poterit alteram eligere; maximè, si opinio, quæ iudici videtur probabilior, iudicatur minus probabilis apud iudices superiores, vel etiam apud alios suos Collegas, quos, ut Doctiores, æstimat. Undè solum quando est manifesta, siue magna in æqualitas inter probabilitatem utriusque opinionis, putat prædictus Lugo num. 115. in secunda conclusione, teneri iudicem sequi in iudicando opinionem probabiliorem; & in hoc sensu etiam potest explicari, siue intelligi tantum Decretum Pontificium in damnatione huius tertiæ Propositionis, quæ universali- tèt loquebatur, & in quocumque casu. Alias enim, cum sit ita difficile, imò, & moralitèr impossibile, semper certò invenire; quæ opinio probabilior, & quæ minus probabilis (intrinsecè, aut extrinsecè) ut suprà etiam notavi, dicta sectione prima, numero penultimo; non debet amplius obligari iudex in ferenda sententia.

125 Qui autem sint dicendi iudices, & ut sic comprehensi in hac Propositione, atque eius damnatione? Respondet sapius iam citatus Magister Lumbier num. 1128. non solum esse intelligendos eos, qui ita appellantur ex munere, aut officio publico, veluti Consiliarij

Re-

Regij, Magistratus, Prætores, five Correctores, Iurati, aut Iustitiæ locorum (iuxta diversas voces, & appellationes) verum etiam quicumque habeant potestatem ferendi sententiam Iudicalem, five in Capitulis, five Universitatibus, aut Congregationibus, quod etiam docet, atque eisdem verbis Pater Torrecilla ubi suprà, conclus. 7. num. 157. qui tamen addit, *si sententiam ferant in foro exteriori*; ut sic excludat Confessarios, atque etiam viros doctos in foro interiori, consultos, ob rationem diversam, quam tradit Pater Thomas Sanchez, in Summa, lib. 1. cap. 9. num. 19. & 22. contra Patrem Valentia, 2. 2. disputat. 5. quæst. 7. punct. 5. versiculo *Respondeo dupliciter*, & dub. 3. post dictum tertium, ubi oppositum docet, si sit in materia Iustitiæ, quia eo ipso uterque est etiam iudex, ac proinde eadem ratio de illis, ac de iudice in foro exteriori.

126 Cæterum mihi, quantum ad virum doctum consultum, manifesta videtur disparitatis ratio, adhuc in materia iustitiæ, quia ille propriè non est iudex, atque adeò nec sententiam propriè iudicalem profert, sicut nec etiam habet potestatem aliquam iurisdictionis in consulentes: Confessarius verò propriè, & verè eam habet in Pœnitentem, five Ordinariam, five delegatam; unde, ut docet Molina tom. 6. de Iustitia, tractat. 5. disput. 2. num. 5. in fine, verè, & propriè est Minister, ac Superior, iudexque loco Dei in foro conscientiæ eius, qui se ipsum illi subdit in Confessione, ut Pœnitentiæ Sacramentum ei administret. Quòd autem forum hoc conscientiæ, five iudicium sit medicinale, nec inter homines, ut inter partes; sed inter homines, & Deum (quæ erat ratio discriminis adducta à Patre Sanchez dicto numer. 22. & ex illo ab alijs) non videtur sufficere, ut propterea dicamus, non
F etiam

etiam teneri confessorium in iudicando sequi probabiliorē opinionem, sicut alios iudices; tūc, quia sapē etiam Confessorius in eo foro iudicat circa materiam pertinentem ad homines tanquam ad partes; v.g. restitutionis, furti, & similibus; tūc etiam, quia Deus pro ut ibi gerit vices partis contra hominem, non minus, imō maius ius habet, ut Confessorius illi tribuat, quod suum est, & consequenter, ut iuxta opinionem probabiliorē contra peccatorem sententiam proferat pro ipso Deo.

127 Admodum quo, licet iudices alij inferiores, sive Ordinarij, sive Delegati, sive etiam Arbitri, in foro externo accipiant potestatem à Principe, aut ab alio iudice superiori, vel, ab ipsis Partibus ligantibus; nihilominus eo ipso, quod illam iam habeant, & ut iudices proferant sententiam, tenentur eam dare iuxta probabiliorē opinionem ex vi Decreti huius Pontificij, etiam si lis versetur inter ipsos conferentes iurisdictionem, & alios. Quare ergo non idem dicemus inter Deum, & hominem in foro Pœnitentiæ? Quod enim illud forum sit medicinale, probat solum, quod pœna peccatori, sive Reo infligatur, non tantum in vindictam, sed in medicinam, & quod propterea semper illi parcatur, si verè pœniteat, & pœna æterna, licet iustissime debita, communiter in temporalem, & aliquando etiam levissimam, si dolor, atque dispositio id rationabiliter exigat: non autem probat, quod iuxta opinionem minus etiam probabilem possit dari sententia iudicialis, & formaliter talis; quidquid sit circa alia antecedentia, sive subsequētia, vel concomitantia ad sententiam ipsam diffinitivam, ut suprà dicebamus de alijs etiam iudicibus in foro externo.

128 Ex quo etiam datur locus ad plures opiniones, quæ circa hæc circumferuntur, ne scilicet dicamus, eas etiam damnari per hoc Decretum Pontificium; v.g. quæ

quæ dantur circa ea , quæ se tenent ex parte pœnitentis , veluti sunt dispositio sufficiens ad Sacramentum suscipiendum , examen conscientie integritas confessionis , obligatio aliquid in posterum faciendi , & huiusmodi alia : inò etiam si se teneant ex parte ipsius Confessarij , non tamen immediatè , & formalitè expectent ad ipsum actum iudicandi , seu ferendi sententiam , vt sunt hæc etiam eadem prout ab eo præcepta , aut approbata , & de quibus iudicium etiam ferrè , an sufficiant , vel , non , antecedentè , sive consequentè ad sententiam definitivam absolvendi , aut ligandi Reum , seu pœnitentem quantum ad peccata , in quo formalitè consistit actus ipse iudicandi. Undè etiam locus datur opinioni communi asserenti , posse , & debere confessarium se conformare pœnitenti sequenti probabilem opinionem circa prædicta , quamvis ipse eam putet minus probabilem , atque etiam falsam , non obstante hoc Decreto Pontificio (quidquid sit , an impingat in aliud iam suprà explicatum sectione præcedenti , si nimirum opinio versaretur circa valorem Sacramenti in his , quæ sunt à Christo Domino instituta) non tamen si opinio esset de iurisdictione , aut non iurisdictione ipsius Confessarij , quia hæc videtur pertinere formalitè ad actum ipsum iudicandi , vt aliqui in præsentī advertunt , & limitant doctrinam datam.

129 Alij verò , & communius , non distinguunt inter ea , quæ pertinent ad pœnitentem , sive ad Confessarium , sed absolutè , atque vniversalitè existimant , posse , & debere Confessarium se conformare cum opinione probabili pœnitentis , quos latè refert Ioannes Santsius in Selectis , disput. 33. num. 54. & sequitur Oviedo in præsentī , tractat. 5. controvers. 3. punct. 6. num. 74. vbi rationem traddit: Quia explicatio (inquit) peccatorum , sive confessio facta coram Confessario , qui

liberè , aut ex officio , hominem ad poenitentiae Sacramentum admittit , quatenus est ex se inducit in Confessario obligationem absolutionem praestandae , quoties licitè potest. At quoties Poenitens pro se habet opinionem probabilem , absolutio potest licitè exhiberi à Confessario : ergo. Hæc tamen ratio , licet ante Decretum istud Pontificium , sufficiens videretur , non autem postea , cum damnet absolutè asserere , adhuc esse probabile , iudicem (qualis est Confessarius) posse iudicare , seu sententiam ferrè , iuxta opinionem minus probabilem. Ergo saltem in aliquo casu hoc limitari debet , & non ità univèrsaliter , sicut antea , affirmari.

130 Nihilominus potest ex altera ratione , quam tradit Lugo, Tomo de Poenitentia, disputat. 22. sect. 2. §. 2. num. 40. assignari discrimen aliquod inter Confessarium , & alios Iudices , ut ille non comprehendatur in prædicto Decreto Pontificio , sive eius damnatione ; quia , nimirum Iudices alij constituuntur ex vi sui muneris ad diligentèr investigandam veritatem circa ius partium ; cui debito non satisfaciunt , si relictæ securiori via inveniendi veritatem , qualis est probabilior , eligant minus securam ; at verò Confessarius non constituitur ad investigandam veritatem circa ius , sed circa factum , an scilicet ipse Poenitens peccaverit , & ad absolvendum , quem invenit rectè dispositum ; quare debet illum absolvere , si ità invenerit , quamvis Deus habeat ius contra ipsum ex vi peccati ; sufficit autem , ut Poenitens sit benè dispositus , operari iuxta opinionem probabilem.

131 Quàm differentiam approbat quidem Pater Dicaſtillus tom. 2. de Sacramentis (qui totus est de Poenitentia) tractat. 8. disput. 10. dubitat. 28. num. 557. quantum ad aliqualem scilicet disparitatem inter Confessarium , & alios Iudices ; negat tamen primò , quòd etiam

etiam Confessarius non debeat ex officio investigare veritatem per viam securiorem in eo, quod incumbit illi, nimirum in examinando diligentè Pœnitentem, qui est accusator, & reus, & testis sui; quos omnes, etiam in unica persona sint, debet non minus iudex exactè examinare, quàm si essent in diversis. Secundò negat, quod hoc examen debeat tantum esse circa factum, & non circa ius etiam, nempe circa ea, quæ præstaret debet Pœnitens; v.g. restituenda bona, quæ viurpavit, spectato iure, tum naturali, tum etiam positivo, & similiter alia. Undè ipse Dicastillus num. 558. sequenti, aliter explicat discrimen, quod fatetur dari inter confessarium, & alios iudices; nempe, quod alij iudices constituuntur ad dandam sententiam inter duas oppositas partes ei, quæ habet potius, seu melius ius, qualis est illa, quæ probabiliores affert probationes, seu facti, seu iuris, sive utriusque simul: confessarius verò solum est constitutus iudex ad iudicandum de peccatis, actionibus, & obligationibus. Pœnitentis secundum legem Dei, & tutam eius conscientiam. Cum ergo Pœnitens non peccet operando secundum opinionem verè probabilem, tenetur illum confessarius absolvere, quàmvis ipse probabilior iudicet opinionem oppositam.

132 Quæ omnia retuli, non ut discutiam ex professo hanc quæstionem, quæ alterius loci est, sed ut constet, quàm sit commune apud Authores, assignandum esse discrimen inter Confessarium, & alios iudices, quoad prædictam obligationem sequendi in suo foro opinionem probabiliorē; unde inferitur, quàm sit etiam probabile, non comprehendendi in hac condemnatione confessarium respectu Pœnitentis. Quod & magis confirmat argumentum, quod urget optimè contra Antonium Coelladei Pater Moya 2.tom.in Appendice ad tractat. 1. quæst. 3. num. 7. Accedat (inquit) Theologus Thomista

Confessurus Parocho, aut confessario Scotistæ, poterit ne ille illum absolvere, quem ex confessione benè novit, contractum; v.g. aliquem non solum sæpè celebrasse, sed in proposito continuandi permanere, opinione Divi Thomæ innixum, quam ipse confessarius minùs probabilem reputat? affirmativè respondent serè omnes Doctores, nec ipse Coelladei, aut alius absolutionem ei negare auderet. Ergo diversa est ratio in confessario, & in alijs iudicibus, ut ille possit, imò & debeat, excipi à Propositione damnata.

133 Solum breviter addam huius rationem, ex omnibus adductis quidem potius collectam, sed melius explicatam; quia forum poenitentiae est solum institutum ad absolvendum, vel damnandum reum, nempe Poenitentem, iuxta allegata, & probata per eius tantum confessionem; vnde, & dicebam suprà ex Dicastillo, ipse est reus, & testis, imò & accusator. At, ut suprà etiam vidimus, ex iure ipso favendum potius est Reo, quàm actori; nec Decretum Pontificium intelligi necesse est de probabilitate ex parte facti, neque cum Reus est in possessione, sicut Poenitens est respectu suæ libertatis, sive innocentiae, dum oppositum non fatetur. Ergo in prædicto foro omnia concurrunt ad favendum illi, quæ in alijs Tribunalibus inspicienda sunt aliter, ob rationes adductas ab alijs iam relatas.

134 Deniquè, nec prædicta condemnatio debet extendi ad alios iudices, qui licèt ità solcant appellari, non tamen propriè tales sunt, etsi sententiam etiam proferant inter aliquas partes; v.g. Arbitratores, qui non servato Ordine iuris, sive iudiciali, componunt sæpè lites, & ideò iudices etiam appellantur, videlicèt Compromissarii, quoniam partes mutua inter se conventionem, ac pacto, sive compromisso, ut effugiant longiorem litem, atque sumptus, sibi eos eligunt, ut controversias

inter ipsas dirimant, non servato rigore iuris, sicut in alijs arbitris, ut explicat Molina tractat. 5. iam citato, disput. 30. num. 3. & 4.

135 Qui etiam disput. 8. antecedenti, num. 2. distinxerat in iudicibus ipsis propriè talibus, & qui iurisdictionem habent Ordinariam, duplicem actum, seu modum eam exercendi, nempe, vel dirimendo lites, atque controversias in foro contentioso; & tunc dicuntur exercere iurisdictionem contentiosam; vel, exercendo potestatem, quàm habent etiam aliquando quoad Collationem beneficiorum, concessionem privilegiorum, Ordinum, & similia, quæ ad contentiosum forum non spectant; & nunc dicuntur exercere iurisdictionem voluntariam. Decretum ergo Pontificium in hac condemnatione intelligendum tantum est, quandò priori modo exercent iudices suam iurisdictionem, quia tunc iudicant propriè, non verò quando exercent eam posteriori modo; quidquid sit, àn teneantur etiam tunc sequi probabilioris opinionem.

136 Quarta Propositio ex damnatis aiebat: *Generatim, dum probabilitate, sive intrinseca, sive extrinseca, quantumvis tenui, &c.* Circa quàm Pater Cardenas tom. 3. suæ crisis, tractat. 1. disput. 56. cap. 12. num. 670. notat, tenuem probabilitatem non esse veram probabilitatem, imò ista esse prædicta sibi invicem repugnantia; est enim de essentia probabilitatis niti fundamento magno, probabilitas autem tenuis, aut quæ ita vocari posset, tenui niteretur fundamento. Habet ergo probabilitas tenuis prædicatum repugnans suo essentiali Constitutivo. Quòd idem ferè docet noster Illustrissimus Caramuel tom. 4. Theologiæ fundamentalis, in Dialectici de non certitudine, Epistola quadam ad Iosephum Oliverium quæst. 2. ubi latius id explicat ex Bossio, & alijs. Ex quo infert Pater Cardenas, nihil nocere hanc condemnationem.

sententiæ nostræ, atque communi de usu licito opinionis minùs (verè tamen) probabilis, & minùs tutæ.

137 Cæterum quidquid sit de hoc, & admissio, quòd possit dari vera, etsi tenuis probabilitas (quia nimirum intra terminos gravis, aut magni fundamenti est in infimo gradu, cui nititur prædicta opinio) adhuc Decretum Pontificium damnat prædictam Propositionem, & consequenter quidem ad aliarum condemnationem, de quibus supra; siquidem ista dicebat quod *generatim*, id est, in quocumque casu, & materia prudenter operamur, sequendo opinionem quantumvis tenuis probabilitatis: cum tamen in antecedentibus Propositionibus damnatum iam esset asserere, quòd in conferendis Sacramentis, & in iudicando possit minùs probabilis opinio sequi, etiam si verè sit probabilis. Nec propterea nocet etiam nostræ, & communi sententiæ, quæ non ita generatim, sed permitendo limitationes in aliquibus casibus, asserit, licitum usum opinionis minùs probabilis. Advertendum est autem, nec per hanc condemnationem prohiberi usum cuiusvis opinionis, etiam si tenuis probabilitatis, sed ita tenuis, ut sit in ultimo, & infimo gradu probabilitatis, quia Propositio damnata non solum aiebat, *quantumvis tenui*, sed *quantumvis tenui probabilitate*.

138 Quinta, & ultima Propositio erat: *Ab infidelitate excusabitur infidelis non credens ductus opinione minùs probabilis*. Quæ ideo iustissimè damnatur, primò, quia, ut ait Apostolus ad Hebræos 12. *Fides est sperandarum substantiarum, & sine qua impossibile est placere Deo*. Vnde, in negotio tanti momenti, atque necessitatis non iustit communi diligentia, aut sollicitudo, sed requiritur maior, atque adeò sequi quòd securius est, sive nobis apparet, non quòd minus probabile: Admodum quo propterea in conferendis Sacramentis, & in alijs omnino necessarijs, & quæ non tantum in existimatione, sed

in re requiruntur, sequi debemus id, quod tutius est, ut supra sæpius diximus secundò (& sequitur ex primò) quia, cum ad prudentem assensum fidei, debeat præsupponi, non solum probabile iudicium, sed evidens de obiecti credibilitate, seu revelationis Divinæ, ut communiter docent Theologi, 2.2. quæst. 1. articul. 4. ne temerè, aut faciliter, seu levitè credamus; nequit manere locus opinioni, non solum minus, sed aliquo modo probabili, quæ excuset infidelem à non credendo, quando sufficientè proposita est illi evidentia prædictæ credibilitatis, quæ certam reddit, & non tantum probabilem obligationem credendi, & consequentè reddit improbabilem opinionem oppositam. Vide Patrem Filguera loco supra citato in 4. Propositione, §. *Hæc ergo*, ubi etiam refert nostrum Reverendissimum Lorca,

SECTIO VIII.

Satisfit alijs argumentis contra præcipuam conclusionem.

139 **L**ongissimum foret omnia solum in particulari referre, quæ Recentiores pauci supra iam relati aggerant, tum ex Sacra Scriptura, tum ex Concilijs, tum etiam ex Patribus, tum a Ratione, sive inconvenientibus, contra nostram, & communem sententiam. Quare, omisis, quàm plurimis, eligam tantum ea, quæ videntur magis egere solutione, aut explanatione, ut ex inde etiam alia quicumque facillè dissolvant. Et quidem primò in generali ad ea, quæ adducuntur, ut probent adversarij, non sufficere nobis videri bonum, aut non malum, quòd operamur, ut à culpa excusemur, cum plura in Sacra pagina criminis dam-

nem.

nentur opera, quibus reverà non defuisset aliqua verisimilitudo, sive apparentia bonitatis, quæ refert Contenson, dissertat. 6. iam citata, cap. 1. speculat. 2. §. *Confirmatur*, cum Julio Mercoro, & sequentibus. Quare Apostolus Paulus ad Thesalonicenses 5. *Omnia* (inquit) *probate, quòd bonum est tenete, ab omni specie mali abstinete vos*: quòd utique non faciunt, qui ea operantur, quibus turpis in esse speciem probabilius arbitrantur.

140 Ad hæc (inquam) & alia eis similia facilè respondeo ex sæpijsimè dictis, concedendo non quamlibet verisimilitudinem, sive apparentiam bonitatis, seu non malitiæ, sufficere ad peccatum excusandum, aut licitè operandum, sed quæ post factam sufficientem, & exactam diligentiam, innititur motivo gravi, & cui prudenter posset assentiri, etiam in conspectu motivi alterius partis. Eo enim ipso quælibet est eligibilis, cum nequeat amplius inveniri veritas, & quæ videtur probabilior possit non minus esse falsa. Undè nec etiam criminis damnaret Deus opera illa, quæ ex scriptura referuntur, si ita elicitæ fuissent iuxta opinionem verè probabilem; cæterum eam tunc in illis casibus habere non poterant, qui præcepta certissima Dei non observaverunt. Verba autem Pauli verificantur etiam in opinione probabili, quæ, ut diximus supponit factam exactam diligentiam ad inveniendam veritatem, & quæ non invenitur nisi dumtaxat probabiliter, sive apparenter pro utraque parte. Undè, & si sit in illis aliqua species falsitatis, atque adeò etiam malitiæ materialis ex parte obiecti (quòd non minus contingit probabiliori opinioni, cum possit etiam falsa esse) non tamen malitiæ formalis, si iuxta quamlibet formetur certum iudicium practicum, quòd est regula proxima: videantur dicta supra, & sæpius.

141 Sed nec valet etiam, quòd virgere solent prædicti Recentiores ex illo, Matth. 7. *Intrate* (ait Christus)

per

per angustam portam, quia lata porta, & spatiosa via est, quæ ducit ad perditionem, quàm angusta porta, & arcta via est, quæ ducit ad vitam, & pauci sunt, qui inveniunt eam. Quomodo autem (subsument adversarij) intrat per angustam portam, qui intuitu utilis, & commodi, laxiorem opinionem æternæ legi adversam, aliquo tantùm minoris probabilitatis colore oblitam omissa tutiore, & probabiliori pro lege, consulto eligit? Certè vaga probabilissimi licentia lata porta est, & spatiosa omnibus morum corruptelis longè, lateque patens, &c. (Nam prosequitur longius has, atque similes exclamationes prædictus Contenson.) Non tamen, inquam, valet etiam hæc obiectio; quia, ut docet Divus Augustinus relatus à Cornelio Alapide suprà eundem locum, vers. 13. *Angusta porta, qua intratur in Cælum, est lex Dei, quæ cupiditates nostras arctat, & constringit: Item obedientia, continentia, mortificatio, Crux quotidiana, quàm lex, vel fieri, vel portari iubet: porta vorò lata, quæ ducit ad perditionem, est concupiscentia, libertas nimia, gula, libido, &c.* Videatur ibi iam citatus Author, qui alios etiam Patres refert id ipsum explicantes.

142 Quamvis ergo sententia nostra de licito vsu opinionis minùs probabilis, non videatur ità coarctare, aut stringere hominum conscientias, quàm opposita eas ad opiniones probabiliores semper, aut tutiores obligans; non ideo latam reddidit viam, sive spatiosam mandatorum Dei, siquidem non defendit, ea cùm certa sunt, non esse observanda, sed cùm certò non constant, imò est probabile non obligare. Hoc autem non est contra mentem ipsius Christi in verbis iam relatis; imò conformius alijs, quæ postea contra Phariseos, Matth. 23. protulit, cùm sic ait: *Alligant onera gravia, & importabilia, & imponunt in humeros hominum.* Hoc est (inquit etiam Cornelius Alapide vers. 4.) per rigidas legum interpretatio-

tationes, ac insuper plurima alia, quæ præter legem ipsi præcipiebant populo circa observationem earum: tam rigidè enim Sabbati observationem præscribebant; vt nec Christum ægros curare in eo, nec famelicos eius Discipulos spicas vellere, & comedere permittebant. Vide etiam Patrem Terilum, Tomo de Regula morum sæpius suprâ citato, part. 1. tota quæst. 9. in qua respondet huic obiectioni contra Celladum, qui etiam illam adducit.

143 Deindè agglomerant etiam adversarij pluræ testimonia Patrum, qui non excusant, sed accusant potius ea, quæ quis ex ignorantia iuris naturalis facit existimans esse bona, cum tamen mala sint; præsertim verò si ea efficiat, vt sæpè contingit, cum aliqua conscientia vellicatione. Quid autem dicerent, aut quid non dicerent, si cum conscientia etiam probabiliore reclamante efficiat? Tunc enim prætereundum non possumus ignorantiam invincibilem legis, cum id relinquamus, non quòd ignoramus, sed quòd probabilius censemus esse faciendum, aut id faciamus, non quòd nos latet, sed quòd probabilius iudicamus non licere. Undè Augustinus, Epist. 154. scripsit: *Si quis bonum putaverit esse, quòd malum est, hoc putando utique peccat: ea sunt omnia peccata ignorantia, quando quisque benè fieri putat, quòd malefit.*

144 Clarius tamen, & magis ad propositum, lib. 3. contra Academicos, cap. 16. vbi eorum commune axioma (quòd ipsissima videtur nostra sententia esse) refert: *Cum agit quisque, inquebant, quòd ei probabile videtur, non peccat, nec errat.* Ex qua Maxima semel probata, omnia probari, & honestari crimina, infert Augustinus: *Taceo, ait, de homicidijs, parricidijs, sacrilegijs, omnibusque omninò, quæ fieri, aut cogitari possunt flagitijs, aut facinoribus, quæ paucis verbis, & quòd est gravius apud Sapientissimos Iudices defenduntur: quomodo enim non facerent, quòd probabile.*

bile visum est? Qui autem non putant ista probabiliter persuaderi posse, legant Orationem Catiline, qua Patrie parricidium, quo uno continentur omnia scelera persuasit. Illud est capitale, illud formidolosum, illud optimo cuique metuendum, quod nephas omne, si hæc ratio probabilis erit, cum probabile cuiquam visum sit esse faciendum, non solum sine scelere, sed etiam sine erroris vituperatione committatur. Hæc omnia Divus Augustinus ibi; quibus nostram sententiam manifestè impugnât.

145 Sicuti etiam lib. 1. de Baptismo contra Donatistas, cap. 3. & 5. ubi proponens quomodo se gerere debeat Donatista, qui fateretur quidem rectè suscipi Baptismum in Ecclesia Catholica, sed dubitat, an rectè apud Donatistas suscipiatur; respondet Sanctus Doctor, eum graviter peccare, vel eo solo, quod certis incerta præponeret. Accipere itaque Baptismum in parte Donati, si incertum est, esse peccatum, quis dubitet certum esse peccatum, non iam potius accipere, ubi certum est non esse peccatum. Similia docent alij Patres, quos propterea non referro. Solum Divum Chrysostomum omittere non possum, homil. 44. in Matthæum, ubi habet hæc aurea verba: *Si vestimentum empturus unum giras negotiatorem, & alterum, & ubi meliores vestes inveneris, & pretio viliori, ab illo comparas: an non oportet populum circumire omnes Doctores, & inquirere, ubi sincere veritas Christi venundatur, & ubi corrupta, & veriore eligere, plus quam vestimentum?*

146 Denique omnes Sancti Patres semper in rebus agendis, ubi non erat ipsis explorata veritas, tantum timoris habebant, ne fortè quod eis rectum videbatur, iniquum apud Deum iudicaretur; ut satis nos edoceant, non sufficere solam apparentiam, sive probabilitatem ad excusandum à peccato; atque ideo etiam tantopere fugiebant curam Animarum, Officiumque Pastoris, & Rectoris, se indignos credentes, atque periculum me-

tuen-

tuentes : At iuxta nostram , & communem sententiam , sicut quælibet opinio probabilis tuta est agendorum Regula , ita quilibet de plebe doctus , quilibet Sacerdos , post semel , aut iterum per lectum compendium Bonacinae , sive Dianæ , idoneus habetur regendis animabus Dux. O perversam rerum æstimationem ! Exclamat , ut solet , citatus Contenson. Et in §. *Mitto Demum* , adducit verba quædam melliflui Parentis nostri Bernardi , Tractatu de Præcepto , & dispensatione , cap. 14. in quibus ad rectitudinem operis , præter puræ intentionis bonitatem , seu simplicitatem , requirit etiam electionis veritatem ; quarum altera deficiente , vitiosam esse operationem docet.

147. Cæterum omnia ista facilè ex dictis explicantur. Non enim requiritur certum iudicium speculativum , sed tantum practicum , ad excusandum à peccato , imò honeste operandum : Undè intulimus sæpè , sufficire iudicium speculativum , quòd sit verè probabile ; ex quo tandem conclusimus , non requiri , quòd probabilius sit ; aut tutius , nisi in quibusdam casibus. At etiam diximus , atque probabimus , ad veram probabilitatem prærequiri , quòd fiat diligentia exacta , ad inveniendam veritatem , & quòd non inveniatur , nisi dumtaxat apparenter , cum fundamento tamen gravi , quòd sufficiat ad assensum prudentem. Rursus etiam probabimus , atque explicuimus , qualiter in conflictu contrariarum opinionum verè probabilium , licèt in æqualiter , detur de cuiusvis determinata veritate ignorantia invincibilis , quæ excuset à peccato , iuxta sententiam omnium , atque Divi Thomæ 1. 2. quæst. 76. articul. 2.

148. Ex his ergo dicendum universaliter ad omnia adducta testimonia Patrum , intelligenda esse in sano sensu , id est , ut suadeant tantum , non quamcumque ignorantiam , nec etiam probabilitatem excusare à peccato ;

to ; quòd nos etiam fatemur ; non tamen negant , quòd exculat à culpa ignorantia invincibilis , & vera probabilitas. Imò nec Adversarij id negant , siquidem (præter unum, aut alium , ab ipsis etiam reprobatos) docent sufficere opinionem probabilioris , etsi non tutioris, cum tamen illa possit esse falsa , sicut minus probabilis. Tenentur ergo & ipsi respondere prædictis testimonijs Patrum. Quòd si aliquando in eis inveniatur , ut peccata damnari , quæ fiunt cum ignorantia etiam invincibili, quia nimirum sunt verè contra legem ; intelligendi sunt de peccato dumtaxat materiali, seu physico , non formali, aut morali, ut diximus, & docent omnes.

149 Præterea magis in particulari ad singula respondeo testimonia. Et ad primùm ex Divo Augustino, Epistol. 154. vel quòd loquitur solum de peccato , aut errore materiali, vel si etiam de formali, in casu tamen, quòd ex defectu diligentiae debitæ sit ignorantia vincibilis, atque culpabilis, & consequenter non sit verè probabile iudicium, quòd præcessit. Ad secundum ex eodem Augustino contra Academicos respondeo , diversam valde fuisse illorum probabilitatem à probabilitate vera, quàm requirimus ad excusandum à peccato ; namque Academici, tanquam primarium Dogma traddebant, veritatem in rebus in certis esse à nobis prorsus invenibilem; indè contendebant, prudentem debere animum suum ab omni assensu suspensum tenere , nihilque intellectualitèr approbare , vel , reprobare , ne incidat in errorem ; quòd erat sapienti omninò in decorum , imò, & repugnans , in eorum opinione : quare etiam nullam admittebant obligationem inquirendi veritatem in rebus incertis , quia esset obligatio ad impossibile. His tamen non obstantibus, admittebant quoddam verisimile, quòd vocabant probabile, & sic illud definit Divus Augustinus lib. 2. contra prædictos Academicos , cap. 11. *Id probabile*

bile (ait) *vel verifimile Academici vocant, quòd nos ad agendum sine assensione potest invitare; sine assensione autem dico, ut id, quòd agimus, non opinemur verum esse, aut reverà probabile agamus tamen.*

150 Igitur iuxta Academicos, quævis, licet exigua, veri apparentia sufficiebat ad operandum sine peccato, siquidem adhuc stante perfecto dubio, & sine vlla assensione determinata, id possemus. At oppositum prorsus docet nostra sententia, ut constat ex dictis: ingens ergo est discrimen inter vnam, & alteram probabilitatem, & consequenter non ex eo etiam, quòd Divus Augustinus reprobet Academicorum errorem, inferitur quid quàm contra nos. Vide Patrem Terillum vbi suprà, part. 14. quæst. 25. per totam, præcipuè assertion. 1. & 2. vbi explicat prædictam differentiam datam.

151 Ad tertium ex eodem etiam Augustino contra Donatistas, respondeo, rectè eos rejicere, vel ex eo solo (ut inquit) quòd certis incerta præponerent; quòd nos nec docemus, nec facimus, tùm quia quando datur certitudo de aliquo extremo, nequit dari de alio, vera probabilitas, tùm quia in conferendis Sacramentis, quale est Baptismus, & tam necessarius, non admittimus eam etiam sufficere, relicta tutiori, & certa, ut vidimus sect. 6. præcedenti. Ad quartum ex Divo Chrysostomo, respondeo etiam similiter, ac in vniuersali ad omnia; nempè, solum ibi intendisse, quòd non sufficiat quævis diligentia, sed exacta ad veritatem inveniendam, ut si non inveniatur, possit postea probabile iudicium efformari, quòd excuset; quòd nos etiam fatemur, & ratio etiam Chrysostomi convincit; cæterum eo ipso, quòd opinio verè probabilis sit, iam supponitur facta diligentia exacta, & quòd non inveniatur veritas in re, sed dumtaxat apparens cum gravi fundamento; quòd etiam in opinione probabiliori verificatur tantum, cum non
ideò

ideo sit verior, etsi magis appareat, sed fortassis est falsa.

152 Quanta autem debeat esse hæc diligentia, ut sit exacta, atque sufficiens explicat Pater Moya tom. 1. tractat. 1. quæst. 6. §. 3. num. 22. & latius adhuc Pater Terilus ubi sæpius, part. 2. quæst. 67. assertion. 3. & 4. in qua ponderat etiam, quam sit difficile, & quodammodo impossibile, certò determinare illam in particulari: atque ex Patre Suarez tom. 5. de Censuris, disput. 4. sect. 8. num. 16. & 17. designat modum, quo potest melius id fieri, consideratis scilicet Personis, & circumstantiis, & negotiis.

153 Atque hinc etiam de sumitur responsio ad aliud, quòd ex Patribus suprà obijebatur, nempe in rebus agendis tanto opere timuisse, & propterea etiam Curam animarum, & Officium Pastoris, seu Rectoris, toties effugisse, quia indignos se reddebant: Et enim maior obligatio reddit difficiliorem diligentiam exactam, & debitam in tali munere ad inveniendam veritatem, qua non datur in subditis, sicut nec eodemmodo terentur rustici, aut indocti, sicut Docti, & Magistri, & præcipuè Rectores animarum, à quibus Deus exigit rationem cuiuscumque illarum, iuxta illud Sancti. simi Patris nostri Benedicti in sua Regula, cap. 2. in ultima divisione: *Memnisse (inquit) debet semper Abbas (idem est de alio quolibet Prælato, seu Pastore animarum) quòd est, & scire, quia cui plus committitur, plus ab eo exigitur (Matth. 25.) sciatque, quàm difficilem, & arduam rem suscepit regere animas, & multorum servire moribus, &c.* Et post pauca: *Sciatque, quia qui suscepit animas regendas, præparat se ad rationem reddendam, &c.*

154 Nec tollitur prorsus, etsi quodammodo diminuat, hoc tam grande periculum, sive difficultas, ex vi nostræ, & communis sententiæ de usu licito opinio-

nis minùs probabilis , & minùs tutæ ; tùm , quia adhuc remanet in actuali applicatione illius ad casus occurrentes , & varios , attentis circumstantijs , aut dispositione subiecti , vt contingit in Medicis , quamvis doctissimis , in curatione corporum ; tùm , quia Prælati , live Rectores animarum , tenentur non tantum suæ , sed , & aliarum reddere rationem , & præcavere illis , omnia damna , & pericula , & multorum servire moribus , vt ex Parente Benedicto diximus , alium nimirum blandimentis , alium increpationibus , alium suasionibus , &c. vt non solum detrimenta gregis sibi commissi non patiatur , verum etiam in augmentatione boni gregis gaudeat (sunt verba eiusdem) non igitur sufficiet legere semel , aut iterum compendium Bonacinæ , vel Dianæ , vt quilibet de plebe doctus , seu quilibet Sacerdos idoneus habeatur regendis animabus Dux , quamvis multum hoc iuvet ; si tamen benè intelligat , quæ legit ; quod non semper contingit. Ad ultimum , quod addebatur ex Parente Bernardo , respondendum est idem , quod diximus ad testimonium Divi Chrysostomi , quia nec aliud probat , nec intendit , nisi quod fiat diligentia exacta , vt inveniat veritas , non autem , quod reverà inveniat ; imò nec Adversarij hoc etiam requirunt , cùm iuxta illos sufficiat esse probabilius , quod potest etiam esse falsum.

155 Solent ulterius obijcere Adversarij Angelicum Magistrum , Quolibet. 8. articul. 13. vbi ita ait : *Illud , quod agitur contra legem , semper est malum , excusatur per hoc , quod est secundum conscientiam , & similiter , quod est contra conscientiam est malum , quamvis non sit contra legem ; dicendum ergo est , quod quando sunt duæ opiniones contrariæ de eodem , oportet alteram esse veram , & alteram falsam : aut ergo ille qui facit contra opinionem Magistrorum , utpotè (seu v.g.) habendo duas præbendas , facit contra veram opi-*

opinionem : & sic cum faciat contra legem Dei , non excusatur à peccato , quamvis non faciat contra conscientiam , &c. Igitur iuxta Divum Thomam non excusat opinio , etsi probabilis , si non est vera. Cæterum benè indè subinfert Pater Moya vbi suprà , num. 23. Ergo nec etiam excusabit opinio probabilior , imò nec moralitèr certa , sed dumtaxat , quæ est vera ; vndè tenebimur ad tucuriorem , seu tutiorem semper ; quòd negant etiam Adversarij.

156 Vel alitèr , & fortiùs , subinfert noster Caramuel tom.4. Theologiæ fundamentalis in Prodomo , num. 74. & 75. Ergo Angelicus Doctor sensit , & propugnavit in illo Quolibeto , & articulo , omnes hæreses , quas in Iansenium condemnavit nupèr Innocentius X. Probatur , quia si verba adducta Divi Thomæ ità intelligentur , vt volunt Adversarij , nempè de peccato formali ; ergo in sententia Divi Thomæ ignorantia etiam invincibilis non excusat. Patet , quia quandò lex violatur per ignorantiam invincibilem , illud , quòd agitur , est etiam contra legem : Tùm sic ; *ergo homines non volentes , imò , & nolentes peccant.* Patet , quia nihil volitum , quin præcognitum ; at ille , qui ignorat invincibilitèr legem , non vult illam violare : ergo si peccat , peccat non volens ; etsi præcessit bona intentio , etiam nollens. Tunc iterùm : *Peccat igitur homo in his , quæ necessario faciunt : ergo homini impossibilia præcipiuntur : ergo ad demerendum non requiritur in homine libertas à necessitate , &c.* Hæc omnia ibi Caramuel , & alia plura , quæ legere non pignitebit.

157 Exponendus est ergo Angelicus Magister , sive (vt explicuit ibidem Caramuel) de physico peccato , aut materiali ; quandò non est contra conscientiam , licèt sit contra legem , iuxta dicta etiam suprà , sive (& meliùs cum Patre Moya toto §. 4. citato) de peccato

etiam formali, quando conscientia, aut ignorantia legis est culpabilis, atque vincibilis, non quando est invincibilis. Unde ipse Divus Thomas in eodem Quolibeto 8. articul. 15. sequenti, docet expresse, quod error conscientiae habet vim absolvendi, sive exculandi, quando scilicet (inquit) *procedit ex ignorantia eius, quod quis scire non potest, vel scire non tenetur* (ut contingit, quando dantur opiniones contrariae verè probabiles) & *solum non excusat, quando scilicet ipse error peccatum est, ut cum procedit ex ignorantia eius, quod scire tenetur, & potest.* Quid clarius? Vide etiam ipsum, prima secundae, quaest. 19. articul. 6. & multis alijs locis in Marginae ibi citatis. Ne igitur dicamus, sibi fuisse contrarium, intelligendus potius est in vao, aut alio sensu (ut etiam Divum Augustinum explicuimus supra quo ad primum testimonium ex Epistola 154.) & in secundo sensu interpretantur Divum Thomam communiter Thomistae, inter quos Sanctus Antonius, Sylvester, alijque, quos referunt citatus Moya, & Cardenas in sua Crysi. 3. parte, disputat. 56. cap. 8. articul. 10. à num. 488.

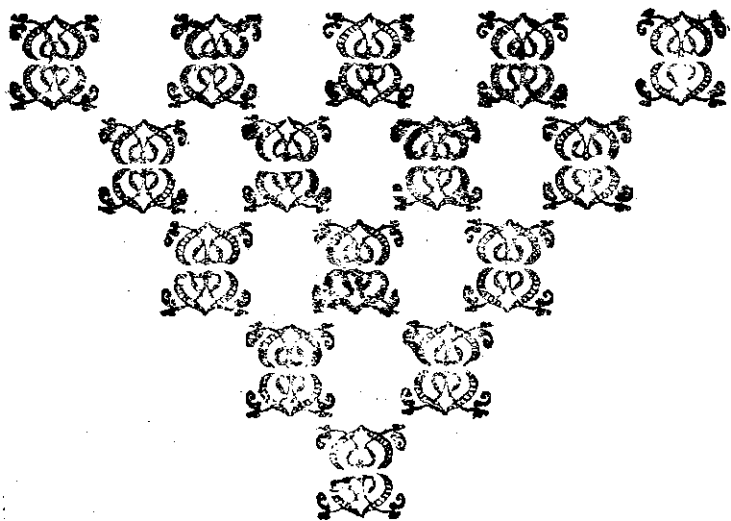
158. Ultimò obijciunt Adversarij (plura alia omitto, quia ex dictis, aut soluta manent, aut facile dissolvit possunt) quia iuxta nostram sententiam, sicut licetè possumus eligere quaecumque, etiam minus probabilem, minusque totam opinionem, ita erit etiam licitam, eam pro libito mutare, & contrariam eligere. Ex quo sequuntur varia absurda, quae hinc deduci possunt; aliqua refert noster Caramuel tom. 1. Theologiae fundamentalis, lib. 1. fundament. 11. à numer. 446. atque etiam Cardinalis Lugo, Tomo de Sacramentis, tractatu de Eucharistia, disputation. 15. section. 2. à numer. 46. Unum solum proponamus verb. grat. si quis navigaturus navim ingrediatur cum solo

Iolo Diurnali, sequens nimirum opinionem; sufficere ad implendum Officium quovis die; & postea quam è portu solvit, velit contrariam opinionem sequi, tunc quia caret Breviario, non obligatur ad recitandum, quamvis habeat Diurnale; & huiusmodi alia. Deinde, cum vna ex contrarijs opinionibus sit necessario falsa, qui sequitur utramque, scit certò aliquam sequi falsam, quamvis nesciat determinate, quæ illa sit: ergo vult sequi falsam opinionem, sicut qui scit venenum esse mixtum in vna ex duabus portionibus, non tamen in qua determinate, nullam assumet, si prudenter agat.

159 Sed in primis, hoc ultimum instatur in sententia Adversariorum, qui docent esse licitum eligere opinionem probabiliorē, licet minus tutam, nam etiam potest esse falsa. Deinde, respondeo ad objectionem, concedendo sequelam principalem de libera electione, sive mutatione opinionis probabilis in aliam, quæ sit etiam probabilis; non tamen ità universaliter, ut exceptiones non patiatur, sicut diximus suprâ etiam illas habere præcipuam conclusionem in aliquibus casibus, ob speciales aliquas rationes, quæ opiniones, absolute probabiles reddunt ad praxim improbabilis. Sic igitur in casu adducto de navigaturo, dicendum est, quod cum præceptum recitandi sit certum, impleri debet, vno, aut altero modo, nec permittit libertatem illam utendi in praxi duabus opinionibus, si ex illis non ad impleatur: Unde implicite, sive indirecte prohibet etiam earum simultaneam, quamvis successive, electionem in praxi; & consequenter licet absolute, sive seorsim sint probabiles, non tamen comprobabiles, aut conlicitæ (ut loquitur Caramuel) sive copulative. Qualiter etiam respondendum est ad alios casus similes apud ipsum, & Lugo, videndos, ubi suprâ.

160 Ad secundum, quod addebatur, respondeo

ex Parte Cardenas, dicto tom. 3. disputat. 16. numer. 1152. quòd sufficit non certò constare, qualis opinio sit determinatè falsa, & quòd vtraque appareat cum fundamento gravi vera, vt prudenter possimus quamlibet, imò vtramque successivè eligere, quia eo ipso nullum est periculum peccandi formalitèr, sed tantum materialitèr, iuxta dicta, & probata sapiùs. At qui sumit potiones cum ignorantia, in qua est venenum (etiam si sit invincibilis) se exponeret manifesto periculo mortis, quia venenum in suo effectù non dependet à nostra cognitione, aut iudicio prudente, sicut lex, aut præceptum dependet in sua obligatione.

EXAMEN

THEOLOGICUM

PROBABILIORISMI,

IN QVO DOCTRINA

R.^{MI} P. MAGISTRI

THYRSI

GONZALEZ,

PRÆPOSITI GENERALIS

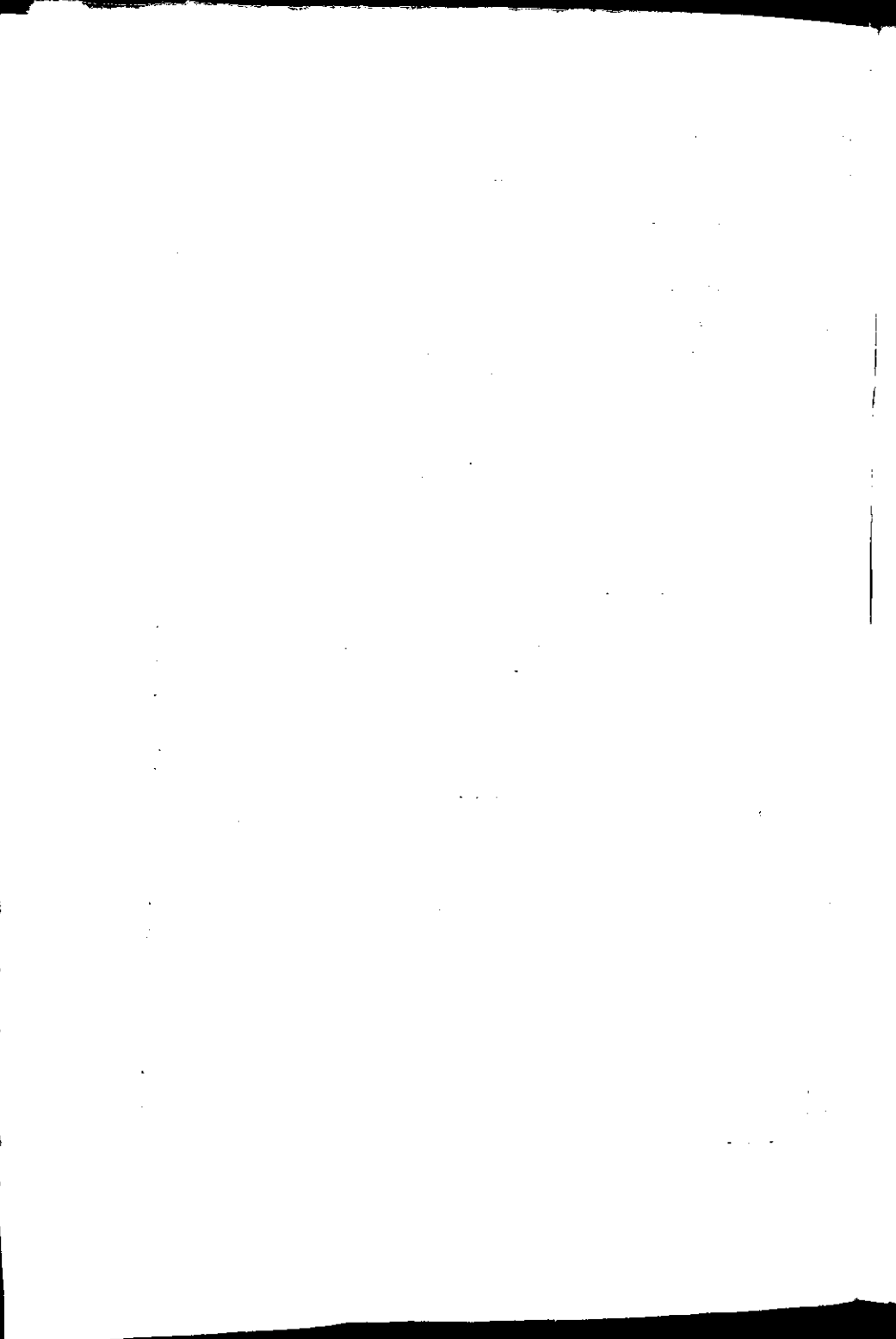
Societatis Iesu , circa vsum

opinionis probabilis dif-

cutitur, & impug-

natur.

XXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXX

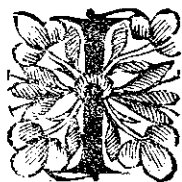
EXAMEN THEOLOGICUM

PROBALIORISMI.

ARTICULUS I.

De Firmitate Iudicij opinativi.

I

GITUR Diff. 3. cap. 2. §. 3. num. 39. definiens opinionem probabilem, quatenus distincta est à dubitatione, & suspitione, itemque à iudicio certò inquit Mag. Thyrifus: *Opinio est assensus alterius partis, & iudicium determinatum; sed infirmum, & vacilans, habens coniunctam formidinem de opposito: Quamobrem (prosequitur, & infert) opinantis animus, quodammodo fluctuat, & dicitur adhuc dubitare, quia neutri parti assentitur firmiter.* Sed modo reflectamus ad libri titulum, ubi sub compendio suam sententiam, & intentum principale proponit, ipsumque audiemus docentem, quòd, ut aliquis licitè possit sequi quamlibet opinionem probabilem, omnino necessarium est, ut operanti appareat vel vnicè verisimilis, vel manifestè verisimilior, quàm opposita: *Ac id circo ab ipso iudicetur vera iudicio absolute, firmo, & non fluctuante.* Hæc inter se quomodo cohærere possint non video: nam iuxta definitionem opinionis, hæc est iudicium infirmum, & vacillans; nunc verò dicit iudicium opinantis debere esse absolutum, & firmum,

ibi animus opinantis *quodammodo fluctuat* : hic iudicium opinantis debet non fluctuare. Hæc eorum author conciliet.

2 Declaratur : opinio quàm, quis sectatur retinet essentiam opinionis ; sed de essentia opinionis vt ab auctore definitur, est, quòd sit iudicium infirmum, & vacillans: ergo prædicta opinio quamquis sectatur erit iudicium infirmum, & vacillans: ergo qui tali utitur opinione nequit illam iudicare veram iudicio firmo, & non fluctuante. Deindè animus opinantis quodammodo fluctuat, & neutri parti adhæret firmiter, vt aiebas : ergo quicumque dirigatur opinione, nequit iudicare illam veram iudicio firmo, & non fluctuante.

3 Præterea, quòd animus opinantis adhuc sibi probabilius, possit non esse firmus, & non fluctuans, part. 1. ex Mag. Thyrsio eadem dissert. cap. 2. §. 1. num. 69. aiente : *Fateor, affectum, & inclinationem voluntatis erga aliquam sententiam multum deservire, vt etiam fundamenta nobis urgentiora appareant.* Tunc sic: qui opinatur adhuc probabilius, non debet esse certus de moderatione propriæ inclinationis, & affectus erga suam sententiam : ergo timere potest, & debet, ne ex affectu nimio, potius quàm ex dignitate fundamentorum in illam feratur, & consequenter, quòd non sit rectè examinata, proindèque nec sit vera : ergo timere potest illam esse falsam. Rursus cap. 3. §. 1. num. 54. prope finem, inquit : *Ergo ex eo quòd aliquod fundamentum sit prudens respectu aliquorum Doctorum, non inferitur esse prudens respectu omnium.* Undè intero : ergo nec ex eo quòd operanti appareat, hic, & nunc gravius, & fortius fundamentum pro sententia rigida, sequitur debere esse omnino firmum circa veritatem illius opinionis, nec oppositam vt falsam certò rejicere ; cum possit & ipse falli ; sciatque propriæ sententiæ fundamentum alijs Doctoribus, non ita vrgens
appa.

apparere; imò (vt loquamur in authoris sensu) nec prudens reputari.

4 Confirmatur : quia (vt dixit eodem cap. 3. §. 2. num. 22. & 24.) in hoc differt credibilitas fidei a credibilitate opinionis etiam probabilioris, quòd evidentia prioris credibilitatis fidei, est sine formidine, omninò certa : & ideò obligat ad credendum (imò & necessitat quo ad specificationem, vt docet postea num. 33.) At credibilitas opinionis etiam vt probabilioris existimatæ semper est cum formidine, nec omninò ita certà, vt temeritas sit illam negare ; atque adeò solum est sufficiens ad præstandum illi prudentèr assensum opinativum ; & consequentèr non reddit incredibilem oppositam sententiam (sicut è contra præstat evidentia credibilitatis fidei.) Ergo adhuc potest iudicari credibilis opposita sententia probabilis etiam in comparatione probabilioris : ergo ista non debet esse vnicè probabilis, & iudicium omninò firmum circa veritatem tui obiecti.

5 Et vrgetur ulterius : quia ibidem num. 30. approbat doctrinam Lorcæ assentientis, *Quòd si alicui proponatur fides sine prædicta evidentia credibilitatis ad eam requisita, non tenebitur credere, sed excusabitur ignorantia invincibili.* Ergo non tenebitur assentiri opinioni probabiliori, qui eam vt talem iudicat : siquidem non habet evidentiam illam requisitam ad fidem : & consequentèr potest opinionem contrariam sequi, et si minus probabilem ; absque cotamen, quòd probabiliozem iudicet fallam, aut minus probabilem absolutè veram, sed utramque solum verisimilem sicut, & probabilem: nec aliud requiritur

ad sequendam quamcumque in opere
moral.

*** *** *** *** ***

ARTICULUS II.

*Ad operandum licitè non requiritur iudicium morae
liter certum.*

6 **V**T firmitatem iudicij opinativi tuearis , forsam inquies , non requiri certitudinem excludentem omnem formidinem de falsitate propriæ opinionis in operante , sed solum , quæ excludat formidinem prudentem , licet admittat aliam , quàm vocat M. Thyrsus , Logicam , quia non est omninò certà. Ità sæpius author , & præcipuè Dissert. 10. serè per totam extenditur. Sed contra 1. formido prudens , & propriè talis oritur expositivo fundamento , & gravi , suadenter vt falsitas proprii iudicij timeatur : sed rogo , habet ne prudens fundamentum , vt falsitatem suæ opinionis timere prudenter debeat , qui de proprii affectus ordinatione , & rectitudine ad opinionem sibi placentem , præcipuè in materia non præferente malitiam , qualis est argumentorum , quibus ducitur forma ; & propterea facilius inducente nimiam , sed inculpabilem complacentiam ad opinionem , quàm sectatur ? Quænam prudentiæ regula permittit , vt potius de moderatione mei affectus , quàm de aliorum circa opposita fundamenta sinceritate , & studio præsumam : Ergo dùm video alios Doctores faventes opinioni , quàm existimo minus probabilem , æque prudenter possum timere propriæ falsitatem , quàm sperare alienæ sententiæ veritatem.

7 Hinc nequit intellectus prudenter ita fidere sibi in apparentia sola aliquarum rationum , seu motivorum non evidentium , aut ex fide revera infallibilium , vt tam secure , & firmiter sine dubitatione , aut fluctuatione
actua-

actuali assentiatur obiecto, pro quo movent, & inclinant. Quòd in ipso M. Thyrsio instari potest: Tùm quia fateatur (vt retulimus num. 3.) affectum de servire, vt urgentiora appareant alicuius sententiæ fundamenta: & sanè de suo affectu quilibet pius Doctor prudenter iudicat. Tùm quia ipse testatur, se per plures annos assuetum fuisse principiis opinionis contrariæ de licita electione minus probabilis sententiæ, dummodò sit verè probabilis, etiam in conspectu probabilioris sibi visæ: *Postea autem ex lectione magis accurata aliquorum Doctorum, & discussione exacta totius controversiæ* (inquit in introductione num. 40.) *insedit animo, mansitque fixum, oppositum defendere.* Præterea differt. 13. cap. 2. §. 11. refert alios viros doctissimos, qui similiter (ait) mutaverunt sententiam, quàm tenebant prius, & typis etiam evulgaverant tanquam ipsis veriore, quia nimium magis expenderunt post modum contrariæ fundamenta. Ex quo legitimè inferitur, non posse virum doctum, suam etsi probabiliorē sententiam moralitèr certam iudicare, cum adeò commune sit, vt à suis patronis tanquam minus probabilis de feratur: nam si iudicium opinativum quantumvis probabilius frequentèr fallit, nequit moralem certitudinem fundare.

8 Itaque opinio etiam probabilior dici nequit certa moralitèr, quando opposita ob grave fundamentum etiam certò probabilis existit. Secus autem quandò pro contraria est leve tantum, aut nullum fundamentum: vt contingit in rebus, quæ licèt solum ob auctoritatem, & humanam fidem credantur, tamen ità confirmantur, celebri atque communi attestatione, vt omnem prudentem formidem depellant. Sic morali certitudine iudicamus Romam, aliasque notissimas Orbis Civitates, Regnorumque Provincias, in quas nunquam peragravimus existere. Contingit etiam hæc moralis certitudo, quan-

quandò licet non ità fortè, ac grave fundamentum inclinaret ad assertiendum alicui obiecto; sufficiens tamen sit ad removendum prudentissimè omnem dubitationem, & anxietatem pro contraria parte; pro qua non repræsentatur nec minus adhuc grave fundamentum, sed leve tantum, aut potius nullum; atque adeò non sufficiens secundùm se, ut prudenter dubitetur de illius veritate. Hoc planè accidit, cum videmus Sacerdotem in Missæ Sacrificio Hostiam elevantem, populique adorationi proponentem; etsi possit nos fallere, quia eam, vel ob defectum Ordinis, aut intentionis non consecravit. Quòd tamen non est fundamentum grave respectu hominis prudentis alicuius, ut probabiliter iudicetur hostia non consecrata; sed vnicè adest illius eventus possibilitas, quæ, ut dici solet, est res ampla, solumque fundat aliquam formidinem physicam, seu remotam; & quæ propterea non movet actû, nec anxietatem in generat, imò neque prudentem aliquam dubitationem excitare valet. Videatur inter alios Cardinalis de de Lugo, Tomo de Fide, d. 1. sect. 13. §. 4. num. 317.

9 At in nostra controversia, disputare debemus pro casu, quo dentur simul duæ opiniones oppositæ, & probabiles revera, atque adeò verisimiles ex gravi fundamento intrinseco, aut extrinseco; vnde sufficit admovendum virum prudentem ad assensum: ad quòd etiam requiritur, utriusque motivum oppositum actû cognosci, & simul comparari, & utrumque apparere secundùm se grave. Aliàs non probabilior vna, quàm altera, sed absolutè sola illa probabilis, imò & certa moraliter deberet iudicari, sicut in casu Hostiæ, quàm Sacerdos adorandam proponit; quia nimirum pro contraria parte, vel nullum est, vel leve omninò fundamentum ex sola possibilitate physica, quæ reverà non sufficit ad dubitandum prudenter contra prædictum Sacerdotem, qui est

est in bona fama; nisi aliud quidpiam speciale motivum contra ipsum de novo occurreret, & sufficeret ad constituendum grave fundamentum: nam tunc non remaneret adhuc moralis certitudo; sed probabile tantum foret (magis, aut minus iuxta gravitatem fundamenti pro utraque parte occurrentis) hostiam prædictam esse consecratam; & propterea non posset adorari absolute, sed cum formidine actuali, & sub aliqua conditione: de quo in citato loco idem Cardinalis de Lugo, & communiter alij sup. D. Thom. 2.2. quæst. 1. art. 3. ad 1. & ad 4. Nos, quæ infra ex verbis ipsius M. Thyrsi iterum sermonem habituri sumus.

10 In hoc sensu, & non in alio intelligendus est. Emin. alter Card. Bellarminus loco ab Authore citato, differt. 10. num. 14. cum in secundo (aut tertio potius) gradu moralis certitudinis collocat ea: *Quæ tot signis, & conjecturis nituntur, ut securum hominem reddant, & anxietatem excludent, etsi non omnem formidinem. Additque, huiusmodi certitudinem, opinionis potius esse, quam fidei.* Nam dicendum est loqui de certitudine morali, quam nuper explicuimus, quando adoratur hostia absolute, & simpliciter, quia non est fundamentum grave ad dubitandum fuisse actu verè consecratam: eam autem appellat potius opinionis, quam fidei, non quia sit propriè opinio, sed quia magis ei assimilatur propter formidinem inclutam, quam adhuc retinet ex physica fallibilitate sui motui; & hanc non permittit motivum divinæ fidei: imò nec etiam fides humana, cum ab omnibus aliquid ut verum sine contradictione affirmatur (ut Romam existere) et si posset absolute esse falsum (quia omnis homo mendax) de facto tamen fieri est impossibile moraliter loquendo, quòd verum non sit; vadè ut temerarius iudicandus, aut ridendus foret, qui in contrarium sentiret, aut disputaret. Videatur ipse Bellarminus tom. 3.

controv. lib. 3. de Iustific. cap. 2. §. *Certitudo obscura*. Profecto hoc de opinione adhuc probabiliori asseri nequit (cùm non sit temerarius, qui contra illam disputat) nec esse certam in vllò verò sensu ex tribus, quos ibidem explicuit.

ARTICULUS III.

Præcedentis doctrinæ completio, vbi testimonium Ang. Doct. exponitur.

¶ **V**T certitudinem moralem probabiliori opinioni alligatam tuearis, dices ex M. Tyrlo dissert. 10. citata cap. 2. §. 3. non repugnare cum essentia opinionis, seu assensus opinativi eam moralem certitudinem, sed solum eidem opponi omnimodam, seu physicam firmitatem, quæ in actu divinæ fidei reperitur; aut evidentiam, quæ actui scientifico inest. Etenim certitudo moralis (inquit num. 87.) est certitudo solum secundum quid fundata in magna verisimilitudine, in qua non appareat infallibilis connexio cum veritate; sufficit tamen ad prudentè agendum, atque omninò secure. Pro quo adducit etiam Ang. Mag. 2. 2. quæst. 70. à 2. vbi docet, certitudinem moralem ad esse, si duo testes omni exceptione maiores reddendo rationem, & causam suæ scientiæ aliquid attestantur: *In actibus enim* (inquit) *humanis, super quibus constituuntur indicia, & exiguntur testimonia, non potest haberi certitudo demonstrativa, eo quòd sunt circa contingentia, & variabilia: & ideo sufficit probabilis certitudo, quæ ut in pluribus veritatem attingat, & sic in paucioribus à veritate deficiat.* Undè infert P. Thyrsus num. 89. quòd etiam quotiescumque ad sunt rationes vrgentes, & fundamenta gravia luadentia aliquam actio-

actionem esse honestam, & pro parte contraria nulla adducitur alicuius momenti ratio, vel etsi adducatur aliqua, ea tamen comparata cum alijs, est longè inferioris verisimilitudinis; habet opinio favens honestati actionis moralem quamdam certitudinem de sua veritate, & operis honestate, etsi tantum probabilis persistat.

12 Quod ulterius confirmat num. 90. quia formido, quæ comitatur opinionem, est timor resultans in voluntate; eo quod motivum opinandi non est omnino infallibile, sed potius falsitati expositum. At hic timor eo erit maior quo prædictum motivum fuerit minus verisimile; & è converso minor, si validius, & fortius apparuerit. Ergo opinio quæ nititur manifestè vrgentioribus fundamentis, & in conspectu alterius levioris valde motivi, prudentissimè potest iudicari vera, absque formidine, aut timore gravi, atque adeò etiam vt moralitèr certà.

13 Cæterum hæc, & alia istis similia ad summum probant maiorem aliquam confidentiam, seu minorem formidinem de ipsius opinionis veritate, dum manifestè nobis apparet probabilior, seu verisimilior; non tamen certitudinem moralem adhuc imperfectam qualis est duorum testium, de qua infra: quia ad hanc certitudinem (vt ait D. Thom. relatus à M. Thyso) vt minimum requiritur, quod in puribus attingat veritatem, & in paucioribus à veritate deficiat. At hoc non contingit in opinionibus purè probabilibus, quæ etiam nobis verisimiliores apparent, vt docet experientia: aut saltem hoc nobis non constat; cum neque simus oculati testes (aut devisu iuxta communem phrasim) ipsius veritatis, quæ adhuc nos latet, provt à parte rei existit: neque motiva appareant omnibus æqualia, aut æquè vrgentia; imò è converso alijs doctis, & pijs viris videntur esse minus fortia, quæ à nobis vrgentiora reputantur. Ergo timere ad-

adhuc debemus, ne foriam sit potius in nostro iudicio falsitas, quam in alieno: atque ideo hac formido, seu timor actualis quacumque opinionem debet comitari, si tantum mihi apparet probabilior. Quod opportunè comprobatur Aristoteles docens, quod sapè falsa nobis apparent, ut probabiliora.

14 Negandum igitur est, quod assumit obiectio principalis, num. 11. Quia iuxta omnes, probabilis opinio, ut talis, differt à certa cognitione qualibet, adhuc solum materialitèr; atque ideo definita fuit à Melisso P. Bernardo (de quo infra:) *Opinio certi nihil habens, verum per verisimilia querit potius quam apprehendit: scilicet* (quod idem est) *non potest certò indicare verum, cui solum assentitur, quia verisimile, & consequenter cum formidine, quod possit esse falsum.* Imò ipse P. Thyrsus d. 1. cap. 1. §. 6. num. 37. fatetur, verè dici probabile, quod ita est verisimile: *Et quia simul potest esse utraque opinio, extremè etiam opposita respectu eiusdem intellectus ita verisimilis; ideo esse potest utraque probabilis respectu etiam eiusdem.* Etsi postea addat, solam esse *approbabilem*, quæ apparet illi probabilior (de quo pro nunc non agimus) videantur etiam quæ idem Author refert, & approbat, differt. 3. cap. 2. §. 3. num. 39. ex P. Lessio lib. 2. de Iust. & Iur. cap. 29. dub. 2. ubi opinionem dicit esse assensum, seu *iudicium infirmum, & vacillans*: Ergo opinio prout talis, etsi probabilior, nequit esse iudicium certum, sicut neque firmum; sed semper cum formidine, aut aliqua dubitatione, quamvis non suspensiva, veluti in dubio proprio, aut suspicionem: ut ibi explicat prædictus Lessius, & approbat M. Thyrsus.

15 Nec ex eo quod certitudo purè moralis sit minor, quam physica reperta in divina fide, aut vera scientia, & evidenti, & propterea dici possit, *secundum quid talis* comparativè ad illas; inferitur convenire posse opi-

nio=

nioni tantum probabili, quantumvis verisimiliori. Nam dantur alij gradus cognitionum, quibus conveniat, nec æqualitèr adhuc omnibus, ut ex diversitate quàm explicuit Card. Bellacminus relatus suprà num. 10. manifestè constat. Nisi velit Mag. Thyrsus, suas opiniones, aut quæ videntur sibi verisimiliores tam certas semper esse moralitèr, sicut dari Romam, aut Constantinopolim; aut saltem sicut quando credimus verè consecratam esse Hostiam, quàm Sacerdos publicè ostendit adorandam; & contra quem non adest fundamentum aliquod grave, & sufficiens ad prudenter de consecratione dubitandum: quòd esset nimium velle, ac etiam contra reliquorum Authorum mentem in ista contraversia suam sententiam defendentium. De quo plura infra.

16 Quòd autem sit sufficiens opinio quævis probabilior ad prudenter agendum iuxta illam in praxi, atque omninò securè etiam contra legem; non probat, eam esse certam in sensu, in quo nunc loquimur, nimirum speculativè: sed tantum posse suprà illam fundari aliud iudicium practicum securum, & tutum, imò omninò certum, de honesta operatione iuxta illam opinionem: de quo est præcipuà controversia præsens, videlicet an liceat hoc iudicium practicum, atque securum fundare etiam suprà verè probabilem opinionem quamcumque, licet minùs probabilem? Quòd negat P. Thyrsus, quia sola (inquit) opinio probabilior, & quæ mihi ut talis apparet, potest, & debet iudicari vera, & hoc certò moralitèr. Sed inquirò, an debeat iudicari vera moralitèr duntaxat practicè, an etiam speculativè? Primum pertinet ad præcipuam controversiam, non ad id de quo modo disputamus: secundum non rectè probat ex adducta ratione, ut hac tenus vidimus, quia nulla opinio potest esse certà, si solum est probabilis, sicut opposita, quamvis illa mihi appareat probabilior.

17 Ad verba D. Thom. ex 2. 2. quæst. 20. à 2. in corp. ubi docuit, sufficere in iudicio, testimonium duorum testium *ad certitudinem* (vt inquit) *probabilem* : respondendo non sumere ibi propriè certitudinem adhuc moralitèr, sed latè pro maiori verisimilitudine dumtaxat comparative ad solùm reum : vndè statim adiungit : *Et idèd cum reus sit vnus, qui negat ; sed multi testes asserunt cum Actore ; rationabiliter institutum est, quèd dicto testium stetur* : Ob rationem nimirum, quàm priùs assignauerat initio corporis articuli ex Philolopho 1. Ethic. cap. 3. *Quia certitudo* (inquit) *non est similiter querenda in omni materia : in actibus enim humanis, &c.* Ac si velit tantum non posse aliam meliorem exigì verisimilitudinem in his rebus humanis, ità in certis, & varijs sive contingentibus ; & quandò publicæ, & notoriæ non sunt, quia nec potest maior dari : non tamen idèd docet, esse verè certum prædictum testimonium duorum tantum testium : imò in solut. ad 1. postea asserit : *Quòd quantumcumque multitudo testium determinetur, posset quandoque testimonium eorum esse iniquum : nec tamen idèd, quia non potest in talibus infallibilis certitudo haberi, debet negligi certitudo ista, quæ probabiliter haberi potest.* Quid ad intentum clarius?

18 Sed adhuc magis vrgeo contra P. Thyrsium : nam si Angelicus Doct. sumeret propriè nomen certitudinis, saltem moralis, in prædictis verbis : sequeretur quòd etiam testimonium duorum sapientium, & doctorum iuxta existimationem communem, sufficeret vt certà diceretur eorum opinio ; & vt in foro conscientie posset iudicari vera, & iuxta illam operationes dirigerentur, quia etiam sunt testes omni exceptione maiores. Vel si hoc negatur, quia adsunt alij, æqualis existimationis, qui oppositum defendunt ; aut quia rationes pro vtraq; parte videntur æquè graves, vel non convincentes : ergo importunè adducitur ad præsentem quæ-
stio-

tionem doctrina Div. Thomæ citat. articul. de testibus.

19 Cuius ratio discriminis prompta est : etenim in foro , seu iudicio externo possunt reperiri testes , qui de visu rem deponant ; aut si non testificantur de visu , sed de auditu , & fama ; ideòque minùs probent ; non tamen obstituunt alij oppositum asserentes : si enim daretur contradictio testium , primi, nihil certum probarent. At in præsentì nostra controversia omnes sunt , quasi testes de auditu solum , nec rationes convincunt : etsi graves appareant, existunt etiam pro vtraque parte. Quare ergo magis vna quàm altera certà dici debeat ? Imò potius dicenda vtraque probabilis, nulla autem certà.

20 Ad confirmationem ex num. 12. respondeo (omisso, in quo formalitèr consistat formido) concedendo, maiorem generari formidinem, quandò opinio videtur nobis minùs probabilis, sive eius fundamenta infirmiora : sicut è contra minor est formido, quandò vrgentiora manifestè nobis apparent fundamenta opinionis, quàm ideò sequimur in praxi, quia verisimilior rem iudicamus : non tamen inde infertur, quòd penitus tollatur vnquam ex vi, talis iudicij formido pro parte opposita, nimirum speculativè ; sed solum quo ad praxim per iudicium reflexum certum de operatione licita iuxta eam opinionem : hoc autè etiam potest formari ad sequendam contrariam, quàm adhuc iudicamus esse verè, & certò probabilem : & sic tantum potest tolli, aut suspendi anxietas, & dubitatio in vtroque casu.

(?)

* * *

* * *

* * *

* * *

* * *

ARTICULUS IV.

Veritas non debet esse regula in probabilibus ad honeste operandum.

21 **E**X præcedentibus constat, quàm falsum sit al-
terum principium, in quo fundatur P. Thy-
sus principalitèr, dissert. 14. cap. 2. num. 14. vbi sic lo-
quitur: *Manet igitur fixum, probabilitatem non esse regulam*
rectè operandi, sed veritatem; idest, non sufficere ad rectè operan-
dum, quòd quis iudicet, opinionem esse probabilem; sed requiri,
ut iudicet, esse veram. Et n. 15. seq. *Noster itaque scopus (air)*
in quem collimare, & stella polaris, quàm inspicere debemus, est
veritas: nec in questionibus decidendis debet attendi, quæ opinio
sit rigida, & quæ benigna, sed quæ vera. Hoc (inquam) con-
stat esse omninò falsum; cum in rebus moralibus, & in-
certis non possit veritas certò reperiri, sed tantùm pro-
babilitèr; & consequentèr nec poterit aliquis teneri ad
eam inveniendam, ante quam operetur; sed sufficet pru-
dentèr imò, & certò posse iudicare esse probabile, quòd
asserit opinio illa quàm sequitur, licèt in re fortè sit falsa.

22 Admodum quo loquuntur communiter Authores
de iudicio quòd debet antecedere ad actum fidei, etiam
supernaturalis, nimirum de evidentia credibilitatis my-
sterij, quòd proponitur: nam non ex eo sequitur, quòd
prædictum mysterium iudicetur in re existens, imò nec
possibile: sed dumtaxat, quòd evidentèr appareat ut
credibile. De quo videatur inter alios Mag. Ioannes à
Sancto Thoma in 2. 2. q. 1. d. 2. art. 3. num. 1. vbi ita ait:
Evidentia autem credibilitatis, est evidentia de ipsa habitu-
dine, seu dispositione obiecti, ut reddatur dignum credendi;
quidquid sit an re existat, vel non: quia ad credibilitatem;

ut

et sic non requiritur veritas, sed verisimilitudo, seu existimatio veritatis cum non apparentia repugnantia, & impossibilitatis. Unde interius, num. 10. negat hanc consequentiam: Evidenter indicatur aliquid esse credibile: ergo evidenter indicatur esse verum in se, aut saltem non esse impossibile. Sed deberet (inquit) inferri tantum: Ergo evidenter indicatur non apparere impossibile. Unde (prosequitur) consequentia ista peccant variando appellationem ab eo, quod est apparere, seu cognosci, ad id, quod est esse.

23 Quod prius etiam docuerat Exim. D. P. Franciscus Suarez in 2. 2. d. 4. sect. 2. num. 9. propè finem in solutione ad quandam confirmationem, quam num. 2. propotuerat, ad probandum mysteria nostræ fidei supernaturalis non posse esse evidenter credibilia, quia eo ipso sequeretur, quod essent etiam evidenter possibilia. Et respondet, num. 9. iam citato negando istam illationem: *Quia latius (inquit) patet credibile, quam possibile: nam aliquid impossibile, potest fieri credibile; & ideo ex negatione evidenter possibilis non sequitur negatio evidenter credibilis. Videatur etiam D. Thom. 2. 2. quæst. 2. art. 4. in corp. & ad 2.*

24 Tunc sic ergo similiter, imò multò facilius potest aliqua opinio esse, evidenter probabilis, aut probabilior; & tamen non inde inferri, quod vera sit; sed solum quod evidenter non appareat esse falsa: quod pariter sufficiet ad licite operandum iuxta illam; sicut ex evidentiā credibilitatis, sine evidentiā possibilitatis obiecti revelati, potest, imò & tenetur quilibet credere fide etiam supernaturali. In hoc ergo consistit æquivocatio huius Authoris, & aliorum, qui existimant, ideo nos teneri sequi probabiliorē opinionem, quia ad rectè operandum debet prius quicumque iudicare, opinionem, quam sequitur, esse veram, & non tantum probabilem. Cum tamen neque ad credendum rectè, &

prudentissimè requiratur amplius, quam iudicare mysterium esse evidentè credibile, non autem esse evidentè verum, imò nec possibile. Cuius ratio à priori est: quia sicut mysteria fidei credi non possunt, nisi maneant obscura ipsi credenti prout sunt in se; ita quando operamur ex opinione adhuc probabiliori, & non ex certitudine, non debet iudicari, obiectum esse verum, sed dumtaxat probabile, seu verisimile: & hoc sufficiet, ut licitè operemur, ut sufficit ad credendum, quòd appareat tantum evidentè credibile, etiam si obiectum evidentè in se non proponatur.

25 Quare neque iudicium probabile dumtaxat (quantumvis probabilius nobis videatur) assentire debet obiecto suo tanquam verò absolute, & in re, sed tanquam apparenti, ut magis verisimili: & consequenter neque quando assentimur alicui opinioni etiam ut probabiliori, possumus affirmare eam esse absolute veram ob eandem rationem, sed tantum esse verisimiliorem. Atque ideo communiter Authores iuxta diversitatem opinionum, quas defendunt, & eligunt diverso modo de illis loquuntur: & nisi certæ omnino sint, sed dumtaxat probabiles, absolute non dicunt esse veras, sed sibi verisimiliores, sive probabiliores apparere, atque ut tales defendi (ut inter alios constat in P. Leandro à Sanctissimo Sacramento in omnibus suis operibus.) Ergo nec noster Author debet asserere, quòd quando opinio est tantum probabilior, aut ita iudicatur, possit ut vera omnino existimari: vel nulla erit differentia inter probabilem dumtaxat, & certam opinionem.

26 Dices, dari inter ipsas, differentiam quoadmodum eisdem assentiendi, videlicet, vel certò, aut solum probabiliter, sive cum aliqua formidine: non autem differre in eo quòd utramque non iudicemus veram si utrique actu assentimur; etsi non veram eadem firmitate,

te, siue certitudine. Intellectus enim assentire nequit nisi verò, aut, vt tali proposito; cùm sit eius obiectum, extra quòd nequit tendere, aut assentire. Respondeo primò istando in mysteriorum fidei credibilitate, quæ etiam si evidens sit, non tamen ideò sufficit, vt intellectus assentiat mysterijs ipsis tanquàm evidentèr veris in se, imò neque vt possibilibus; atque adeò neque, vt iudicet evidentèr veram esse opinionem, seu prædicationem hoc affirmantem. Ergo similiter, & potiori ratione idem dicendum est, quando solum proponitur tanquam probabilis, aut probabilior eius credibilitas. Secundò respondeo, & absolutè pro vtroque casu, quòd intellectus, tunc non assentitur ipsis obiectis prout sunt à parte rei, cùm neque ipsi ita proponantur: sed assentitur solum credibilitati, aut probabilitati opinionis, prædicta obiecta proponentis, siue persuadentis: & hæc est vera, & evidentèr certa, licet obiecta possint esse falsa, aut saltem non ita constet, esse omninò vera. Videatur dicta sup. ex Magistro Ioan. à S. Thom. & P. Suar.

27 Undè etiam benè P. Arriaga in 2. 2. tract. de fide Divina, d. 10. sect. 5. sub sect. 2. num. 34. & 35. Probat, quòd licet ipse Deus, diceret, & revelaret *probabilius esse rem aliquam esse futuram, quàm non futuram*; adhuc non sequeretur eam absolutè esse futuram; quia cum probabilitas desumatur reflexe ex motivis; potest sæpè contingere, vt plura nobis appareant motiva ad iudicandum hoc, quàm ad affirmandum illud cursum; v. g. Petri, quàm eius carentiam: cùm tamen re ipsa Petrus non currat: idque verum est siue motiva sint extrinseca ob testimonium aliorum, siue intrinseca ob rationes desumptas ex re ipsa. Probabile enim, siue probabilius non se tenent ex parte rei cognitæ; sed sunt denominationes, quas nos in rem ipsam ex actibus nostris refundimus, & quæ propterea tales sunt tantum

respectu nostri : nam respectu Dei omnia clarè intuentis , cuncta sunt certa , non probabilia . Quandò ergo Deus diceret , *hoc est probabilius* , loqueretur haud dubiè respectu nostri , non respectu sui , aut ex parte rei cognita , & consequenter neque affirmaret illud esse absolutè verum .

28 Præcedens doctrina confirmari potest ex verbis August. Epist. 7. quæ refert etiam Author , differt. 3. cap. 3. 6. 1. num. 56. ferè in medio ; in quibus docet S. Doct. posse dari rationem , valdè acutam , quæ moveat ad assentiendum alicui parti , seu obiecto contra Divinam Scripturam ; eam tamen iudicandam esse fallacem , quantumvis fortis videatur , & vera ob suam verisimilitudinem . Ergo similiter potest reverà esse falsa ratio , quæ movet ad iudicandum esse probabiliorè opinionem aliquam in conspectu alterius ; cùm ad hoc sufficiat esse apparenter valdè acutam , aut verisimilem . Si enim hoc contingere potest contra veritatem , & auctoritatem Divinarum Scripturarum (vt docet August.) quantò magis contra opinionem probabilem duntaxat , etiam ipsa veram ? Im merito ergo reputabimus veram opinionem , quia fortiori nititur argumento ; cùm adhuc possit esse ratio , quamvis verò similior , falsa . Undè idem S. Doct. Epist. 19. (vt refert noster Author eodem cap. 3. §. 4. num. 61.) ait : *Ego, solis ijs scripturae libris, qui iam canonici dicuntur, didici hunc honorem deferre, ut nullum eorum Authorum scribendo aliquid errasse firmissimè cretam. Alios autem ita lego, ut quantalibet sanètitate, doctrinaque polleant, non idèò verum putem, quia illi ita sentiunt; sed quia mihi, vel per illos Authores Canonicos, vel probabili ratione, quòd à verò ab horreant, persuadere potuerunt.* Ergo iuxta D. Augustinum solum Sacrae Scripturae (aut Concilij , & Summo Pontifici ex Cathedra loquenti , vt noster Author etiam docet) certò credendum est : alijs autem tùm

Authoribus, tùm rationibus validis, & quantumvis acur-
tis maximèque moventibus, solùm probabiliter est assen-
tiendum; & consequenter cum formidine, quòd falli
possimus, & contrarium sit verùm. Cùm igitur tenea-
ris vt veris assentiri, & sententiam oppositam absolutè,
vt falsam reprobare? Sed ad summum illis, vt verissi-
milioribus assentiam, non vt certis adhuc moraliter.

29 Hic addere placuit, quòd expressè nos docuit
Mellissius Doct. P. noster Bernardus lib. 5. de confid.
ad Eugen. cap. 3. num. 5. vbi distinguit, & definit hæc
tria nempe opinionem, fidem, & intellectum, sive scien-
tiam: *Quorum intellectus (ait) rationi innititur, fides autho-
ritati: opinio sola verisimilitudine se tuetur. Habent illa duo
certam veritatem; sed fides clausam, & involutam: intelli-
gentia nudam, & manifestam. Ceterum opinio certi nihil ha-
bens verum per verisimilia quarit potius, quàm apprehendit. Et
prosequitur, num. 6. Et hoc sciendum, quia opinio, si habet
assertionem, temeraria est. Tandem concludit: Opinio est
quasi pro verò habere, quòd falsum esse nescias. Quid pul-
chrius, quid opportunius? Ergo opinio quæcumque sit,
etsi mihi videatur probabilior, seu verisimilior, certi ni-
hil habens verum non apprehendit, sed dumtaxat quæ-
rit: atque ideo neque affirmat obiectum prout à parte
rei, sed tantum esse magis, aut minus verisimile, prout
nobis apparet. Vade dixerat prius idem S. Doct. *Multi
suam opinionem intellectum (seu scientiam) putaverunt, &
erraverunt. Erravit ergo P. Thyrsus, si suam opinionem
certam putat, & evidentem, vt sæpius putare videtur: &
rursus etiam errat in eo, quòd existimat, ad sequendam
prudenter opinionem aliquam in praxi, necessarium esse
eam vt veram iudicare; cùm nulla opinio etiam, quæ
apparet nobis probabilior verum apprehendat, iuxta D.
Bernardum, sed tantum quærat per verisimilia; & propterea
solùm possit intellectus eam verisimilem iudicare, quàm
esse falsam, evidentèr nesciat.* AR.*

ARTICULUS V.

*Opinio minus probabilis comparativè ad probabiliorem
est positivè probabilis.*

30 **G**RADVM facimus ad examinandum novum aliud principium, quod statuere contendit P. Thyrtius, tum alibi, tum præsertim, differt. 3. cap. 3. §. 2. num. 57. ubi tanquam corollarium intert, quod quando duæ opiniones sunt ex diametro oppositæ, non possunt ita simul comparari ad eundem intellectum, ut una sit respectu illius clare, & manifestè probabilior; & tamen altera maneat absolutè, & simpliciter, seu verè probabilis respectu eiusdem. Fundaturque in eo quod, ubi duæ opiniones sunt ex diametro oppositæ, idem est, unam illarum esse veram, ac alteram fallam. Ergo eo ipso quod intellectus, unam prudenter approbat ut veram, alteram reprobat ut fallam, & consequenter neque minus adhuc probabilem eam potest iudicare. Etenim comparativum illud *minus probabile* solum arguit positivum, quando extrema, quæ comparantur, possunt esse simul veræ; nimirum quando comparantur opiniones inter se non oppositæ; secus autem quando comparantur opiniones contrariæ: Quia veritas unus est falsitas alterius: non manet autem neque minus probabilis, quæ reprobari debet ut falsa; quia eo ipso, nec probari potest ad praxim, iuxta illud Augustini contra Academicos, lib. de utilit. credendi, cap. 4. *Quis, quod probat, non credit? aut quomodo est illud, quod non probatur, probabile.* Quibus verbis impugnatur S. Doct. sententiam Academicorum, qui dicebant, nulli rei assentiendum esse, ne erremus, quod est turpe, *Sed sufficere ad non errandum, nec*
pec-

peccandum, agere in praxi, quòd videtur cuique probabile : quæ etiam est communis sententia , quàm reiicit Mag. Thyrsus.

31 Qui tantum defert opinioni probabiliori Auctoritatis, ut in opposita, nec probabilitatem sibi contradicere patiatur : & ut illam certam statuatur, istam esse improbabilem tuetur. Sed fallitur : nam ut opinio aliqua sit verè probabilis, imò & probabilior, non requiritur, intellectum eam iudicare determinatè veram prout à parte rei; sed sufficit habere fundamentum gravè, aut gravius ad prudenter eam, non reputandam falsam, sed potius verisimilem. Quòd autem hoc sufficiat ad licitè iuxta illam operandum, ipse M. Thyrsus docet, cum non velit, aliud requiri, nisi quòd opinio videatur operanti esse probabilior; non tutior, neque certà, imò quæ possit esse falsa, & ut talis iudicetur; siquidem etiam tunc assentitur cum formidine : aliàs non esset tantum probabilior. Undè nec poterit intellectus falsam omninò oppositam iudicare, sed id asserere tanquam sibi probabilius apparens; cum formidine tamen, an ipse potius tunc fallatur; & consequenter reliquendo probabile, quòd opposita opinio non sit falsa, sed vera. Itaque licet concedamus, quòd idem sit in re, vnam opinionem ex duabus directè, sive ex diametro oppositis, esse veram, ac alteram esse falsam; at non est idem, vnam ex illis apparere probabiliorē, ac aliam esse prorsus improbabilem; sed apparere tunc minus probabilem eidem intellectui; & hoc etiam non firmitè, sed cum formidine, quòd fortè fallitur intribuenda ea maiori probabilitate suæ opinioni : siquidem alijs viris doctis, & pijs oppositum videtur ex gravi etiam fundamento, imò & graviiori ipsis apparenti, & propterea minus grave aliud existimant.

32 Quòd ulterius confirmari potest ex communi do-

doctrina in *summulis* tradita circa propositiones modales, quæ ut tales possunt esse simul veræ; etiam si propositiones directæ, aut absolutæ, quibus modi applicantur, si proferantur sine illis, simultanea veritate gaudere nequeant; v. g. hæ propositiones *Petrus currit*: *Petrus non currit*; nequeunt veræ simul esse, quia ex diametro opponuntur: at istæ: *Petrum currere est possibile*, *Petrum non currere esse etiam possibile*, sive *non est necesse*, sunt simul veræ, quia oppositæ non sunt, sicut priores. Cuius ratio delumitur ex eo quod propositiones ultimæ modales tollunt affirmant, aut negant modum, nimirum *possibilitatis*; non autem ipsum cursum Petri absolute, & simpliciter: qua propter hæc propositio modalis erit affirmativa *Petrum non currere est possibile*; & hæc alia negativa *Petrum currere non est possibile*: licet ista dictum propositionis directæ, scilicet *cursum Petri* affirmatum habeat, & illa negatum: quia in propositione modali præcipua copula non est illa, quæ in dicto includitur, sed quæ annexit dictum, ut subiectum cum modo tanquam cum prædicato.

33 Sic igitur in nostro casu, atque proprio. Quæstionis principalis sensu, cum dicimus, quod potest intellectus oppositas sententias, si absolute sumantur, iudicare simul probabiles (etiam si vnam illarum iudicet probabiliorem, & ita illi manifestè appareat) idcirco est, quia non iudicat tunc de ipsis, ut sunt oppositæ, sive prout sunt à parte rei; sed prout apparent probabiliter; atque adeo neque affirmat illas absolute, & simpliciter, sed *modaliter* tantum, quo sensu non sic opponuntur ut simul nequeant esse veræ. Itaque licet hæ propositiones absolutæ: *Hoc est illicitum*, sive *prohibitum*: *Hoc non est prohibitum*, sed *licitum*, sint inter se ex diametro oppositæ, & idcirco pugnent quo ad simultaneam veritatem: at istæ modales: *Hoc esse illicitum*, sive *prohibitum est probabile*

hoc

hoc non esse prohibitum, sed licitum, est etiam probabile, et si minus probabile, quàm aliud, non sunt oppositæ, nec repugnantes; quia solum affirmant modum, qui potest utrique convenire, sicut *cursum*, & non *cursum* Petri convenit esse *possibilem*. In hoc ergo consistit æquivocatio P. Thyrsi, quod opinionem quàm existimat probabiliorrem, et si non certam, putat eo ipso iudicandum veram: & propterea fortasse tam acriter defendit suas pecculiores sententias in qualibet materia, quasi certæ, & evidentes sint, contrariæ verò nec probabiles. Sanè, si suam probabiliorismi sententiam magis probabilem indicat, quàm doctrinam oppositam, & communem, hæc probabilis non est intellectui P. Thyrsi: in quo nullam, vel ingenij, vel docilitatis laudem fatebor.

34 Undè falsum est etiam, quod asserit postea, nimirum comparativum illud *minus probabile*, solum arguere positivum, quando extrema, quæ comparantur, possunt esse simul vera absolute, & in re, sive quando comparantur opiniones inter se non oppositæ. Hoc inquam, est falsum: nam ut iam explicuimus licet opiniones sint inter se oppositæ, absolute loquendo, sive quo ad *dictum*, possunt tamen non esse oppositivæ quo ad *modum*, qui solum, de utraque affirmatur, ut in præsentì controversiâ, quæ tantum est de opinionibus non ut absolute veris, sed ut verisimilibus, seu probabilibus; quod pertinet *admodum*, non ad rem ipsam, quæ affirmatur per unam, per alteram negatur, & ideo opponuntur: modus autem de utraque affirmatur, quia prout sic non repugnant esse simul veræ, neque ad invicem sibi contradicunt. Quod ulterius confirmo, nam probabilitas etiam maior, aut ita manifestè apparens pro aliqua opinione, potest coniungi cum eiusdem falsitate prout à parte rei: aliàs non solum probabilior, sed certa foret. Ergo non debet eodem modo iudicari de veritate, aut fal-

falſitate propoſitionum, ac de earum probabilitate; & conſequentèr neque ex eo quòd nequeant eſſe ſimul veræ, quandò ſunt ex diametro oppoſitæ, inferitur, non poſſe eſſe ſimul probabiles cum probabilitas etiam ſi maior appareat, coniungibilis ſit cum veritate, aut cum falſitate provt à parte rei. Videatur P. Moya in Sel. tom. 2. ad tract. 1. de opin. prob. quæſt. 2. per totam, ubi latè hoc probat, & convincit.

ARTICULUS VI.

Doctrina præcedens authoritate D. Auguſtini non infirmatur.

35 **A**SSERTIVM I. conſtat, ex eo quòd S. Doct. adductus, num. 30. ſolùm probat credendum aut fidendum eſſe parti, quàm aliquiſ, vt probabilem ſequitur: vndè aiebat, *quis quòd probat, non credit?* Ibi autem loquebatur contra Academicos, qui in agendo ſe tantum probabilia ſequi tuebantur; eoſque aliquid eo ipſo credere, quamvis ſcientiam non haberent ſupponit, dùm ibidem dixit: *Quamquàm in illis etiam, qui ſe in agendo probabilia ſequi dicunt; ſcire potiùs nihil poſſe, quàm nihil credere, volunt videri*: Cæterum dùm homo in operando ſequitur opinionem minus probabilem, huic fidit, & credit; dùm ſentit illam eſſe veriſimilem, & forſam eſſe veram. Quòd ergo probat homo in agendo iuxta ſententiam benignam, id ipſum credit; quamvis enim ſcientiam non habeat de veritate opinionis, credit tamen ex fundamento, & aliorum authoritate, in illa forſam reperiri: quòd etiam eſt commune opinioni probabiliori. Maximè, quia iuxta D. Auguſtinum ibidem, *quòd opinamur, debemus authoritati*; Ergo ubi adeſt authoritas,
&

& cognoscitur ab operante pro aliqua opinione , hic potest tali fidere authoritati ad operandum , sicut ad opinandum. Ulterius S. Doct. implicationem reperit in eo quod *probabile sit quòd non probatur* : Hoc etiam , & nos fatemur ; siquidem , licet opinio appareat minus probabilis , nihilominus probatur , sicuti proponitur ; vel quia intellectus eiusdem obiecto potest assentiri , ut à pluribus , etiam Adversarijs , defenditur : vel quia intellectus illam approbat , ut probabilem.

36. Constat 2. quia S. Doct. vult , quòd sit probabile , id quòd probatur , seu ad agendum approbatur : etenim implicationem agnovit in eo quòd aliquis in agendo probabilia sequeretur , & nihilominus non estimaret esse probabilia : ideòque aiebat , quòd Academici , *qui se in agendo probabilia* , sequi dicebant ; quamvis dicerent , se nihil propterea scire , re tamen ipsa , quòd sequebantur , probabile reputabant ; nam quis *quòd probat* (operibus) *non credit* ? id est , non opinatur ? in sensu enim D. Augustini ibidem *credit omnis qui opinatur*. Intendebat ergo demonstrare Academicos etiam opinari. Sed quid hæc conducunt ad impugnandam sententiam benignam , quæ etiam partem minus probabilem , absolute probabilem esse , & cognosci posse defendit.

37. Constat 3. quia licet Augustinus intenderet eo loco , nimirum lib. de utilit. credendi , cap. 11. propè finem , esse necessarium ad honeste operandum , partem quam aliquis sectatur esse probabilem maiori probabilitate , quam haberet probabile Academicum ; inde tamen non inferitur , velle ut semper sequenda sit pars probabilior , sed ea quæ reputetur ab operante tanquam certò , & absolute probabilis. Patet : quia certà probabilitas , & absoluta verisimilitudo valdè differt , & excedit Academicum probabile , quòd fundamentis prudentiæ carebat. Audiatur August. lib. 2. contra Academ. cap.

cap. 11. *Probabile* (refert) *vel verisimile Academici* vocant, quòd nos *ad agendum sine assensione potest incitare. Sine assensione autem dico: ut V.C. utrum hesternæ nocte tam liquida, ac pura, hodie tam lætus sol exoriturus esset, si nos quispiam rogaret, credo, quòd nos id scire negavemus; diceremus tamen, ità videri. Talia, inquit, Academicus, mihi videntur omnia, quæ probabilia, vel verisimilia putavi nominanda.* Dùm ergo S. Doct. velit, nobis esse debere probabile, quòd in agendo sequimur; non probabilius, sed quòd sit certò probabile, & cum fundamentum dictum, rationibusque prudentè stabilitum designat: quodecumque enim certo probabile, Academicum, sive apparentè verisimile excedit. Undè pater Academicos errasse, dùm aiebant, *agendum esse quod cuique videretur probabile*, & nulli rei nos debere assentiri; quia loquebatur *de probabili* etiam absque gravi fundamento proposito, ut observat Augustinus intranscriptis verbis: & insuper, quia negabant, assensum præstari posse inverisimilibus. Oppositum autem defendit Catholica, & communis sententia, quo ad definitionem *opinionis probabilis*; & pariter quo ad assensum, quando quidem docet, operantem assentiri debere probabilitati opinionis, quàm sequitur. Assensus verò obiecti secundum se, nullatenus à D. Augustino requiritur ad sequendam opinionem circa illud; sed solum ut iudicium verè probabile, & cum fundamento reputetur; alioquin sufficeret levis quædam verisimilitudinis coniectura, ut reputaretur licita quævis actio contra legem. Constat igitur textimonium adductum à Mag. Thyrisio non esse opportunum, nec sententiam nostram everti à D. Aug. ex cuius doct. ina potius eam latè confirmat P. Esparça in Append. part. 2. art. 127.

38 Ex dictis intertur, assensum requisitum ad sequendam aliquam opinionem non debere occludere locum, ne intellectus possit oppositam reputare veram; quan-

quandò quidem semper debet esse cum formidine falsitatis quilibet assensus opinativus adhuc probabilior: cum hac autem formidine consequenter stat, intellectum posse illam iudicare fortasse veram, quia etiam pro illa videt gravia autoritatis, & rationis fundamenta. Quare falsitur M. Thyrsus, cum loco citato ait: *Quodd non manet probabilis respectu alicuius illa pars contradictionis, quam ille merito potest reprobare ut falsam.* Etenim, si ly merito idem sit, tunc prudenter, quamlibet partem potest, ut talem reprobare, ex vi rationum, seu motivorum pro opposita opinione: siquidem adhuc eam, quam tunc approbat ut veram, ex contrariis motivis existimat prudenter posse esse falsam; atque ideo cum formidine, & vacillans, non firmiter, & certo tunc etiam approbat, ut veram. Unde Illustrissimus Caramuel in Apologem. de Probab. Epist. 2. n. 82. hanc statuit quintam conclusionem, seu resolutionem: *Repugnat, alteram contradictionis partem esse probabilem, & alteram non esse probabilem: sicut repugnat (ut in Resolut. 4. anteced. dixerat) alteram contradictionis partem esse dubiam, & alteram non esse dubiam, sed omnino certam.* Videatur ibi.

39 Minus autem conducunt ad suam etiam comprobendam doctrinam (iam relata à nobis art. præced.) quæ P. Thyrsus postea, §. 3. n. 58. reponit ex insigni (ut loquitur) D. Aug. testimonio, lib. 3. contra Cresconium, cap. 74. ubi docet, non semper comparativum illud *magis probabile* arguere, quod pars opposita maneat absolute, & positivè (licet minus) probabilis respectu eiusdem operantis: quia aliquando (ait S. Doct.) non propriè sumitur pro comparativo, sed pro positivo potius, ut excludat omnino contrarium: admodum, quo & Apostolus Epist. ad Heb. cap. 6. v. 9. *Confidimus (inquit) de vobis, fratres charissimi, meliora, &c.* Non quia bona erant, quæ prius illis obiecerat; imò potius, quia mala. Similiter Danielis 13. (addit P. Thyrsus n. 69.) Susanna dixit seni-

bus impudicis : *Melius mihi est absque opere incidere in manus vestras , quàm peccare in conspectu Dei* : Id enim quòd opponitur huic comparativo *melius* scilicèt peccatum , non est neque minùs bonum , sed malum abolerè ; ideòque vnicè eligendum erat Susannæ illud *melius* , quia illud solùm erat ipsi bonum. Rursum etiam ex Apostolo 1. Corinth. 7. cum enim dicit *melius est nubere , quàm vri* ; non est sensus , quòd *vri* sit bonum , & *nubere* sit melius : sed quòd ex his duobus inter se comparatis *nubere* solùm sit bonum , & *vri* malum. Sic igitur (concludit) dicitur , tutius sequi hominem sententiam stantem pro lege adversus libertatem in conspectu sententiæ minùs verisimilis stantis pro libertate adversus legem ; non quia hoc secundùm sit verè tutum , seu licitum , sed quia primùm tunc est vnicè securum , & licitum.

40 Hæc inquam , omnia minus conducunt ad eius comprobendam doctrinam , quàm hucusque reiecit , & deinceps confutabimus. Quia Augustinus solùm affirmat , posse & debere aliquando non sumi propriè comparativum illud *magis probabile* (sicut nec aliud : *meliora* , aut *melius*) sed pro positivo potius excludente omninò à bonitate contrarium , quādo videlicèt materia hoc exigit ex in capacitate alterius extremi : ut contingit in exemplis ex Divina Scriptura adductis ; aut quādo aliqua pars fallacibus tantum rationibus contra ipsam Scripturam ut probabilis obijcitur. Non verò negat D. Aug. quòd aliquando etiam , imò & frequentissimè propriè sumantur comparativa , & sine exclusione omnimoda contrarij extremi ob diversam rationem ; nempe quia utrique extremo revera convenire potest quòd affirmatur. Videantur ipsa verba S. Doct. Undè ex illis nequit sumi argumentum in præsentī , neque in alia materia ; nisi prius aliundè probetur , non posse utrique sententiæ oppositæ convenire prædicatum comparativi , licèt in gradu inferiori. Videantur

tur iterum, quæ P. Esparça citat. n. 37. sine ex Div. Aug. refert; in quibus sæpè asserit, posse utramque sententiam oppositam simul esse probabilem. Quare ergo tunc non poterit vna esse altera probabilior, sumpto comparativo isto propriè, & non solum pro positivo? Sanè exempla ex scriptura prolata, probant vnâ opinionem etiam respectu aliorum probabilem non esse, neque ab intellectu, qui assentitur oppositæ tanquàm probabiliori, excusandos fore, qui illam minùs probabilem sectarentur; sicut peccatum nulli potest repræsentari merito, vt bonum, neque defendendi tanquàm iusti, qui peccant. Hæc cuilibet se se offerunt.

41 Sed respondebis ex M. Thyrso in eodem §. 3. n. 6. Quòd licèt possit pars contradictionis, quæ operanti repræsentatur, vt minùs verisimilis; dici aliquomodo probabilis, non tamen absolutè, & simpliciter, & sine addito diminuyente, videlicèt *secundum quid*: quia solum potest dici absolutè, simpliciterque probabilis, quæ respectu operantis habet pro se fortiora fundamenta; quia eo ipso potest prudenter etiam iudicari vera, & propterea eligibilis: secus autem, quæ apparet ei minùs verisimilis ob infirmiora fundamenta; quia debet eo ipso iudicare, vt verisimilis, esse reuera falsam: nemo autem potest eam in hoc statu, & consideratione sectari. Ista tamen responsio (sicut & aliæ multæ similes, quas propterea omittam) impingit in eundem scopulum, ex quo M. Thyrsus abs dubio delapsus fuit in suam æquivocationem (quàm sæpiùs iam deteximus, atque deinceps aperiemus) nimirum ad sequendam licèt, ac tutè in praxi opinionem aliquam, requiri omninò eam iudicare veram prout à parte rei, illum qui iuxta illam operatur: cum tamen neque ad fidem divinam hoc requiratur in iudicio antecedenti ipsam de obiecto, quòd credendum est; sed sufficiat proponi vt evidentè credibile, vt notavimus in articulo superioribus, ex

quibus satis impugnata manet huiusmodi solutio, & quæcumque alia similis eidem, aut verius eadem sæpius repetita.

ARTICULUS VII.

Opinio minus probabilis in conspectu probabilioris manere potest ad praxim simpliciter probabilis: ubi de exigua probabilitate.

42 **Q**UIA ex opposito principio, & ferè unico, M. Thyrsus contendit suam opinionem persuadere, oportet illud amplius evolucere. Et in primis valde miror, quòd d. 3. c. 3. §. 1. n. 52, inferat tanquam manifestum, posse tute operari iuxta opinionem aliquam, eos tantum in quorum intellectu appareat probabilior; secus verò illos, quibus apparet minus verisimilis, aut probabilis. Equidem, si hæc apparentia, sive existimatio tam varia, diversaque est in diversis hominibus absque diverso fundamento ex parte ipsius opinionis (supponimus enim idem omninò esse, quòd his videtur gravius, illis autem levius) ergo opinio ipsa in se, sicut eius fundamentum, eadem manet, & simpliciter probabilis; quia intellectus illam non æstimans tanquam probabiliorē, non denegat eidem probabilitatem, sed gradum, aut probabilitatis excessum: maximè quia hæc diversitas, quo ad apparentiam maioris, aut minoris probabilitatis oritur ex diversa dispositione intellectuum (imò sæpè & affectuum, aut inclinationum, ut ex eodem Authore notavimus art. 1.) & consequenter poterit quilibet reflexè iudicare, & prudentissimè, quòd opinio prædicta sit verè probabilis, potensque ex proprio fundamento clicere assensum prudentem; cum sciat alijs hominibus valdè pijs, atque doctis (ex eodem fundamento maturè perpenso) probabiliorē apparere, eiusque fundamentum gravius videri; quamvis operanti

rati tunc videatur, aut appareat minùs graves; atque adeò poterit reflexè iudicare illam probabilem simpliciter, & in se manere; posseque iuxta illam prudenter operari.

43 Quòd explico, & confirmo: eo enim ipso, quòd opinio contraria appareat probabilior aliquibus doctis viris, & pijs; nequit operans eam non iudicare sufficientem ad movendum intellectum prudentissimè ad assensum; alioquin dicere auderet, eos Authores illam defendentes temere eidem assensos fuisse: ergo agnoscit illam in se manere probabilem certò: ergo & esse regulam ad honeste operandum; præsertim quia etiam alijs apparet probabilior, idque constat operanti: ergo poterit in praxi illi conformari; quandò quidem certò cognoscit illam proponi posse, vt probabiliozem, licet hic, & nunc pro varia intellectus, aut inclinationis dispositione, sibi, ità non proponatur. Sic quamvis propter salutis debilitatem à sole quandoque, aut ab igne non caleham, scio tamen, & certò cognosco, solem, & ignem esse calefactivum, cum videam alios caleferi: ergo similiter, quamvis respectu mei intellectus, non prævaleat fundamentum contrariæ opinionis, certus sum id non ex illius defectu; quandò quidem movet homines doctos, & prudentes, sed ex varia intellectus propensione. Aliundè ad operandum licet, satis est actiones regulari dictamine, in se prudenti, & quòd maturè expensum certò cognoscimus intellectum trahere ad se posse: nam hæc moralis applicatio dictaminis in se probabilis reddit actionem non temerariam, sed prudentem, & moraliter honestam; ad quam solum requiritur prudens regula, vt talis in se cognita, licet ad effectum physicum non sufficiat applicatio causæ, si resistat subiectum; cuius discriminis ratio est; quia ad iudicandam opinionem contrariam esse prudentem, atque probabilem non ob est iudicium proprium cum maiori probabilitate: ergo ne-

13

que

que ob est vt illam in praxi prudenter sequi valeam, quia conformari in operando cum regula, quam scio esse prudentem in se, prudenter fieri potest. Effectus autem phÿsicus indiget dispositione subiecti, & impedimenti remotione, quæ solo dictamine, & cognitione virtutis causæ nequit amoveri. Undè occurrimus instantiæ, quàm quis posset ab exemplo allato sumere; quòd solùm probat id ad quòd adductum fuit, nec in omnibus debet eundem paritatis tenorem cum opinione probabili servare.

44 Ad id verò, quòd sæpiùs repetit Author, nimirum esse fallacem hunc arguendi modum: benigna opinio aliquibus videtur vera, & probabilior cum gravi fundamento: ergo omnibus est licitum iuxta eam operari: *Quia* (inquit) *hoc est arguere à singulari ad universale*: Respondeo id fore verum, si quamvis aliquibus appareat opinio benigna probabilior, operari non constet de eius probabilitate. Deindè etiam foret verum, si ad operandum licitè, esset omninò necessarium sequi opinionem probabiliorem, vt talem iudicatam respectu sui à quolibet operante: quia in prædicto casu, quem proponit Author, aliquibus tantum, non operanti apparet probabilior. Cæterum, cum sufficiat opinio tantum revera probabilis: atque ità existimetur ab omnibus, quæ viris doctis, & pijs tanquàm verior, & probabilior apparet, & vt talis defenditur: rectè inferitur, quòd omnes possunt iuxta illam operari; quia eo ipso etiam ab omnibus, vt revera probabilis, vt minimum iudicanda est. Cuius ratio à fortiori: quia absque gravi fundamento illi viri docti, & timorati eam non defenderent, vt veram & probabiliorem, sicut neque ego oppositam cui adhæreo sine gravi fundamento magis verisimilem reputo. Undè argumentum non est à singulari ad universale; sed ab universalis, ad universale: videlicet, *hæc opinio* (quæ
ab

ab aliquibus viris doctis, & pijs defenditur, vt verà, & probabilior) est apud omnes revera probabilis: ergo iuxta illam omnes licitè possunt operari; quamvis ab omnibus non iudicetur probabilior.

45 Neque indè inferas: Ergo possum in praxi sectari, quaecumque opinionem probabilem, dummodò sit probabilis, quamvis tenui probabilitate. Quòd est contra damnationem 3. Propositionis ex proscriptis ab Innoc. XI. nam respondeo negando illationem; nam si eadem ratio militaret pro opinione ex gravi, & tenui fundamento probabili, damnata fuisset opinio communis, quàm defendimus, quòd Author non concedet; nisi velit, suam sententiam certam, & definitam esse. Dicendum igitur cum M. Lumbier, & reliquis explicantibus Propositiones illas damnatas, tertiam solum damnari, qui ità generalitèr loquitur, vt nullum casum excipiat: cum tamen certum sit in aliquibus maiorem probabilitatem, imò etiam tutiorem opinionem requiri ob diversas materiæ rationes: vel esse intelligendam de ità tenui, atque exigua, & levissima probabilitate, quæ potius sit dicenda nulla, quia ex valdè levi fundamentis; vt etiam explicant prædicti Authores: non autem quando probabilitas est reverà sufficiens ad movendum prudenter aliquos pios, & doctos viros, quia ex gravi fundamento procedit, & vt talis communiter ab omnibus reputatur; licèt opposita mihi appareat probabilior: vt contingit in casu nostræ controversiæ. Videatur P. Didacus de la Fuente Hurtado in Theol. Reform. dissert. 4. cap. 1. num. 11. & 12. & cap. 2. à num. 10. per totum, cap. 3. à num. 33.

46 Neque insuper vrgeas: etiam opinio tenuis probabilitatis, visa fuit suis Authoribus probabilior, aut saltem, vt in gravi motivo fundata, sicut nobis constat de minùs probabili: Respondeo enim, non sufficere,

vt opinio maneant certò probabilis, quòd olim visa fuerit probabilior aliquibus Authoribus; sed requiri, quòd de facto còmuniter ab alijs, vt certò probabilis recipitur, quòd non contingit, quandò aliqua opinio tantumquam improbabilis, aut levi fundamento innixa, frequenter ab Scriptoribus rejicitur; tunc enim iam non erit certò, sed probabiliter tantum probabilis, aut morali certitudine improbabilis, & in his terminis non disputamus in præfati, vt notum est.

47. Ugebis 2. fundamentum opinionis mihi minùs probabilis mihi etiam proponitur, vt tenuè: ergo non remanet, illa mihi sufficenter ad praxim probabilis. Respondeo negando antecedens; tunc quia licet minùs inclinet intellectum, quia hic, & nunc vincitur à fortiori; propterea non admittit intrinsecam aptitudinem ad movendum: Ergo ex se non est levè, aut tenuè fundamentum. Tunc quia certissimè cognosco, illud fundamentum ab illis communiter reputari grave: ergo immerito illud in se tanquam leve rejecerem. Tunc quia licet ex nimia ad hæsiōem ad proprium iudicium, parvi ad movendum meum intellectum prædictam fundamentum æstimarem, immerito tamen dicerem illud non esse in se grave, & sufficiens ad assensum prudentem, si video alios viros doctos post diligens examen eidem fundamento adhæsisse. Unde colligitur, quòd si ego sciam, aliquam opinionem in scholis, & libris ab alijs frequenter reputari certò probabilem, quamvis eius fundamenta hic, & nunc rationum gravitatem non percallem; nihilominus non debeo illam, vt improbabilem rejicere, dum mihi non adest aliquod speciale motivum, quòd alij non expenderint, & sit directè illius probabilitatis exclusio, qualis oritur ex Pontificis definitione; v. g. interin tamen licet obset mei ingenij tarditas non teneor probabilitatem saltem extrinsecam dictæ opinionis

ni communiter probabili æstimatæ denegare, sed possunt illam suo iuri relinquere.

ARTICULUS VIII.

Expletur doctrina præcedens, & discrimen inter fidei credibilitatem, & maiorem probabilitatem declaratur.

48 **Q**UIA sæpius ad duximus paritatem ex credibilitate, quæ licet evidens sit, non tamen reddit evidentem sui obiecti existentiam; forsam, & in præsentem ex illa nos oppugnabis, & inquires. Evidentia credibilitatis doctrinæ nostræ fidei, licet non reddat eam evidentè veram prout à parte rei, sed dumtaxat credibilem ex vi suorum motivorum, reddit tamen oppositam doctrinam prorsus incredibilem: ergo evidentia maioris probabilitatis alicuius opinionis reddet aliam oppositam incredibilem, saltem in illius conspectu. Sed in primis respondeo, hoc esse contra mètem ipsius P. Thyrsi, si ea sit conformis reliquis Theologis, qui solùm evidentia credibilitatis doctrinæ fidei hanc excellentiam, & efficaciam attribuunt, non autem, evidentia probabilitatis cuiuscumque opinionis, quamvis aliam excedentis in tali probabilitate. Alioquin sicut evidentia credibilitatis mysteriorum fidei vnica est respectu omnium, quibus sufficientè ea proponuntur, ita similiter maior probabilitas vnica foret respectu omnium, quibus applicaretur eius fundamentum; cum tamen plures eam maiorem probabilitatem ex prudenti motivo denegent, ut constat. Ex quo fit maiorem probabilitatem, non posse minorem prorsus destruere cum per se non sufficiat, ut talis reputetur ab omnibus, quibus eius motivum pro-

po-

ponitur, atque adeò permittat motivum oppositum fundare in alijs intellectibus maiorem probabilitatem pro sententia contraria.

49 Undè respondeo 2. negando paritatem, aut instantiam: cuius ratio à priori est: quia actus fidei divinæ debet esse, ita certus, & firmus, ut excludat omnino dubitationem, seu formidinem, quia nec potest esse falsus: quare debet etiam ad ipsum præcedere talis evidentia credibilitatis, quæ similiter habeat talem certitudinem intra suam propriam rationem. De quo P. Suarez in tract. de Fide, d. 4. sect. 2. num. 4. & 6. & communiter omnes in 2. 2. quæst. 1. art. 4. At verò actus, sive assensus tantum opinativus, etiam si probabilior, semper est cum formidine, atque dubitatione contrarij præstitus: ut ipse P. Thyrsus in illius definitione expressè tenet. Undè neque requirit antecedentè aliquod iudicium, ita certum de eius credibilitate, ut excludat oppositæ paritatis verisimilitudinem, & credibilitatem, opinativam: quia nimirum neque opinio probabilis, etsi probabilior fundat, aut exigit fidem plusquam humanam, quæ fallibilis est; non verò divinam, quæ debet esse omnino certà. Et propterea plures Authores sentiunt, non posse coniungi in eodem intellectu fidem, & opinionem de eodem obiecto.

50 Ex quibus constat, non sufficere etiam ad fidem, sive ad voluntatem credendi iudicium tantum practicè certum de credibilitate obiecti, sicuti ad reliquas virtutes sufficiens est, iudicium practicè tantum certum de bonitate actus, hic & nunc eliciendi: nam ista certitudo practica fundari potest, sive inferri ex sola probabilitate speculativa, quæ ipsam antecedit de tali actus bonitate (ut etiam vult Mag. Thyrsus, qui solum exigit maiorem probabilitatem) atque adeò potest aliquando non existere à parte rei prædicta bonitas in actu; absque

eo quòd propterea eum eliciens peccet, aut non benè operetur formalitèr (vt dici solet) sed tantum materialitèr: quia sufficit prædictum iudicium antecedens ad operandum tunc prudentèr, vt infra explicabitur. At fides, siue illius actus nequit esse falsus, nec adhuc materialitèr (vt etiam nunc suppono cum communi, & certà sententia) atque adeò nequit regulari, aut fundari in iudicio antecedenti practicè solum certò ex vi alterius probabilis dumtaxat speculativè, etsi magis probabilis.

51. Cuius ratio à priori desumitur ex D. Thom. 2. 2. quæst. 1. art. 3. ad 1. vbi docet, discrimen esse inter virtutes morales, siue pertinentes ad voluntatem, & intellectuales; quia priores non habent pro obiecto *verum*, sed *bonum*, & non prout est in se, sed vt tale propositum ab intellectu: posteriores autem versantur circa *verum* ipsum, vt circa proprium obiectum. Deindè fides divina (de qua loquimur) niti etiam debet Dèi testimonio, seu revelatione, ad fidei puræ humanæ differentiam, quæ hominis tantum testimonio firmatur. Deus autem neque fallere potest, neque falli, atque ideò neque falsum dicere, aut testari: Ergo fides divina, si verè est talis, falsa nequit esse. Addidi autem, *si verè est talis*; quia putativè potest accidere, falsò eam talem iudicare, existimando scilicèt Deum testatum sic esse, sicut actu credidimus. De quo vide Coninch. d. 10. de fide, dub. 4. num. 73. & 77. qui etiam num. 78. explicat aliam differentiae partem de virtutibus voluntatis, & moralibus, quarum actus possunt esse reverà boni, & honesti (imò & supernaturales) quamvis in re obiectum, non sit bonum, quòd vt tale proponitur ab intellectu ex motivo prudenti, atque probabili, aut probabiliori. Videatur etiam Lorca 2. 2. d. 10. num. 6. & alij plures: sed de hoc alibi Latius.

52 Nunc pro doctrina principali iterum animadverto, falli omnino Mag. Thyrlum, cum sæpè docet, quòd in conspectu opinionis manifestè mihi probabilioris, non potest contraria sententia verè, & absolutè apparere probabilis: quia neque possum iudicare eam veram, sed potius falsam; sicut nec illius fundamentum grave, sed levè, exigueque, aut nullius gravitatis. Palliur inquam, in hoc R. M. Thyrsus, quia eo ipso quòd opinionem adhuc, quam iudico probabilior, non possum absolutè iudicare veram, sed tantum verisimiliorem (ut integro hoc *examine* contendimus) imò & cum formidine, an sit revera falsa; nequeo alteram oppositam iudicare omnino falsam, sed fortasse esse veram; & consequenter eius fundamentum reputo grave, siquidem est sufficiens ad suspendendum intellectum, ne iudicet determinatè, & sine formidine, priorem esse veram; licèt agnoscat esse verisimiliorem propter motiva tunc ut graviora apparentia, in quo etiam falli potest. Deindè quia in hac suppositione loquimur, quando nimirum utraque sententia certò probabilis est, sed una apparet nobis probabilior; non autem quando una tantum nobis proponitur, ut verisimilis, & altera gravi fundamento caret.

53 Et ratio à priori fundari potest in iam relatis verbis D. Bernardi: *Opinio est* (inquit) *quasi pro verò habere, quòd falsum esse nescias*: Loquitur autem Deus Patrens de opinione probabili. At qui etiam in præsentia opinionis, quæ apparet nobis probabilior, nescimus adhuc, quòd opposita sit revera falsa, cum nec ipsam sciamus, esse veram, sed verisimiliorem: ergo etiam alia remanet probabilis seu verisimilis, licèt minus, quàm altera, in quo etiam falli possumus. Atque ità sentiunt posse contingere, qui aliam probabilior, iudicant; cur enim nos potius, quàm illi errare non possumus in prædicto iudicio de maiori, aut minori probabilitate, quam-

tumvis nobis videamur diligentissimè, & citrà passionem rem investigasse? Eo autem ipso veritatem nescimus, sive falsitatem utriusque opinionis, licèt una nobis appareat magis verisimilis; sicut opposita, ut probabilior alijs proponitur. Undè apparentia ista, tam nobis, quàm alijs oppositum defensoribus rem non scitam relinquit, atque adeò omnes merito formidamus falsitatem in quacumque contradictionis parte: aut noster assensus non erit opinio tantum probabilior, sed fides, sive scientia, quæ solùm certam habent veritatem, ut ex D. Bernardo suprà constitit, & communi sententia firmatur.

ARTICULUS IX.

Quamvis intellectus nequeat speculative assentiri parti minus probabili, potest nihilominus minus probabilem opinionem ad praxim eligibilem iudicare.

34. **E**X suprà dictis constat, valdè in utilitèr tam longum tempus insumpisse R. M. Thyrsus in explendis tot paginis in dissert. 3. ut probaret scilicèt, *Quòd nequit noster intellectus assentire illi parti contradictionis, quæ ipsi apparet minus verisimilis, quàm eius contradictoria; seu quæ magis ipsi apparet falsa, quàm vera.* Etenim quamvis hoc admittamus, nihil omninò ad præsentem quæstionem refert, in qua nò agitur de speculativo iudicio sive assensu de veritate opinionis respectu obiecti prout à parte rei existentis; sed de illius dumtaxat probabilitate respectu nostri, attentis eius fundamentis, ut nobis apparentibus. Undè opinio probabilis non est idem, ac verà, sed tantum est verisimilis ratione gravis fundamenti (etiam si sit omninò probabilior) atque ideo non necessitat

fit ad assensum obiecti prout est in se ; sed ut plurimum inclinatur , aut movetur ut prudenter possit ut vera iudicari pro meritis sui motivi , quo nititur : & propterea , nec prædictus Author , docet , quod quando opinio est manifestè probabilior , omnino necessariò determinat ad eandem , vel eius obiecto assentiendum ; sed solum quod ad hoc magis impellit , quam pars contradictionis opposita , in qua non apparet adeò virens fundamentum. Videatur cit. dissert. 3. cap. 2. ubi dumtaxat hoc probant eius argumenta : nam si obiectum inapparet , ut magis verisimile , ad sui assensum raperet intellectum : nulla esset quo ad hanc efficaciam inter probabile tantum , aut probabilius , atque evidens differentia.

55 Quando ergo in praxi sequimur opinionem , quam certò iudicamus non solum probabilem , sed etiam probabiliorē , non eam sequimur , quia certò veram existimamus ; sed tantum magis verisimilem in apparentia motivorum comparativè ad alia oppositæ sententiæ. Atque hoc stare potest , absque eo quod opinio probabilior vera sit , & consequenter absque eo , quod ei opposita minus probabilis sit falsa : ergo iudicium practicum , quo hic & nunc decernimus eligere opinionem probabiliorē , non nititur in veritate illius prout à parte rei , cum hæc ita non sit , sed contingens , quod tali obiecto , & opinioni conveniat ; solumque est assensus talis obiecti (cum formidine tamen falsitatis) eo quod nobis , ut verisimilius appareat ; quod accidere potest , quamvis veritas re ipsa non detur. Tunc sic : ergo similiter debemus iudicare , quod possit esse vera alia opinio contraria licet nobis appareat minus probabilis seu minus , verisimilis : nam ratio timendi falsitatem in vno extremo contradictionis , movet ad sperandam in alio veritatem : & consequenter non debemus eam ut falsam certò reputare , nec tanquam omnino alienam à veritate rejicere ; sed
illam

illam in sua probabilitate relinquere, cui veritas convenire potest, atque adeo etiam ut eligibilem tanquam fortasse veram: siquidem nec probabiliorē aliter possumus eligere, uti nec iudicare omnino certam, & per se oppositam falsitati.

56 Quod potest confirmari 1. ex his, quæ docet noster Author, dissert. 3. iam toties citata cap. 2. §. 2. num. 24. ubi assignat differentiam istam inter evidentiam credibilitatis nostræ fidei, & evidentiam maioris probabilitatis alicuius opinionis: scilicet, *Quod evidentia prior ita reddit credibilem doctrinam, nostræ fidei, ut reddat incredibilem doctrinam ipsi contrariam, & inducat obligationem amplectendi ut veram doctrinam nostræ fidei: secus autem evidentia 2. de probabilitate etiam maiori cuiuscunque opinionis, quæ solum reddit evidens, dari fundamentum sufficiens ad præstandum illi assensum opinionatum.* At hoc fundamentum etiam exhibet evidentia de vera probabilitate cuiuscunque opinionis, etsi minus verisimilis reputetur; siquidem opposita certà non est, sed solum probabilior: ergo adhuc potest intellectus illam iudicare probabilem, & consequenter iuxta illam operari in praxi: vel dicendum, non posse licite probabiliorē eligi ad praxim, si requiritur in opinione speculativa certitudo, & non sufficit verà probabilitas.

57 Confirmatur 2. ex his, quæ docet ibidem, num. 30. ubi approbat doctrinam Loræ assertentis, quod si alicui non proponatur fides cum evidentia dictæ credibilitatis, non tenebitur credere; sed excusabitur ignorantia invincibili, quam tunc pateretur. At quantum minus tenebitur, qui solum habet evidentiam de probabilitate opinionis (etiam probabilioris) ad illi præstandum assensum tanquam veræ? Cui solum assentiri potest, ut verisimiliori. Ex quo addimus, quod neque tenebitur ad eam practicè sequendam, dum operatur: siquidem iux-

iuxta P. Thyrsium primum, idest opinionem omninò veram, iudicari, ad hoc secundum requiritur. Deindè quia eo ipso, quòd non teneatur assentiri dictæ opinioni probabiliori tanquam veræ, potest oppositam nec omninò incredibilem, & falsam iudicare: ergo vt eligibilem in praxi, non secus ac probabiliorē censere potest; siquidem in qualibet sperari potest veritas ex credibilitate vtriusque opinativa.

58. Fortasse dices adhuc ex M. Thyrsō; quòd licet non omninò, & necessario opinio probabilior determinet intellectum ad assentiendum eidem tanquam veræ, quia ad hoc requirebatur evidentia de eius veritate; aut excessus probabilitatis, quem manifestè obtinet respectivè ad oppositam minùs probabilem, impedit prorsùs, & reddit impossibilem assensum huius in conspectu illius: quia eo ipso intellectus iudicaret falsam, quàm manifestè probabiliorē agnoscit: quòd implicat, vt latè probare contendit, dict. dissert. 3. cap. 2. num. 12. Sed in primis respondeo, etiam hoc admissò, nihil inferri ad quæstionem principalem de usu licito in praxi cuiuscunque opinionis verè probabili, & vt talis existimatur; quandò quidem ex parte opinionis eligibilis in praxi non requiritur veritas, sed vera probabilitas; quæ remanet in minùs probabili nisi hæc forsam adeò vincatur à verisimilitudine probabilioris, vt omninò debilitata in suo fundamento communiter iudicetur. Undè ex obiectione solum probatur intellectum non posse directè assentire obiecto opinionis minùs probabilis, non verò, quòd istam non possit iudicare verè, certòque probabilem; & hoc ad istius eligibilitatem sufficiet: nam licet opponantur quo ad simultaneam veritatem obiectivam, non tamen quo ad subiectivam probabilitatem. Deindè respondeo; quòd instantia ad summum probat non posse intellectum iudicio omninò firmo, & certò, assentiri opi-

opinionì minùs probabili tanquam veræ in se ; quia eo ipso iudicaret probabiliorẽ , & cum maiori fundamento fortasse veram ; at potest intellectus iudicare vtramque esse verisimilem. Et confirmatur , quia excessus probabilioris respectu minùs probabilis non est , quoad veritatem in se , sed quo ad apparentiam verisimilitudinis : cum quo stat , posse intellectum vtramque iudicare probabilem , & fortasse veram , quàmvis nequeat primæ , excessum probabilitatis denegare. Ergo non sequitur implicatio ponderata.

59 Respondeo tertio ex differentia , quàm fateatur ipse M. Thyrsus inter evidentiam credibilitatis doctrinæ nostræ fidei , & evidentiam cuiuscumque etiam maioris probabilitatis : videlicet , quòd licet prior evidentia non necessitet ad actu illi assentiendum , atque ideo ad actum fidei , præcedit semper pia , & libera voluntatis affectio ; at necessitat saltem quo ad specificationem : *Quia est evidentia* (inquit prædictus Author) *ita reddens prudenter credibilem doctrinam nostræ fidei , ut reddat incredibilem doctrinam ipsi contrariam : secus autem secunda alia evidentia cuiuscumque opinionis etiam probabilioris.* Tunc sic : ergo remanet adhuc opinio alia credibilis , etsi minùs probabilis ; & consequenter potest intellectus adhuc illam reputare non absolutè veram , sicut neque falsam , sed opinativè credibilem ; quòd diximus iam , sufficere , ut licitè , & prudenter eligatur in praxi , sicut P. Thyrsus fateri tenetur de probabiliori , quàm iudicio , firmò , & certò nequit veram , aut falsam in se decenere. Et vrgetur à fortiori ; quia nec evidentia credibilitatis doctrinæ fidei reddit istius veritatem evidentem in se : ergo nec evidentia maioris probabilitatis evidentem reddit veritatem huius opinionis : imò nec certam sicut credibilitas fidei ; sed solum verisimiliorem.

60 Iam ad implicationem , quàm infert ex eo

quòd intellectus assentiretur parti minùs probabili, sup-
 posita ea sententia, quàm Author ibi probat, respon-
 deo, eam solummodò consistere in eo quòd intellectus
 assentiens parti minùs probabili virtualitèr supponeret
 istam probabiliorem: cuius ratio est; quia eatenus in-
 tellectus assentitur alicui parti probabiliùs, quatenus
 attrahitur à verisimilitudine; & quo ista maior fuerit ma-
 gis inclinatur; sicut enim à veritate ipsa evidentèr pro-
 posita rapitur ad assensum; sic à verisimilitudine inclina-
 tur: vbi ergo potentia est necessaria, & pro meritis ob-
 iecti ad illud propendet, debet magis propendere in eam
 partem ex qua maior vis tractiva proponitur, si autem
 intellectus assentiretur parti minùs probabili inconspe-
 ctu probabilioris, virtualitèr assereret ibi esse maiorem
 vim tractivam, aut verisimilitudinem contra id, quòd
 intuetur: Et in hoc sibi contradiceret cum maiorem ve-
 risimilitudinem virtualitèr affirmaret, vbi certò cognos-
 cit esse minorem. Alia autem contradictio quo ad veri-
 tatem nulla est, dummodò intellectus dicat, vtramque
 posse esse veram, vtramque falsam, quamvis maiorem
 veritatis spem in hac opinativè ad esse fateatur. Quòd
 dictum sit in gratiam opinionis, quàm Author ibi defen-
 dit; qua negata iuxta aliam sententiam, quæ opposi-
 tum defendit, sine implicatione aliqua, poterit intelle-
 ctus à voluntate determinari ad assensum opinionis mi-
 nùs probabilis; vndè hæc remanebit absolutè in pra-
 xi eligibilis, cum etiam speculative præ-
 ferri valeat.

(?)

*** **

ARTICULUS X.

Argumentum ex iudicio temerario, prout istud à R. M.

*Thyrso declaratur, contra eundem, & in confir-
mationem proximè doctrinæ
resumitur.*

61 **V**T R. M. Thyrsus probet non sequi posse intellectum parti minùs verisimili assensum præstare inconspectu probabilioris, ex eo quòd prava voluntatis affectio imperet iudicium ex fundamentis levibus, ac proindè temerarium, vti non nulli Authores contendunt, latè explicat iudicij temerarij præsertim lethalis naturam, eadem differt. 3. cap. 2. §. 3. num. 37. inquit prædictum iudicium non posse concipi ex indicij, seu motivis, quæ levia appareant ipsi iudicanti, & minùs verisimilia, quàm fundamenta ad benè iudicandum de proximo; sed concipi re ipsa ex levibus indicij, vel nullis (si maturè, & citra passionem perpendantur) gravibus tamen in existimatione iudicantis, cui ex odio, vel invidia, altera vè passione, vt gravissima representantur. Quòd vt probet, asserit num. 41. aut supponit, iudicium temerarium, quòd extra controversiam est mortale, tunc solùm inveniri, quandò quis ex levibus indicij gravem in altero malitiam certò credit. Undè subsumit: at implicat, quòd hoc iudicium temerarium sit assensus partis minùs verisimilis cognitæ vt talis ab ipso iudicante; cum sit manifestè implicatorium, vt quis pro certò habeat id, cuius oppositum cognoscit esse multo verisimilius.

62 Ex quo num. 43. infert, temeritatem iudicij, quandò est culpa lethalis, non consistere in eo quòd

antecedentèr ad illud concipiendum , cognoscat temere iudicans , se non habere fundamentum grave ad irà iudicandum ; sed in eo quòd ex passione eidem repræsentetur , vt valdè verisimile , & grave tale fundamentum ; cū posset , & deberet præsumere , illud esse re ipsa leve , totamque gravitatis , & verisimilitudinis apparentiam ex propria malitia provenire . Indè concludit num. 45. quòd ex iudicio temerario non rectè aliqui conficiunt argumentum ad probandum , quòd possit , quis (ex imperio voluntatis) assentiri parti contradictionis , sive opinionis , quæ minùs verisimilis apparet .

6. Caterum ex iam dictis constat , hæc omnia à P. Thyrsò in vtilitèr prorsus fuisse tam latè discussa , si ad principale controversiæ punctum attendatur : quia solum convincitur , non posse intellectum (adhuc imperante voluntate) assentiri obiecto opinionis minùs probabilis , aut isti tanquam à parte rei ; & in se veræ ; non tamen probatur , non posse iudicari opinionem minùs probabilem absolutè credibilem , & fortasse veram ; quòd satis est , vt illa utamur . Addo insuper , minùs ad præcipuam quæstionem conducere , quòd temere iudicans tanquam certam affirmet malitiam alterius . Etenim neque opinio probabilior , & vt talis existimata movere potest intellectum ad iudicium determinatum firmum , aut sine formidine falsitatis ; quòd tamen asserit Author requiti , vt iudicium de alterius malo , temerarium , & mortale sit . Ex quo vltèrius infertur , quòd licèt non rectè argueretur ex iudicio temerario , quandò est mortale , sive quandò omninò absolutè , & sine dubitatione , aut certò malum de proximo affirmatur ; at ex iudicio temerario venialitèr tantum peccaminoso , quandò nimirum non certo , sed formidolosè , aut opinativè assentitur intellectus alterius malo : rectè infertur , quòd similiter possit etiam in reliquis materijs incertis , atque contingenti-
tibus

ibus assentire intellectus parti minus verisimili (opinativè scilicet cum formidine) dummodò fundetur in motivo gravi, quamvis videat ad esse gravius aliud, pro contraria. Etenim qui temerarius tantum venialitè iudicat, non assentitur ex motivis hic, & nunc gravioribus; alioquin sine formidine actuali iudicaret; & consequenter lethalitè peccaret: assentitur ergo cum formidine: ergo ex motivo minus gravi, ad id urgente voluntatis imperio: Ergo sicut odio, aut ita potest intellectus assentiri parti minus probabili, sic in alia materia ex affectu, & propensione benevola ad aliquam opinionem, illiusque Authores poterit in eandem inclinari.

64 Quòd potest confirmari ex his, quæ ipse P. Thyrsus refert, & approbat citato loco, num. 39. in fine ex D. Thom. 2.2. quæst. 60. art. 3. corp. ubi distinguens triplicem gradum suspicionis prævæ, qui potest in nobis reperiri circa alterius malum existimatum, docet priorem esse quandò homo ex levibus iudicijs de bonitate alicuius dubitare incipiat: *Et hoc est* (ait) *veniale, & leve peccatum*. Quia verò nullum foret omninò peccatum, si actu non assentiret, vel suspensus maneret intellectus, & non determinatus saltem opinativè ad peiorem partem, fatetur P. Thyrsus, quòd in isto priori gradu prævæ suspicionis comprehendit D. Thomas non solum propriè dictam dubitationem, nempe suspensivam, verum etiam, & latè dictam, scilicet opinionem, quàm paulò ante definierat, *Esse assensum alterius partis, & iudicium determinatum, sed infirmum, & vacillans, habens coniunctam formidinem de opposito*. Tunc sic: Ergo ex levibus etiam iudicijs potest intellectus noster sub imperio prævæ voluntatis assentiri alicui parti, determinate quidem; non iudicio certò, & firmo, sed formidoloso, & vacillante: atque ideo huiusmodi assensus erit solum peccatum leve: è contra verò esset mortale, si esset omninò

firmus prædictus assensus; qui tamen cum ea firmitate nequit existerè, nisi dum appareant intellectui urgentiora; & verisimiliora motiva, quàmvis ex passione in ordinata iudicantis; ut diximus ex P. Thyrsio. Remanet ergo constans, quòd possit dari assensus intellectus opinativus, idest infirmus, & vacillans ad partem aliquam, & opinionem, pro qua adest motivum grave, etsi non æquè gravitatis ac aliud pro contraria propositum: ut patet in iudicio temerario, quòd sit tantum venialis culpa, iuxta D. Thomæ explicationem. Undè argumentum ex ista paritate sumptum validum est, quidquid renuat M. Thyrsius; & quidquid sit de requisitis ad hoc ut iudicium temerarium mortale, & non tantum veniale reputetur, quòd huius loci non est.

65 Tandem ex præsupposita iudicij mortalitèr peccaminosi explicatione convinci potest, quàm immerito reputetur sola opinio pro lege, probabilior, tanquam certa operandi regula: etenim sicut, qui temerariè iudicat, potest, & debet apparentia, & magis verisimilia motiva contra proximum deferere; eo quòd timere debeat eam apparentiam fundari non in obiecto, sed in prava voluntatis præparatione; ita timere potest, qui sibi verisimiliora pro lege invenit fundamenta, ne ea maior verisimilitudo oriatur ex inclinatione proprii animi ad rigidiora semper meditanda; & consequenter non debet nimis fidere eidem verisimilitudini maiori contra actionis humanæ libertatem: sed iudicare forsitan non esse adeò grave fundamentum in se; & propterea nec potest certus esse de maiori illa probabilitate; nisi velis tunc attendendum esse aliorum iudicium circa eam maiorem verisimilitudinem; ac tunc iam inspicias aliorum sententiam, ut probabilior certò iudices tuam pro lege: cùm ergo quivis non poterit cognoscere certò probabilitatem oppositæ opinionis, quàm eidem constat, appel-

appellari, & censerì probabilem communiter ab alijs? Præterea à fortiori potest homo timere ne ex nimio, licet non patenti, ad libertatem affectu æstimet tanquam urgentiora motiva, quæ parti benignæ contra legem favent; & tamen non tenetur semper ea deferere, sed potius eisdem ad praxim regulari, si præcedat eorum prudens consideratio: ergo similiter, qui post prudens examen certò cognoscit grave ad esse fundamentum pro libertate, non tenebitur graviori opposito se accommodare, cum hic excessus possit tantum esse apparens, & gravitas prioris motivi certò cognoscatur; quòd satis est ut iuxta illud, praxim dirigamus.

ARTICULUS XI.

Electio opinionis certò probabilis pro libertate inconfectu probabilioris non est positiva temeritas, aut imprudentia.

66 **V**ENIAMVS iam ad aliud caput, ex quo R. M. Thyrsus communem sententiam evertere conatur. Itaque in eadem dissert. 3. cap. 3. § 1. Probat idem Author suam sententiam principalem, quam sui operis scopum appellat, videlicet: *Non esse licitum se, qui opinionem minus tutam relictam tutiori, quando hæc apparet operanti manifestè verisimilior, tum ratione, tum auctoritate.* Quia nimirum (inquit) foret imprudentia positiva, & temeritas; nullus autem licitè operatur, si prudenter saltem non dirigatur, etsi non prudentissimè, aut magis prudenter: ut adversarij etiam supponunt, qui propterea dicunt, quamcumque opinionem adhuc minus probabilem esse prudenter eligibilem: in quo (addit) pariuntur magnam æquivocationem. Hoc postremum ut suadeat,

advertit num. 51. quancumque opinionem, si est verè probabilis, habere aliquos Authores, qui eam defendant, ut probabiliorem: alias careret fundamento gravi, si neminem moveret ad eiusdem assensum tanquam veræ; vnde sequitur, quòd solum idem quibus apparet probabilior, possint iuxta illam prudenter operari; non tamen alij eam, ut talem non agnoscentes. Cum enim dici solet, sufficere opinionem certò probabilem ad licitè, & prudenter operandum, non est accipiendum absolute respectu omnium, sed eorum tantum, quibus ut probabilior apparet. Laborant ergo æquivocatione, qui ex relato principio inferunt, posse omnes operari prudenter iuxta quancumque opinionem certò probabilem, etiam illos, quibus opposita apparet manifestè probabilior. Omitto plura, quæ Author à num. 54. congerit, quia nihil speciale superaddunt, & nituntur in eodem principio suprà reiecto, & nunc rejiciendo, videlicet, requiri ad licitum vsum opinionis probabilis, quòd ab operante vera à parte rei censeatur.

67 Sed quis non videat R. M. Thyrsus maiorem in his pati æquivocationem, ea quàm Authoribus sententiæ contrariæ, atque communi attribuit? Etenim existimat, esse necessarium ad prudentem vsum opinionis iudicium de illius veritate; nec sufficere, quòd operans sciat alijs viris doctis, & pijs ut veram apparere quamvis ipsi aliter proponatur. In quo fallitur prorsus prædictus Author, cum neque suam propriam opinionem, etsi manifestè verisimilior, quàm opposita repræsentetur, possit absolute, & provt à parte rei veram iudicare. Quòd ultra superius dicta, hic iterum confirmo ex his quæ ex P. Thyrsio retulimus art. præc. circa iudicium temerarium, quòd tunc ait, esse culpam gravem, quandò in materia etiam gravi ex indicijs, re ipsa in se levibus, tamen ex passione ipsi iudicanti gravissimis
appas

apparentibus, de proximo malum affirmatur: quia (id-
quit) deberet potius, qui sic iudicat, præsumere ea fun-
damenta, quæ illi apparent gravissima, esse revera le-
via, totamque illam verisimilitudinis apparentiam, oriri
potius ex malitia propria, quam ex aliena.

68 Contra quem sit retorqueo intra principalem
controversiam: ergo quamvis mihi appareat aliqua opi-
nio verisimilior in quacumque materia, possum, & de-
beo etiam præsumere, quod forsitan hoc provenit, vel
ex affectu, seu passione ad Authores illius (vt sæpijsimè
accidit, atque experimur) vel quia non ità considerate
omnia fundamenta utriusque sententiæ perpendi: &
consequentèr solùm potero ad summum opinionem sub
maiori probabilitate propositam, verisimiliorem iudi-
care, non tamen esse veram in se; vndè neque oppositam
determinatè falsam; sed tantum mihi minus verisimi-
lem; in quo proculdubio falli possum: sicut falli constat,
qui temere iudicat, quando gravitèr peccat.

69 Igitur non est positiva imprudentia, & temeri-
tas (vt P. Thyrsus loquitur) ex quacumque opinione ve-
rè, & certò probabili etiam si minùs tuta, minusque pro-
babili respectu operantis ad praxim determinari: liqui-
dem adhuc illi reverà verisimilis apparet, & gravi fun-
damento nitens: & hoc sufficit vt prudenter, non teme-
re operetur: aut pariter asseremus, quod dùm apparet
probabilior aliqua opinio operanti erit positiva impru-
dentia, atque temeritas eidem conformari; quia solùm
remanet verisimilis ex gravi fundamento, quin possit
vera in se, & sine formidine reputari: nam opinio provt
talis quæcumque sit, *si habet assertionem* (inquit P. Ber-
nardu) *temeraria est*. Cùm ergo opinio etiam probabi-
lior possit esse falsa, non debet à nobis in se reputari
vera; sicut è contra licèt minùs probabilis non reputatur
absolutè vera; tamen censetur ex gravi fundamento ve-
rita-

ritati evidentè non repugnans ; inferitur posse quemlibet sequi absque temeritate , & imprudentia positiva opinionem minùs probabilem , cum evidentè non cognoscat esse falsam , imò ex positivo fundamento veritati esse similem inspiciat.

70 Undè etiam fallitur M. Thyrsus dùm in citato loco, dissert. 3. num. 56. ità arguit ad probandum , fore imprudentiam positivam , & temeritatem eligere ad praxim opinionem faventem libertati in conspectu alterius pro lege , quæ verisimilior apparet. Ubi enim (inquit) agnosco rationes illas , quibus moti sunt quatuor , vel quinque Authores docti , & probi , qui dicuntur facere opinionem probabilem , esse debiles , & comparatas cum alijs rationibus esse exigui momenti , & parvæ verisimilitudinis ; possum prudentissimè , imò & debeo iudicare , illos homines errasse contra legem ; & consequenter esset non solum minor prudentia , sed positiva etiam imprudentia , & temeritas sequi eorum opinionem contra legem Dei , in quo (vt aiebam) fallitur omnino ; quia si solum probabiliter , non certò agnosco , sive potius existimo verisimiliter rationes illas non esse adeò graves , & fortes , sicut mihi aliæ pro contraria parte repræsentantur , quæ propterea etiam tunc mihi apparet probabilior (qui est quæstionis casus) non debeo , imò neque possum iudicare , vt certum , sed duntaxat probabiliter , & cum prudente formidine , illos homines errasse contra legem. Undè neque possum tunc certò iudicare , rationes illas , quibus adducti sunt quatuor vel quinque Authores docti , & probi in oppositam sententiam esse leves , & exigui momenti in se , & à parte rei , adhuc vt comparatas cum alijs , quæ mihi verisimiliores apparent. Si ergo prudenter timere possum ne motiva mihi verisimiliora re ipsa sint non graviora , & ne sententia mihi probabilior sit falsa , vt contingit in iudicio

te-

temerario graviter peccaminoso ; cur similiter prudenter non reputabo sententiam illam benignam fortasse veram ; atque adeò rigidam absolutè non certam. At quam aderit temeritas , in eo quòd nolim adstringi præcepto , de cuius existentia sine temeritate , & prudenter debito ? Quòd si rationes illorum Authorum non æstimentur communiter tanquam graves , sed potius ut insufficientes rejiciantur ab omnibus ; iam eas reputare debito exigui momenti , & ponderis , quia ita ab omnibus iudicantur. At hic non est nostræ disputationis status.

71 Urgeri potest insuper doctrina hæc ex ijs , quæ statim addit M. Thyrsus in eodem num. pro confirmatione illius sui erroris , sive æquivocationis : arguit enim ex verbis D. Augustini in Epist. 7. (quæ nos suprâ retulimus) in quibus docet S. Doct. *Quòd solum contra Divinarum Scripturarum auctoritatem , quia est infallibilis , non sunt attendende rationes , quamvis acuta videantur cum vera esse non possint.* Ex quo infert P. Thyrsus : ergo è converso contra homines fallibiles , & de quibus evidentè scio , posse errare , si post diligentem veritatis inquisitionem invenio rationes validas infrâ evidentiam , & quæ mihi videntur fortiores alijs , quæ eos movent ad suam opinionem , possum prudentissimè iudicare illos tunc errasse. Eo autem ipso erit magna temeritas iuxta eorum opinionem operari contra legem.

72 Sed in primis , si ego possum iudicare alios Authores errasse contra legem quia id mihi verisimilius apparet ; cùm non potero simul timere , hic & nunc me contra libertatem errasse , dùm scio , id alijs hominibus doctis , & probis post diligens veritatis examen , ut probabilius repræsentari ? Cùm non potero aliorum iudicio maturo , & prudenti sine temeritate contra propriam existimationem , & prudenter adherere ; cum vera prudentia sit , non propriæ , sed alienæ potius fidere. Deindè

ex eadem doctrina M. Thyrsi vrgetur , & convincitur eiusdem æquivocatio ; nam ex verbis D. Augustini relatis, potius inferitur , nullam esse opinionem probabilem dumtaxat , quæ obiecti veritatem infallibilem reddat, sicut testimonium quodcumque Divinarum Scripturarum; atque ideo neque opinio, quæ mihi apparet probabilior , potest vt vera omninò iudicari , sed tantum cum formidine , & vt verisimilior , quia potest esse falsa. Unde si pro contraria opinione ad sint rationes , ex fundamento gravi , necnon Authores docti, & probi, qui illam teputent verisimiliorem ; quis determinatè poterit assignare in quibus nam de facto error existit ? Si ergo error determinatè non detegitur in hac , aut illa opinione , & in qua lateat nescimus, quo pacto iudicabitur imprudens, qui aliam non deserit tanquam fallam , & suam , quæ forsam est falsa , vt veram non testatur. Maximè , quia D. Augustinus dixit , rationes , quantumvis acutæ , & fortes videantur , posse etiam fallere sua verisimilitudine eos , qui tales iudicant , cum possint adhuc esse falsæ : prudentèr igitur timere possum errorem in opinione, quæ mihi longius ab errore ob argumenta , sua verisimilitudine, quandòque fallentia , proponitur.

73 Discrimen ergo inter Divinæ Scripturæ auctoritatem , & alteram quorumcumque hominum assignat D. Aug. in eo quòd rationes quælibet , contra id quòd Scriptura testatur , quamvis acutæ , & fortes appareant, falsæ iudicandæ sunt revera , & à parte rei ; cum nequeant esse veræ , sicut neque falsum oppositum , quòd scriptura docet. At rationes contra opinionem quinque hominum sapientum, cum nō sint cognitæ re ipsa vt fallæ, adhuc possunt movere alios ad assensum, cum opinio contraria non proponat apertam veritatem , aut certitudinem. Ergo sicut rationes contra scripturam , quia hæc re ipsa fallere nequit , approbandæ non sunt , sed vt cer-

certò falsæ reijciendæ; è converto, quia rationes unus opinionis non supponunt, alias pro contraria esse certas, sed fallibiles, non debent reputari falsæ; quia opinio per se fallibilis, nequit alteram oppositam reddere falsam.

74 Neque aliud intendit D. Aug. in Epist. 19. (cuius verba suprâ retulimus) ubi docuit, quòd licet alios libros, sive Authores, præter Canonicos non ita legeret, ut verum putaret, quòd ipsi ut tale affirmabant, quia ita sentiunt; at si nihil affirmant, quòd sit contra scripturam, imò ex illa probari possit, ut talem aliquam probabili ratione, persuadere etiam poterunt, illud esse verum. Nam ita intelligendum est, ut *verum* sumat non à parte rei, sed pro verisimili. Neque propterea nego probabiles rationes, si fortes videantur, posse movere, & persuadere, ut intellectus determinatè iudicet, verum esse à parte rei, quòd ipsæ probant, & suadere contendunt; sed non sufficiunt, ut intellectus omninò firmè, & sine formidine fallitatis, ita sentiat, & consequenter præstat tunc assensum obiecto tanquam verisimili ex gravi fundamento: quia ut suprâ loquebatur D. Bernardus *opinio certi nihil habens, verum per verisimilia quærit potius, quàm apprehendit*, idest manifestè non invenit: & iterum: *Opinio est quasi pro verò habere; quòd falsum esse nescias*. Non ergo qui opinatur, habet verum in re, seu manifestè cognitum, sed quasi habet ex vi rationum probabilium, quia falsum esse nescit; sive quia apparet illi verisimile: etiam quòd neque ut verisimile nobis intrinsecè, aut extrinsecè apparet, ut falsum omninò reputamus, & non verè probabile, aut opinabile.

75 Deniquè si minor autoritas quatuor, aut quinque Doctorum non est sufficiens, ut eorum sententiam totò iudicem falsam, quando opposita nititur fundamenti graviore; at si mihi appareat ut probabilior senten-

tentia rigida, pro qua pauciores Authores numero, non erit imprudentia positiua sequi plures alios libertati faventes contra id quòd verisimilius existimo : quandò quidem P. Thyrsus vim statuere videtur, in paucitate quatuor, vel quinque doctorum : ergo sequi plurimos contra propriam sententiam imprudentia non erit ; cum potius mihi persuadere debeam, eos paucos fuisse deceptos ; communiter enim difficilius in alicuius rei examine plures falluntur, quàm pauci. Quòd si hoc neges, quòd in prædicto casu debeo motiva intrinseca inspicere, & iuxta illa, sententiam proferre ; sanè coniicio casum à P. Thyrsò excogitatum, in quo paucos Authores, contra reliquos operans sectaretur, sic proponi, vt exosam opinionem communem reddat, ex qua dissonæ illationes pro manant. Cæterum dummodò opinio benigna certa probabilitate extrinseca, & intrinseca fulciatur eis exaggerationibus locum non exhibet.

76 Sed inquit M. Thyrsus ead. dissert. 3. §. 7. num. 87. nullam aliam prudentiam, nisi carnis, quæ inimica est Deo (iuxta Apost. Rom. 8.) reperire posse in sectanda sententia minùs tuta, aut contra legem, quandò opposita apparet operanti, vt manifestè probabilior. Pro quo adducit in primis definitiones prudentiæ, quas tradunt Aristoteles, & D. Thomas, in quibus expressè docent, & requirunt, quòd verè iudicet de rebus, quas imperat in praxi, prout hic, & nunc, iuxta rectam rationem, sive ordinationem ad bonum finem. Quomodò autem hoc verificari potest in eligente sententiam, quàm probabilius iudicat esse falsam, & ad malum finem conducere. Respondeo ex sæpiùs dictis, quod vt prudentia vera sit, & conformis rectæ rationi, non requirit, vt illam antecedit iudicium tantum probabilius (hoc enim etiam potest esse falsum) sed sufficit quòd antecedit iudicium revera probabile, dùm certum non habe-

neque potest haberi. Eo enim ipso per reflexionem iudicari potest etiam certò moraliter, quòd in praxi illud iudicium probabile sequi licitum sit: vt explicant Auctores communiter, inter quos P. Moya 1. part. Select. tract. 1. quæst. 6. §. 6. & part. 2. in Appendic. ad tract. 1. quæst. 5. per totam: Imò ipse P. Thyrsus, siquidem etiam hoc admittit quando tale iudicium speculativum, est saltem probabilius, etsi non certum. Undè in prædicto casu dictamen de sequenda opinione contra legem, conformatur primò cum opinione opposita, quæ rationalis est. 2. cum ratione dictante non teneti lege, dum prudenti hominum examine certò non reperitur existens. 3. cum ratione, quæ favet libertati, dum clarè, & manifestè lege non impeditur: ergo erit dictamen prudens, dum dirigit hic, & nunc ad actum, qui contra legem certò non est, & aliunde est in operantis clarè non prohibitam utilitatem, qui potest esse terminus prudentiæ, vt patet in humanis, & moralibus.

77 Ad illud autem, quòd inquit num. 88. videlicet, ex qua intentione oriatur electio opinionis minus tutæ in occurſu tutioris evidentè probabilioris? Nam neque (ait) oriri ex intentione alicuius virtutis, cum eo ipso se exponat, qui ita operatur manifesto periculo violandi legem. Respondeo etiam ex dictis hoc possum negando propter rationem sæpius insinuatam; videlicet, quia non peccat formalitèr contra legem, qui prudentèr dubitat de eius existentia; & consequenter poterit sic operans moveri ex fine honesto, aut saltem non illicito. Imò à contraria ratione argui potest, eligentem opinionem certò probabilem minus tutam, & verisimilem, non se exponere periculo formalitèr peccandi, cum possit ex fine honesto ipsam eligere: nimis enim si eligatur picturatio in diebus festis, aut alia actio, quæ iuxta minus probabilem opinionem licita censetur,

tur, propter innocuam mentis alligationem ad tale opus, ne per illicita liberius divageretur. Præterea, si opinio minus tuta sit probabilior, ex quo fine eligi poterit? Non ex fine honesto; cum illam eligens exponatur periculo transgrediendi legem, si verè existat; ut aiebas: nam si existit lex, æquè non observatur, siue probabilis tantum, siue probabiliori ductus operans illi non conformatur. Tandem, quando existentia legis certa non est, sed ex gravi fundamento de illa dubitatur, non teneor illam observare; quæ libertas à præcepto sufficit pro motivo non illicito operandi, sicut in omissione cuiusque actus non præcepti constat.

ARTICULUS XII.

Nullum est periculum violandi formaliter divinam amicitiam in electione opinionis minus probabilis pro libertate. Vbi de dubio pure suspensivo.

78 **M**ANET proxime insinuatum aliud, & quod valde pro movere intendit P. Thyrius, argumentum ad probandam positivam imprudentiam in electione minus probabilis opinionis intercedere, videlicet, quia illam eligens violandæ legis æternæ periculo se committit. Itaque dissent. 3. cap. 3. §. 5. totis viribus persuadet, eum qui sectatur minus probabilem, & tutam, in conspectu probabilioris sententiæ, eo ipso contempnere divinam amicitiam, cum voluntariè, & sciens se exponat manifesto periculo operandi id, quod à Deo est graviter prohibitum. Hoc confirmat num. 95, desumpta ex humanis instantia, ubi ab idubio (ait) peccaret quis contra leges amicitiae erga alterum, si habens

virgen-

urgentissima fundamenta ad credendum, amicum graviter offensus iri, dum ipse talem actionem exerceret, nihilominus illam exequeretur, ductus alio fundamento longè inferioris verisimilitudinis, & probabilitatis. Certè (addit) ego tales amicos nollem habere, qui tam parvi facerent meas iniurias. Quo eodem modo vrget num. 66. in exemplo Prælati, qui subdito operanti id, quod sibi prohibitum sub obedientia iudicabat, merito lucenseret, & tanquàm contemptorem suæ autoritatis reputaret; quidquid subditus allegaret, habuisse fundamentum aliud in contrarium, minùs tamen credibile, seu verisimile, atque ità ab eo iudicatum.

79 Tertiò num. 67. instat etiam in dubio proprio, & suspensivo, quando oritur scilicèt propter vehementes, & fortes rationes, æquales tamen pro vtraque parte: tunc enim temere se gereret, qui stante tali dubio illam, quæ esset contra legem, opinionem sectaretur; quia eo ipso se exponeret periculo eam violandi, & sic etiam contemneret Legislatorem. Ad quòd etiam adducit auctoritatem quandam D. Thomæ. Quodlib. 8. art. 13. vbi videtur clarè idem docere, loquens de habentes plures simul præbendas, etsi ex opinionum contrarietate, in dubium incidat, neque deponat: *Quia periculo (inquit) se committit, utpotè magis amans beneficium temporale, quàm propriam salutem.* Ergo à fortiori (concludit P. Thyrsus) temere agit, & gravissimè delinquit contra supremum Legislatorem: homo ille, qui habens vigentiora fundamenta ad iudicandum esse ab eo prohibitum aliquem contractum, quàm ad oppositum, eum nihilominus inire non recusat.

80. Cæterùm hæc probatio ad summum urgere posset pro casu in quo opinio pro lege appareret cum notabili excessu verisimilitudinis; & ut talis communiter reputaretur, non verò quando excessus non est valdè

notabilis, nec communiter talis censetur, licet sufficiat ad oppositam in verisimilitudine vincendam: qui postremus casus regularitè contingit; cum non frequentè, sed rarò manifestè agnosci valeat notabilis excessus in fundamento vnius opinionis respectu contrariæ: ergo saltem pro isto casu frequenti, & regulari, non vrget argumentum, quòd sententiam communem in eis circumstantijs exponit, in quibus dissona appareat eius doctrina. Præterea adhuc loquendo in terminis argumenti; probatio adducta videtur etiam vrgeri ipsum Mag. Thyrlum, qui non exigit ad licitè operandum, sicut Authores rigidissimi, iudicium certum de non prohibitione actus, aut quòd semper eligere debeamus id quòd est tutius; sed sufficere docet, id sequi, quòd nobis, vt verisimilius appareat, quamvis sit minùs tutum, & in favorem nostræ libertatis contra legem. At eo ipso voluntariè, & scientè actionem eligimus, qui forsam est contra legem: ergo exponimur illam violandi periculo. Et quidem si operans contra legem ex iudicio probabiliiori non contemnit divinam amicitiam, quamvis fortè lex detur, neque ex iudicio solùm probabili illa contemnitur: cum iudicium ex se incertum in primo casu possit, quia ex gra vi fundamento conceptum, à formali transgressione legis excusare: ergo etiam in secundò; quia minor probabilitas contra existentiam legis non reddit illam certò existentem; sicut probabilitas maior non convincit eandem non exitere: ergo quòd in utroque casu liberat à legis transgressione formali est positivum, & probabile iudicium eius existentiam, vt incertam proponens; quàm incertitudinem, quo ad substantiam neque minuit, neque auget, sed solùm quo ad gradus non attingentes certitudinem, minor, aut maior probabilitas in favorem libertatis. Igitur si dùm operamur minùs probabili opinionione ducti, contemnimus divinam amicitiam, idem dis-

cen-

cendum, quandò utimur probabiliori, quæ potest esse falsa; & consequenter voluntariè, atque scientèr exponemur similiter manifesto periculo operandi id, quòd à Deo fuit gravitèr prohibitum. *Voluntariè* in quàm, atque *scientèr* siquidem possemus tunc, quòd est tutius eligere, ut supponimus.

81 Nunc iam pro omnibus respondeo ad præcipuam probationem; quòd licèt exponatur sequens opinio, quàm iudicat minùs probabilem contra legem periculo operandi contra illam reverà, & à parte rei; sive materialitèr, at non formalitèr eam contemnendo, atque adeò nec peccando: & consequenter neque spernit divinam amicitiam voluntariè, & sciens. Cuius ratio à priori est; quia non solùm nescit, an Deus illud prohibuerit, sed prudentèr existimat, aut iudicare potest ex gravi fundamento opinionis, quàm sequitur, illud verè non prohibuisse: quidquid clamet opposita sententia, ~~et~~ etsi videatur illi probabilior, non tamen certà, sed fallibilis, & fortassè falsa, ut sæpiùs annotavimus. Undè etiam quàmvis probabilior, si tamen est contra legem, non liberat, iuxtà illam operantem à periculo legem infringendi à parte rei, & materialitèr, sed solùm formalitèr, & imputabiliter ad culpā; cum hæc opinio, sicut & minùs probabilis, in re possit esse falsa: ergo sive ex minori, sive ex maiori fundamento ducatur operans se exponit periculo violandi materialitèr legem, si existat: ergo vel in utroque casu damnandus, aut potius erit excusandus à culpa formali ob ignorantiam invincibilem de reali legis existentia, imò ex probabili iudicio de illius carentia, quòd impedit eius manifestam cognitionem; at dùm lex manifestè non obligat nullum esse potest manifestum periculum formalitèr ipsam transgrediendi.

82 Dices: qui sequitur probabiliorē opinionem, videtur saltem securius operari in sua etiam existima-

tionem; è contra verò ille, qui, quàm esse iudicat minùs probabilem, amplectitur: ergo ille minùs, & hic magis exponitur periculo violandi legem, & perdendi amicitiam Dei, atque ità iudicat, cum operatur: & consequenter hanc contemnit, qui minùs tutam, & probabilem opinionem sectatur, potens alia verisimiliori duci. Respondeo omisso antecedenti, & prima consequentia, in sensu, in quo sumuntur, videlicet non absolute, & prout à parte rei, sed iuxta nostram existimationem incertam, & fallibilem, imò fortasse falsam. Sed negari debet secunda consequentia, aut illatio; quia eo ipso, quòd quicumque ex illis sequatur opinionem verè probabilem, atque ità ab illo iudicatam, solùm magis exponitur, qui minùs probabilem sequitur, aut potius iudicat exponi periculo frangendi legem à parte rei, & materialitèr, sed non formalitèr (vt proximè dicebamus ex communi doctrina) atque adeò neque peccat, nec contemnit legem, aut Dei amicitiam, quæ tantum modò propter peccatum deperditur. Aliàs istam etiam contemneret, qui probabiliorē minùs tutam amplectitur; cum sciat posse nihilominus esse falsam; & aliundè maior probabilitas non sit absoluta certitudo de non existentia legis: ergo è contra remanet absolute periculum operandi contra legem. Videatur etiam Caramuel in Apolog. citato supra Epist. 2. num. 86. & 87. vbi explicat, quomodò sequens minùs tutam, & probabilem, erraret quidem materialitèr, sed adhuc nec materialitèr peccaret.

83 Ad instantias adductas ex amicitia humana, & Præiato, aut homine Legislatore, respondeo idem esse dicendum, si homines non sibi velint amplius, quàm Deus, ab amicis, aut subditis deferri; cum eadem sit ratio, imò urgentior in Deo. Quòd si ipse P. Thyrsus aliter velit amicos, & subditos, laudabo eum. In hoc
non

non laudo. Posset tamen admitti discrimen inter Deum, & homines; quia Deus penetrat corda, scitque fundamenta, quibus homo interiorius movetur, cum non operatur iuxta suam legem, quàm propterea in tali casu non vult formalitèr obligare de illa prudentèr debitantem: homines tamen qui solùm exteriora vident; si re ipsa amici, vel subditi contra eos operantur exterius, facillimè irritantur, & putant se contemptos fuisse, quamvis alij excusentur erroneo iudicio probabili, aut probabiliori, quia videlicèt nesciunt vtrum, vel in hac excusatione mentiantur. Aut tandem, quia homines sui iuris nimis celatores, nihil in alijs contra propriam voluntatem etiam inculpabiliter commissum sustinere volunt.

84 Neque alia insuper instantia de dubio purè suspensivo, quam retulimus num. 79. ex eodem P. Thyrso quidquam vrget: nam idèò temere se gereret, atque peccaret, qui cum prædicto dubio suspensivo minùs tutum eligeret, non præcisè quia se exponit periculo agendi contra legem realitèr, aut materialitèr (sic enim huic periculo se committit, qui minùs tutam eligit ex iudicio probabiliori, non tamen certò) sed quia imprudentèr, idest sine gravi fundamento, aut iudicio determinato, de non prohibitione talis operis, illud exercet. In quo sensu intelligendus venit D. Thomas in verbis, quæ à M. Thyrso ex eodem referuntur. Adeantur P. Moya in Select. tom. 1. tract. 1. q. 6. §. 5. & alij, quos recenset. Et sumitur hæc expositio, aut doctrina ex illo ad Rom. 14. *Quòd non est ex fide, peccatum est*: hoc est quòd non fit ex conscientia, seu iudicio determinato de illius non prohibitione, vt à SS. etiam Patribus communiter explicatur. Undè neganda est consequentia, quàm inferebat P. Thyrsus; nam etiam, quandò mihi appareant vrgentiora esse fundamenta authoritatis, & rationis pro contraria parte; possunt dari adhuc gravia, & sufficientia,

ad iudicium probabile, atque prudens, etsi minùs, quàm aliud, de non prohibitione actus; & in ista suppositione loquimur (vt sapijsimè advertimus) aut alias non tantum probabilior, sed certa diceretur opinio illa, quæ habet vrgentiora fundamenta; & consequentè nullus locus permitteretur præsentì controversiæ.

ARTICULUS XIII.

Paritas ex medicina non debilitat doctrinam superiorem. Vbi de legis intimatione.

85 **V**T argumentum proximè dirutum instauret M. Thyrsus, novam aliam, & vt putat, robustam confirmationem illius pertractat, eadem dissert. 3. cap. 3. §. 6. a num. 68. eamque desumit a paritate medicinæ corporalis, in qua applicanda aut non applicanda temerere opereratur ihsimus, si contra quatuor Medicorum magni nominis attestationem, duorum, etsi sufficientis autoritatis, opposita sententia eidem, vt minùs verisimili apparente, potiùs vteretur. Pariter ergo iudicare debemus, cum in alijs materijs (de honestate, aut) malitia alicuius contractus opinantes; v.g. non sequimur sententiam viginti Doctòrum magni etiam nominis, & quæ nobis videtur probabilior, & stat pro leges sed aliorum duodecim sententiam ex fundamento secundum se gravi deductam, hic tamen iudicatam, vt minùs verisimilem, pro libertate sectaremur. Non enim (inquit num. 70.) est minor obligatio in nobis ad non violandam Legem Dei, quàm ad salutem conservandam, sed multò maior. Urget ergo argumentum ex medicina pro obligatione evitandi violationem legis sub minùs probabili opinione.

86 Communis inter Authores solutio assignat discrimen inter utramque materiam ; atque , quòd mors consequens ex tali , aut tali medicamento , est effectus realis non dependens à placito Doctorum asserentium , inferendam non esse ; & ideò est imprudentia , quòd probabilius apparet non seligere . At peccatum in hac , vel illa actione dependet à iudicio intellectus antecedente ad illam , & non solum à lege prout est à parte rei ; unde etiam si hæc existat , & prohibeat actionem ; si tamen hoc ut certum ab intellectu non cognoscatur , sed tantum , ut probabile , quamvis probabilius dummodò oppositum iudicetur simul probabile ; non adest sufficiens legis propositio , ut sit peccatum formalitèr , sed tantum materialitèr , contra illam (si fortè in re detur) operari . Sed hanc solutionem impugnat num. 72 . quia sufficit , quòd non dependeat violatio legis prout à parte rei à iudicio , aut placito Doctorum , licèt verisimili , ut sequi teneamur , quòd saltem nobis probabilius videtur : cum debeamus vitare , quo magis possumus , prædictam legis violationem , non minùs , imò potius , quàm propriam mortem temporalem . Undè si sequimur scientèr , & voluntariè , opinionem , quàm iudicamus minùs verisimilem (contra legem) cum possemus duci probabiliori , ea transgressio formalis erit , & non solum materialis .

87 Hòc latius explicat num. 74 . Nàm transgressio (inquit materialis tunc contingit , quando ponitur actio re ipsa contraria legi divinæ , neque adest notitia talis legis , nec fundamentum ullum prudens ad iudicandum eam existere ; ut cum quis comedit carnes die veneris omninò ignorans diem veneris esse . At quando adest urgentissimum fundamentum ad iudicandum existere legem , quo non obstante , quis ponit actionem , quæ re ipsa prohibita est , hæc est formalissima transgressio legis nàm transgressio materialis transit in formalem per

hoc præciè, quòd sit voluntaria, & libera: est autem voluntaria, & libera transgressio legis in prædicto casu; sicut est voluntaria, & libera occisio hominis, quàm quis exercet habens fundamentum prudens ad credendum occidendum esse hominem, si sagitta emittatur. Cõfirmatur (ait n. 75.) quia ut mors, est malum physicum hominis, ita violatio legis divinæ est malum quoddam Dei, quatenus est frustratio divinæ voluntatis prohibētis illam actionem: ergo eodemmodò de utroq; casu est discurrendum.

88 Sed post modum num. 81. proponit instantiam, quæ se se offert contra prædictam rationem, & paritatem: quia nimium probat, & contra iptum M. Thyrsium: probat enim quòd neque foret licitum sequi in praxi opinionem minùs tutam, etsi probabilior: sicuti temere se exponeret periculo mortis, qui ommissa medicina tuta, aliam assumeret, quæ probabilius proficua affirmaretur. Sed respondet P. Thyrsus num. 82. negando antecedens; at sine probatione, nam quàm adducit, ad propositum non est, cum casum afferat, in quo pro utraque medicina tuta non supponitur, sed probabiliter, & pro aliqua probabilius; & aliundè urgeat necessitas ex illis alteram eligendi. At instantia procedit, quandò ex utraque parte, hæc est re ipsa tuta, illa tantum probabilior, in quo sensu, aut suppositione tantum loquuntur etiam Authores rigidissimi, quos reijcit M. Thyrsus. Atque idem est dicendum de alia secunda probatione, quàm adducit seq. num. 83. pro negatione dicti antecedentis, ut legenti constabit.

89 Quòd autem postea addit num. 84. ut probet non esse imprudentiam sequi opinionem minùs tutam, si est manifestè probabilior, atque adeò id esse licitum; omnittendum in præsentia est, quia videtur potius esse contra Authores Rigos (quos neque nos defendimus) etsi alios pariter oppugnare conetur, quos Benignos appel-

appellat, quia docent, sufficere ad licitè operandum sectari opinionem verè probabilem, quamvis minùs verisimilem, & minùs tutam. Sed irritò conatu hoc intendit, & quin novum aliquid superaddat, ad ea quæ iam sæpè in superioribus diluimus.

90 Nunc ad præcipuam objectionem, numer. 85: propositam ex paritate medicinæ respondendum est cum solutione ex doctrinâ communî tradita. Neque illam debilitat, quòd Mag. Thyrsus contra illam vrget ibidem num. 86. nam in primis instari debet semper, eo quòd nimium probati inferretur enim, nos teneri ad partem tutiorem, relicta probabiliori in favorem libertatis, vt sic quantum possumus legis violationem vitaremus, scilicèt adhuc materiale: vt consideranti patebit, & legenti P. Moya tom. 1. select. tract. 1. quæst. 5. à num. 2. ubi impugnat fundamentum illorum, qui ad tutiora semper obligant; quòd est idem ac motivum quo M. Thyrsus in præsentî arguit. Deindè videantur etiam, quælate adducit idem Moya ibidem, §. 1. à num. 6. pro communi nostra sententia: quibus impugnantur ea, quæ M. Thyrsus contra solutionem præfatam ingerit; & propterea alijs omissis, hoc tantum syllogismo vtor in præsentî ex P. Moya num. 12. & 13. videlicèt: licitum est, iuxta communem Dòctorum consensum inter quos etiam adest P. Thyrsus) opinionem probabiliorẽ pro libertate, & contra legem, etsi minùs tutam eligere; sed quandò Dòctores dissident (sive sunt duæ opiniones probabiles) opinio probabilior, atque communissimã asserit, licitum esse, quàm malueris partem eligere, etsi minùs tutam: ergo tunc etiam sequeris probabiliorẽ opinionem, scilicèt reflexam: ergo licitè partem minùs tutam potes eligere. Confirmatur (attende) quia nullum argumentum contra reflexam hanc demonstrationem formari potest, quòd æquè non militet contra

Do.

Doctores directè asserentes (inter quos P. Thyrsus) non esse obligationem eligendi tutiorem opinionem, si contraria pro libertate probabilior sit: æquè enim in vno ac in altero casu, exponitur operans periculo agendi contra Dei legem provt à parte rei. Ergo sicut in primo casu solum adest periculum mali physici, non moralis; ità & in alio. Recolantur etiam sæpius à nobis dicta circa fallibilitatem cuiuscumque opinionis merè probabilis, etsi probabilioris.

91 Forſam dices pro Mag. Thyrſo, reflexionem ſuprà opinionem aſſerentem, eſſe licitum operari iuxta ſententiam, etſi minùs, certò tamen probabilem, non ſufficere pro evitanda formali legis transgreſſione; quia nimirum prædicta opinio iam non eſt probabilior poſtquam ipſe Mag. Thyrſus contra eam publicè diſputavit, & ſcripſit: nam offendit in ſuo libro graviores, & plures Theologos ab ea opinione diſſentire; & frequentèr alij moderniores Magiſtri ipſi P. Thyrſo adhæſerunt, à quo inſuper ſententiæ benignæ fundamenta alijs validioribus ferè evanuerunt. Ergo ea ſententia (ideſt noſtra) certa moralitèr non eſt, & propterea nequit eſſe tuta regula moralis operationis. Sed reſpondeo, hoc argumentum, quòd circa factum (vt aiunt) efformatur, non eſſe proponendum ſapientibus, & illis qui non nihil eruditionis in hac matèria adepti fuerint: quibus ex Authorum lectione conſtabit, quàm communis ſemper extiterit ſententia benigna: ideòque in hoc puncto non immorabor; ſicut neque in inquirendis Magiſtris, qui P. Thyrſi opinioni re ipſa, & ſincèrè ſe crediderint; cum certius ſit, apud ſcriptores cuiuſcumque ſcholæ vix deſiderari poſſe communioſiorem in aliqua opinione conſenſum, illo, quo paſſim approbatur vltus licitus opinionis certò probabilis. Aliud autem quòd ſuperadditur de maiori efficacia argumentorum P. Thyrſi contra noſtra ſen-

sententiæ fundamenta ; gratis dictum esse censeo ; cum nullum ab ipso afferatur , quod sæpius apud Authores non reperiatur æquivocationibus , falsis principiis tutiorismo faventibus , & denique solutionibus , aut impugnationibus ferè ex autoratum : ut & nos etiam in hoc *Examine* ostendimus.

92 Sed iam facilis est responsio in particulari ad ea , quæ adducit P. Thyrius contra solutionem communem (ut ipse appellat) supra initio artic. expositam : etenim negamus suppositum , videlicet , vitari potius legis divinæ violationem propterea a parte rei , dum sequimur opinionem nobis probabilioris , etiam si minus tutam , quam dum sequimur minus probabilem : quia nulla certa est , & utraque potest esse falsa ; neque minus frequentè hoc accidit ut probabiliori apparenti ; cum etiam opposita alijs viris doctis , & probis probabilior sit ; & tamen iuxta te verisimilius est falsam esse , sicut alij de tua præsumunt. Solum ergo ex maiori probabilitate nobis apparenti crescit quædam confidentia de illius veritate , & minuitur etiam formido , aut anxietas de eiusdem falsitate : non tamen verè datur securitas , sicut neque moralis adhuc certitudo de illius veritate , sed remanet semper formido prudens , an revera sit falsa. Undè negamus pariter illationem , nimium quod scientè , atque voluntariè legem violemus , cum minus probabilem sequimur pro libertate , si re ipsa sit falsa ; cum adhuc ignoremus an opposita vera sit , quamvis nobis appareat probabilior. Videatur Ioan. Sanchez in Select. dissert. 44. n. 1.

93 Atque hinc 2. absolutè responderi potest ad probationem ex medicina relatam , negando scilicet assumptum ; cum proponatur casus , in quo nulla medicina , aut sententia de ipsa tuta sit , sed utraque dumtaxat probabilis , etsi una mihi probabilior appareat ; quia neque propterea securior est à parte rei , & in se : pro quo
adea-

adeatur etiam Ioannes Sanch. loco citato, num. 36. vbi refert alios, & P. Ioan. Angelus Bofsius part. 1. de const. tit. 1. §. 26. num. 458. et si num. sequenti oppositum defendat tanquam probabilius, loquendo de ipso medico, qui applicatur use est remedium, ob specialem in eo obligationem ortam ex officio; vt asseritur de iudice, vel confessorio, & alijs.

94 Neque paritas valet respectu legis Dei propter discrimen assignatum à P. Henriquez in Proæmio Summ. Mor. §. *Non sola ratione*, vbi in fine sic ait: *Nec errare cum Platone, aut insigni Theologo, dum latet ignota veritas speculativa, nocet in praxi: in quo (observa) Theologus differt à corporali Medico, qui si morbi vim, quamvis sine culpa ignoret, necis occasio esse solet; sed qui sapientum, & prudentum sententie probabili (non dicit probabiliori) acquiescit, nullum patitur periculum conscientie. Deus enim ita nobis ignorantibus indulget, vt eam sententiam confirmet ad salutem, & per Medicum spirituales sanat etiam vulnera, quæ inculpabili ignorantia ignota sunt.* Hucusque Henriquez; cuius verba refert P. Bofsis vbi nuper, §. 17. num. 138. qui etiam pro questione præcipua videndus est a n. 127.

95 Sed addimus, quòd probat Caramuel in Apologemate de Probabilit. Epist. 2. num. 87. videlicet, quòd quandò nulla est certitudo sed tantum probabilitas pro utraque parte de lege prohibente, tunc neque datur verè lex, saltem quæ obliget; quia neque sufficientèr est intimata: intimatio autem live propositio legis est de illius essentia, aut conditio, sine qua non iuxta communem opinionem cum D. Thom. 1.2. quæst. 90. à 4. & videri potest P. Suarez lib. 1. de legibus, cap. 11. vnde qui in tali casu minus probabilem sententiam de non existentia legis, quamvis in re ipsa falsam, sectatur, dici potest tunc operans cum ignorantia talis legis; sicut qui in die veneris comedit carnes, omninò ignorans talem
ad

ad esse diem, quòd est exemplum P. Thyrsi: siquidem in neutro casu lex sufficientèr intimatur.

96 Nec responderi potest, legem æternam sufficientèr esse intimatam, per opinionem probabilioris de eius existentia: alioquin Deus frustra eam legem apud se statuisset, si eam non erat intimatus. Sed contra; quia hinc infero potius non ad esse legem, quandò clarè, & certò non cognoscitur: nam si Deus illam statuit, cur illam clarè non explicat, ne detur locus opinioni probabiliori aliorum illam denegantium: ergo, quando clarè non intimatur, potius inferitur, non ad esse legem. Verùm absolutè dicendum est legem, sive placitum divinum in Deo existere posse, quin à nobis certò cognoscatur, & quin interea velit homines obligare ad eius impletionem. Neque dum manifestè legem non revelat, vult absolutè, & efficacitèr obedientiam nostram, sed potius homines iuxta ignorantia propriæ statum operari permittit, ob oculos suæ providentiæ fines. Alioquin deberet Deus scrupulos omnes, dubitationes, & invincibiles ignorantias impedire, vt eius voluntas omnibus certò constaret.

97 Specialisque huius providentiæ divinæ fructus, in spiritali vita reputatur iudicii proprii subiectio, ad confessarij, Prælati, aut viri docti directionem, & consilium; in qua sanè Deus complacet, licèt aliquando error materialis interveniat. Undè Divæ Theresiæ à Iesv (vt ipsa refert, cap. 29. & 33. vitæ suæ) Deus præcipere solebat, vt suo confessario obedientiam præstaret, adhuc in his rebus, in quibus fallebatur; vtpotè contra ea, quæ Deus ipse revelabat, & monchat, vt eadem Virgo exequeretur; semper tamen sub confessarij obedientia, quamvis erraret, absque eo quòd Sancta Mater malè operaretur; quia talis error materialis erat, non autem formalis, & voluntarius; donec ipse Deus confessa-

festario lucem veritatis emitteret iuxta conveniens, & præfinitum à se tempus. Ex quo delumitur opportuna, & robusta confirmatio pro iam dictis, & dicendis, circa legis transgressionem, aut intimationem.

98 Ad alterum, quòd adducit P. Thyrsus demittente sagittam cum iudicio probabili, inò & probabiliori affirmante, hominem esse occidendum, etiam si probabile appareat, esse feram: similiter respondetur, quòd hominis occisio à parte rei, non dependet ex nostro iudicio, & propterea hoc non exculat sagittantem à periculo hominem occidendi. At lex, ut nos obliget, inò ut sit propriè lex nobis imposita, dependet à nostra cognitione de eiuſdem exiſtentia, quæ est intimatio, siſve publicatio legis; & ſine qua formalitèr loquendo non eſt lex reſpectu noſtri, ſed purè remotè, & materialitèr; atque adeò, qui illam certò ad eſſe non cognoscit, eam formalitèr non transgreditur. Quod confirmat Canonicum Decretum verbis, quæ ex illo refert. D. Thom. citat. art. 4. in argumento, *ſed contra* (videlicèt eſt diſt. 4. cap. *In iſtis temporibus*) ubi dicitur, *quòd leges inſtituuntur, cum promulgantur*. Et ſic etiam communiter Authores, quos refert ibi latè, ut ſolet, Auguſt. Barboſ. Cuius rationem addit D. Thomas in corp. præced. art. *Quia lex* (inquit) *imponitur alijs per modum regulæ, & menſuræ: Hac autem imponitur per hoc, quòd applicatur hiſ, qui regulantur, & menſurantur: unde oportet, quòd applicetur hominibus, qui ſecundum eam regulari debent: talis autem applicatio ſit per hoc, quòd in notitiam eorum deducitur*.

99 Quare etiam idem D. Thomas, & cum ipſo reliqui in eadem 1. 2. quæſt. 19. art. 5. docent, ſemper eſſe malam voluntatem, quæ eſt contra rationem ſive rectam, aut veram, ſive errantem, aut fallam (nempe invincibilitèr.) Quia nimirum obiectum voluntatis eſt res ipſa, non provt à parte rei; ſed provt illi per rationem pro-

ponitur (vt probaverat antea S. Doct. quæst. 8. art. 1.)
vnde si ratio illi proponat, vt malum, quod à parte rei
est bonum, & in illud feratur, ipsa volitio desumit ratio-
nem mali, non ab objecto secundum se, sed vt per intel-
lectum apprehenso. Sicuti etiam è contra, si ratio ei
proponat, vt bonum, quod est malum in re, erit bona
eius volitio propter eandem rationem: sic igitur in no-
stro casu, quàmvis reverà detur, atque à parte rei Lex
divina prohibens aliquem contractum; si tamen nollet
intellectus oppositum proponat idque prudenter, atque
invincibiliter, non peccabimus illam exercentes, neque
contra legem; quia vt ibidem explicat ad secundum, po-
tius est contra legem operari contra rationem illam pro-
ponentem: *Sicut si aliquis (ait) crederet quod præceptum Pro-*
consulis esset præceptum imperatoris, contemnendo præceptum pro-
consulis contemneret præceptum Imperatoris: (quàmvis hoc reverà
non daretur) & similiter quando ratio errans proponit aliqua,
vt præceptum Dei; tunc idem est contemnere dictamen rationis,
& Dei præceptum. Ergo è converso quando ratio errans
(sive opinio probabilis falsa) proponit non esse præcep-
tum Dei prohibens aliquam actionem, non erit contra
ipsum præceptum illam exercere, sicut neque contra ra-
tionem, quæ prudenter suadet non existere præcep-
tum.

100 Undè negamus, quod asserit M. Thyrsus; (vt
retulimus supra num. 87.) videlicet, quod sicut mors est
malum physicum hominis, ita violatio legis divinæ (in
sensu in quo nunc loquimur) sit malum quoddam Dei,
quatenus est frustratio divinæ voluntatis illam actionem
prohibentis. Deus enim non vult, quod homo operetur
iuxta suam legem, nisi vt per intellectum eidem applica-
tam: quo pacto solum habet rationem legis respectivè
ad hominem; & hic potest liberè velle suam operatio-
nem illi conformari. Quare et si in re illi non conforme-

tur ex errore invincibili, imò operetur contra illam; non solum non opponitur voluntati divinæ; sed illi potius conformatur, ut constat in exemplo adducto à D. Thom. de illo qui crederet præceptum Proconsulis, esse præceptum Imperatoris: tunc enim vellet Imperator, ut obediret, etiam si falleretur. Ergo è contra non vult Deus, ut homo obediat legi, quàm probabiliter iudicat non adesse. Et insto, ut sapius contra P. Thyrsus, qui non requirit etiam iudicium certum, imò neque tutius, sed sufficere docet sequi probabiliorem tantum opinionem, quæ potest etiam esse falsa, & ideo est assensus cum formidine.

ARTICULUS XIV.

*Sententia benigna non attribuit speciale privilegium
Doctoribus.*

101 CUM M. Thyrsus retulisset solutionem communem articulo præcedenti expensam, & confirmatam, miratur (num. 76.) quòd viri docti possint in illa quiescere. Quæro enim (inquit) unde probetur placitum probabile duodecim Doctorum affirmantium, quòd contractus non sit prohibitus, habere vim tollendi venenum culpæ à transgressione illa? Quis eis hoc privilegium concessit reddendi licitum quemcumque contractum, per hoc præiis quòd affirmant, esse licitum? Quæ auctoritate; quo Conciliorum testimonio hoc privilegium fulcitur? Maxime verò, quando simul dantur viginti alij Doctores oppositum docentes, & cum maiori etiam fundamento. Ex quo infertur itatim (num. 77.) tantum novum absurdum, quòd sequatur ex sententia contraria; nempe quòd idemmet contractus erit licitus

tus simul, atque illicitus, propter diversas opiniones probabiles, atque contrarias. Cum ergo, hoc esse non possit, & alterum dumtaxat illi competere valeat, dicendum potius est prævalere, solum debere probabilioris opinionem, & iuxta illam solum esse iudicandum, atque operandum.

102 Sed potiori iure mirari nos possemus, eius admirationem: liquidem nullum est venenum culpæ, sicut nec transgressio veræ legis, cum sequimur iudicium certò probabile; quia eo ipso non est sufficienter intimata, aut proposita, ut de facto obliget. Neque ad hoc est necessè, dari speciale privilegium in Authoribus, qui ipsi iudicium probabile defendunt; sed sufficit commune ad omnes pios, & doctos, & qui moventur gravi fundamento: vel illud quòd convenit omni ignorantie invincibili; qualis datur, cum non cognoscitur certò legis existentia, imò ex gravi fundamento negatur.

103 Minus autem inferitur aliud in conveniens superadditum: nam respondemus negando illa ionem; eo enim ipso, quòd utrumque est probabile, & nihil certum: licitum erit dumtaxat, & non simul illicitum quodcumque eligere: quidquid sit an à parte rei hoc potius verum, quam illud, existat; quia ut sæpè diximus, ad licitè operandum necesse non est veram iudicare pro ut à parte rei opinionem, quàm sequimur, sed tantum esse verè probabilem; quòd de utraque etsi opposita simul affirmari potest, de quo supra.

104 Sed inquit M. Thyrsus, §.4. à num.61, sufficit, quòd ego prudentissimè, ob fundamenta vrgentissima infra evidentiam, iudicem eos Authores errasse, ut illorum sententiam tutè sequi non possim: sequi enim errantes contra legem Dei, quando prudenter iudico, eos errasse, est planè illicitum. Hic honor namque solum debetur Scriptoribus Canonicis, ut securissimè possim

illorum iudicium sequi , quàmvis in contrarium mihi occurrat ratio apparentè validissîma , quæ mihi videatur evidens: debeo enim credere, illam esse fallacem, quia opponitur assertioni Scriptoris infallibilis , quem credo errare non posse. Pro quo adducit verba D. Aug. Epist. 19. à nobis suprà relata.

105 Prætereà num. 63. addit M. Thyrsus, illam propositionem communiter admissam : *In humanis ut cum prudentia operemur* (atque adeò licitè) *non nisi probabilitas, necessariò requiritur* , distinguendam esse : *Probabilitas conspicua, & præponderans absolutè, & simpliciter probabilitati partis oppositæ* ; concedo : *Probabilitas minor , præsertim si sit evidenter minor* , nego. Aut si absolutè concedatur dicta communis propositio (quia ut sapientè docet P. Suar. lib. 6. de Legib. cap. 8.) in rebus Moralibus, & in quibus omnis cognitio humana, coniecturalis est , alius modus operandi, quàm iuxta opinionem probabilem , est ultra hominum conditionem: hoc solum probat contra Auctores Rigidissimos , qui ad honestè , & licitè operandum, requirunt, quòd operans formet iudicium omninò certum, & excludens omnem formidinem turpitudinis. Sententia autem communis Theologorum docet , sufficere iudicium merè probabile dummodò sit verè , & certò probabile : quòd nunquam continget , nisi formetur ex Momentis rationis , & authoritatis clarè præponderantibus motivis partis oppositæ. Hæc omnia P. Thyrsus citato loco.

106 Contra quem facilè quicumque (ex dictis à nobis sæpiùs) poterit insurgere : & in primis , inquirò etiam ab illo : Quis dedit operanti cuilibet (quamvis docto , aut pio, sed homine fallibili) hoc privilegium, ut eo præcisè , quòd illi probabilius appareat contractum aliquem esse licitum, possit tutè illum celebrare; cum possit etiam ipse falli, nec certò scias non errare;

re? At P. Thyrsus hoc saltem admittit, cum non exigat, sicut Authores Rigidissimi, iudicium omninò certum, aut tutius; imò neque excludens omnem formidinem turpitudinis. Ergo non speciale privilegium est, sed naturalis modus operandi in rebus ità in certis; & iuxta conditionem propriam hominum, qui de ipsis solùm habere possunt coniecturalem cognitionem, non evidentem, neque certam, communiter loquendo, ut benè Exim. Doct. ab eodem P. Thyrso citatus.

107 Deinque inquirò, quà autoritate, quo Conciliorum testimonio firmatur, quòd viginti Doctores habeant potestatem indicendi Legem Dei, licèt forsan non existat, eo ipso quòd eis proponatur legis existentia, ut verisimilior, quàmvis alij Doctores probabilioribus sibi rationibus ducti reclament? An lex æterna statuenda est tanquàm capitularis constitutio, pro maiori suffragiorum parte? Undè hoc privilegium in Doctores fallibiles dimanavit?

108 Inquirò 3. Quarè potiùs sequenda sit opinio, quæ operanti (etiam si doctissimo, & post exactam diligentiam) apparet probabilior; si nequè adhuc ei convenit illud privilegium, sive honor, qui solùm debetur Scriptoribus Canonice omninò infallibilibus? Quàmvis enim videatur illi, verisimilius tunc alios errasse, non infertur, quòd ipse verum apprehenderit omninò infallibiliter; sed potest timere suæ opinionis errorem. Ergo neque etiam infallibiliter infertur, alios errasse oppositum defendentes: Ergo qui illos in praxi sequitur, non sequitur illos ut errantes, sed ut probabiliter iudicantes ex fundamentis eisdem Authores verisimilioribus: undè sicut possum meam sententiam sequi, quàmvis in re sit falsa, quin propterea errorem ut talem ad praxim deducam, sic dicendum de operante iuxta aliorum opinionem, in qua certò non apparet error.

109 Hinc distinctio illa , quàm inducit M. Thyrsus de Probabilitate *conspicua* , & *præponderante* , vel minori , & ut tali cognita , est prorsus voluntaria , & contra mentem omnium asserentium in libris propositionem illam communissimam , quàm propterea non audet absolute negare , videlicet : *In humanis , ut cum prudentia , atque adeò licitè operemur , non nisi probabilitas necessario requiritur*. Si namque intelligeretur de opinione probabiliori , non de quacunque etiam minùs probabili , falsa esset talis propositio absolute prolata , cum sic nullam excludat , imò omnes positivè includat : præsertim cum adeò faciliter potuissent Authores si vellent , explicare sensum de sola probabiliori , immutato eo tantum nomine *probabilitas* in aliud *Probabilioritas* ; aut adiectivo *Mator* , aut *præponderans* appposito , ut P. Thyrsus præstitit.

110 Nequè valet , quòd ibidem in confirmationem suæ prædictæ distinctionis docet , nempe , quòd aliter nequeat ea propositio esse verà in sensu Theologorum , qui solum asserunt , imò asserere possunt , sufficere iudicium mere probabile , dum modò sit verè , & certò probabile : quòd nunquam continget , nisi formetur ex momentis rationis , & auctoritatis , clarè præponderantibus in conspectu motivorum partis oppositæ. Non tamen , inquam , valet istà responsio , sive confirmatio impugnatæ distinctionis , pro communi Propositione , quàm expressè negare non audet ; eam tamen in re negat , dum solum admittit ut probabilem opinionem , quæ nititur fortioribus , & sensibilibus præponderantibus motivis præ opposita. Eo enim ipso nec quæstionem relinquit in sensu proprio controverso apud omnes Authores , & in quo ipse P. Thyrsus eam testatur disputare : videlicet cum dantur duæ opiniones circa eandem rem inter se oppositæ , quarum quælibet habeat gravia fundamenta rationis & auctoritatis , quæ sufficiant ad prudenter eam
iudic

iudicandam veram, licet non respectivè ad omnes, saltem ad aliquos pios, & doctos, qui eam prout talem defendunt; non quidem certò, sed vt verisimilius apparens, & cum formidine, an fallantur. Si autem sumptas negat nemo, neque negare potest, eas opiniones esse reverà, certòque probabiles, licet non æquè omnibus, sed aliquibus vna, altera alijs appareat manifestè probabilior; imò & eidem intellectui cum hac varietate pro diversis temporibus proponatur, iuxta experientiam omnibus compertam, nec à M. Thyrso negatam.

III Qui solùm potest, & videtur dicere, manere quidem, esseque reverà probabilem vtramque, sed tamen vnam tantum absolutè, sive speculativè, non praxicè, nec respectu eiusdem intellectus, cui vna apparet manifestè probabilior, quàm alia: nam eo ipso nequit ille tunc vt veram aliam iudicare, imò potius vt falsam. Quis autem (inquit, poterit prudenter sequi in praxi opinionem, quàm nequit iudicare veram, neque legi divinæ conformem? Ceterùm quis non etiam videat, semper in hoc æquivocari hunc A? videantur sæpius dicta suprà, vbi latè probabimus, non requiri ad licitè, & prudenter operandum in praxi, sequi opinionem, quàm veram iudicemus absolutè, & certò speculativè; sed sufficere illam iudicare vt reverà probabilem (quòd iam concedit convenire vtrique speculativè) quàmvis appareat mihi vna probabilior; quia adhuc non possum istam certò veram iudicare, sed semper cum formidine de falsitate; alias non solùm vt probabilior, sed vt omninò certa mihi proponeretur, quòd quidem privilegium non habent homines fallibiles, sed dumtaxat Canonici Scriptores, vt ipse P. Thyrsus nobis obiecit.

ARTICULUS XV.

Suavitas Dominici iugi sententiae benignae favet. Vbi de istius antiquitate.

112 **A**UTHOR noster, ead. differt. 3. cap. 3. §. 8. à num. 93. probare contendit, verba illa Christi, D. Matth. 12. *Iugum meum suavè est, & onus meum leve, nihil favere sententiae, quàm defendimus de licita electione minùs probabilis, & minùs tutae opinionis, pro qua expendi solet praedictum testimonium. Et in primis num. citato sic arguit: iugum Christi (inquit) semper fuit sua ve, & onus eius leve in sensu ab ipso intento; & tamen opinio ista Probabilistarum cognita non fuit in Ecclesia Dei usque ad saeculum decimum sextum; nam tunc primum in scholas inducta est (ut antea iam notaverat in sui operis introductione) extensio autem, sive applicatio istius sententiae Christi D. ad praesentem disputationem usque ad Caramuelem nunquam fuit audita: Ergo suavitas legis Evangelicae, quàm asserit Christus non dependet à Probabilistarum benignitate.*

113 Deinde num. 94. prosequitur: nam suavitas (ait) à Christo promissa in sua Evangelica lege, non tollit eius iugum, sed impositum leve, & suave facit. At probabilitates istae eo tendunt, ut iugum multorum praecceptorum omninò confringant, & ab hominum cervice excutiant: quòd creatura facere non potest; sed tantum debet collum submittere iugo à creatore sibi imposito. Ergo potius etiam debet inquirere, quid Dominus ab ipsa requirat, ut opere exequatur, quàm domini praeccepta infringere, aut negare. Praeterea à num. 96. explicat late adductis plurimis Patrum testimonijs, in quo
sequ

sensu sint intelligenda verba illa Christi de suavitare suæ legis, iuxta diversas eorum interpretationes; quas omitto, quia omnes commodè verificari valent, & adhuc locus est ad aliam etiam interpretationem; maximè autem, sine qua verba illa Christi, falsa esse viderentur, ut iam probō.

114 Ratione scilicèt communi, quàm tradunt Probabilitatē (sicut eos appellat P. Thyrsus) si nanque non sufficeret ad licitè operandum, sive ad non peccandum contra legem Christi opinio quælibet reverà probabilis, etsi minùs quàm alia (in casu de quo loquimur) esset onus intolerabile, multisque scrupulis expositum: cum difficilimum sit, imò ferè impossibile in omni re exactè examinare, quid sit probabilius, & tutius. Ergo non leve esset, neque suave iugum Christi, si teneremur semper tutius, aut saltem probabilius ad operandum eligere: Videantur P. Thom. Sanch. in Sum. lib. 1. cap. 9. num. 14. & Illustrissimus Caramuel in Apologem. de Probab. Epist. 1. à num. 13. ubi etiam hoc confirmat, quia ex opposita sententia inferretur, quòd Jansenistæ docent, nimirum Deum sæpè impossibilia iubere: cum impossibile sit in rebus moralibus, atque ità incertis, probabilius semper, & certò investigare: & rursus quòd neque excusaret nos à culpa invincibilis ignorantia, quàm frequentèr habemus de minori, aut maiori probabilitate opinionum, quæ iuxtà affectum, aut inclinationem propriæ voluntatis diversimodè nobis apparent (ut fatetur M. Thyrsus relatus art. 1.) Hoc autem esset valdè durum, & reprobatur ab Ecclesia contra prædictos Jansenistas. Videatur etiam ipse P. Thyrsus dissert. 10. num. 50. & 51. & quòd ibi docet contra Autores Rigos, qui ad tutiorem semper opinionem obligant; nam applicari debent contra ipsum ob eandem rationem. Quòd si dixerit, non esse obligationem sequendi, pro-

babiliorem in se, sed secundum actualem apparen-
tiam; respondeo hoc parum conducere ad Evangelicæ
legis certam observantiam; cum hæc apparentia non sit
minùs fallibilis, quàm minor verisimilitudo; & ex vo-
luntatis inclinatione sæpiùs oriatur: vndè affectu ducen-
te, opinio contra legem sæpè probabilior apparebit. Si
rursus fateatur in hoc admittendam esse invincibilem
ignorantiam: inquirò, quare non admittatur quo ad le-
gis certitudinem, dùm opiniones oppositæ reddunt illam
in certam, ita vt non minùs impossibile sit investigare
tunc legis existentiam cum certitudine, ac maiorem
vnius opinionis probabilitatem, imò prorsus diffici-
lius.

115 Ad id verò quòd arguit ex novitate sententiæ,
quàm defendimus, respondere possemus cum Caramuele
iàm citato Epist. 4. à num. 198. negando assumptum;
quia etiam ab Apostolis, & deinceps ab alijs Sanctis, &
gravissimis Patribus ad praxim redacta invenitur, vt
latè ibidem probat. Nec oppositum ex aliquo certò fun-
damento monstrari potest. Deindè quid respondebit M.
Thyrus de opinione, quàm ipse, & *Societas* tota, plures-
que alij (vti & nos) nunc defendunt, nempè de *Scientia*
Media? Est antiqua vel non? Et quidquid ipse dixerit,
& nos in præsentì dicemus: nimirum esse novam, quo
ad clariorem illius explicationem, non tamen quo ad
substantiam, sive obiectum, quòd affirmat, vt ex *Sacra*
Scriptura, & Patres comprobatur. Præterea instari po-
test in sua propria adhuc sententia, quàm in præsentì
promovere studet de obligatione sectandi probabiliora;
& libertate eligendi opinionem, quæ sit probabilior,
etsi minùs tuta. Nam inquirò, est ne antiquior, quàm
alia oppositum defendens? In *Societate*, quidem novior
est, & apaucissimis probata. Ergo cum iugum Christi sit
antiquus, nihil ad illum exponendum huiusmodi senten-
tia

ria conducit. Vel si adhuc potest quodammodo conducere; quare non etiam, & alia opinio, etsi recentior sit quàm ingum Christi.

116 Ad aliud quòd urgebat, nempe quod istæ probabilitates eo potius tendunt, ut iugum Christi tollant, aut confringant in multis præceptis, quàm, ut leve illud reddant, quamvis perseveret: respondeo instando in opinione P. Thyrsi, qui non requirit tutius sed probabilius, quamvis in re falsum: ergo hæc probabilitas eo etiam tendit, ut confringat iugum in multis præceptis, quæ negare potest, cum re ipsa dentur. Sed pro omnibus dicendum, hoc non esse, præcepta tollere, aut iugum confringere, quando lex obligat, & sufficienter intimata fuerit; sed impedire potius, ne nobis imponatur præceptorum iugum, quòd hic, & nunc à Deo non imponitur, neque voluit, ut nos obligaret propter ignorantiam invincibilem, quàm habemus, & nostræ libertatis possessionem, quàm etiam servari non renuit. At cùm creatura imponat iugum, hominumque cervices præmat, quando creator obligationem, & onus ab ipsis aufert, & elevat? Constat ergo in communi sententia ob rationem insinuatam; meritò dici iugum Christi suave, sicut è contra durum reverà, & grave diceretur, si adhuc nos obligaret, & premeret cervices nostras, ut vult opinio contraria, iuxta illud D. Petri (Act. 15. vers. 8.) *Quid tentatis Deum, imponere iugum super cervices Discipulorum, quòd neque Patres nostri, neque nos portare potuimus?* Additque (& Nos etiam cum illo) *sed per gratiam Domini Iesu Christi credimus salvari, quem admodum, & illi.*

Videatur P. Moya tom. 2. Select. in Append.

ad tract. 1. quæst. 9. §. 8. num. 54.

& 55.

ARTICULUS XVI.

*Ex sententia benigna non inferitur, quemlibet operari
contra legem, vel cum evidens non est illius existentia,
vel cum non cognoscitur opinio probabilis
pro libertate.*

117 **O**POSITUM suadere præsumit M. Thyrsus ead. dissert. 3. cap. 3. §. 1. à num. 111. dùm absurdo arguit: *Quia opposita* (inquit) viam sternit, ad asserendum etiam non obligare legem, dùm non fuerit certa, & evidens eius existentia, quòd est absurdum: & hoc inferri probat: nàm si semel quis non obligatur in praxi sequi opinionem stante pro præcepto, quàmvis ipsi evidentè appareat probabilior, quàm opposita libertati favens; sed sufficit, quòd hæc sit etiam probabilis, etsi longè minùs: nec etiam erit obligatus sequi sententiam prolege, quàmvis vnicè repræsentetur ipsi vt verisimilis, dummodò non vt evidens, aut certa: quia tunc poterit ità discurrere: omnis sententia, quæ non nititur fundamento certò, & evidenti admittit sententiam probabilem in contrarium; cum solum certitudo, & evidentia excludat probabilitatem de opposito: ergo nunc non obligor ad servandum præceptum; quia etsi mihi non occurrat pro libertate opinio probabilis, hoc tamen est per accidens, vel ob imperitiam, vel ob ingenij tarditatem: id autem mihi nocere non debet; quando quidem prudenter coniectare possum, talem existerè opinionem, ob incertitudinem sententiæ prolege: imò, & debeo iudicare, quòd aliquibus occurrerit fundamentum probabile ad illius carentiam persuadendam.

¶ 118 Deindè hoc ipso quòd existentia præcepti certa non sit, poterit mentem applicare ad inquirendas rationes suadentes, illud non existere; facilèque occurret aliqua ratio saltem dubitandi cum aliqua apparentia: hinc autem procedere potest ad iudicandum, dari reverà talem opinionem probabilem, quàmvis ipsi adhuc plenè non constet: vndè etiam Caramuel sæpiùs docet, quòd ubi una pars contradictionis est probabilis tantum; altera quoque erit probabilis: sicut quandò una est dubia, altera nequit esse certa, sed pariter dubia. Ergo si sufficit ad licitè operandum opinio probabilis in conspectu probabilioris prolege, sufficiet etiam non esse evidentè certam legis existentiam, quia eo ipso supponitur, esse probabile quòd non existat.

¶ 119 Sed respondeo ad primam illationem P. Thyrsi, eam negando cum P. Thom. Sanchez in Sum. lib. 1. cap. 10. num. 9. post medium, P. Fagundez tom. 1. in Decal. lib. 2. cap. 10. num. 4. & P. Bolsio tom. 1. variar. part. 1. de conscient. tit. 1. §. 30. num. 966. qui etsi doceant nostram opinionem; non tamen concedunt, sufficere non certitudinem de legis existentia, nisi etiam detur probabile iudicium actuale, & speciale de eius non existentia; quia alitèr non potest intellectus positivè huic parti assentire, vel sibi illam immediatè persuadere ex gravi fundamento. Vndè colligitur hanc arguendi formam esse omninò inefficacem; cum ex eo quòd doceamus, sufficere in favorem libertatis opinionem certò probabilem, & ut talem iudicatam, infertur etiam satis forè carentiam talis iudicij. Sanè hoc ex primo eodem iure infertur, ac si ex opinione P. Thyrsi asserentis sufficere probabiliorē acta propositam prolegē, deduceretur sufficere probabiliorē solum respectu mei intellectus possibilem: aut si ex eo quòd opinio examinata iam ab Authoribus debeat reputari probabilis; inferres:

Et

Ergo, & quæ valet examinari. Sicut ergo solùm iuxta P. Thyrsus opinio actu vt probabilior iudicata, sic iuxta nos actu cognita vt probabilis sufficit ad licitè operandum.

120 Neque vrget, quòd operans tunc possit prudenter existimare, pro contraria parte dari opinionem, quàm ipse ob imperitiam, aut ingenij tarditatem non reperit: non (inquam) vrget; quia non præcisè ex eo quòd iudicium de legis existentia non sit certum, & evidens, infertur necessario, quòd de opposito detur opinio actu probabilis; cum possit etiam ob imperitiam, vel tarditatem ingenij, operans iudicare non certum, quòd reverà certum est. Præterea etiam si apud omnes sit non certum, neque evidens iudicium de legis existentia; si tamen mihi solùm pro illa grave fundamentum, & nullum pro opposita adest, non potest meus intellectus huic assentire ob defectum obiecti formalis, seu motivi, quòd mihi non apparet actu, sed tantum vt possibile.

121 Dices, non solùm de possibili, sed etiam actu potest prudenter, inò & certò moralitèr iudicare operans, dari opinionem pro contraria probabilem, ex eo quòd opinio pro existentia legis certa non sit (vt arguit P. Thyrsus) quia sola certitudo, & evidentia (inquit) excludit probabilitatem de opposito. Respondeo falsum esse assumptum; quia potest nasci in certitudo ex defectu medij requisiti ad evidentiam, aut certitudinem; quàmvis non sit pro opposito fundamentum adhuc probabile; sicuti potest etiam dari purè dubium pro vtraque parte; atque adeò in certitudo; & pro nulla sufficiens fundamentum ad iudicium probabile determinatum; v. gr. Stellæ, sunt pares, aut numero impares, & alia huic dubio similia. Undè etsi verum sit quòd certitudo, quando datur, excludat probabilitatem pro contraria parte; non tamen sola illa potest hoc præstare; cum idem præstet
de

Defectus medij, aut fundamenti gravis, qui contingere potest, sine alterius partis certitudine.

122 Quarè negamus etiam, quòd addebat Mag. Thyrsus scilicèt quòd, dummodò non sit certa existentia præcepti, facile inveniet, qui mentem applicuerit, rationem aliquam saltem dubitandi pro hac parte negativa, quàmvis nunc ipsi non constet. Nàm vt nupèr dicebam, non omnia, quæ dubia sunt, etiam sunt probabilia: vndè communiter dividitur conscientia in dubiam, & probabilem. Ergo etsi occurrat facile ratio dubitandi, non indè inferitur dari etiam probabilitatem, cum hæc plus requirât, scilicèt fundamentum grave, quòd non semper invenitur.

123 Sed occurrit prædictus Author, quotidiana experientia nos doceri, quòd in rebus in quibus homini non inepto vtrunque apparent rationes dubitandi, semper vel ferè, semper inveniuntur aliqui Theologi cum ab obligatione absolventes: vndè argumento satis verisimili sumpto ab his, quæ plerumque contingunt, in humanis, concludere apud se poterit, dari sententiam probabilem pro non obligatione, & si illi non occurrant, nisi rationes dubitandi. Respondeo tamen hoc nimium probare, videlicèt non dari in homine non imperito vnamquàm conscientiam dubiam, sed probabilem; quia eo ipso quòd dubitet, potest prudenter iudicare, quòd aliquibus saltem probabile apparebit, quòd ipsi tantum dubium nunc apparet. Vndè per reflexionem istam transibit dubium in probabile. Quòd si hoc admittat P. Thyrsus, maiori absdubio fundamento docebunt idem Authores illi, qui proptereà etiam asserunt, non obligare legem, quando non est certa, & evidens, illius existentia, quia nimirum ratione certæ possessionis nostræ libertatis per iudicium reflexum potest quicumque iudicare, saltem vt probabile, favendum esse libertati.

124 Aut si ideò P. Thyrsus hoc reputat absurdum, quia ex eo etiam sequeretur aliud, quòd vt tale potius, quam vt verum proponit, & instat : nil ad præsentem hoc conducit quæstionem, in qua supponimus pro vtraque parte dari reverà opinionem probabilem, non tantum propter reflexionem, sed directè, & formalitèr atque specialitèr. Quòd si aliquis, sententia communi sic ab uteretur (vt possibile iudicat P. Thyrsus) vt crederet esse sufficiens ad favendum libertati, quòd non appareat evidentèr repugnans opinio probabilis pro ipsa, vitium staret penes sic inferentem; sicut penes illum, qui ex sententia P. Thyrsi deduceret, possibilitatem opinionis probabilioris, quæ forsam vt talis appareret, si non retarderet ingenium, aut si iuvaret studium, sufficere ad operandum contra legem.

125 Undè neque necessarium est respondere ad alia, quæ contra illam opinionem, quàm absurdam reputat, in præsentì obijcit, & nos breviter retulimus. Videatur tamen Illustrissimus Caramuel tom.4. suæ Theolog. fundament. novissimè Lugdini impresso anno 1675. quem proptereà *De non certitudine inscribi voluit*, quia in defensionem illius opinionis totum eum infumit; & aliorum etiam adducit approbationes valdè verisimiles non solum propter Authoritatem extrinsecam, & gravem eorum, qui suffragantur, sed etiam ob rationes, & fundamenta intrinseca non levis ponderis, quæ vt minimum ad veram probabilitatem sufficiunt.

(?)

ARTICULUS XVII.

*Sententia benigna non reddit inutile Theologiæ
Moralis studium.*

126 **O**PPROPOSITUM probare nititur M. Thyrsus eadem dissert. 3. cap. 3. §. 9. num. 104. Quoniam, si quælibet (inquit) opinio probabilis, etiam in occurſu tutioris aſſumi poteſt ut regula ad rectè operandum totus ſinis Theologiæ Moralis obtinebitur ſine huius ſcientiæ ſtudio, nempè per ſolam Hiſtoriam, aut Cathalogum opinionum probabilium, qui breviori tempore addiſcitur, minoriſque ſtudio, & ingenio, ſi adſit bona memoria. Undè neque ad operandum, vel alijs Conſulendum erit neceſſarium libros evoluere, ſed indices legere, ubi opiniones, & eorum Authores recenſentur. Tantique momenti erit ad caſuum Moraliũ reſolutionem conſulere Theologum aliquem tyronem, vel Clericum purè caſuiſtam, ac Magiſtrum omninò ſapientem.

127 Ex quo etiam inferunt num. 107. quòd inutilis labor erit denuo ſcribere libros circa quæſtiones Morales iàm à Theologis ventilatas: maximè verò ſi loquamur de Probabiliſtis: ſiquidem nullum finem intendere queunt in ſcribendis novis libris ad res Morales pertinentibus: quia in eis ſupponunt, dari opiniones probabiles contrarias, & quacumque ſufficere ad conſcientiæ ſecuritatem. Quid ergo faciunt, cum defendunt unam, vel aliam tanquam magis veram? Etenim, ſi quæcumque (licèt in ſe falſa) tuta, & ſana ſupponitur, nihil ad mores iuvat, neque eis nocet, quod ſit verà, vel falſa à parte rei. Quare iniquum videtur etiam impug-

nare sententias favorabiles, quas in ipso disputationis lumine, tutas esse, atque probabiles supponunt.

128 Respondeo 1. negando assumptum principales; quāvis enim opinio quālibet probabilis, sit tuta ad licitè operandum, sive ad non peccandum, non tamen ad perfectius agendum, si altera opinio sit manifestè nobis probabilior. Sicuti etiam in sententia P. Thyrsi perfectius operatur, qui sequitur tutiorem opinionem, quā qui solum probabiliorem oppositam. De quo videri potest Ioan. Ang. Bôsius part. 1. de conscient. tit. 1. §. 31. à num. 1126. vbi alios plures refert. Ergo adhuc finem saltem, nempe melius, & perfectius operandi non solum utile, sed valdè necessarium erit studium speciale Theologiae Moralis, ut securius possimus inter noscere opiniones verè probabilliores, & tutiores, etsi eas non teneamur sequi; quia certæ non sunt, ut sæpius explicuimus.

129 Et hoc idem confirmat prædictus Author, num. 1127. vbi possunt videri: sufficiat autem quòd Apostolus docuit de Virginitate, 1. ad Corinth. cap. 7. vers. 25. 38. & 40. *De Virginibus (inquit) præceptum Domini non habeo, consilium autem do. Et iulius: Et qui matrimonio iungit Virginem suam benefacit, & qui non iungit melius facit: item Beatior autem erit, si sic permanserit secundum meum consilium.* Et addit: *Pudè autem, quòd & ego Spiritum Dei habeam.* Ad sciendum ergo quid sit melius, tutius, & probabilius, utilissima prorsus est disputatio, discussioque rerum Moralium, & opinionum etiam probabilium, licet sufficiat quālibet ad non peccandum.

130 Deindè respondeo cum P. Moya vbi suprà, quæst. 10. §. 1. num. 5. quòd licet per accidens ratione erroris, aut ignorantie invincibilis, cum veritatem assequi non possumus, sufficiat quālibet opinio probabilis ad non peccandum; per se tamen, si potest inveniri regula

gula tuta, inquirenda est opinio re ipsa vera; & adhuc inveniendam diriguntur disputationes, & libri in re Morali: quibus non semel obtentum est, ut plures opiniones falsæ ab Scholis exterminatæ fuerint, & ab Ecclesia etiam damnatæ; sicut & aliæ non levi fundamento de novo inductæ tanquàm veræ, quibus Deus viros doctos illuminavit. Ad hæc ergo libri, præla fatigant non inutilitèr, neque illicitè, sed maxima cum utilitate, & Scriptorum laude. Ità prædictus Author contra Antonium Cœladei, à quo desumpsit P. Thyrsus ferè omnia, quæ hic transcribit: & fortassè ex lectione illius opinionem mutavit, quàm antea ut veram reputaverat per plures annos, utpotè communem *Societati*.

131 Respondeo 3. instando adhuc contra P. Thyrsus, qui duntaxat requirit opinionem probabiliorē ad licitè operandum contra legem: cum enim in libris referantur opiniones non solum minùs probabiles, sed etiam probabiliores, & à pluribus defensatæ; inutile erit, & infructuosum in eius etiam sententia studium Moralis Theologiæ, & sufficiet historia, aut index alicuius libri; maximè ex his, qui ferè in omnibus materijs prædictam relationem faciunt; v. g. Dianæ, aut Leandri, & aliorum. Quod si dicat, requiri iuxta suam sententiam, quod opinio non solum videatur alijs probabilior, sed operantis; atque idè non sufficere relationem prædictam, quæ exhibetur in libris; sed ulterius requiri, quod ipse operans perpendat, & exactè consideret citra passionem, & culpam, quæ fundamenta graviora sint, ut indè prudenter iudicet, quænam sit opinio verè probabilior. Contra hoc etiam insurgo: nam, ut sæpius diximus ab initio huius *examinis*, non est minùs fallibile, aut potius fallax proprium nostrum iudicium, quàm alienum in rebus ita obscuris, & in certis: atque idè Proverb. 3. dicitur: *Ne innitaris prudentiæ tuæ, & ne sis*

sapiens apud temetipsum. Et Apostol. Paul. 1. ad Corinth. 4. Sed neque me ipsum iudico. Quare (interrogat D. Bernardus Epist. 42.) Quoniam non possum (ait) ratam vel ipse de me proferre sententiam.

132 Undè etiam S. Doct. Sermon 26. de diversis num. 3. hæc etiam habet : *Vbi certa est Dei voluntas , omninò nostra sequatur:: in his verò rebus de quibus nihil certum possumus invenire , nihil certum voluntas nostra (aut intellectus) definiat; sed magis pendeat inter utrumque , aut saltem neutri parti nimis adhæreat , cogitans semper , ne fortè altera pars Deo magis placeat. Et post pauca : Nemo (inquit) in his , quæ certa sunt , hæsitet ; nemo dubia pro certis admittat : nemo sibi (attende) in dubijs iudicium vendicat. Denique concludit: At quicumque nihil certum de huiusmodi in corde suo posuerit , in quamcumque partem postea convertatur , scandalizari (seu peccare) non poterit , si nimirum Prælatum interroget (aut viros doctos , si non habet Prælatum , aut illum interrogare tunc nequeat) & ab eo quærat Domini voluntatem. Ita D. Bernardus : & quid ad intentum pulchrius ? Non ergo (ut P. Thyrsus) suo tantum iudicio deferre debet quicumque , etiam si doctus , ut nimis illi adhæreat , aut certum , nec moralitèr quidem , reputet id , quòd ipsi probabilis evidentèr apparet : Sed cogitare debet semper (ait) Bernardus) ne fortè altera pars Deo magis placeat , & propterea : Nemo sibi in dubijs (sive utrumque probabilibus) iudicium vendicat. Maximè verò , cum ex affectu , & inclinatione , seu passionè voluntatis tam , facillè , & frequenter nobis appareant diversimodè res , atque opiniones , sicuti , & ipsa earum fundamenta , ut ex P. Thyrsò notavi nàs Art. 1. & videri etiam potest P. Lessius lib. 1. cap. 1. dub. 4. n. 30. & 31.*

133 At qui idèò etiam D. Thomas 2. 2. quæst. 49. art. 3. probat , docilitatèr esse partem prudentiæ in nobis : *Quia prudentia (inquit) constitit circa particularitas opera-*

operabilia , atque contingentia , in quibus cum sint , quasi infinitæ diversitates , non possunt ab uno homine sufficienter omnia considerari , nec per modicum tempus , nec per temporis ætuturnitatem : unde in his quæ ad prudentiam pertinent , maxime indiget homo ab alio erudiri , quod pertinet ad docilitatem. Ità Ang. Doct. in corpor. præced. art. & postea in solut. ad 3. & in fine concludit : *Quia nullus (inquit) in his quæ subsunt prudentiæ sibi quantum ad omnia sufficit.* Securius ergo , atque prudentius operabitur quis in rebus adeò in certis sequendo aliorum opiniones , si viri docti , & probi sint , & ex professio de eis disputaverint , quàm sequendo iudicium proprium , si per tempus non liceat sibi exactè omnia perpendere ; imò etsi liceat , & videatur illi manifestè una opinio probabilior , quàm alia , prudentè saltem operabitur , deponendo , si velit , iudicium proprium , aut non illud sequendo , iuxta doctrinam istam D. Thom. & ipsius rationem , quàm confirmant ea , quæ tradit , latèque ponderat , & benè P. Bolsius de conscient. 3. p. in Append. ad tit. 1. num. 2357. & 2384. ubi explicat difficultates pene insuperabiles , quæ communiter inveniuntur pro dignoscendo , quænam sit probabilior opinio inter contrarias circa res Morales ; & quàm frequentè in hoc variantur iudicia nostra de die , in diem , utpotè non certa : atque indè etiam oriuntur in hominibus , maxime teneræ conscientiæ , dubitationes , & scrupuli , an sufficientem diligentiam adhibuerint ad probabilius cognoscendum ; an aliqua passione ducti , &c. Vide etiam eundem Authorem num. 2352. & in alijs , quos ibi citat ; in quibus optimè exponit , quam facillè fallamur ex affectione voluntatis.

134 Neque tamen propterea dicimus , quòd omnino se abstineant ab studio , & inquisitione veritatis in hisce rebus homines docti , aut literati , qui eas intelligere , aut perpendere possunt , propter rationes assigna-

natas suprà in hoc art. sed quòd nunquam sic fidant suo proprio iudicio, quàm tumvis apparenti sibi ipsis manifestè verisimiliori; vt non etiam oppositum verisimile saltem, simul iudicent propter motiva, aut fundamenta, quæ alios viros doctos, & pios determinant ad illud amplectendum etiam vt verisimilius, consequenter, poterunt quodcumque licitè sequi in rebus ità in certis. Loquor autem de illis opinionibus contra quas non adest iam aliqua ratio adeò vrgens, ob quàm, vt improbables saltem in praxi communiter apud Authores reputentur; sed potiùs retinent in communi æstimatione firmum suæ probabilitatis gradum fundamentum secundùm se gravi stabilitum. Quòd potest confirmari ex doctrina, quàm tradit etiam Ang. M. 1. p. quæst. 64. art. 2. corp. vbi assignat discrimen inter Angelum, & hominem, quantum ad iudicandum de rebus: *Quòd Angelus immobilitèr iudicat, quia sue discursu; homo autem mobilitèr, quia discurrendo de vno ad aliud; & sic potest ad utrumque oppositorum procedere.* Quòd Caietanus ità explicat, & probat: *Quia eo ipso potest semper variari; vel ex aliquo passionis motu insurgente, vel ex aliquo medio probabiliore nunc secundum apparentiam; vel ex obliuione prioris medij, aut in consideratione eiusdem, &c.* Ergo non debet aliquis ità immobilitèr, & fixe suo iudicio fidere, vt oppositum damnet tanquam improbabile, si alijs pijs, & doctis viris, videatur etiam probabilius, vel,
vt minimum, saltem probabile.

(?)

ARTICULUS XVIII.

*Sententia benigna non minuit Orationis studium pro
impetranda à Deo veritatis cogni-
tione.*

135 **D**ENIQUE in ead. dissert. 3. cap. 3. ultimo proponit, atque vrget M. Thyrsus aliud inconueniens quòd sequeretur etiam ex communi sententia de licita electione opinionis minùs probabilis in conspectu probabilioris: Quia tolleretur (inquit) studium etiam orandi, & enixe à Deo postulandi notitiam suæ divinæ legis, & veritatis cognitionem; contra id, quòd passim Scripturæ nos admonent, vt peruiam mandatorum Dei verè ambulantes ad ipsum perveniamus. Pro quo adducit non nulla testimonia ex Psalmis. Assumptum verò principale probat num. 121. quia si quælibet probabilitas sufficit ad securitatem conscientia, quorsum se quisque fatiget petendo à Deo notitiam veritatis, qui securum se reputat ductu cuiuslibet probabilitatis? Necessaria est ergo probabilitas præponderans, qua quis prudenter sibi persuadeat, veritatem esse potius penes illam partem, quàm penes oppositum, vel saltem probabilitas æqualis. Quòd confirmat n. 122. nam cum probabilitas sit communis vtrique parti contradictionis, seu sententijs ex diametro oppositis, & veritas in vna dumtaxat reperiri valeat, convincitur, non querere veritatem, qui relictæ sententia longè probabiliori, & verisimiliori, amplectitur sententiam exigue probabilitatis, & verisimilitudinis: qui enim quærit opinionem, propter veritatem, eam amplecti debet, in qua maiora videt indicia, & argumenta veritatis. Ad quòd etiam

valdè conducit Decretum Sanctissimi Innocentij XI. damnantis hanc Propositionem (quæ est tertia inter 65. ab ipso reprobata:) *Generatim, dum probabilitate quâ-
tumvis tenui confisi, aliquid agimus, semper prudenter agimus.*

136 Cæterùm quâmvīs hęc probatio habeat quidē speciem aliquam pietatis dūm nos ad orationem hortatur, & impellit; habet tamen periculum timendum, dūm suadere etiam vult, quòd quisque sibi credat, & iuxta id quòd intus sentit operetur, atque iudicet de veritate opinionum probabilium in rebus ad eo obscuris, varijs, & incertis, quòd est penè impossibile. Videantur dicta art. præced. Quâmvīs ergo sit bonum, & maximè amplectendum, Deum orare, vt nos illuminet, & veritatis cognitionem tribuat, non tamen idē præsumere debemus, quòd nos semper exaudiat, & revelet, quòd petimus; neque quòd propria cogitatio, cœlestis doctrina sit. Quare nec iudicium certum, sed fallibile omninò, & verisimile duntaxat habemus de veritate opinionis, etiam tunc, quando apparet nobis longè probabilior; & consequenter nec tenemur etiam sequi illam tanquàm solū veram, imò adhuc cum formidine de eius falsitate, assentire illi possumus, cum sit tantum probabilis: Alias exponeremur (vt dicebam) periculo timendo valdè; videlicet credendi nostro proprio iudicio, aut spiritui, contra id, quòd nos admonuit Apost. Ioann. in sua 1. Epist. Canonica, cap. 4. vers. 1. *Nolite (inquit) omni spiritui credere, sed probate spiritus, si ex Deo sint.* Circa quæ verba D. August. quærit (Sermone 30. de verbis Apostoli:) *Vnde probò?* Et respondet: *Probare ego vellem, si errare non possem.* Non ergo, etiam si oremus, & petamus a Deo notitiam veritatis (vti faciebat D. August.) approbare nos debemus, nisi cum dubio, seu formidine: *Quæ nobis etiam evidentè apparent verisimiliora, quia adhuc possumus errare.*

137 Quarè P. Cornelius à Lapide, in commentarijs prædicti loci Epistolæ B. Apostoli, sic ait: *Porro lydius lapis, quo probandi sunt spiritus, & doctrina, non est privatus Spiritus Cuiusque (ut volunt Hæretici) hic enim à Diabolo esse, agique potest & sapè est, ac agitur (atque indè prognatæ sunt tot sectæ inter se dissectæ, quòd Capita Cerbero Poætæ affinxerunt) sed Doctrina Apostolorum, & Ecclesiæ, quæ est solum certa, atque infallibilis in rebus ita obscuris.* Undè postcà prosequitur: *Moralitèr hic docet Sanctus Ioannes, quemlibet fidelem non debere credere omnibus internis suis motibus, impulsibus, in spirationibus, desiderijs, rationibus in speciem, bonis, &c. Videatur ibi.*

138 Quòd verò ex communi sententia, quàm hic defendimus, non inferatur, esse invtile orationis studium pro luce veritatis à Deo circa eius legem obtinenda; constat 1. quia possumus enixe desiderare notitiam certam beneplaciti, aut divini consilij in ordine ad statum, qui nobis ad æternam salutem sit utilior; & nihilominus permanere incerti, & dubij an hic, vel ille status vitæ nobis conveniat, scilicèt vel sæcularis, vel Religiosus; interim tamen dùm nobis non certò constat, non obligamur ad præsentis status mutationem; quovsqùè speciali inspiratione, ut assolet suam, Deus declaret voluntatem. Videatur V. P. Ludov. de la Puente tom. 3. Perf. Christ. tract. 4. cap. 1. Sic ergo præcibus legis declarationem obtinere à Deo nobis curandum est; at dùm eam relinquit incertam, non obligamur ad illius observationem: & sicut ad dignoscendam Dei vocationem, sub obligatione eam sequendi, requiritur, quòd prudenter de illa non dubitetur; sic paritèr dicendum de legis obligatione. Secundò necessaria est oratio, ut Deus non permittat in nobis culpabilem certæ suæ legis oblivionem; iuxta illud *iudicia tua non sum oblitus*: nam plura peccata ex hac legis oblivione dimanant. 3. necessaria est

oratio, pro obtinenda practica legis cognitione, videlicet, quæ nobis grata, & suavia Dei præcepta repræsentet, vt sic facilius nos ad eorum observantiam alliciat; quod innuit qui aiebat: *Quàm dulcia faucibus meis eloquia tua.* 4. Vt mentem aberroribus contra Dei manifestam legem in contaminatam seruemus, nec in Hæreticorum miseros, lapsus declinemus. 5. vt fidelibus imperitis provideat Deus Prædicatores, aut Ministros, qui præcepta Decalogi explicent, aliaque ab omnibus observanda 5. vt dum occurrit dubitatio aliqua apud indoctos circa operationum honestatem, præpareret Deus viros, qui ex prava intentione, quod certò prohibitum est, non affirmant esse licitum: nec ex desiderio evitandi obligationem inquirant Magistros, aut directores passionibus obcæcatos: *Qui malum dicant bonum, & bonum malum: & sic ambo in foveam cadant, dum ad sua desideria coacerbant sibi Magistros vt cæcus cæco ducatum præstet.*

139 Præterea utilis est oratio assidua in Doctoribus maximè dùm res Morales pertactant: nam ita fiet, vt Deus illos exaudiat, & omnibus idem inspiret, aut verisimilius proponat; vt tandem si lex verè existat, per hanc Doctorum consensionem ea reddatur moralitèr certa; opinioque illam denegans ab scholis relegetur. Adde, quod dùm non redditur sic apud omnes certa legis existentia, saltem obsequium Deo præstatur, cum omittitur actus illi contrarius, ab eo, qui iudicat, vt verisimile, aut verisimilius legem existere; & pro hac etiam utilitate, convenit oratio vi cuius ea verisimilitudo pro lege obtineri potest. Vide quot titulis permaneat orationis utilitas pro lege æterna meditanda, eiusque veritate practicè cognoscenda, etiam si, dùm ea non revelatur à Deo, nec certa moralitèr invenitur, non teneamur ad illius observantiam. Undè constat invtilitèr adduci tot ex Psalmis testimonia, juxta sensum P. Thyrsi,

pro quo debuisset afferre saltem aliquem Interpretem Scripturæ Sacræ, qui illa sic exponeret, & hunc ego non reperio, vellemque ab eodem P. Thyrso audire, an legerit alium, qui explicet omnia verba in quibus David maximè Psalm. 118. frequentèr orat, vt Deum illum in lege, mandatis, & via sua instruat, de maiori probabilitate opinionis circa legem, & non præcisè de probabilitate pro lege, aut præceptis Dei. Profecto possemus eius argumentum instare adversus P. Thyrsum; nam si sola maior probabilitas apparens pro libertate sufficit, vt licitè contra legem operemur, quid proderit studium orandi pro legis cognitione, & veritate, quæ si proponatur per vnum iudicium, ab alio probabiliori negatur, vt cuius legis cognitionem, & veritatem deferere possumus, cùm fortè illam Deus nobis inspirat. Tandem addimus difficilius esse, quòd ex sententia communi, absurdum, à P. Thyrso contra illam excogitatum, legitimè inferri valeat, si advertamus, eisdem Probabilistas fuisse viros Religiosos, & pios; nec de ipsis affirmari licebit, quòd ex pura, & sincera intentione Deo placendi, & veritatis inquirendæ non impendissent vitam in studijs, quæstionibus examinandis, & libris evulgandis. An quia erant probabilistæ à meditatione, aut Ecclesiastici Officij recitatione cessarunt, nec aliquandò usurparunt illa verba: *Emitte lucem tuam, & veritatem tuam*, aut alia: *Dà mihi intellectum, & scrutabor legem tuam*, & similia quotidie in devotè repetierunt? Cæterùm sicut oppositum nobis certum est, ita quòd sententia communis non tollit à suis defensoribus studium pro legis æternæ veritate reperiendi.

140 Ex quibus infero, neque etiam esse necessarium, quòd veritatem semper attingamus, provt à parte rei, vt verè ad Deum perveniamus, si post exactam nostram diligentiam ad eam inveniendam, nihil certum habemus,
quia

quia Deus noluit revelare per definitionem Ecclesiæ, neque aliundè nobis etiam constat evidentè : siquidem sufficiet , quòd tunc prudentè , cum gravi fundamento, etsi fallibili, operemur ; quòd licitum apparet ; vt etiam docet P. Thyrsus, qui propterea non exigit sequi in praxi, quòd tutius , sed tantum probabilius , vt sæpiùs iam instabimus. Videantur etiam quæ iam diximus , articul. præced. ex D. Thom. Ad id verò, quòd addit P. Thyrsus de damnatione Propositionis 3. ab Innocentio XI. etiam dicta à nobis supra satis erunt.

141 Hucusque P. Thyrsus dissert. 3. iam citata, quàm dicit continere *Doctrinam principalem* , atque *præcipuè intentam* in toto suo opere : Undè videntur sufficere etiam , quæ contra illum iam scripsimus , ad impugnandam eius opinionem; atque ideò ultra non progredimur, & quia ex dictis etiam facilè reiiciuntur , aut solvuntur, quæ ipse in reliquis dissertationibus potius inculcat , sive repetit, quin addat aliquid de novo , quòd speciali indigeat discussione.

ARTICULUS XIX.

Doctrina Examinis præsentis ad corollaria deducitur.

142 **C**OROL. I. in rebus opinabilibus nulla cognitio opinativa esse potest speculativè certa , sed coniungi cum falsitatis timore necessum erit , saltem in viro prudenti , & qui nolit suis rationibus plus de ferre quàm mereantur, vt non declinet in vitium illud , quòd vt maximè omnibus sapientibus vitandum designat M. Canus lib. 9. de Locis, cap. 7. nimirum : *Ne incognita pro cognitis , incertaque pro certis habeamus.* De his namque cog-

cognitionibus abs dubio loquitur S. Laurentius Iustin. de Casto Conub. cap. 8. inquiens: *Humanae cogitationes cum futura prospiciunt, ex opinione iudicant:: praesentia verò tenuiter, & cum magno ad inveniunt labore; nec tamen illa sine dubitatis caligine contuentur.* Si ergo humanus intellectus sine dubietate veritatem obscuram, non ad invenit, quomodo erit firmus, & certus de inventa veritate?

143 Corol. II. Qui assentitur alicui parti tanquam verisimiliori, sed in qua veritas certa non apparet; non debet illam sine formidine falsitatis defendere; multoque minùs alteram etiam probabilem, ut certò falsam reprobare. Idem Canus lib. 8. cap. 4. aiebat: *Quid enim tam indignum sapientis gravitate, atque constantia, ut Cicero elegantissimè tradit, quàm quòd non satis exploratum, perceptumquè sit, & cognitum id sine ulla dubitatione defendere? Quo loco sanè arguendi sunt Scholasticorum nonnulli, qui ex opinionum, quas in schola acceperunt praedictis, viros alios Catholicos notis gravioribus inurunt, idque tanta facilitate, ut meritò rideantur. Nobis autem schola nostra magnam quidem licentiam dat, ut quodcumque maximè probabile occurrat, id nostro iure liceat defendere; sed non licet tamen eos, qui nobis sunt adversi temere, ac levitèr condemnare. Hoc mihi Consilium regula est, ut M. Thyrsi doctrinam liberius non increpem, cum ex illa inferri video posse quemlibet opinionem oppositam propriè, & cui assentitur falsam, & prorsùs improbabilem appellare, sicut propriam sibi proponit, ut certam, & vnicè verisimilem. Deindè miror valdè, dùm audio, non de esse, qui iudicet sententiam M. Thyrsi esse absque dubitatione certam: sanè probabilissimus integro saeculo tot Authoribus, & vobis declaratus, certus adhuc tibi non erat; & vnicò libro pro sententia opposita contentus es, ad iudicij firmitatem? Ac si iam negotium huius controversiae, satis perceptum exploratumque sit; cum tamen nihil sit magis*
obs-

obscurum , quàm Probabiliorismi sensus , & veritas.

144 Corol. III. licèt intellectus ex maiori verisimilitudine vnius partis probabilis eidem assensum speculativum præstet ; poterit nihilominus oppositam iudicare probabilem practicè , & quo ad mores. Cum enim assensus speculativus non excludat falsitatis timorem , non reddit aliam opinionem certò repugnantem veritati , nec eius fundamenta inverisimilia : imò licèt minùs timeat intellectus falsitatem in proprio iudicio , potest absolutè sperare alieni veritatem. Hinc licèt opinio hæc speculativè placeat , potest alia ad praxim , & mores non displicere ; quilibetque prudenter cum eodem Cano , lib. 12. cap. 9. inquiet : *Quamquam alteram earum opinionum Metaphysicus probo ; alteram Philosophus Moralis non reprobo.*

145 Corol. IV. Quandò Authores ad quos illam inquirere spectat , de legis alicuius existentia opinativè dubitant , lex ea fideles non obligat : imò licèt maior pars legis existentiam affirmet ; si adhuc eam reddit in certam , iudicium prudens , & ex gravi fundamento ab alijs Theologis vera probabilitate formatum. Sapienter hoc tanquàm axioma Theologicum notavit sapiùs iam adductus M. Canus lib. 8. cap. 5. *Si Sanctorum (inquit) veterum consensus , ut lib. super. definitum est : non in omnibus legis questionibus sequenda nobis , & tenenda est , sed solum in fidei regula : nec quævis illorum etiam in re gravi communis opinio fideles adstringit ; sed firmum constansque iudicium. Ecquid (observa) de Recentioribus Scholæ Theologis dicere oportet , quos veteres illi longè , & vitæ merito , & Scripturarum usu , & authoritatis pondere superarunt ? Undè etiam colligitur , quòd licèt plures Magistri , Thyrsi doctrinæ nunc adhærent ; cum ab oppositis rationibus , & gravissimis Theologis dubia valdè reddatur , non haberet vim , ut fideles adstringeret ad probabiliora sectanda.*

746 Corol. V. Quòd non sit obligatio sequendi probabiliora, ut vult P. Thyrsus, colligitur ex eo quòd si iste modus operandi ad æternam salutem hominum foret necessarius, id Deus revelasset; sicut reliquæ ad salutem media declaravit: *Ne verà falsis miscerentur* (ut aiebat S. Laur. Iust. de triumphali Christi agone, cap. 1. post medium) *debuìt prorsus perspicuæ veritatis declarari testimonio, quòd pro hominum agebatur salute: quatenus Christianaplebs, & intellectum fidei, & fidem subderet Conditori.* Itaque sicut non obligamur ad credendum ea mysteria quæ opinionibus tantum in Deo proponuntur, ita neque ad obligationem operandi satis est, quòd proponatur lex sub opinione; neque enim intellectum, aut voluntatem hominum in certa lege, certò ligari vel ad credendum, vel ad operandum oportet. Profecto lex æterna, ut obliget intimari debet: hæc intimatio aperta, & citra humanas opiniones in Ecclesia fit: ut constat in præceptis Decalogi, & alijs tam divinis, quàm humanis, quibus omnes parere debemus. Lex Moyli digito Dei fuit scripta: Angeli tuba publicata, verbis ipsius Prophetæ sæpiùs exposita, ut Hebræos, qui inter umbras, res divinas intuebantur, obligaret; & nos qui in Ecclesia filij lucis re-nati in nas legibus, neque scriptis, nec acclamatis, nec certò ulliò repertis, sed potiùs obscuris ligabimur? Illud iudico semper verum esse: *Præceptum Domini Lucidum illuminans oculos.* Quòd si Deus vellit nos in aliqua materia adhuc, vel illam actionem exercendam, aut omit-tendam adstringere, vocem habet in Ecclesia; Pontificem, inquam, sum. qui populo Christiano adest sicut olim *Moyse's Minister, & divinorum præceptorum interpres; qui legem expetebat: respondebat autem Deus sua voce, idest per filium,* ut inquit Clem. Alex. lib. 7. de Adorat. Dùm igitur filium nobis in suo oraculo non audimus legem proponentem; eam non imponamus: filium præcepit

Pa-

Pater Æternus, vt audiremus, qui si vellet nobis imponere præceptum sua voce vtetur ; vt læpius præstitit movendo Pontificem , ad errorum , & Propositionum fallarum damnationem.

147 Corol. VI. Probabiliorismus non est regula ab Apostolis dimanans: 1. quia ex nullo scripto id probari valet: 2. quia si esset traditio Apostolica , illi tot Doctores Catholici, & in traditionibus versatissimi non contradixissent ; nec eos Ecclesia in re stabilita dubitantes tolerasset. Videantur M. Canus de locis lib. 3. cap. 4. ubi assignat vias ad investigandas Apostolorum , & Ecclesiæ traditiones ; quin aliqua Probabiliorismo faveat, sed potius eius antiquitatem omnes oppugnant.

148 Corol. VII. Sententia M. Thyrsi non est probabilior doctrina communi attentæ ratione , & auctoritate. Quæ ad rationem constat assertum , vel ex hoc præsentis eius doctrinæ *Examine* ; qui plura desideret Theologos Morales inquirat. De auctoritate nihil refero. Videatur P. Esparça in Append. 3. p. ab art. 233. Ubi apparebit, cuius auctoritatis , & nominis fuerint in Societate, qui à communi sententia recesserunt. De cœlla Deo autem , & alijs loquantur , qui sciverint. Legatur etiam Vincentius Ferre. 1. 2. tom. 2. tract. de Probab. Mastrius in 2. d. 5. de actibus hum. q. 2. à 2. ubi constabit auctoritas pro sententia communi in Schola Thomistica, & Scotica.

149 Corol. VIII. Prudentissimè se gessisset Reverendissimus M. Thyrsus , si doctrinam quàm à sua Scholæ , & aliarum Authoribus acceperat , non deservisset motus solum rationibus , quas illi faciliter dissolvunt : maximè cum ipse expertus esset in Missionibus , & in Societatis ad proximos impendijs doctrinam communem non perniciosam, sed animabus salubrem. Existimo , quòd ab antiquis suæ Scholæ Theologis non recessisset,

fisset, si Vincentij Lirinens. Consilij vellet acquiescere, dum sic loquebatur, 2. ad Thimot. cap. 6. *Deposuit*, „ (custodi) quod tibi creditum est, non quod à te inven- „ tu n: quod accepisti, non quod excogitasti: rem non „ ingenij, sed doctrinæ: non privatæ usurpationis, sed „ traditionis publicæ: rem ad te perductam, non à te „ prolatam: in qua non Author esse debes, sed custos: „ non institutor, sed lector; non ducens, sed sequens: „ aurum accepisti, aurum redde: nolo mihi pro alijs „ alia subijcias. Custodi propter inimicos, propter fures. Et quidem quot erunt hostes *Societatis*, imò & Catholicæ Theologiæ, qui rationes, & auctoritatem Reverendissimi P. Thyrsii Theologos omnes; & præcipuè in *Societatis* Authores, tanquam in Christianæ disciplinæ corruptores, furabuntur?

150 Corol. IX. Licuisset M. Thyrsio summa cum modestiæ, & sapientiæ laude, cum incidit in sententiæ communis dissidentiam observare regulam pro dubijs decidendis traditam, dist. 20. cap. *De quibus causis*. Ubi, casu quo veritas clarè non apparet, sic eam inquirendam esse decernit Innocentius, inquit: *Sineque in illis* (Scripturis, aut Apostolicis Decretis) *ad Catholica Ecclesia Historias à Doctoribus Catholicis Scriptas manum mitte: si nunc in illis; Sanctorum exempla* (glos. Principis primæ, publicæ personæ, sive authenticæ, Apostolicorum) *perspicaciter recordare. Quod si his omnibus inspectis, huius questionis qualitas non lucide investigatur; Seniores Provincia* (glos. Sapientes) *congrega, & eos interroga: facilius nūquæ inventur, quod à pluribus Senioribus queritur.* Cum ergo pars, quæ in hac controversia placuit Mag. Thyrsio, dilucidè non in Scripturis, & Ecclesiæ Decretis, aut Historijs appareat: debuisset exempla Episcoporum, qui sententia benigna utuntur, & Summorum Pontificum, qui iuxta minus probabilem sententiam sapientius videntur dispensasse;

vt alij erudite referunt : & tandem aliorum Generalium Societatis , quibus nunquam placere potuit Probabiliorismus , vt saltem illum evulgari Typis concederent. Quòd si hæc exempla in Principe Ecclesiæ , in Apostolicis Episcopis , in authentica , & publica persona Generalis prudentissimi , non erant P. Thyrso à suspitione fallæ narrationis libera ; aderat tunc recursus assignatus ab Innocentio , scilicet ad Seniores , & Sapientes suæ Provinciæ : (inter quos eminent M. Barbiano , & M. Lynce , quorum Sapientia mihi , & omnibus alijs. notissima fuit) imò totius Ordinis , & alterius cuiuscunque Scholæ ; hos autem omnes si congregaret , aut de sua mente consulere , existimo , quòd dummodò synceris. vellet responsis acquiescere , communem non deservisset opinandi viam ; qua ratione non adeò laborasset in suæ dubitationis solutione : *Facilius namque invenitur , quòd à pluribus Senioribus queritur.*

ARTICULUS XX.

Nova Corollaria pro praxi tam in operando quàm in disputando iuxta præsentem materiam.

151 **C**Orol. 10. Ad legitimum doctrinæ communis usum , oportet , Theologum esse accurate versatum in dignoscendis opinionibus certò , & verè probabilibus ; ad quòd. maximè conducit Authorum lectio ; & omninò studendum erit in inquirenda Doctorum mente circa probabilitatem sententiarum , de quibus quæstio movetur. Sic enim fiet , vt non feramur circa quàmlibet probabilis speciem ; sed illam solum certò probabilem ad mores dirigendos repurabimus , quàm

ut talem communiter à sapientibus iudicari noverimus.

152 Corol. XI. Quandò ex propria ratione ductus video aliquam opinionem ità mihi apparere verisimiliorem opposita, ut istam longè excedat in probabilitates neque mihi proponitur contrariæ sententiæ fundamentum ut satis grave, pro illaque stat minor Theologorum numerus; inquirere debeo an Authores communiter illam certò probabilem esse iudicent, quàmvis eidem speculativè dissentiant: quòd si ità invenero, non debeo ex privata mea ratione illam sententiam improbabilem decernere.

153 Corol. XII. E contra non licebit mihi ità fidei re proprio iudicio, ut opinionem, quæ in Scholis certò probabilis non reputatur, practicè probabilem defendam, vel ut sufficientem honestatis, atque prudentiæ regulam omnibus consulam: alioquin posset quilibet etiam parvi nominis Theologus tribuere suis cognitionibus probabilitatem, contra ipsam reliquis omnibus insurgentibus.

154 Corol. XIII. Quandò utraque opinio communiter recepta est ut certò probabilis, licèt hæc confessario probabilior appareat, poterit secundum aliam, quàm sequitur pœnitens, illum absolvere. Qui responder consultationi, postquàm suam sententiam protulerit, admonere poterit interrogantem de contrariæ opinionis probabilitate, & securitate. Magister docere tenetur, quòd sibi est probabilius; at simul advertere poterit discipulis, contrariam opinionem, esse alijs Theologis probabiliorē, & ab omnibus frequentè certò probabilem, & in praxi tutam iudicari; si eidem hoc de facto constet. Desumit. ex P. Suar. 1.2. d. 12. sect. 6. & cum eo Doctores.

155 Corol. XIV. Subditus in purè probabilibus

reneretur semper obedire Prælato : exceptis solum manifestis peccatis. Hæc est doctrina communis Patrum, & Spiritus Directorum. Ideò aiebat S. Laurent. Iustin. de discipl. & perfect. cap. 21. de obligatione obtemperandi superiori imperio : *Nulla prorsus ratione frangatur, nullique persuasionibus omittatur, nisi fortè divinis contraveat præceptis :: quia Deo potius, quàm hominibus obtemperandum est; in manifestis tantum : in dubijs verò superioris iudicio magis quàm proprio credendum est.* At in concursu duplicis opinionis, verè probabilis non adest Dei præceptum manifestum: Ergo subditus semper tenebitur manifestoluperioris imperio, sive oppositum iudicet probabilius, vel non, quàm distinctionem S. Laurentius non agnovit.

156 Corol. XV. Vir prudens, & sapiens, qui ex propria opinione aliquid agendum esse iudicat, prudenter, sapienterque potest alterius rationabile Consilium sequi proprium deferendo. Id confirmat citatus D. Laurentius eodem cap. circa initium exemplo Moyſis, qui existimans esse proprium sui muneris causas populi iudicare, eas solus tractabat : *Audito namque gentilis viri (lethro) consilio, prudenter restrinxit negotia proximorum :: Non enim tantus Prophetæ saniori dedignatus est acquiescere consilio :: Huius admonitione exempli erudimur utilibus semper parere consilijs.* Et sanè si Moyſi proponebatur lex obligans ad causas populi iudicandas, quæ reverà non existerat, cur idem nobis sæpiùs non continget? Item vel Moyſes operabatur in eo munere ex minùs probabili sibi opinione; & sic quilibet operari sine culpa poterit; maximè cum Moysem vrgeret alia obligatio, nimirum vacandi Deo, & brevius expedendi populi causas: vel iudicium illud exercebat ex probabiliori sententia: & nihilominùs illam deservit, ductus alieno consilio. Cuilibet ergo idem licitum, & honestum in dubijs, & opinativis erit.

157 Corol. XVI. Licitum fidelibus est operari iuxtà do-

doctrinam communem sectando minùs , certò tamen probabilem sententiam faventem libertati inconspèctu probabilioris. Ratio est ; quia in hac controversia , sicut in quacumque alia , ubi opinionibus res agitur , licèt fidelibus , sequi Doctores , qui in Ecclesia præcepta Dei , obligationem , aut libertatem examinant : in rebus autem obscuris debemus multum Theologorum sententiæ magis probatæ deferrè : *Vtpotè quia ad cernendum huius generis res , non alios Ecclesia , quàm Theologorum oculos habeat ;* vti sapientèr notavit , Canus lib. 12. cap. 7. Quis autem damnet sequentem Ecclesiæ oculos , quandò ipse clarè videre nequit ; aut illum , qui non tantum suis , quàm pluribus oculis fidere audet ?

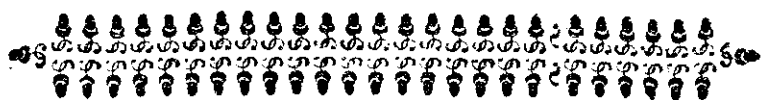
158 Corol. XVII. Non decet virum sapientem , etiam alijs titulis spectabilem , dicere : *Authores Probabilistas sententiam tradidisse afferentem re ipsa perniciem animabus : & quæ sic veluti anima omnium opinionum laxarum , illamque Deum in Ecclesia permisisse , sicut olim Arrianismum : item non esse dignos attenta ratione , & autoritate ipsorum , ut fidelibus faciant fidem excusantem à peccato : Et id genus quàm plura.* Huius enim loquutionis dissonantia , vix aduersus non bonæ notæ Doctorem sustineri potest. Sed quomodò hæc proferantur aduersus Sapientiores Theologos , qui sua pietate , & doctrina Scholas , & Ecclesiam illustrarunt , non capio. Sanè Mag. Thyrsus in sua introductione probat Probabilissimum habere Authores , & defensores ex omni Schola frequentissimos , & gravissimos : cùr igitur tantum paucis , & modernis Authoribus deferatur , vt in istorum doctrina sit prudentia , ratio , autoritas , sanitas , & veritas , in illorum autem sententia collocetur imprudentia , debilitas rationis , & autoritatis , perniciès tandem , & falsitas ? Si intra magnum Lycæum modò simul ad essent illi primores Scholarum Theologi , sicut in Biblio-

theis eorum libri concurrunt ; ingrederenturque de novo Gonetius , Contensonus , Mercorus , Coëlladus , Comitulus , & alij sectatores adversus illos omnium Magistros acriter inclamantes , eisdemque obijcientes morum laxitatem , perniciem animarum , doctrinæ errores , & falsitatem ; quid rogo responderent Authores benigni , nisi benigna verba , quibus ad debitam reverentiam hortarentur , & ad proprii iudicii modestiorem defensionem. Cæterum dum ipsi tacent , pro eisdem audiamus respondentem Vincent. Lirin. in 1. Corinth. 14.

„ *An à nobis* verbum Dei processit ? An in vos solos
 „ pervenit ? Si quis videtur esse Propheta , aut spiritua-
 „ lis , cognoscat , quæ scribo vobis , quia Domini sunt
 „ mandata. Mandatum utique est , ut si quis est spiri-
 „ tualium rerum Magister , summo studio unitatis cul-
 „ tor existat , ut nec opiniones suas communibus om-
 „ nium reliquorum præferat , & ab universorum sensu
 „ sibus non recedat. Id fiet autem , si duo præcepta
 „ teneantur : unum , ut Sacrarum litterarum Interpres
 „ semper in priores spectet à quibus verbum Dei pro-
 „ cessit in posteros. Huius enim rei Apostolus Corin-
 „ thios monet inquit , an à nobis verbum Dei pro-
 „ cessit ? Alterum , ut ne sensum suum tenaci conten-
 „ tione defendat ; sed prius reliquos Ecclesiæ Doctores
 „ consultat : ut si viderit , omnibus id probari , quod sen-
 „ tit , tutò iam teneat ; sint reprobari , tutò iam *deferat*.

Hæc R.P. Thyrsus , ut sapiens , & prudens est , forsam
 sæpius meditatus fuit , nec omnino despexit ;
 ideòque libentius à nobis observata
 feret.

* * * * * * (*) * * * * * *

I **P** O S T primam editionem huius opusculi, tam parvi, visum est aliquibus, non ita plenè in eo, omnia impugnari, quæ in suo opere, tantò maioris magnitudinis, Reverendissimus Magister Thyrsus latissimè collegit, atque acriter defendit; & propterea exigebant, ut plura adderem ad completissime illum rejciendum, & doctrinam communem magis confirmandam; atque ita volui facere: Cæterum omnibus inspectis, atque benè consideratis (fateor) non inveni quidquam de novo utilitèr addendum, quia in prædicto opusculo, & si parvo, omnia videntur mihi existere, iam posita, & sufficientèr explicata, quæ necessaria sunt ad huiusmodi finem. Quòd ut omnibus pateat, referam indicem, sive Tabellam, duplicem quas ipse Reverendissimus Mag. Thyrsus, initio sui operis, apposuit omnium videlicèt Propositionum Capitalium (nam eas ita appellat) quæ in eo itabuntur; & simul etiam indicabo ego, quibus locis in nostro brevi opusculo impugnantur sufficientissimè, & consequenter non egere ampliori explicatione, aut adiectione, nisi velimus iterum, atque iterum eadem repetere, seu potius inculcare, & prædictum Mag. Thyrsus, in utilitèr prorsus, fecissè iam notavi, in nostro etiam opusculo, art. 18. num. 141. in fine.

2 Primà ergo Propositio Capitalis, quàm designat Mag. Thyrsus in priori sua Tabella, hæc est; *Nemo potest sequi opinionem faventem libertati adversus legem, quando iudicat esse falsam, & legi divinæ contrariam, retento illo iudicio.* Quàm Propositionem, ait, probasse tota dissert. 5. à pag. 74. ad 82. Sed videantur etiam dicta, & proba-

ta à nobis in art. 4. nostri huius opusculi, cuius titulus est: *Veritas non debet esse Regula in probabilibus ad honestè operandum.* Cuius ratio à priori, quia in rebus moralibus, & incertis non potest veritas, prout est à parte rei certò reperiri, sed tantùm probabiliter; & consequenter neque poterit aliquis teneri ad eam inveniendam, ante quàm operetur, sed sufficiet prudenter (imò certò) posse iudicare esse probabile, quòd asserit opinio illa, quàm sequitur, licèt in re fortè sic falsa: Quòd etiam accidit, quàmvis prædicta opinio videatur operanti esse probabilior. Ergo nec potest quisquam ità iudicare suam opinionem veram, vt oppositam iudicet, reverà falsam, nimirum certò, sed apparentèr tantùm, sive probabiliter, aut probabilius; atque hic est casus, de quo loquimur: Videantur etiam dicta à nobis in articul. 5. & 6. sequent.

3. Secundà, & Capitalis Propositio (& quàm præcipuè ab eo intentam, vocat Mag. Thyrsus) sic se habet: *Nemo potest sequi opinionem stantem pro libertate adversus legem, quando omnibus hinc inde consideratis, habet evidentèr maius fundamentum authoritatis, & rationis, ad iudicandum esse falsam, quàm ad iudicandum esse veram, quia nimirum videt pro contraria stare plures, & graviores Authores, & validiora momenta rationis.* De qua Propositione latissimè prædictus Mag. differt. 3. per totam, à pag. 22. ad 49. Cæterum etiam ex iam dictis à nobis, locis nupèr citatis, contra Propositionem præcedentem, manet hæc impugnata; quia si sufficit ad licitè, prudenterque operandum, posse iudicare certò esse probabile, quòd asserit opinio illa, quam sequimur, nec requiritur veritas in ea, nec iudicium etiam de eius veritate, quæ inveniri non potest in rebus ità incertis: Ergo cum etiam in occurso alterius opinionis oppositæ (quantumvis nobis apparentis manifestè probabilioris) manere possit adhuc

reverà probabilis, etsi minùs, opinio illa, quàm sequimur; licitè etiam iuxta eam, atque prudenter operabimur. Quia tamen P. Thyrsus, in prædicta differt. 3. negat suppositum istius consequentiæ, & propterea defendit secundam hanc Propositionem; videantur dicta etiam à nobis in hoc opusculo, art. 5. cum sequentibus, ubi latè probamus, verum esse suppositum, & impugnamus quidquid in contrarium adducit dictus Author, & consequenter eius præcipuum fundamentum ad conclusionem suam principalem.

4 Tertià eius, atque Capitalis Propositio, hæc est: *Nemo potest sequi sententiam faventem libertati adversus legem, quando, omnibus hinc inde consideratis, habet absolutè, & simpliciter maius fundamentum ad iudicandum esse falsam, quàm ad iudicandum esse veram.* Quàm Propositionem defendit, in differt. 4. per totam, à pag. 49. ad 72. sed, ut ibi fatetur, cap. 2. num. 7. pleræque rationes, quibus in differt. 3. antecedente probaverat alteram Propositionem (iàm à nobis relatam) sunt, quæ probant hanc tertiam, quia nimirum idem ferè in utraque affirmatur, ut ex earum verbis constat: Quarè nec egent etiam diversa impugnatione nostra, ut legenti patebit, quæ diximus citatis suprà locis contra Propositiones præcedentes.

5 Quartà, & Capitalis etiam Propositio, sic habet: *Per nullam reflexionem potest excusari à culpa formali, qui sequitur opinionem faventem libertati adversus legem, quando, omnibus hinc inde consideratis, habet maius fundamentum ad iudicandum esse falsam, quàm ad iudicandum esse veram; præsertim quando illud maius fundamentum est rationis, & auctoritatis simul.* De qua Propositione agit tota differt. 6. à pag. 82. ad 97. Vbi eam principaliter probat, quia tunc (inquit §. 2. num. 8.) *Non habet ignorantiam invincibilem malitiæ illius actus* (quæ sola potest excusare) *si supponamus in re esse contra legem, & opinionem illam minùs probabilem,*

lem, quàm sequitur, reverà falsam; siquidem etiam hoc cognoscit, & potest, imò, & debet, tunc ita iudicare, propter motiva intrinseca, & extrinseca, validiora, quæ movent. Ergo, &c. Cæterùm, quis non videat hoc etiam impugnatum esse sufficienter à nobis in art. 1. 2. 3. & 4. nostri huius opusculi? ubi latè probabimus, atque explicuimus, atque ex eo ipso Mag. Thyiso, nullam opinionem, quàm tantumvis nobis probabiliorem apparentem esse certam, nec posse, ut talem iudicari, sed potius dubiam, fluctuantem, & vacillantem? Eo enim ipso in certa, & ignorata manet veritas adhuc sui obiecti, cum ipsa possit esse falsa. Ergo adhuc etiam datur ignorantia invincibilis malitiæ illius actus. Videatur etiam art. 9. huius opusculi.

6 Quintà, & Capitalis Propositio ita affirmat, seu potius negat: *Nemo potest sequi sententiam faventem libertati adversus legem, quando omnibus consideratis, non habet melius fundamentum ad iudicandum esse veram, quàm adiudicandum esse falsam, eo quòd agnoscit paria momenta rationis, & authoritatis pro utraque parte: quia tunc manet anceps, ac dubius, ita ut nequeat determinare, quænam ex illis sit vera; in dubio autem tutior pars est eligenda.* Hanc fuissimè, inquit, per tractasse dissert. 7. à pag. 97. ad 125. Cæterùm in invitè, cum, ut sæpius probabimus in nostro opusculo, & locis iam citatis, ad licitè operandum sufficiat solum iudicare opinionem, quàm sequimur, esse verè probabilem; quòd simul potest iudicari de utraque etiam opposita opinione; licet non simul esse veram: Videantur dicta à nobis, specialitèr in art. 4. 5. 6. & 9. Illud autem, quòd addit ex Regula iuris, quòd scilicet *in dubijs tutior pars est eligenda*, intelligendum est de dubio propriè suspensivo, non solum circa veritatem utriusque opinionis, sed etiam probabilitatem: Videantur dicta etiam à nobis, art. 12. num. 84.

7 Sextà Propositio: *Ut quis possit sequi sententiam*
fa-

faventem libertati adversus legem, non sufficit, quòd illa sit probabilior, seu verisimilior operanti cum excessu exiguo, & dubio; quia parum pro nihilo reputatur: sed requiritur, quòd sit manifestè verisimilior operanti cum excessu notorio, & id circo ab ipso indicetur vera, iudicio firmo. De qua Propositione agit prædictus Author (vti se ipsum refert) dissert. 6. pag. 90. num. 28. dissert. 1. pag. 12. a num. 45. ad 48. dissert. 4. §. 1. pag. 50. & dissert. 7. à pag. 119. §. 15. præsertim à num. 9. Contra quàm etiam Nos sæpius disputavimus, locis suprà citatis; videantur, & præcipuè ab art. 1. ad 4. & art. 9. vbi probabimus, nullam opinionem probabilem dumtaxat, posse fundare iudicium firmum speculativum, sed vacillans, & fluctuans, seu formidolosum; & consequentè nec requiri aliud ad licitè operandum, quàmvis pro libertate, & contra legem.

8 Septimà Propositio: *Modus dirigendi conscientias, & resolvendi casus per probabilitatem opinionum faventium libertati, præscidendo ab earum veritate, seu ità, vt operans non transeat ad ferendum iudicium de earum veritate, est contra doctrinam, quàm constanter semper tenuit D. Thomas cum omnibus antiquis Thomistis, & Theologis: utpotè qui ad usum licitum opinionis minùs tutæ in dispensabilitè requirit, vt operans sibi firmitè persuadeat, illam esse veram, & legi divinæ conformem; oppositam verò, & si sit tutior, esse falsam, & imponere onus, quòd Deus non imposuit. De qua dissert. 9. à pag. 134. ad 141. Videantur tamen etiam dicta à nobis in hac opusculo, tum art. 12. tum art. 17. & 18. vbi omnia rejiciuntur, quæ in citata dissert. 9. adducit P. Thyrsus, vt legenti omnia patebit. Et instantia contra ipsum, qui solum exigit ad licitè operandum, adhuc in casibus adductis ex D. Thoma, probabilio rem opinionem, etsi minùs tutam, cum tamen non sit etiam certa, sed incerta, & fallibilis: De quo ipse P. Thyrsus in citata dissert. 9. cap.*

cap. 1. num. 5. ubi etiam D. Thomam explicat in hoc sensu, & consequenter non exigere iudicium firmum (vti refert in hac Propositione 7.) nisi loquatur de ultimo iudicio practico, de quo non agimus pro nunc, sed de speculativo antecedente, in quo fundari potest, & si tantum probabilis.

9 Octava Propositio : *In sententia Doctorum assentientium, posse intellectum ex imperio voluntatis iudicare esse veram sententiam faventem libertati adversus legem, quamvis habeat æquale, vel maius fundamentum ad iudicandum esse falsam, non sufficit iudicium hoc conceptum ad securitatem conscientia, quia illud non est firmum, sed titubans, & necessario coniungitur cum prudentissima formidine de malitia actionis: unde operari cum illo iudicio virtualiter foret operari in dubio.* Pro qua refert se ipsum ad dissert. 7. §. 15. pag. 119. præsentim à num. 91. & §. 18. pag. 122. & dissert. 1. pag. 12. num. 47. & dissert. 11. pag. 175. ad 191. Hæc tamen Propositio ex dictis etiam manet impugnata, in locis iam citatis, imò, & in toto opusculo, ubi sæpius instatur, quia nec ipse Mag. Thyrsus in iudicio speculativo, de quo loquimur, exigit, nisi tantum maiorem probabilitatem, non autem certitudinem, quæ expellat omnem prorsus formidinem prudentem; aliàs non loqueretur in sensu controversiæ: Videantur specialiter tres priores articuli prædicti nostri opusculi; & videatur etiam art. 9. in quo probamus non requiri, quòd noster intellectus assentietur actu, opinioni quæm sequimur, nec quòd illam iudicet veram, sed dumtaxat probabilem, vt etiam in art. 4. prius fuerat satis explicatum; hoc autem sufficit ad certitudinem iudicii practici, & consequenter, vt nec virtualiter operetur in dubio, sed cum securitate non peccandi; vt existimat ipse, quandò sequimur tantum probabiliorem opinionem, non certam, nec omnino tutam.

10 Nonà Propositio : *Vt iudicium opinativum , conceptum ab operante de honestate obiecti , sit sufficiens ad securitatem conscientiae , omninò necessarium est , vt formetur ob momentum autoritatis , & rationis manifestè præponderans fundamento sententiæ contrariæ , ac vt formetur sine passione , & præcipitatione .* De qua differt. 1. pag. 12. num. 46. & differt. 2. pag. 17. à num. 15. & pag. 18. à num. 25. & differt. 4. pag. 70. à num. 81. & differt. 7. pag. 119. à num. 61. Cæterum cum opusculum nostrum totum sit ad probandum , non requiri ad securitatem conscientiae iudicium opinativum probabilius , sed sufficere tantum reverà probabile , etsi minùs , de honestate obiecti ; superfluum est loca aliqua in particulari designare in prædicto opusculo , in quibus ista Propositio plenissimè rejiciatur , cum neque illa etiam addat quidquam speciale.

11 Decimà Propositio : *Nostra sententia (inquit) duplici nititur principio , & viroque nobis certo : Primò , quòd nemo possit sequi sententiam faventem suæ libertati adversus legem , quin sibi persuadeat , iudicio saltim opinativo prudentèr concepto , illam esse veram , & legi aternæ conformem : Secundò , quòd nemo possit hanc persuasionem induere , quin inveniat maius fundamentum pro hac parte , quàm pro contrariâ .* Differt. 8. à pag. 127. ad 132. Quam autem falsum sit primum principium ex his duobus , satis constat ex art. 4. nostri huius opusculi ; & consequentèr parùm ad rem facere secundùm alterum principium , etiam si verùm esset ; de quo tamen dubitant plures , atque graves Doctores , imò oppositum docent nimirum posse iudicio opinativo , & prudentèr concepto , ex imperio voluntatis , determinari nostrum intellectum ad assentiendum tanquàm veræ opinioni minùs etiam probabili , cum habeat grave fundamentum , & quòd alijs Doctoribus , pijs etiam , & doctis , maius videretur , vt supponimus ; aliàs non esset dicta opinio adhuc minùs probabilis reverà. Et instatu
simis

similiter in opinione etiam, quæ appareat nobis omninò probabilior, non tamen certa, sed fallibilis, atque fortasse falsa, & propterea insufficiens ad determinandum necessario nostrum intellectum neque quo ad specificationem: De quo videantur etiam dicta in art. 1. 2. & 3. huius opusculi. Hucusque index, seu Tabella prior Propositionum Capitalium, quas contra Authores, uti appellat, nimis benignos (idest, sequentes nostram, atque communem opinionem) stabilire intendit in toto suo opere de recto usu opinionum probabilium: Videamus alteram Tabellam quinque aliarum Propositionum Capitalium, quas contra Authores nimis Rigosos (idest, exigentes ad honestè operandum opinionem tutiorem sequi, etsi minus probabilium) stabilisse etiam affirmant in eodem suo opere; quas referre etiam volo, quia ex illis magis confirmantur, quæ ex nostro brevi opusculo contra priores alias iam citavimus.

12 Primà ergo Propositio secunda huius Tabellæ, & contra Authores Rigosos, hæc est: *Quando disputatur, an aliqua actio sit honesta, vel turpis, ut quis possit tuto conscientia amplecti partem minus tutam faventem libertati adversus legem, non est necesse, ut illa proponatur ipsi tanquam omninò, certa, sed satis est, ut citra passionem, & culpam, post debitam veritatis inquisitionem, appareat ipsi manifestè verisimilior, quàm contraria & ab ipso iudicetur absolute vera.* De qua (inquit) tota differt. 10. à pag. 142. ad 174. Cæterum, quis non videat etiam, quòd si Mag. Thyrsus non requirat ad licitè operandum iudicium certum, sed fallibile, pro libertate adversus legem, omninò voluntariè, & sine ullo fundamento, exigit ultra, quòd illi appareat probabilior? Siquidem etiam potest falli; imò sæpius fallimur, in prædicta apparentia maioris probabilitatis; & quàmvis verè hæc apparentia detur, non ideo ipsum iudicium infallibiliter est verum à parte rei, sed potest ad-

adhuc esse falsum, ut fatetur, & ipse Mag. Thyrius in secunda Propositione sequenti, & nos satis probabimus in nostro opusculo, citatis locis, præcipuè quatuor prioribus Articulis.

13 Tertiâ Propositio secundæ huius tabellæ ait: *Quando inter Doctores Clasicos disputatur, an aliqua actio sit intrinsicè, mala, sive an sit licita, vel permessa; si post diligentem veritatis inquisitionem, citra passionem, & culpam, pars favens libertati apparet alicui clarè verisimilior, ita ut eam iudicet absolutè esse veram, & legi divinæ conformem, non peccabit ille, sequendo hanc partem; quàmvis contingat (nota benè) eam opinionem esse falsam, quia tunc habet ignorantiam probabilem excusantem, & transgressio legis erit tantum materialis.* De qua Propositione agit, dissert. II. præsertim à pag. 178. ad 180. Nec contra illam etiam Nos aliquid habemus, cum potius nostram opinionem, & communem, confirmet, dum docet, non requiri opinionem, quàm sequimur in praxi, esse veram in re, sive speculativè, sed etiam si sit falsa, posse nos excusare, ob ignorantiam scilicèt probabilem: hac autem probabilitas etiam datur reverà in opinione, quæ sit minùs probabilis, & ut talis à nobis iudicetur inconspèctu probabilioris, ut vidimus in nostro opusculo ab articul. 5. cum sequentibus.

14 Tertiâ Propositio secundæ etiam tabellæ, hæc est: *Sententia affirmans (leu potius negans) non posse dare ignorantiam invincibilem, attinentis ad unamquemque, quàmvis probabilis sit; sententia tamen contraria est nobis probabilior; & absolutè vera apparet.* Pro qua Propositione refert se ipsum ad eandem dissert. II. à pag. 180. ad 191. Ceterum ibi §. 5. num. 51. affirmat etiam, ad doctrinam Quæstionis principalis impertinentèr se habere huiusmodi Propositionem, sive sententiam, quàm defendit, ut probabilior: Undè nec Nos in nostro opusculo
quid

quid quàm de ea diximus. Nunc autem noto, quòd prædictam sententiam negativam probabilem appellat (etsi minùs) quàm tamen priùs dixerat damnaram esse ab Alexandro VIII. in eademmet differt. 11. cap. 2. num. 5.

15 Quarta Propositio : *Vt quis licitè possit amplecti sententiam faventem libertati adversus legem, non est necesse, ut illa in se sit absolutè probabilior, seu ut sit communior inter Sapientes, sed satis est, quòd sit absolutè certò probabilis; & aliunde operanti post diligentem veritatis inquisitionem, momenta rationis pro illa parte, citra passionem, & culpam, videantur urgentiora momentis sententiæ contrariæ; quia tunc sententia illa, quæ in se est minùs probabilis in communi æstimatione, relativè ad operantem est probabilior, &c.* De qua in toto opere, præsertim differt. 13. à pag. 221. ad 222. & differt. 4. pag. 71. §. 13. ac differt. 41. pag. 178. cap. 3.

16 Contra eam autem, quo ad secundam partem (nam quo ad priorem vera est) nos etiam in hoc toto nostro opusculo, & præsertim art. 2. & 3. & art. 13. & 14. & 15. præcipuè num. 97. & art. etiam 17. à num. 131. & art. etiam 18. Sed addendum existimo, quòd in opusculo, scientèr tacui, id scilicèt, quòd Parens noster Bernardus, Epist. 87. num. 7. cuidam respondit, qui minime fidebat sibi in dictamine proprio, seu iudicio, & propterea reliquerat Officium Pastorale, quòd habebat, ut alteri subijceretur : *Et meritò (inquit) quia qui se sibi Magistrum constituit, stulto se discipulum subdit.* Additque : *Et quidem quid alij de se sentiant, ignoro; ego de me expertus sum, quòd dico.* Quarè ergo nos dumtaxat propriam, & non alienam opinionem (& si apud plures, & sapientes, imò absolutè verissimiliorem) sequi debeamus? penitus ignoro : Nam *Filautia*, seu amor sui ipsius (ait, & benè Jacobus Merlonus, in annot. prædictæ Epistolæ Bernard.

Patri) magnus errorum artifex, in causis proprijs ferè mentem, & oculos homini subripit; facitque illum stultescere, & verum de rebus iudicium ammittere. Videatur etiam idem P. Bernardus tom. 2. Serm. 3. de Resurrectione Domini, num. 4. & 5. Videantur etiam verba, quæ retulimus ex Mag. ipso Thyrsio, in hoc opusculo, articul. 1. num. 3. sed specialitèr videantur P. Cornelius à Lapide super Ecclesiasticum, cap. 32. à num. 22. usque ad 24. & cap. 37. à num. 7. & Proverb. cap. 3. num. 5. & Sanctus Franciscus de Salas, en el entretenim. 14.

17 Quintà, & vltima Propositio: *Quemadmodum Iudices in ferenda sententia possunt sequi sententiam minùs communem inter Doctores, si deprehendant illam esse magis fundatam, idest munitam validioribus fundamentis rationis, nunquam possunt sequi sententiam minùs communem, & minùs fundatam; ita licet operans possit sequi sententiam faventem libertati adversus legem, quæ sit minùs communis, si sit magis fundata, nunquam tamen licebit ipsi sequi sententiam faventem libertati adversus legem, si sit minùs communis, minùsque fundata, quàm stans pro lege adversus libertatem.* De qua dissert. 13. à pag. 221. ad 222. & dissert. 4. à pag. 54. ad 56. & dissert. 10. pag. 163. num. 76. Caterùm, neque prima pars huius Propositionis (sive suppositio) est absolutè, & univèrsalitèr vera, etiam in Iudicibus, qui in aliquibus casibus sequi possunt, & debent opinionem magis communem inter DD. quamvis ipsis appareat minùs fundata, atque probabilis; tùm ad vitandum scandalum; tùm quia sæpè etiam contingit, & ipsis constat, quòd à Iudicibus, aut Tribunalibus Superioribus revocanda sit inferiorum sententia, quæ non fuit data iuxta communiozem opinionem Doctorum, quæ est in praxi apud illos. Videatur P. Thomas Sanchez in Sum. n. lib. 1. cap. 9. num. 47. Ubi etiam explicat rationem differentie inter Iudices, & alios (adhuc admissa prima parte, sive suppositione huius vlti-

Ultimæ Propositionis Capitalis) videlicet, quia Iudex à Republica, aut Principe, ad hoc præcipue constituitur, ut secundum merita causæ, & iuxta suum proprium Iudicium, omnibus inspectis, eam per sententiam dirimat, atque adedò provt ipsi melius, & consentaneum videbitur: quòd in alijs personis privatis non verificatur, nec quando ipsi operantur, nec quando consulunt, aut consentitur alios, ut communiter docent Authores explicantes Propositionem secundam ex damnatis ab Innocentio XI. quæ loquebatur de Iudicibus; videantur inter alios Mag. Lumbier, en la advertent. 5. num. 1727. & 1753. & Pater Torrecilla, en el tract. 1. de Matrim. Proposition 2. de Innocentio, conclus. 4. & 7. à num. 158. & novissimè, & melius P. Didacus de la Fuente Hurtado in sua Theologia reformata, dissert. 3. præcipue cap. 5. per totum, in quo notavit optimè num. 44. quòd etiam Iudices possunt licitè uti opinione minùs probabili, atque minùs communi, ac tuta, in directione suæ propriæ conscientiæ, sicut reliqui alij, & si non inferenda sententia iuridica de causis aliorum, atque in foro externo, ob diversitatem rationis assignatam.

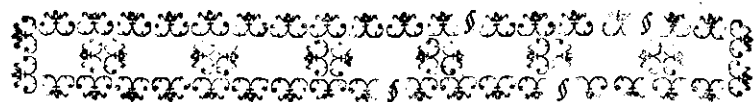
18 Et addo ulterius, quòd in omnium sententia; excipitur etiam in Iudicibus, Propositio secunda condemnata ad Innocentio XI. quando inter partes litigantium est una in possessione rei controversæ, nam tunc favendum est illi, etiam iuxta opinionem minùs communem, & probabilem, ob privilegium possessionis, cuius conditio est melior, iuxta Regulam Iuris. Ergo similiter favendum etiam semper est nostræ libertati, in casu scilicet Quæstionis principalis, in quo possessio stat pro illa. Denique videantur etiam dicta à nobis in hoc opusculo, art. 12. num. 83. & art. 13. sequenti per totum, quæ facillè explicari possum ad comprobendam differentiam datam inter Iudices, & alios, ut legenti patebit.

19 Quibus sic explicatis, atque citatis etiam locis in opusculo hoc nostro, iterum fateor, nihil omnino mihi occurrere, vtiliter addendum, ad plenissimam etiam impugnationem P. Thyrsi, & propterea non addo, quamvis facile possem, si repetere vellem, & sæpius inculcare eadem (vti suprà notavi) aut etiam ællinare opus, non tam ex re, aut virtute, quam ex magnitudine molis.

20 Post hæc autem scripta, sed ante quàm ad præ- lum mitterentur, ad manus meas venit novum opus, seu opusculum cuiusdam Theologi eiusdem Societatis (nomen enim non explicat) quod appellat *Synopsim Tractatus Theologici de recto usu opinionum probabilium*, à R. P. Thyrso Gonzalez, suo Præposito Generali. In quo per modum compendij, brevius omnia concinata, quæ latius ille edisserit; sed aliqua etiam addit quasi in confirmationem eorundem. Et nè fortassè aliquibus dicta Synopsis efficacius moveat, vel quia brevior, aut clarior, vel propter addita de novo in ea (& si pauca) visum fuit etiam mihi, breviter illam impugnare, quamvis eadem prorsus repetendo, aut ferè, quæ in alio nostro opusculo, & duplici Tabella etiam Propositionum Capitulum, superius explicuimus; vt locus non remaneat asserendi, quod omnia, quæ in favorem sententiæ

P. Thyrsi scripta sunt, saltem non impugn-
vimus. Videantur igitur
sequentia.

NOTATIONES IN SYNOPOSIM

TRACTATUS THEOLOGICI R.P.M. Thyrsi Gonzalez de recto vfu opinionum proba- bilium.

PArraf. 2. num. 4. sic definit Author Synopsis, ex ipso P. Thyrsio dissert. 1. num. 40. opinionem probabilem: *Est (inquit) illa, quæ concipitur ob rationes, vel authoritatem, talem præferentes apparentiam veritatis, & ob illas vir prudens, sine ulla præcipitatione, & passione, iudicet rem esse veram, licet agnoscat non repugnare, quod sit falsa, quia videlicet medium assentiendi non est demonstrativum.* Ex qua definitione rectè (ait dicta Synopsis) Præpositus Generalis (scilicet P. Thyrsus) arguit, seu intet, dissert. etiam 1. num. 17. licitum non esse sequi opinionem minùs probabilem, & minùs tutam in occurru probabilioris, & tutioris; quia vir prudens, qui omnibus hinc indè consideratis, invenit maius fundamentum ad iudicandum actionem esse illicitam, quàm ad iudicandum esse licitam, nequit hoc secundum prudentèr sibi persuadere.

2. Ceterùm videantur dicta à nobis in opusculo parvo Examinis Theologici Probabiliorissimi, art. 1. & 4. cum sequentibus, vbi probatur, non requiri, vt sit verè
pro

probabilis opinio aliqua, & ad praxim sufficiens, quòd sit vera realitèr, imò neque quòd iudicet rem esse veram, quàm dumtaxat ut verisimilem proponit ex gravi fundamento, etiam si possit esse falsa: quòd instatur in ipsa opinione, etiam apparente manifestè probabiliori ipsi operanti, siquidem adhuc potest falli; uti contigit etiam P. Thyrsio, qui mutavit sententiam, etiam circa hoc, quàm ut probabiliozem iudicaverat antea per plures annos, ut fatetur ipse in introductione sui tractatus, num. 40. Magis ergo prudenter iudicabit, nunc etiam, si nullam opinionem probabilem (etsi apparentem sibi pro tunc probabiliozem) existimet ut veram, sed tantum verisimilem: *Opinio* (inquit Parens, Bernardus, relatus à nobis in prædicto opusculo, num. 29.) *sola verisimilitudine se tuetur*. Et post pauca: *Opinio certi nihil habens, verum per verisimilia quærit potius, quàm apprehendit*. Et ulterius: *Et hoc sciendum* (inquit) *quia opinio, si habet assertionem, temeraria est*. Et concludit: *Opinio est quasi pro vero habere, quòd falsum esse nescias*. Hæc igitur est vera, & propria definitio opinionis probabilis, non alia P. Thyrsi.

3. Unde etiam falsum est, quòd docet (ex Mag. ipso Thyrsio) Author Synopsis, §. 3. num. 5. & 6. videlicet, quòd dum opinio benigna favens libertati dicitur *minus tuta*, & sententia severa favens legi dicitur *tutior*; illud comparativum *minus tuta*, non significat illam opinionem esse in se positivè tutam; solum enim est positivè tuta in se, quando est vera; quando autem est falsa, est in se positivè intuta, utpotè quæ contrariatur divinæ legi re vera à parte rei. Falsum (inquit) est hoc, si *ly tuta* sumatur, ut sumi debet, nimirum formalitèr, quantum ad securitatem conscientie in ordine ad non peccandum. Nam alitèr, nec etiam erit positivè *tuta* opinio probabilior, favens libertati, siquidem etiam potest esse falsa, & consequenter contra legem re vera à parte

rei. Dicitur ergo *minùs tuta*, ob hoc periculum materialis peccati, *tuta* verò absolute, & positivè respectivè ad peccatum formale: ut ipsemè Mag. Thyrsus explicat de opinione probabiliore, benigna tamen, & pro libertate.

4 Ad id autem, quòd addit, nimirum eligentem opinionem benignam minùs ipsi probabilem, in occurſu probabilioris, sive securioris ſtantis pro lege, peccare etiam formalitèr, quia (inquit) prudenter iudicare potest, & debet, illam esse falsam, propter rationes præponderantes oppositæ opinionis, quàm iudicat probabiliorem; atque adeò scientèr tunc transgreditur, & contemnit divinam legem: Respondeo, negando assumptum, atque etiam eius probationem; quia solum potest tunc prædictam opinionem minus sibi probabilem iudicare esse falsam probabilitèr, & cum formidine (attentis fundamentis opinionis oppositæ probabilioris) non autem absolute, & certò, neque iudicio firmo, atque determinato; imò potius, attentis alijs fundamentis, & gravibus, pro illa, potest probabilitèr etiam iudicare veram, aut saltem verisimilem, etsi minùs quàm aliam. Hoc autem sufficit, ut non peccet formalitèr: de quo est præcipua controversia.

5 Ulterius, §. 4. n. 7. Author Synopsis explicat, & benè, qualitèr possit diversis modis sumi, sive intelligi opinio aliqua comparativè ad aliam, *magis, vel minùs probabilis*; nimirum, aut in se, & absolute, aut respectivè ad communitatem hominum, aut formalitèr tantum respectu ipsius operantis. Cum ergo, iuxta Aristotelem, probabiliora sint illa, quæ à sapientibus probantur, sive approbantur, seu quæ videntur vera Sapientibus; illa opinio erit probabilior in se, & respectu communitatis hominum, quæ plusibus sapientibus, vel sapientia clarioribus viris probatur, quia præsumitur etiam, maiora, vel fortiora fundamenta rationis habere. Hæc omnia, & benè, ut dixi, Author prædictus, in citato loco: Addit tamen

men non benè , num. sequenti 8. quòd licèt sententia communior inter sapientes, præsertim inter sapientia magis conspicuos, præsumatur esse magis fundata: fieri potest vt respectu huius, vel illius hominis in particulari, cesserit illa præsumptio; nimirum, si ille post diligens studium etiam deprehendat fundamenta illius sententiæ communioris esse debilia, & invenit pro parte minùs communi rationem clarè validiorem; tunc enim sententia, quæ in se, & apud communitatem hominum, est probabilior, respectu tamen ipsius est minùs probabilis, imò respectu ipsius *neque est probabilis*, quia nec illi probatur, nec prudenter probari potest; vtpotè quia detexit debilitatem fundamentorum pro ea, quàm nō detexerunt AA. eam defensantes.

6 Hoc tamea (inquam) vitium non benè; quia nullus homo sic fidere debet suæ sapientiæ, aut intellectus sui acumini, vt evidentiæ illi videantur, quæ post longam etiam, & diligens studium, appareant ipsi manifestæ, & clara, cum fallibilis sit, præcipuè in rebus ita incertis; de quo latè in opusculo nostro examinis Theologici, art. 4. cum sequentibus. Undè, & Parens Bernardus, citato loco ibidem, num. 29. (post relata iam verba etiam hic, suprà num. 2.) *Multi (ait) suam opinionem intellectum (idest, scientiam) putaverunt, & erraverunt.* Non ergo certum, nec moralitèr, nostrum iudicium unquàm reputare debemus, sed probabile tantum ad summum, & fallibile; & consequentèr, nec erroneum, aut non probabile, contrarium; maximè tot, & tantorum virorum sapientium, iudicio confirmatum, qui aliam opinionem defendant: Videantur specialitèr in nostro opusculo, quæ diximus art. 7. & 8. & quæ addidimus etiam in secunda Tabella Propositionum Capitalium M. Thyrsi, Proposit. 4.

7 Præterea, quia sequeretur, nihil conducere ad probabilitatem opinionum, authoritatem extrinsecam

Doctorum , quàm tumvis magnam , eas defendentium
 ut veras: siquidem quilibet seorsim , attentis solum ratio-
 nibus intrinsicis, ut à se excogitatis , sive reputatis , exi-
 stimare potest improbabilem prorsus opinionem , quàm
 docent plures , atque gravissimi Doctores, & communi-
 ter ideo probabilissima iudicatur ; quòd absurdum vi-
 detur , & contra mentem omnium , qui distinguunt du-
 plicem istam probabilitatem (sive fundamenta illius)
 extrinsecam nimirum , ex autoritate Doctorum , &
 intrinsecam etiam , ex vi solum rationum in favorem
 illius. Quamvis enim autoritas Doctorum ideo reddat
 probabilem sententiam , quàm defendunt , quia præsu-
 mitur habuisse rationes etiam sufficientes , atque gra-
 ves pro illa ; hoc tamen semper debet iudicari, nisi aliun-
 de constet certò , vel ex diffinitione Ecclesiæ , vel evi-
 dentia manifesta , contrarium ; quòd non contingit in
 casu , de quo loquimur , in quo præcisè datur iudicium
 hominis particularis , & dumtaxat probabile , etsi ipsi
 probabilius ; quòd adhuc potest esse fallum.

8 Ex quo sequitur etiam, non benè ut veram , pro-
 posuisse P. Thyrlum in Frontispicio sui operis , quasi
 præcipuam conclusionem , quàm in §. 5. refert Author
 Synopsis , videlicet : *Quòd ut quis licitè possit sequi opi-
 nionem probabilem faventem libertati adversus legem , omninò
 necessarium est , & sufficit , quòd post diligentem veritatis in-
 quisitionem , ex sincero desiderio non offendendi Deum susceptam ,
 opinio illa ipsi appareat ; attentà ratione , & autoritate , vel
 unice verisimilis , vel manifestè verisimilior , quàm opposita
 stans pro lege adversus libertatem ; ac id circo ab ipso iudicetur
 vera iudicio absoluto, firmo, & non fluctuante.* Nam , ut inci-
 piam ad hoc ultimo , quomodò potest cohærere , quòd
 iudicium tantum probabile (etsi à me iudicatum proba-
 bilius , sed non certum) sit *absolutum , firmum , & non flu-
 ctuans* , de veritate ipsius talis opinionis ? Videantur di-

Et à nobis in nostro opusculo citato art. 1. & quæ sic nupèr dicebamus etiam suprà num. 6. præcedenti : Deinde, quàmvis hoc iudicium fiat à nobis *post diligentem veritatis inquisitionem*, ex sincero desiderio non offendendi Deum susceptam (quòd toties repetit Mag. Thyrsus, & ex illo etiam suus Compiler, sive Author Synopsis) adhuc tamen non habet promissionem divinam, neque aliud fundamentum certum, quòd semper erit verum, sive quòd nunquam erit falsum, aliàs enim (vt dixi) non dumtaxat probabile, seu probabilius foret, & de quo solum loquimur. Videantur dicta etiam à nobis in nostro opusculo prædicto, art. 18. à num. 136. Quarè ergo erit omninò necessarium (etsi sufficiat) tale iudicium, de maiore probabilitate opinionis ad licitè sequendum eam, si favet libertati, cum possit etiam esse falsum, & non semel contingat; vt de se ipso fatetur P. Thyrsus, vt retulimus suprà hic, num. 2. sed ulterius videantur, quæ in opusculo nostro diximus art. 7. à num. 42.

9 Prosequitur Synopsis Author, & in §. 6. refert, & asserit damnatam esse, absolutè, & simpliciter, à Sanctissimo Papa Innocentio XI. sententiam affirmantem, *Omni opinionem probabilem de honestate, vel licentia actionis* (v.g. certi contractus) *sufficere ad securitatem conscientie*, quàmvis ipsi operanti appareat notabiliter minus verisimilis, quàm opposita, & tutior; ità vt comparativè ad istam sit solum tenuiter, & exiguè illa operanti verisimilis. Cæterùm hoc etiam est falsum, vt satis explicuimus in nostro opusculo, citato nupèr loco, nempe art. 7. à num. 45. & propterea non repeto. Adhuc tamen concessio, quòd non sufficiat quæcumque probabilitas quàmvis tenuis, ad licitè, & prudentè operandum, quocumque in casu, sive in quavis materia; non indè sequitur, non sufficere saltem non ità tenuem probabilitatem, sed fundatam in gravi autoritate, atque ratione, iuxta om-

nium existimationem, etsi opperanti appareat alia magis fortis, & idè opinio sua probabilior. Aliàs dicemus etiam, quòd nulla potest dari minùs probabilis opinio in quacumque materia, quæ non videatur tenuis, & exiguæ probabililitatis respectu iudicantis, contrariam, aliam ut probabiliozem: imò & (iuxta P. Thyrsium) etiam ut improbabilis debet reputari, sicuti & falsa, in occurſu probabilioris; & hoc firmo iudicio, & non fluctuante; quòd est valdè mirandem, & contra præceptum Sedis Apostolicæ, quæ in quibusdam materijs, *sive* controversijs, prohibet prorsùs, improbabilem dicere opinionem quàmcumque pro utraque parte, etsi nobis appareat aliqua ex illis valdè probabilior; exempli gratia, in materia de auxilijs, scientia media, & alijs. Debemus ergo utramque iudicare positivè probabilem, quàm tumvis una earum videatur nobis probabilior.

10 Dices ex P. Thyrsio, & Authore Synopsis: Aliud esse opinionem esse verè probabilem absolutè, & in se; aliud respectivè ad illum, qui oppositam existimat multò magis probabilem. Primùm concedunt de opinione etiam minùs probabili, si tamen habet fundamentum grave, & sufficiens, authoritatis, & rationis iuxta communem existimationem: & in hoc sensu tantum intelligenda est prohibitio illa Sedis Apostolicæ in aliquibus casibus, seu controversijs: Non autem in secunda consideratione, in qua duntaxat sumitur opinio comparativè ad intellectum iudicantis oppositam manifestè probabiliozem; & consequentèr iudicantis aliam reverà falsam, atque adèd non probandam, seu probabilem, sed potius repellendam, & contrariam duntaxat approbandam. Ità in pluribus locis, prædicti Authores, qui sæpiusimè hoc repetunt, tanquam præcipuum suæ æquivocationis fundamentum. Sed videantur, quæ iam diximus suprà hic, num. 6. & 7. & quæ etiam diximus in alijs

alijs locis citatis ibi ex alio nostro opusculo, de Examine Theologico, ne toties inculcemus eadem. Undè in utroque sentu intelligenda est prohibitio, sive præceptum Sedis Apostolicæ in quavis simili materia incerta, qualis est, de qua loquimur, videlicet morali, & non de finita, nec evidenti, adhuc moralitèr, quo ad utramque partem.

II Ex quibus constat etiam, falsè prædictum P. Thyrsus (vri refert Synopsis, §. 7. à num. 15.) existimasse, neque posse aliquem sequi opinionem faventem libertati contra legem, quando agnoscit habere tantum æqualia fundamenta cum opinione opposita stante pro lege: *Quia (inquit) tunc intellectus manet necessario dubius, quin possit iudicare, in qua parte sit veritas: In dubijs autem tutior pars est eligenda.* Undè infert postea, num. 17. sequenti: *Neque manere adhuc certò probabilem in tali casu prædictam opinionem, quia nequit intellectus prudenter assentiri potius illi, quàm alteri, imò debet omninò suspendere iudicium de cuiuscumque illarum veritate, cum pro utraque videat, aut appareant ipsi æqualia fundamenta, ita ut non inclinetur magis ad unam, quàm ad aliam.* Constat (inquam) ex dictis, hoc etiam esse falsum; cum opinio probabilis non sit talis ex eo, quòd vera sit aut iudicetur, sed tantum verisimilis, iuxtà definitionem toties adductam ex Parente Bernardo, tùm hic, suprà num. 2. tùm alijs locijs ex opusculo alio, ibidem recensitis; & consequentèr nec requiritur, quòd intellectus determinari possit ad iudicium de obiecto ipsius opinionis, sive de istius veritate, provt à parte rei, sed duntaxat de eius verisimilitudine, ex vi nimirum gravis fundamenti. Hoc autem simul potest dari pro utraque parte etiam contraria; atque ideò potest etiam simul utraque opinio, & incomparatione alterius, dici, & esse verè, & certò probabilis: De quo latè in prædicto opusculo alio nostro, art. 4. cum sequent.

12 In hoc ergo consistit (vt sæpius etiam diximus) præcipua æquivocatio P. Thyrsi; quæ propterea est de novo ulterius reiicienda, seu potius detegenda. Itaque nemo habet, neque potest, determinatè iudicare veram, absolutè, & à parte rei, opinionem quamcumque, quàm- tumvis illi appareat probabilissima, seu valdè probabili- or, etiam post diligentem veritatis inquisitionem, ex sincero affectu, & desiderio Deum non offendendi: quia adhuc remanet occulta, & in certa prædicta veritas, dum neque evidens omninò, nec de Fide divina fit. Un- dè quàm- tumvis etiam fundamenta pro illa, videantur esse mihi manifestè fortiora alijs pro opposita opinione, movere solum possunt, aut determinare intellectum meum, ad iudicandum eam esse verisimiliorem, seu pro- babilior, non autem veram absolutè, & in re; quia nec talia fundamenta hoc directè intendunt, aut saltem non suadent, nisi dumtaxat quo ad apparentiam, & cum formidine fallatiæ ipsorum. Quòd explico, & confir- mo, ex dictis, & probatis in opusculo alio Examinis Theologici, art. 4. à num. 22. à paritate scilicet credibi- litatis mysteriorum Fidei, quæ debet antecedere, non solum probabilis, sed etiam evidens, ad actum Fidei eliciendum de prædictis mysterijs; etenim adhuc ista ne- queunt iudicari in re existentia, imò neque etiam pos- sibilia, sed tantum credibilia, quia hoc solum convin- cunt, & intendunt rationes, sive fundamenta prædictæ credibilitatis; alias ex huius evidentia redderentur my- steria ipsa etiam evidentia, nec manerent obscura, vt Fides necessario exigit, provt à scientia distinguitur. Eodem ergo modò, quæcumque fundamenta; quàm- tumvis validissima mihi appareant pro aliqua opinione, si tamen tantum remanet probabilis, nequeunt obiectum eius reddere verum certò provt à parte rei, sed dum- taxat probabile, seu verisimile; & ad hoc tantum ten- dunt

dunt prædicta fundamenta , et si videantur persuadere veritatem obiecti, seu potius opinionis.

13 Sed dices , diversam valde esse rationem , nam credibilitas mysteriorum Fidei non respicit mysteria ipsa in particulari, neque de illis habet aliquod iudicium, an sint , vel non ; sed tantum in communi , quòd Mysteriorum , quæ docet Fides , sint eo ipso credibilia ; unde potius de ipsa Fide , quàm de mysterijs ipsis fertur tunc iudicium. At opinionum probabilitas respicit ipsas in particulari , & fundatur præcisè in apparentia earum veritatis ex vi rationum , atque authoritas id directè suadentium. Undè idem est iudicium de earum probabilitate , atque de earum veritate , non quidem certò , sed verisimiliter , cum aliqua formidine ; in quo differt à scientia , & fide ; sicuti & à dubio purè suspensivo , propter determinationem iudicij , licèt fluctuantis , & non omninò firmi.

14 Contra hoc est tamen ; quia quàmvis opinio ipsa directè tendat in obiectum suum per iudicium nimirum speculativum , & determinatum , & proptèr sic de illo affirmat verum apparere , ex vi fundamentorum id ipsum persuadentium ; at iudicium aliud reflexum de ipsius opinionis probabilitate (quòd debet esse certum , & præcedere etiam ad praxim , ut sit licitum eam sequi in operatione) non respicit obiectum proptèr est à parte rei , sed dumtaxat in apparentia , ob dicta fundamenta , quæ non convincunt , nec necessitant , sed tantum reddunt verisimilem , & prudenter credibilem prædictam opinionem , sive (quòd idem est) certò , & verè probabilem ; quidquid sit , an sit vera , aut illius obiectum à parte rei detur. Hoc autem sufficit , ut possit postea dari alterum iudicium reflexum etiam , atque certum , de licita nimirum operatione , iuxta illam ; ut explicatum fuit in alio nostro opusculo , art. 3. num. 16. & art. 9. per

per totum , & communiter etiam docent reliqui Authores; imò ipse P. Thyrsus, qui suprà opinionem tantum probabiliorē , & non certam , putat certum iudicium de licito in praxi usu illius , ut constat : & de hoc præcipua est Quæstio.

15 Undè prætereà infertur , se ipsum impugnare Mag. Thyrsus , imò & contradictoria dicere , cum (ut refert Synopsis , §. 8. num. 18.) ad usum licitum opinionis benignæ , seu minus tutæ , non sufficere solum iudicium reflexum de eius probabilitate , sed ulterius requiri (& hoc sufficere) quòd post diligentem veritatis inquisitionem , citra passionem , & culpam , repræsentetur operanti in actu 1. verisimilior opposita ; quia nimirum requiritur omninò iudicium etiam (saltem opinativum innocuè , & inculpabiliter conceptum) de eius veritate , quòd iudicium haberi nequit , aut concipi prudenter , nisi talis opinio repræsentetur etiam probabilior. Nàm inquirò , an Mag. Thyrsus velit , tale iudicium de veritate ipsius opinionis , esse certum debere , an dumtaxat probabile ? Hoc secundum affirmat expressè , ut vidimus , & ex sua sententia constat , cum neque opinio probabilior sit certa , ut talis ; & hanc doceat sufficere. Ergo contra se ipsum asserit , dùm omninò requirit iudicium firmum , & determinatum de veritate talis opinionis ; & ait non sufficere de eius tantum probabilitate : Neque enim maior probabilitas facit veram , sed tantum verisimiliorem , in apparentia , talem opinionem. Videantur dicta , atque probata à nobis in opusculo nostro , art. 4. per totum , & in alijs tribus Articulis antecedentibus.

16 Rursus fallitur etiam P. Thyrsus in eo , quòd Synopsis refert , num. 19. sequenti ; videlicet , ad licitè operandum , sive in negotio conscientie , idem faciendum esse ab omnibus , quando dubitatur , an sit , vel non sit

fit licita aliqua operatio, & pro vtraque parte sunt opiniones contrariæ Doctorum, absolute probabiles, quod fit à Superiore quolibet in consultationibus negotiorum magni momenti, in quibus resolvere, & determinare debet, quid si agendum, auditis consultoribus: Neque enim attendere debet solum, quæ opinio habeat pro se plures Doctores, sive Consultores, sed quæ ipsi videatur pro se habere validiores rationes, etsi minorem numerum Consultorum, & hanc sequi debere. Sic ergo (inquit) quilibet privatus, inter tutiorem, aut minus tutam opinionem, eam debet eligere, quæ ipsi appareret probabilior, ob fortiores rationes, licet minus communis sit inter Autores.

17 Fallitur (inquam) in hoc etiam; quia ut notavi in quinta, & vitima Propositione Capitali ex secunda Tabella eiusdem P. Thyrsi, non est eadem ratio, in negotio etiam conscientiae, in omnibus hominibus ad licetè operandum in rebus dubijs, atque incertis; ut de iudicibus in speciali ibi explicuimus, & explicant communiter Autores, & videtur ita sensisse Sanctissimum etiam Papam Innocentium XI. cum solum prohibet in secunda Propositione ex damnatis ab ipso, quod aliqui docebant, *Iudicem scilicet posse iudicare iuxta opinionem minus etiam probabilem*: non autem damnat absolute de omnibus alijs: imò neque de ipsis iudicibus in ordine ad se ipsos, sive conscientiam propriam dirigendam, sed in foro exteriori tantum, sive in iudicando aliorum causas; hoc enim sonat propriè ibi verbum *iudicare*; ut optimè notavit P. Didacus de la Fuente Hurtado, loco à nobis citato ibi. Eodem ergo modò potest dici de Superiore quolibet, si ut talis operetur, etsi non propriè, & rigorosè, ut Iudex, sed ut Gubernator aliorum, sequi debere scilicet etiam, quod probabilius sibi appareat, cum ad hoc quippè constituantur Iudex, & Superior,

non autem ut præcisè operetur sequendo aliorum opinionem, etsi probabilem: at in foro suæ conscientiæ, & ut sibi duntaxat consulentes, ad licitè operandum, se habent ut reliqui privati, & sequi possunt opinionem etiam minùs probabilem: Videantur dicta ibi in nostro opusculo, citato loco.

18 Nec minùs fallitur Mag. Thyrsus in eo etiam, quòd ulterius refert ex ipso Author Synopsis, num. 20. sequenti, nimirum, ad usum licitum partis minùs tutæ in occurſu tutioris, omninò requiri, quòd omnibushinc inde consideratis pari illa in actu primò (sive speculativè) appareat operanti cum notorio excessu verisimilior opposita tutiore parte: aliàs (inquit) maneret anceps, & dubius, an res sit licita, an potius illicita, etiam si utraque opinio appareret æquè, vel ferè, æquè verisimilis operanti: Extante autem hoc dubio, nequit formare ultimum dictamen conscientiæ prudens, quòd sibi liceat sequi in operando partem minùs tutam; quia nemo potest habere iudicium conscientiæ rectum cum assensu determinato, si dubitet in univèrsum, vtrum illud, quòd vult facere, sit malum, an non: Ex dubio enim speculativo, & in communi, necessariò resultat dubium practicum, & in particulari; & dictamen practicum, & in particulari determinatum, necessariò tollit etiam dubium speculativum, & in communi, pro quo refert P. Gabrielem Vazquez, 1. 2. disp. 65. num. 2. Sed (ut dicebam) etiam in hoc fallitur; quia etsi ex stante dubio in univèrsum, sive speculativo, & in communi, nequeat dari in particulari iudicium practicum directum, & determinatum de licita in re ipsa operatione (quòd solum docet P. Vazquez) potest tamen dari aliud reflexum, certumq; iudicium de ipsa vera probabilitate utriusque opinionis, & super hoc fundari postea aliud magis reflexum, & ultimum iudicium de licita elicientia operationis, hic,
&

& nunc; in quo formalitèr consistit actus ipse conscientie: uti suprà explicabam in præfenti, num. 14. & instabam militèr contra ipsum P. Thyrsus, qui neque exigat iudicium certum speculativum, licèt probabilius, & tamen postea in praxi certum esse existimat, operationem esse licitam.

19 Ità que non est impossibilis, sive in compatibilis (vt putat P. Thyrsus, à Synopsi relatus, num. 21. & 22.) vterque hic actus, seu iudicium: *Ego quidem prudenter dubito, an hic contractus sit secundum se licitus, an illicitus; & tamen certus sum mihi, hic, & nunc, non esse illicitum, quàmvis nulla pro me sit specialis ratio, quæ me eximat à lege communi. Rursus: Quàmvis omnibus inspectis aequè mihi verisimile appareat, hunc contractum esse usurarium, ac apparet esse licitum; nihilominus censeo esse licitum, & non esse usurarium;* (videlicèt formalitèr, seu peccaminosè; quidquid sit materialitèr, & provt à parte rei) Nam vt toties iam diximus, & probabimus etiam in alio opusculo, art. 4. ad licitèr operandum non requiritur veritas in opinione id affirmante, sed certa probabilitas, seu verisimilitudo ex gravi fundamento vt talis cognita; eo enim ipso potest suprà illam fundari alterum iudicium certum, & reflexum, de non obligatione legis, ex defectu nimirum sufficientis illius intimationis, seu promulgationis, & possessione etiam nostræ libertatis. Undè iam datur aliquid diversum, etsi non speciale alicuius, ad deponendum dubium practicum in ultimo hoc iudicio dirigente, quòd non datur in altero iudicio directo antecedente, sive speculativo, sive practico ex vi illius tantum concepto.

20 Quòd magis explico, & confirmo: Nam cum pro vtraque parte datur opinio tantum probabilis, seu verisimilis, nihil est certum provt à parte rei, & consequenter nihil affirmari potest, nisi cum dubio, seu formidine, etiam si vna ex illis opinionibus videatur nobis longè pro-

probabilior (iuxta dicta, & probata satis in alio nostro opusculo, art. 1. cum sequent.) At certum potest esse, utramque esse probabilem, ob fundamenta gravia, etsi non convincentia (& in hoc sensu, seu suppositione loquimur in præsentī Quæstione principali.) Ergo etsi dubium sit antecedens iudicium absolutum, de obiecto scilicet directo utriusque opinionis, tam in communi, quam in particulari, potest tamen aliud reflexum, & ultimum, iam explicatum, certum esse, & non dubium, quia fundatur in motivo certo, & diverso à motivis alijs verisimilibus dumtaxat: Et hoc iudicium debet in quocumque operante præcedere ad operationem, ut licite operetur; aliàs enim se exponeret scienter periculo peccandi, si tantum altero iudicio probabili dumtaxat niteretur in praxi; ut communiter docent, qui propterea requirunt ultimum iudicium certum, per reflexionem scilicet iam explicatam: De quo videatur P. Moya 2.p. Selectarum in Appendice ad tract. 1. de opinione probabili, quæst. 8. & 9. contra Antonium Coelladei. Neque hoc negare potuit P. Thyrsus, uti refert Synopsis citatis num. 21. & 22. Cæterum fundat hoc iudicium ultimum reflexum in præmissis non ita certis, ut legenti patebit, siquidem fundat solum in opinione ipsa directa, si vera appareat probabilius; cum tamen adhuc possit esse falsa, ut sæpius diximus.

21 Sed videamus iam duo principia solidissima (nam ita appellat ea Author Synopsis, §. 9. num. 23. sequent.) quibus nititur P. Generalis ad suam defendendam sententiam, de obligatione scilicet sequendi semper in praxi opinionem, quæ antecedenter nobis appareat probabilior, omnibus inspectis absque passione, aut culpa. Primum refert Synopsis, §. 10. cuius titulus est: *Primum principium; quod nemo potest licite sequi sententiam minus tutam, quam prius prudenter iudicet esse veram,*

legi Divina conformem. Deindè §. 11. sequenti, etiam in titulo, sic habet Synopsis: *Secundum principium; quod nemo possit prudenter assentire sententiae minus tuta, ut vera, quin post diligentem veritatis inquisitionem, citra passionem, & culpam, illi antecedenter appareat magis verisimilis, quam opposita.* Ceterum quis non videat utrumque istud Principium, non solum non esse *solidissimum* (ut Synopsis appellat) sed potius fallacissimum, & in æquivocatione fundatum? Videantur dicta à nobis in opusculo alio, art. 4. & 9. contra 1. horum Principium: Ex quibus etiam sequitur, falsum esse suppositum in secundo Principio, nimirum posse iudicari, ut veram sententiam minus tutam, si duntaxat appareat verisimilior, seu probabilior, etiam ipsi operanti, & post diligentem veritatis inquisitionem, citra passionem, & culpam, non autem certa, nec moraliter, ut accidit cuicumque opinioni etiam verisimiliori; ut probamus latè in dicto opusculo, art. 1. 2. & 3.

22 Nec valet, quod refert ipsa Synopsis, citato §. 1. num. 24. in probationem à priori primi ex dictis Principijs: Quia cum opinio (inquit) hominum non sit prima regula nostrorum actuum, sed solum regula secundaria manifestans, & applicans nobis regulam primariam, nempe legem æternam, rationemque divinam; & cum regula secundaria eatenus sit bona regula, quatenus conformatur primariæ; sanè ut quis amplectatur opinionem faventem libertati, ut rectam regulam, debet iudicare, illam esse veram (quia solum per veritatem conformatur legi æternæ, seu regulæ primariæ.) Nam si iudicat esse falsam, eo ipso iudicat esse pravam, & distortam regulam secundariam; si dubitat, an sit vera, vel falsa, dubitat etiam, an sit prava, vel recta: Non potest autem (concludit) eam licitè sequi in praxi, nisi ex persuasionem, quod sit recta regula:

ergo neque etiam, nisi sibi persuadeat, saltem per iudicium opinativum, *illam esse veram*. Non tamen (inquam) valet hæc probatio; quia, ut satis explicuimus in alio opusculo, citatis locis, & præcipuè in art. 4. cum in rebus moralibus, & in certis non possit veritas certò reperiri, sed tantum probabiliter, consequitur, nec posse aliquem teneri ad eam inveniendam, ante quàm operetur, sed sufficit prudenter, imò, & certò, posse iudicare esse probabile, quòd asserit opinio illa, quàm sequitur, licet in re fortè sit falsa: quòd potest etiam evenire, & frequentè contingit, opinio, quæ nobis probabilior apparet, seu verisimilior, quòd expertum fuit etiam à Magistro ipso Thyrsò, ut fatetur, & nos retulimus ex illo, articul. 2. numer. 7. prædicti nostri opusculi.

23 In his igitur rebus ita in certis non requiritur etiam, quòd secundaria regula, ut sit recta, sit verà, seu conformis legi æternæ realitèr à parte rei (cùm hoc constare nequeat) sed quòd cum gravi fundamento iudicetur certò probabilis, seu verisimilis; alias non esset leve, & suave iugum Christum, ut ipse affirmavit, sed intolerabile onus, multis scrupulis expositum, ut satis explicuimus in prædicto alio opusculo, art. 13. à num. 114. Quare neque idèò erit formalitèr distorta, aut prava ista secundaria regula, quàmvis in re sit falsa, & non conformis regulæ primariæ, si tamen sit certò, seu verisimilis; quidquid sit materialitèr, ob ignorantiam rei invincibilem; de quo etiam latè in nostro opusculo, in art. 12. & 13. quòd & fateri debet P. Thyrsus, qui non tutiorem, sed probabiliorè (etsi reverà falsam) iudicat esse rectam secundariam regulam, sive sufficientem ad vitandum peccatum. Undè patet solutio ad reliqua, quæ eo ipso refert Author Synopsis citatis, §. 3. 10. & 11.

24 Minus valet, quod addit P. Thyrsus, & refert Author Synopsis, §. 12. ubi intendit, quod fundamentum à priori quo probamus sententiam nostram, de licita nimirum electione opinionis minus probabilis, & tutæ, si tamen sit verè probabilis, enervatur omninò per Decretum Innocentij XI. damnantis inter alias, hanc Propositionem tertiam : *Generatim dum probabilitate sive intrinseca, sive extrinseca, quàm tumvis tenui; modo à probabilitatis finibus non exeatur, consisti, aliquid agimus, semper prudenter agimus.* Nàmque (ait P. Thyrsus, aut Synopsis ex illo) etiam qui utitur opinione, exigue, aut tenuiter probabili, utitur opinione absolutè probabili, & contenta intra limites opinionis verè probabilis, aliàs non esset neque exigue, & tenuiter probabilis : Et tamen damnat Pontifex sententiam asserentem posse licite uti illa. Ergo damnat similiter fundamentum prædictum nostræ sententiæ, videlicet, quod eo ipso; quod aliqua opinio sit verè probabilis, prudenter agimus iuxta eam operantes. Amplius ergo requiritur, nimirum (inquit Pater Thyrsus) quod non solum opinio sit apud alios gravi fundamento nixa, & propterea probabilis; sed etiam apud ipsum, qui ea velit uti; quod non semper contingit, imò potius sæpijsimè videtur tenue illi, quod alijs grave apparet. Hoc igitur attendi debet, an operanti etiam sit grave, seu verisimilius, neque sufficit tantum absolutè esse tale, sicut apud reliquos Autores.

25 Hoc tamen (inquam) minus adhuc valet; nàm, ut vidimus etiam in alio nostro opusculo, art. 7. n. 15. non idè fuit damnata ab Innocentio XI. Propositio relata, ob rationem adductam à M. Thyrsio, sed (ut reliqui omnes explicuerunt) quia ita vniversalitèr, seu *Generatim* loquebatur, ut nullum prorsus casum exciperet; cum tamen certum sit, in aliquibus maiorem probabilitatem, imò,

& tutiorem opinionem , requiri ad licitè operandum, ob diversas materias ; vel quia loquebatur dicta Propositio damnata de ità tenui , atque exigua probabilitate (*quàm tumvis tenui, aiebat*) quæ potius reputetur nulla, aut levissima , & dubia etiam apud omnes : non autem si reverà , & communiter talis iudicetur , quàmvis minus , quàm aliæ probabiliiores opiniones. Undè fallum est etiam , quòd Pontifex voluerit , tenuem vocari probabilitatem , quæ operanti videtur minor , quàmvis alijs Authoribus, pijs etiam , & doctis, videatur probabilior, aut æquè verisimilis ; cum absolutè , & sine respectu ad ipsum operantem , loqueretur prædicta Propositio damnata , atque adeò etiam damnatio. Præter quàm quòd iudicium proprium operantis non habet privilegium reddendi verè à parte rei probabiliorem opinionem, quæ absolutè talis non est ; imò magis timendum est proprium nostrum iudicium , propter dicta à nobis citato loco, num. 46. & 47. & in secunda etiam tabella Propositionum Capitalium Mag. Thyrsi, Proposi. 4. Ex quibus etiam constat, quàm fallacitè doceat id, quòd refert Synopsis, §. 13. sequenti num. 29. vt legenti patebit.

26 Sicuti etiam malè probat , aut explicat , in sequenti §. 14. num. 30. & 31. qualitèr in sententia sui Præpositi Generalis , non sequeretur (vt nos contra illum arguimus) quòd onus , seu iugum Christi non esset leve, sed intolerabile : Quia dictus Præpositus (inquit Synopsis) non obligat ad investigandum , & comperiendum, quænam sit absolutè , & in se probabilior opinio , sed tantum quænam ità operanti appareat , post factam ab eo diligentiam debitam ad inquirendam veritatem : omnes autem fateri debemus , neminem posse tuta conscientia exequi, rem, de qua dubium aliquod illi occurrat , an sit mala , quin potius adhibeat sufficientem diligentiam ad cognoscendum , an sit prohibita , vel non :

si verò postea appareat illi ut verisimilior pars tutior, seu pro lege, durum non est, nec onus intolerabile, quòd non possit tunc sequi partem benignam faventem libertati contra præceptum. Hæc tamen explicatio (ut dicebam) malè etiam salvat sententiam P. Thyrsi ab inconvenienti prædicto, quòd contra ipsum nos urgemus; si enim (ut fatetur) esset onus intolerabile obligare nos semper ad investigandum, & comperiendum, quænam sit absolutè, & in se probabilior opinio, ut licitè operemur eam tantum sequendo: quare non etiam erit similiter intolerabile onus, obligare nos semper ad investigandum, & comperiendum, post factam debitam diligentiam, quænam nobis videatur manifestè opinio probabilior? Siquidem non minùs difficilè est vnum, quàm aliud, nec minùs expositum multis etiam scrupulis; videantur dicta à nobis in alio nostro opusculo, ar. 15. num. 14. & art. etiam 17. num. 131. præter ea, quæ sæpius diximus de fallibilitate nostri proprii iudicii, cui ideo minus fidere debemus, ut nupèr suprà etiam retulimus hic, num. 25. præterito, erga finem.

27 Ad aliud verò, quòd adducit, sive refert Synopsis, §. 15. videlicèt, quòd non ex eo tantum, quòd opinio minùs tuta sit, certò probabilis, sequitur esse securam regulam pro omnibus, sed dumtaxat pro ijs, quibus illa meritò probatur, seu qui prudenter iudicant esse veram: Respondeo, falsum esse assumptum, quia, ut probabi in art. 4. alterius nostri opusculi, ad licitè operandum non requiritur veritas opinionis, quàm sequimur, sed probabilitas dumtaxat, quæ talis sit reverà; alias, neque sufficeret, quòd mihi, aut alijs videatur probabilior, cum adhuc non sit certò vera, sed apparenter magis verisimilis: Undè neque etiam ille, cui ita appareret, posset absolutè eam ut veram iudicare, neque oppositam etiam ut realitèr falsam, sed minùs tantum veri-

similem ; cum formidine tamen , an ipse etiam fallatur : Videantur ibi dicta . Ex quibus simul etiam constat , qualiter nullum speciale privilegium concedamus Authoribus cuiuscumque opinionis , siquidem solum quia probabilem , non quia veram , dicimus posse sequi licite quamcumque ex illis , quæ talis verè sit : hoc autem convenit utrique , atque adeo non speciale alicui , neque illius Authoribus , sed commune ad omnes pios , & doctos , qui possunt eas reddere probabiles : Aut inquiri etiam à Mag. Thyrso , quis dedit operanti cuilibet , quantumvis pio , & docto , hoc privilegium , ut ex eo præcisè , quòd illi probabilius appareat , v.g. contractum aliquem esse licitum , possit tutè illum celebrare ? De quo videantur dicta à nobis in alio opusculo , art. 14. præcipuè verò , num. 102. & 106.

28 Ulterius faciliè impugnatur etiam , quòd Synopsis sequenti , §. 16. ex eodem Præposito suo Generali , infert , nimirum de praxi eligendi opinionis iuxta illius principia : Iuxta quæ (inquit) non sufficiet ad usum licitum opinionis minus tutæ , quòd quis illam sciat esse absolutè , & verè probabilem in se , ob fundamenta , quæ viris probis , & sapientibus visa sunt gravia , citra passionem , & culpam ; quia stat quidem esse in se sic probabilem absolutè , & verè , & tamen operanti , & conferenti ipsius fundamenta cum fundamentis sententiæ oppositæ , & tutioris , illa apparere ei levia , & exigua : quo in casu , opinio minus tuta , quæ suis Authoribus fuit probabilis , non est probabilis operanti , cui ipsius fundamenta apparent debilia , & tenuia . Undè post Decretum Innocentij XI. (de quo suprà hic num. 24.) iam videtur certum , ad usum licitum opinionis minus tutæ , non sufficere , quòd operans sciat , eam esse absolutè probabilem , sed requiri quòd sciat esse verè probabilem comparativè etiam ad oppositam , videlicet tutio-

rem. Ità Synopsis citato loco num. 35. Nihilominus potestè num. 37. sequenti addit; quòd duo requiruntur ad vsum licitum minùs tutæ opinionis, nempe iudicium reflexum de eius certa probabilitate, & iudicium etiam directum de eius veritate; stare enim potest, quòd quis certò sciat, opinionem benignam esse certò probabilem, & tamen quòd prudenter iudicet esse falsam, ex alijs fundamentis ipsi apparentibus fortioribus; tunc autem non potest licitè illa vti ne operetur contra propriam conscientiam: neque tamen propterea sufficit etiam, quòd quis iudicet, rem esse licitam, ob fundamenta, quæ ipsi apparent magna, nisi paritèr sciat, hoc ipsum iudicare Authores aliquos graves, quorum opinio communiter censetur probabilis: eo enim ipso iudicat prudenter etiam, si hoc ipsum approbantem, non temerè, aut ex passione, sed ex pondere, & meritis rationum, moveri. Vtrumque ergo requiritur ad severitatem conscientia.

29 Hæc autem (vt dicebam) facilè ex dictis etiam impugnantur, vt consideranti cuilibet patebit: Cum enim (vt explicui satis in alio nostro opusculo, art. 7. per totum) possit opinio, etiam minùs probabilis, reverà tamen absolutè probabilis, talis adhuc manere inconspectu, & comparatione oppositæ probabilioris; atque alias sufficiat vera probabilitas, ad licitè operandum (vt latè etiam probabimus prædicto opusculo, articul. 2. cum sequentibus) falsum est prorsus, ex eo solùm, quòd operanti appareant vgentiora fundamenta pro tutiore opinione, atque ideò hæc etiam probabilior, illi, alia fundamenta pro sententia benigna, non posse gravia, sed debilia, & tenuia necessario apparere, & consequenter comprehensam etiam talem opinionem in Decreto Innocentij XI. ea vti prohibentis (etiam si verum esset, ità intelligendum absolutè tale Decretum; de quo supra

citato num. 24.) deindè, si iudicium proprium operantis sic prævaleret contra Authores alios, pios, & doctos, ut eorum opinionem absolutè, & verè in se probabilem redderet prorsus debilem, & tenuem, & in praxi improbabilem, ad quid requiritur, quòd ultra iudicium proprium ipsius operantis, sit etiam probata ab alijs, sivè probabilis opinio, quæ operanti videtur vera, & probabilior? Vel si hoc requiritur ad securitatem conscientiae: Ergo quia iudicium proprium est fallibile etiam, & temerè ex passione potest non verè iudicare. Quare igitur sequendum potius, quàm alienum absolutè probabile?

30 Deindè (omisso §. 17. in quo nihil notandum) videamus qualiter Synopsis, §. 18. sequenti explicet ex Mag. Thyrsò, quid requiratur; ut opinio aliqua sit certò mihi probabilis? Opus est (inquit num. 41.) ut nitatur fundamento, quòd apud me sit magni momenti, & talem præferat verisimilitudinem, & apparentiam veritatis, ut certum sit, me posse prudenter, vel saltèm irreprehensibiliter, illi assensum præbere, iudicando, iudicio absoluto, illam esse veram: quòd nunquàm potest esse certum, quin post diligentem veritatis inquisitionem, extra passionem, & culpam, opinio illa mihi proponatur ut unice verisimilis, vel ut clarè, & notabiliter verisimilior, quàm opposita. Undè inter postea, num. 42. quòd ut quis tuta conscientia possit, vel in operando, vel in dandis Consilijs, sequi sententiam minus tutam, seu faventem libertati adversus legem, non satis est, quòd ille sciat, eam esse in se certò probabilem, idest defendi, ut veram ab Authoribus gravibus, post diligentem controversiae discussionem, & sine fundamento aliquo suspicandi eos, vel rem non diligentèr examinasse, vel motos fuisse passione aliqua, vel desiderio placendi hominibus, sed potius iudicium tulisse;

vt decebat viros doctos, & sapientes; & ided etiam sciat talem opinionem communiter supponi esse probabilem etiam alijs, qui illam impugnant vt falsam, quin aliquis Author alicuius nominis illam traducat, vt improbabilem: sed requi vitra (ait) quod post adhibitam etiam sufficientem diligentiam ad inquirendam veritatem, sententia illa citra omnem culpam appareat mihi notabiliter verisimilior sententia tutiore, & à me etiam prudenter, vel saltem inculpabiliter, iudicetur vera, iudicio absoluto, firmo, & non vacillante, sed omninò excludente prudentem timorem, ne fortè sit falsa; quidquid sit de formidine alia Logica, sivè non repugnantia, quod in re possit esse falsa.

31 Sed quis non videat falli etiam nunc omninò, & reincidente, vti semper Reverendissimum Mag. Thyrsus in eandem prorsus æquivocationem, videlicet, requiri ad licitè operandum iudicium proprium, & directum ipsius operantis de veritate illius opinionis, quam sequitur, sive ipsius obiecti, prout est à parte rei, nec sufficere reflexum aliud, quantumvis certum de illius probabilitate; de quo videantur sapius dicta, & probata à nobis in alio opusculo, sed præcipuè in art. 4. & 9. & in art. 14. num. 102. & 106. & quæ etiam hic diximus, supra num. 25. in fine, & num. 27. Quare negandum etiam est, quod retulimus nupèr, num. 30. præcedenti; ex Synopsi num. 42. scilicet non sufficere, juxta quis tuta conscientia possit operari, aut Consulere alijs, sequi sententiam minus tutam, etiam si sciat illam in se esse certò probabilem, & ab omnibus talem iudicari, n si ipsi appareat etiam probabilior, sive notabiliter verisimilior, vel saltem vera, absoluto iudicio, & firmo, sive non vacillante: Nam inquirò, an propterea talis opinio sit reverà in se magis probabilis, aut vera? Et videantur à nobis dicta in alio etiam opusculo, art. 1. à num. 42.

ad 44. inclusivè, & art. etiam 17. à num. 131. & sequentibus.

32 Addit postea Synopsis, num. 19. ex eodem Mag. Thyrso, scilicet praxim magis in particulari eligendi opiniones probabiles, iuxta ipsius sententiam; quam vocat moderatam, seu mediam, quia neque requirit (sicut Authores rigidissimi) tutiorem semper eligi debere, neque permittit (sicut Nos) posse eligi opinionem minus probabilem, & minus tutam. Ceterum ex iam dictis constat etiam, quod licet possit quilibet, imò, & perfectius operetur, sequendo talem praxim, sicut sequendo semper tam tutiorem opinionem, non tamen debet, aut tenetur, ut latè etiam explicui in alio nostro opusculo, art. 17. & 18. & de hoc est quæstio tantum, seu præsens controversia principalis. Et instatur similiter contra ipsum Magistrum Thyrsus, qui non tutiorem, sed probabiliorem, etsi minus tutam, eligere permittit opinionem in praxi; cum tamen sit perfectius, semper eligere tutiorem. Undè etiam noto id, quod in alio nostro opusculo, art. 17. citato num. 130. ex Patre Moya expressè adverti, nempè quod licet per accidens in his rebus in certis, quia veritatem assequi non possumus, sufficiat quælibet opinio certò probabilis ad non peccandum, per se tantum, si possit inveniri regula certa, inquirenda est opinio re ipsa vera: atque in hoc sensu tantum intelligenda sunt, quæ diximus in eodemmet opusculo, art. 4. *Veritatem nimirum non esse regulam in probabilibus ad honestè operandum*; idest, quando remanent adhuc probabilia, & in certa, non autem si inveniri possit veritas certò, ut est à parte rei, sicut contingit, vel in rebus Fidei Divinæ, vel per se evidentibus, aut moraliter saltem certis; quod non verificatur de opinione quantumvis operanti appareat valdè probabilior, ut latè ibi explicuimus, & art. antecedent. 1. & 2. & 3. dict. opusculi.

33 Quid autem sit dicendum de viro docto ab aliquo consulto, an scilicet teneatur respondere iuxta opinionem, quæ sibi appareat probabilior; an possit etiam respondere iuxta opinionem, quæ ut probabilis, aut probabilior defenditur ab alijs pijs etiam, & doctis, licet sibi videatur falsa, & minus probabilis? Primum probat Mag. Thyrsus, & rejicit secundum, ut refert Synopsis, art. 20. ex quo etiam probat, quod neque alij aliter se ipsos determinare possunt, ut licite operentur ob eandem rationem, quia nimirum tunc eligerent ut licitum, quod absolute iudicant illicitum. Contra hoc est tamen, quia in primis, diversa potest dari ratio inter Doctores respondentes alijs eos consulentibus, & inter quemlibet tantum se ipsum dirigentem, atque in foro conscientiae: etenim primi, quando consuluntur ab alijs, se habent quasi iudices respectu illorum, in materia illa dubia, & ideo ab eis consuluntur, ut dicant quid illis videtur verius, non quid alij Doctores sentiant, necnon; & consequenter id tenentur respondere, quod ipsi iudicant duntaxat verius; at quisque in sui propria directione non est iudex, sed tantum quasi speculator de legis existentia, sive obligatione, ut ex inde cognoscat, quid possit, vel non possit licite operari; & cum videat non esse certam obligationem legis, sed pro utraque parte opinionem probabilem revera dari, etsi illi magis una, quam altera representetur uti probabilior, format iudicium alterum reflexum, quod hic, & nunc non obligatur ad observantiam legis, sed possit licite quaecumque sequi ex duabus illis opinionibus, vel ob privilegium de possessione suæ libertatis, vel ob ignorantiam invincibilem, quæ in tali casu datur; videantur supra dicta à nobis hic, num. 17. & alijs locis, ibi etiam citatis ex opusculo altero, & tabella 2. contra Propositiones Capitales Mag. Thyrsi, Propositione 5. & ultima.

34 Deindè negari potest primùm etiam quòd asserit Mag. Thyrsus , de homine nimirùm docto ab aliquo consulto; nàm si consulens solùm ab illo quærat , an possit licitè operari, hoc, vel illud, de quo ipse dubitat ; poterit illi respondere absolutè , quòd possit , si reverà est probabile , etsi consultus sentiat probabilius oppositum: siquidem non proindè illi mentitur (maximè autem , si sequitur sententiam nostram , & communem) & sic sæpius contingit, quandò de dubio aliquo plures homines docti consuluntur , & omnes idem paritèr affirmant, (idest, esse securum, quia verè etiam probabile) etsi non omnes sentiant esse illud probabilius ; sufficere enim putant , quòd sit verè probabile ad securitatem conscientie : ut accidit similiter in quæstionibus alijs speculativis, videlicèt Theologicis , aut Philosophicis , quæ tractantur in libris imprimendis ; nàm quàmvis eos approbantes ex mandato alicuius superioris non sint eiusdem opinionis , ac Authores librorum , imò oppositam iudicent veriorè , seu probabiliorè , non idèò tamen libros eorum rejiciunt , aut condemnant , sed potiùs possitivè asserunt licere imprimi , & ab omnibus legi , si probabiles sint opiniones , quas continent , etsi ipsis falsè videantur ; quia nimirùm falli etiam possunt ipsi , & fortassè falluntur (videatur corollarium 13. in alio nostro opusculo) vndè nemo tenetur vnàm potiùs , quàm aliam certò iudicare veram , & consequentèr neque potest prudentèr aliam iudicare falsam , sed dumtaxat minùs sibi probabilem , quòd est valdè diversum , & in quo P. Thyrsus continuò æquivocatur , dùm idem putat esse iudicare aliquam opinionem probabiliorè , ac veram absolutè realitèr à parte rei , ut legenti ipsum patebit : Videantur tamen dicta à nobis in alio etiam opusculo locis sæpiùs citatis , specialitèr autem in art. 4. per totum , & art. 1. à num. 42. & art. 17. à num. 131. Ex quibus facilè impug.

pugnantur, quæ addit postea Synopsis, dicto §. 20. num. 50. sicut etiam, quæ ulterius repetit, §. 21. sequenti, quæ propterea non refero.

35 Negandum ergo est, hunc actum esse implicatorium (ut asserit Synopsis, citato loco in fine) videlicet: *Ego quidem dubito, an actio A, sit secundum se illicita, & mihi verisimilius est esse illicitam, & tamen certus sum, quod mihi illicita non est, quamvis in me non ad sit specialis ratio, me eximens à lege communi prohibente eam actionem.* Quamvis enim ex vi præcisè prioris actus speculativi, & dubij de tali actione A, an sit licita, vel illicita realiter à parte rei, nequeat quis hic, & nunc determinari ad iudicandum esse in praxi (quod verificatur etiam si hoc illi appareat probabilius, quia falli potest, & formidat adhuc) nihilominus potest super hoc iudicium eo ipso quod pro utraque sit verè probabile (nam in hoc casu loquimur, & non in dubio purè suspensivo) fundari aliud iudicium certum, & verum, seu reflexum, quod lex protunc non obliget, de qua mihi non constat, imò probabiliter iudicatur non dari, & consequenter posse licite etiam talem actionem operari, iuxta dicta sæpijsimè in alio nostro opusculo, præcipuè verò in art. 9. per totum, & art. etiam 12. Undè hoc non procedit ex speciali aliqua ratione me eximente ab obligatione legis, sed ex communi cuilibet, qui non tenetur lege non certa imò probabiliter non existente, atque adeò neque publicata sufficienter ab obligandum, etiam si mihi probabilius appareat, verè dari, quia adhuc dubium manet, etsi non suspensivè, sed cum aliqua determinatione pro utraque parte, certò verisimili, licet pro nulla certa quoad veritatem provt à parte rei.

36 Progreditur Synopsis, & in §. 22. refert sententiam Mag. Bartholomæi de Medina, super 12. D. Thomæ quæst. 19. art. 6. concl. 8. per hæc verba: *Sed mihi vi-*
de

detur quòd si mihi opinio est probabilis (etsi non probabilior) licitum est eam sequi. Quæ est nostra ipsissima, & communis sententia. Nihilominus addit Author Synopsis ex suo P. Generali, dissert. 13. num. 9. posse prædicta verba, etsi tam clara, habere commodam explicationem in favorem suæ sententiæ, nimirum (inquit) si intelligantur de opinione minùs probabili specificativè, & materialitèr, idest de minùs communi inter sapientes; non autem de opinione minùs probabili reduplicativè, & formalitèr, idest respectu ipsius operantis. Hæc tamen explicatio est omninò voluntaria, imò & violenta; nam Medina absolutè loquitur, & absque aliqua limitatione, nempè in eodem sensu, quo proposuit quæstionem, vti prius retulerat Author ipse Synopsis: *Ex hoc* (inquit Medina) *magna nascitur quæstio, utrum teneamur sequi opinionem probabiliorem, relicta probabili, an satis sit sequi opinionem probabilem?* Undè fatetur postea Author ipsi Synopsis, posteriores omnes Theologos Medinam pro sententia nostra, non pro sua citare, & propterea eius fundamenta deinceps refert, & impugnat ipse; quibus magis constabit falsam esse, & violentam suprà dictam explicationem: quàmvis nec etiam mihi videantur efficaces omnes rationes Medinæ.

37 Primam refert Synopsis, §. 23. n. 58. his verbis: *Nam opinio probabilis* (inquit Medina) *in speculativis ea est, quàm possumus sequi sine periculo erroris, & deceptionis: ergo opinio etiam probabilis in practicis ea est, quàm possumus sequi sine periculi peccandi.* Quàm rationem Synopsis putat probare potius suam oppositam sententiam; 1. quia antecedens falsum est, atque adeò ex illo inferri debet contraria consequentia. Neque in speculativis etiam potest Magistro absque deceptionis, & erroris periculo amplecti aliquam sententiam, quæ in actu primò illi magis apparet falsa, quàm vera, seu pro qua agnoscit maiora

argumenta falsitatis, quàm veritatis : Undè neque potest licitè Magistro suis discipulis dictare ex Cathedra sententiam illam, quæ sibi non probatur, licèt sciat probari alijs, seu quàm iudicat esse falsam, quàmvis sciat ab alijs iudicari veram : ergo si valet paritas, idem dicendum est de quocumque in particulari provt operante, in practicis. Vel alitèr responderet etiam ad prædictam rationem Medinæ, num. 59. concedendo nimirum antecedens, & consequentiam, si sumantur, vt debent, in sensu, in quo sint vera ; videlicèt, si opinio nobis appareat probabilior, dùm non est magis tuta ; nam si è converso tutior opinio mihi est probabilior, neque probabilis manet contraria opinio minùs tuta. Ergo absolute iuxta istam operari non possumus, & sine periculo erroris, & deceptionis, tam in speculativis, quàm practicis ; siquidem eo ipso prudenter iudicare possumus, imò & debemus, falsam esse reverà illam opinionem minùs nobis probabilem, & minùs tutam.

38 Tota itaque fallacia argumenti (prosequitur Synopsis, num. 60. sequenti) desumitur ex falsa suppositione, qua laborat : supponit enim opinionem alienam minùs tutam manere absolute probabilem respectu nostri, etiam si nobis proponatur vt minùs verisimilis, quàm contraria ; quòd tamen est planè falsum, sicuti etiam, quòd opinio, quæ vt vera est propugnata à viris probis, & sapientibus, habeat eandem probabilitatem, seu verisimilitudinem respectu omnium, etiam illorum, qui iudicant, vel prudenter iudicare possunt, illam falsam esse, eo quod illius fundamenta apparent ipsis minùs verisimilia, quàm fundamenta sententiæ contrariæ. Opinio ergo, quæ probata est aliquibus viris sapientibus, solum est probabilis respectu aliorum, in quorum intellectu, post diligentem veritatis inquisitionem, citra passionem, & culpam, habet eandem statum, quem
hæ

habuit in intellectu suorum Authorum ; idest respectu illorum , quibus eius fundamenta apparuerint notabiliter maiora fundamentis sententiæ contrariæ ; quia ij possunt solum prudenter eam approbare ut veram. Unde tota æquivocationis, & fallaciæ ratio in Medina desumitur ex eo, quod consideravit probabilitatem quamdam absolutam, quæ sit recta regula omnium, & quam omnes, in omni circumstantia, possint sine peccandi periculo sequi ; cum tamen probabilitas sit regula respectiva, quam aliqui solum in aliquibus circumstantiis possunt sine periculo peccandi sequi, nempe illi quibus probabilitas illa maior videtur, atque valde præponderans, probabilitati partis contrariæ ; & sic deinceps dicta Synopsis in eodem, §. Discurrit.

39 Quam autem falsò, & cum maiori etiam æquivocatione, constat ex dictis, tum hic sæpius à num. 1. tum etiam in opusculo nostro priori, & locis citatis, tum denique in tabellis contra Propositiones Capitales. Respondeo ergo ad priorem impugnationem Medinæ (sive ipsius primæ rationis) quam retulis ex Synopsi, supra num. 37. quod si antecedens intelligeretur de periculo erroris, seu deceptionis, etiam materialiter, falsum esset reverà, & hoc quàmvis opinio esset probabilior, quia adhuc potest esse falsa ; si autem ita intelligatur, uti voluit Medina, nempe formaliter, sive imprudenter, non est falsum, sed verum, quia movemur tunc ex gravi fundamento in re in certa, & occulta, & quæ sciri non potest, & consequenter non est obligatio sequendi, nisi quod apparet certò verisimile cum gravi fundamento, siquidem neque certò scire potest, quod sit probabilius reverà. Quod autem in Magistro ex Cathedra docente sit specialis obligatio dictandi, quæ ipsi apparent manifestè probabiliora, provenit ex suo munere, sive officio, uti diximus supra, loquendo in practicis de Prælati,

aut

aut Superioribus, sive Iudicibus. Ad secundam impugnationem, sive responsionem ad eandem rationem Medinæ, similiter ex dictis constat, quàm falsò fundamento nitatur, videlicet, quòd si est opinio minùs tuta, & non est etiam probabilior, non remanet neque probabilis in occurſu tutioris, & probabilioris: De quo videantur dicta à nobis in alio opusculo, ab art. 5. vsque ad 8. quibus non minùs reiſciuntur etiam, quæ est Synopsis retulimus hic suprà, n. 38. præcedenti, vt legenti patebit.

40 Secunda, & principalis ratio Medinæ sit proponitur ab Authore Synopsis, §. 24. num. 63. *Quia opinio probabilis ex eo dicitur probabilis, quòd eam sequi possimus, sine reprehensione, & vituperatione. Ergo etiam licitè. Antecedens probatur: Nam ea opinio dicitur, & est verè probabilis, quàm asserunt viri sapientes, & confirmant optima, seu gravia verè fundamenta, quæ sequi non est imprudentia.* Sed responder Synopsis, num. 64. sequenti (sive potiùs Mag. Thyrsus, quem refert) distinguendo antecedens primum: *Sempèr, & in omni occurſu rerum, nego: aliquando, nistrum aliquando nobis proponitur in eo statu, quem habuit, vel in mente suorum Authorum, quibus proposita est vt verisimilior opposita, concedo antecedens: Et sub eadem distinctione concedenda est (inquit) vel neganda consequentia.* Peccat igitur argumentum (prosequitur P. Generalis) quia ex eo, quòd opinio aliqua in aliqua circumstantia approbata sit ab aliquibus sapientibus, arguit posse approbari ab omnibus, & in omni occurſu rerum: quòd est arguere à singulari ad vniuersale. Quæ autem sit illa circumstantia specialis, in qua solum possit iudicari probabilis opinio aliqua, est, quando apparet nobis probabilior, seu vera, sicut apparuit viris illis sapientibus, qui eam idè approbaverunt: ex eo tamen non sequitur, quòd ego, aut alij ita iudicemus, imò potiùs oppositum, ob vrgentiora nobis fundamenta.

41 Videantur tamen dicta à nobis in alio opusculo, art. 5. vsque ad 7. præcipuè, num. 44. ubi explicatur satis fallacia, qua laborat etiam quantum ad hoc, prædictus P. Generalis, & ex qua etiam procedit ferè omnis alia æquivocatio sæpijsimè notata. Quare enim non sufficiat, quòd alijs viris doctis, & pijs, hinc, indè, omnibus inspectis, videatur vera, aut probabilior aliqua opinio, vt etiam mihi appareat saltem probabilis reverà, etsi minùs, quàm altera, quæ mihi apparet probabilior? Cùm non timeam, me falli potius, sicut possum? Cùm omnes de re incerta, & nulli certa iudicemus. Videantur dicta etiam à nobis in alio opusculo, art. 8. præcipuè num. 63. Deindè in eo num. 64. refert Synopsis, propè finem ex eodem suo Generali, quòd in sensu Aristotelis, tunc opinio minùs tuta erit probabilis: *Quando vel omnes sapientes, vel plurimi, vel maximè noti, & illustres illam tenent, quia tunc quilibet potest iudicare rem esse licitam.* Inquiro ergo, àn sententiam communem (de qua nunc controvertimus) de licita nimirum operatione, in praxi iuxtà opinionem etiam si minùs tutam, atque minus nobis probabilem, dùm tamen absolutè sit vere probabilis, defendant pauci, vel minùs illustres Doctores, àn potius plures, imò & plurimi, maximè noti, ac illustriores? Et cum hoc secundum sit certum, fateri debet P. Thyrsus, prudenter quemlibet posse iuxtà eam operari in praxi, nisi in consequenter loquatur. Videantur Colloria 7. & 9. & 17. in alio nostro opusculo.

42 Tertiam rationem Medinæ sic proponit Synopsis, §. 25. num. 65. *Opinio probabilis est conformis rectæ rationi, & estimationi virorum sapientium, & prudentium. Ergo eam sequi non est peccatum: consequentia est evidens, & probatur antecedens: Nam si est contra rationem, opinio probabilis non est, sed error manifestariùs.* Ad quàm tamen

men rationem sic responderet Synopsis, distinguendo scilicet antecedens: *Opinio probabilis est conformis rectæ rationi, &c. si sit vera, & prudenter, atque post maturam considerationem, iudicetur vera; Concedo antecedens; si sit falsa, vel præcipitantè, & sine debita discussione, & diligenti examine iudicetur vera, nego antecedens. Nàm opinio (inquit) falsa non est conformis rectæ rationi, sed contraria; licet autem sit vera, si concipitur temerè, & sine debita consideratione, non est opinio probabilis, quia solum casualitè non autem secundum regulas prudentiæ assequitur veritatem. Et similiter consequens (nimirum, ergo eam sequi non est peccatum) distinguit, si sit vera, & prudenter iudicetur vera; concedo consequentiam: si sit falsa, sub distingo; si sit falsa, & prudenter iudicetur falsa; nego consequentiam; si sit falsa, & tamen sine imprudentia, & sine temeritate inculpabiliter iudicetur vera, quia eius fundamenta post diligentem veritatis discussionem apparent præhæminantia fundamentis contrariis, concedo consequentiam. Ità dicta Synopsis.*

43 In quibus præter sæpiùs notata, & impugnata à nobis videntur mihi aliqua, non solum falsa, sed neque sibi ipsi cohærentia: si enim ideò sola opinio vera, est conformis rectæ rationi, quia (vt inquit) *rectitudo rationis est veritas*. Ergo cum neque opinio nobis apparens probabilior sit certò vera, sed possit esse, imò & sæpè, sit falsa, non erit etiam conformis rectæ rationi, saltem certò, & consequenter nec certò erit regulæ morum excusans à peccato: Siquidem (vt eadem Synopsis addit) *opinio hominum, quæ approbat vt licitum, quòd ratio æterna Dei reprobatur vt illicitum, non est conformis rectæ rationi, sed contraria*. Hæc igitur solutio, siue distinctio antecedentis non est conformis sententiæ sui Pa-

tris Generalis , quàm defendit , imò potius opposita.

44 Eodem modò in distinctione etiam consequentis, contrarium asserit , quòd defendere intendit : nàm in secunda parte sub distinctionis illius , sit ait : *Si sit falsa* (videlicèt opinio) & *tamen sine imprudentia* , & *sine temeritate inculpabiliter indicatur vera* , &c. Concedo consequentiam , idest non esse peccatum eam sequi (quòd erat consequens) tunc sic : ergo licèt opinio non sit vera , si tamen prudenter , & sine temeritate inculpabiliter iudicetur vera , non est peccatum eam sequi. At oppositum docuit Synopsis , in distinctione primi antecedentis Medinæ , scilicèt , *Opinio probabilis est conformis rectæ rationi* , &c. Sic nàmque illud distinguit Author Synopsis , *Si sint vera* , & *prudenter ac post maturam considerationem iudicetur vera* , concedo : *si sit falsa* , vel *præcipitanter* , & *sine debita disensione* , & *diligenti examine* , *iudicetur vera* , nego antecedens. En quomodò Author Synopsis in priore parte huius suæ distinctionis absolute requirit , quòd opinio sit vera , & talis iudicetur prudenter ; & similiter in posteriore parte , *Quòd non sit falsa* , vel *præcipitanter* , & *sine debita discussione iudicetur vera*. Ergo non sufficit , quòd sine imprudentia , & sine temeritate inculpabiliter iudicetur vera , si in re talis non est : Aut si sufficit ; quare ad hoc requiratur , quòd nobis ità appareat probabilius , si alijs viris doctis , & pijs (non inferioris numeri , imò aliquando maioris) oppositum appareat verius , seu verisimilius ? Remanet ergo saltem , quòd veritas in re non requiratur in opinione probabili ad licitè sequendum eam ; aut si requiritur , non sufficit etiam si vt probabilior mihi appareat , si reverà ego fallor , vt possum , & contingit sæpius. Videantur dicta in iam sæpijsimè citato art. 4. cum sequenti , nostri opusculi alterius.

45 Quòd amplius confirmatur ex his , quæ postea addit

addit idem Author Synopsis, num. immediatè sequenti 65. ubi ita ait: *Quare* quando dantur duæ opiniones probabiles inter se oppositæ, utraque in existimatione virorum prudentium est conformis rectæ rationi, quia utraque à suis Authoribus probabiliter iudicatur vera; & cum altera ex illis debeat esse falsa, & una sola possit esse vera, una sola ex illis est in re conformis rectæ rationi, altera autem solum apparenter, & in existimatione eorum ita iudicantium; quæ existimatio, si sit inculpabilis, excusat à culpa actionem, quæ ex illo errore fit contra legem, & contra rectam rationem æternam Dei; si sit culpabilis, non excusat; sic ibi Author Synopsis, & num. 66. sequent. *Quod autem* addit Medina (nimirum) *quod si est contra rationem non est opinio probabilis, sed error manifestarius, est falsum, quia potest in re esse contra rationem, & tamen inculpabiliter iudicari vera, & conformis rectæ rationi: tunc autem licet sit error, non est error manifestarius, sed error occultus, & inculpabiliter ignoratus.* Hucusque Author Synopsis; quæ vera omnino sunt, sed non conformia suæ propriæ sententiæ, sive sui Præpositi Generalis; ad quid enim requireretur, quod non solum opinio, sit absolute probabilis (aut alijs probabilior) sed ulterius quod operanti manifestè videatur etiam probabilior? Siquidem non requiritur (ut nunc ait Synopsis) quod re ipsa sit vera, sed etiam cum errore, si tamen sit occultus, & inculpabiliter ignoratus. Dices, ut saltem in licetur vera ab ipso operante. Hoc autem, ad quid etiam? Siquidem etiam falsa, potest licetè eam sequi; falsa autem potest esse in re, quamvis videatur illi probabilior: Videatur rursus iam citatus, art. 4. ex alio nostro opusculo, ubi probamus satis, non posse idèò quemquam iudicare veram, sed tantum verisimilem opinionem quamcumque, & consequenter neque requiri, quod veram eam indicet.

46 Undè fallitur etiam Author Synopsis (aut suus P. Generalis) in eo, quòd ulterius, num. 69. arguit contra responsionem Medinæ ad quàmdam obiectionem sibi ipsi ab eo oppositam; nàm supponit (ait Synopsis) opinionem alienam minùs tutam, quæ operanti apparet, minùs verisimilis, quàm opinio tutior, manere absolutè probabilem respectu operantis; quòd est tamen planè falsum, quia tunc non potest approbare illam *vt veram*, &c. Fallitur (inquam) in hoc etiam Synopsis, nàm vt maneat probabilis opinio aliqua respectu etiam operantis, sufficit, posse iudicare eam verisimilem tantùm ex gravi fundamento, etsi ipsi minùs forti, quàm aliud pro contraria; dùm tamen hoc non sit convincens, sed reddat illam solùm verisimiliorem: de quo specialitèr in alio nostro opusculo, ab art. 5. cum sequentibus. Quarè etiam adhuc magis fallitur Author Synopsis in eo, quòd in fine prædicti, num. 69. addit, videlicèt, quòd tunc de opinione contraria, seu magis tuta, indicat operans, non solum conformiorem esse rectæ rationi, sed esse vnicè conformem, quia iudicat illam vnicè esse veram, vel saltem hoc solum potest tunc iudicari: Si nàmque solum illi appareat vt probabilior, & non vt certa reverà à parte rei (nàm in hoc casu loquimur) cum vera, & non dumtaxat vt verisimilior iudicari tunc debet? Quòd nàmque sit magis tuta, reddit eam magis securam ad licitè sequendum eam absque periculo peccati etiam materialis, non tamen magis veram in re; quòd est valdè diversum, & maximè in sententia eiusdem P. Thyrsi, qui non requirit minùs tutam esse debere certam, sed probabiliorè, vt licitè eligatur. Ex quibus etiam constat solutio, seu potius impugnatio eorum, quæ Synopsis docet, num. 70. & in alijs duobus sequentibus; contra quæ etiam videantur dicta à nobis in alio nostro opusculo, art. 9.

47 Brevitèr postea Author Synopsis refert, & soluit, num.73. quartam aliam rationem Medinæ pro sententia communi, videlicèt: *Licetum est opinionem probabilem in scholis docere, & proponere. Ergo licetum est eam consulere. Confirmatur, nam licetum est interius assentiri huic conclusioni; Ergo licetum est exterius eam proponere.* Quæ ratio ut sic proposita, nec mihi probatur; cæterum non ex eo, quòd adducit Synopsis ex suo P. Generali, in eius solutionem, in qua semper insistit, quòd debeat scilicèt esse probabilior, & non tantum minus probabilis opinio aliqua, ut verificentur de illa, quæ asserit Medina in hac quarta Ratione: sed quoad priorem partem eius, de docente nimirum in scholis, aut extra consulente, propter eorum specialem obligationem, ex proprio suo munere, quòd tunc exercent; ut supra hic iam notavimus, num.34. exemplo iudicum, aut superiorum. Quoad posteriorem autem partem, sive potius confirmationem huiusmodi Rationis Medinæ, displicet nobis idèò etiam, quia ut sæpijsimè diximus, non est necesse interius assentiri opinioni alicui tanquam à parte rei veræ, ut in praxi etiam liceat iuxta illam operari; sed sufficit, ut eam certò iudicemus verè, etsi minùs, nobis probabilem. Et in hoc sensu putò, quòd loquitur Medina, & in eo approbanda est eius prædicta confirmatio.

NOTATIO XV.

Quinta Ratio Medinæ, in qua de Confessarijs.

48 **D**Urius videtur, quòd in solutione 5. Rationis Medinæ docet Author Synopsis, num.74. Negat enim, quòd Medina assererat, seu potius supponebat ut doctrinam communem, videlicèt: *Non posse confessarium cogere pœnitentem ad sequendam opi-*

nionem probabiliorē; quia scit, vel scire debet, quod pœnitens in tali casu non peccat: Eo autem ipso neque illi potest absolutio- nem denegare. Ad quod Author Synopsis respondet; quod si pœnitens accedat ad pedes confessarij cum proposito non abstinendi, v.g. à certò contractu, qui secundum sententiam probabilem, & ipsi pœnitenti verisimiliorem, est illicitus, & hoc etiam videtur confessario, non poterit tunc iste talem pœnitentem absolvere, quia accedit cum animo faciendi, quod iudicat, aut prudentèr potest iudicare, esse illicitum; atque etiam ipse confessarius. Caterùm videantur dicta a nobis loco nuper citato, suprà num. scilicèt 46. ex alio nostro opusculo, art. 9. ubi distinximus, & explicuimus, cum comuni sententia (etiam ipsius P. Thyrsi) duplex iudicium, quod præcedere debet ad quamlibet operationem moralem in praxi, vt licitè eliciatur; primum directum, atque speculativum de ipsa opinione, absolute, & secundum se, sive de eius obiecto prout est ab ipsa iudicatum verum (nimirum probabiliter, aut probabilius) aliud autem reflexum, & fundatum in ipsa certa probabilitate utriusque opinionis, pro utraque parte, magis quidem, & minus, iuxtà diversos intellectus. Hoc ergo ipso potest ad praxim aliud tertium iudicium, & omninò certum, formari, atque fundari in quàmvis opinione ex illis, iuxtà sententiam nostram, & communem tot virorum sapientium, quàm pœnitens, & confessarius iudicant probabiliorē, aut iudicare prudentèr debent; (quid- quid dicat Magister Thyrsus) & consequentèr non peccabit pœnitens, si operetur iuxtà quàmcumque, quippè certò probabilem, etiam si vnam minùs tutam, realitèr, seu materialitèr; ergo neque confessarius poterit illi absolutionem denegare. Videantur dicti suprà, atque relata à nobis ex Authore Synopsis, in hoc ultimo opusculo, num. 45.

49 Solùm ergo erit verum, quòd confessarius potest, imò & debet, denegare absolutionem poenitenti, quando iste sequeretur etiam sententiam P. Thyrsi, de obligatione scilicèt semper eligendi, & sequendi opinionem, quæ ipsi probabilior apparet; quia tunc si illam non sequitur, nec abstinere vult ab opere, quòd probabilius iudicat esse contra legem, atque reverà illicitum, peccaret, quia operaretur eo ipso contra legem formalitèr, etsi ex conscientia erronea (si fortè falleretur in prædicto iudicio, ut potest) sicut è contra etiam, si id quòd est reverà, & in se bonum, atque legi conforme, indicaret operans ut probabilius, esse malum in re, atque legi contrarium, teneretur ab eo abstinere omninò, etsi iudicium antecedens fallum esset reverà; de quo videatur D. Thomas 1. 2. quæst. 19. art. 5. in corpore, erga medium, & cum eo communiter Authores, qui docent, obligare conscientiam etsi erroneam, sive iudicium fallum antecedens, existimatum tamen verum. In nostra autem sententia, & communiori, nulla opinio, etsi probabilior videatur operanti, obligat ad operationem, si sit etiam probabilis contraria opinio; & consequenter poterit quicumque, quancumque earum sequi licitè absque culpa; atque adeò nequit confessarius absolutionem denegare poenitenti iuxta eam operanti, quantumvis ipse confessarius iudicet veram, seu probabiliorem sententiam Patris Thyrsi; cum confessarius debeat iudicare iuxta dispositionem poenitentis (quæ in tali casu bona est, & sine peccato) non autem iuxta suam sententiam, quæ ipsi soli est regula, non alijs, iuxta etiam Patrem Thyrsium, uti refert Synopsis, num. 75. ultra medium.

50 Quòd magis adhuc confirmatur ex his etiam, quæ addit num. 76. sequenti, atque ex eodem P. Thyrsio, qui docet: *Quòd quando opinio confessarii est paucorum opi-*

opinio autem poenitentis est multorum, graviumque Doctorum; communiter loquendo posse confessarium proprium iudicium deponere, & se conformare cum iudicio communi Doctorum, quos sequitur poenitens, illumque absolvere. Quæro ergo nunc à P. Thyrso, quæ sententia est communior, & plurium, graviumque Doctorum, sua, an nostra, in præsentî materia? Ergo tenetur confessarius quilibet, cuiuscunque sententiæ sit (etiam P. Thyrsi, & cum eadem firmitate, seu tenacitate, ac ille) deponere iudicium proprium, & absolvere poenitentem oppositam sententiam communioris sequentem, tot, & tantorum virorum, graviumque Doctorum. Nec aliud credam facere, aut fecisse Mag. Thyrsum, cum in suis Missionibus ferè innumera-biles confiteretur, & absolveret, ex quavis opinione, ingenti fructu, profectuque animarum: etiam postquam prædictus Author hanc opinionem noviter defendit, relicta alia communi, quàm usque ad annum 1670. probabilioris iudicabat: de quo in Proæmio alterius nostri opusculi.

§ I Ex quibus constat, etiam falsum esse, quòd asserit in eodem, num. 76. Author Synopsis ex suo P. Generali, videlicet, quòd quando opinio confessarii est in se probabilior, seu communior inter Authores clasicos, & aliundè ille etiam iudicat esse veram, ob fundamenta rationis, quæ ipsi videntur manifestè urgentiora omnibus rationibus, quibus nititur poenitentis opinio; tunc non potest absolvere poenitentem, quàmvis ille bona fide amplexus fuerit sententiam contrariam, nisi prius eum illuminet, aperiendo illi falsitatem benignæ sententiæ, quàm sequitur, & veritatem sententiæ severioris contrariæ ipsius confessarii, & poenitens acquiescere velit; si enim nolit, sed persistere adhuc in sua propria sententia, dicens esse probabilem, hoc ipso confessarius cognoscit poenitentem non esse rectè dispositam, siquidem

dem bona fide non operatur, sequendo suam opinionem, quàm iudicare debet esse falsam, ex persuasione confessarij.

52 Constat, in quam, ex dictis hoc etiam falsum esse, cum neque requiratur veritas in opinione ad licitè sequendum illam, sed sufficiat tantum esse certò probabilem; aliàs nec sufficeret quòd operanti appareat probabilior, siquidem adhuc potest esse falsa: Ergo neque tenetur poenitens credere veram esse opinionem confessarij (quàntumvis ipsi appareat probabilior, imò illud persuadeat etiam ipsi poenitenti, sed tantum verisimiliorem. Eo autem ipso sufficit etiam esse certò probabilem, vt in toto alio opusculo, & in hoc etiam, & duplici tabella Propositionum Capitalium, sæpius probabimus, atque explicuimus, nàm de hoc est quæstio principalis, & tota nostra controversia: Undè miror Mag. Thyrsum tam confidenter semper loqui de suo proprio iudicio, aut alterius cuiusque sive confessarij circa veritatem opinionis, quàm putant sibi verisimiliorem, ità vt etiam velit, poenitentes, aut alios teneri illam veram iudicare, aut si nolint, peccare, nec absolvi posse: Videantur dicta à nobis in Propositione 4. Capitali secundæ Tabellæ.

53 Neque valet ratio à priori, quàm num. 77. addit Author Synopsis, vt probet, quare confessarius nequeat contra suam propriam opinionem poenitentem absolvere; quæ sumitur (inquit) ex natura Sacramenti Poenitentiae; nàm, vt constat ex Tridentino, sess. 24. cap. 6. absolutio est ad instar actus iudicialis, quo à Sacerdote, veluti à iudice, sententia pronuntiatur: Iudex autem non potest proferre sententiam (etiam absolutio-
nis Rei) iuxta opinionem, quàm ipse iudicat esse falsam, sed iuxta suam propriam opinionem: Nàm quàmvis litigans habeat sententiam probabilem, quòd Maiora-
tus,

tus, v. g. ad se pertineat; si tamen iudex oppositum indicet verum, nequit ei Maioratum ad iudicare, sed eius competitori : Ergo Sacerdos etiam nequit proferre sententiam iuxta opinionem poenitentis contra suam propriam. Unde tamen si poenitens ex opinione probabili iudicet rem aliquam ad se attinere, ac proinde se non esse obligatum illam restituere Petro; si tamen confessor doctus, re maturè perpensa, iudicat poenitentem falli, nequit illum absolvere, nisi proponat restituere.

54 Quodd confirmat, & explicat : Quia quamvis confessor (inquit) debeat credere poenitenti in ijs, quæ ad eum, ut poenitens est, attinent, nempe in quæstione facti, an commiserit, vel non commiserit talia, vel talia crimina, cum his, vel cum illis circumstantijs; non tamen debet credere poenitenti in ijs, quæ ad ipsum, ut poenitens est, non attinent, nempe in quæstione iuris, an scilicet detur, vel non detur obligatio restituendi; an talis actio sit, vel non sit peccatum mortale; sed potius ipse poenitens debet credere confessario in ijs, ad quem spectat harum rerum cognitio: alioqui, ad rectè obeundum munus suum, non esset necessaria confessario harum rerum scientia, sed posset illud rectè obire, stando, nempe iudicio soli poenitentis; quodd concedi non debet; quia de dispositione poenitentis, an sit legitima, non debet iudicare ipse, sed iudex, sive confessarius, qui profert sententiam: Ità concludit Author Synopsi, num. 78.

55 Sed (ut dixi) nihil valet ista ratio à priori: Nam licet confessarius in Sacramento Poenitentiae sit Iudex, non tamen debet iudicare iuxta propriam suam conscientiam, sed tantum poenitentis, qui in tali foro interno est testis, Accusator, & Reus: Unde quodd iste peccet, aut non peccet, sive peccaverit, aut non peccaverit, non pendet ex conscientia confessarij, sed ex pro-

propria illius : & consequenter , si eum opinio probabilis excusaverit , dum operaretur , & excusare possit in futurum , iniquissimè damnabitur à confessario , vel tanquàm malè dispositus , & absolutione indignus , dimitteretur . Ità P. Didacus de la Fuente Hurtado in sua Theologia Reformata , dissert. 3. cap. 5. num. 48. & videatur etiam numeris duobus sequentibus , ubi assignat discrimen de Iudicibus alijs in foro externo iudicantibus , & de quibus solum loquebatur Propositio 2. ab Innocentio XI. damnata ; nam ad prædictos Iudices in foro externo spectat propriè ipsas lites dirimere , & sententiam suam extrinsecus manifestare , ut eis pareant hi , qui litigant ; aliàs si litigantibus suas opiniones , etiam probabiles , deceptionesque inculpatas permitterent , nihil agerent prædicti Iudices .

56 Undè P. Suarez tom. 4. in 3. p. disput. 23. sect. 5. num. 4. ita concludit : *Dico igitur , in huiusmodi casu , non solum posse , sed etiam debere confessorem absolviere poenitentem .* Et post relatos aliquos Authores idem asserentes , addit : *Et ratio est clara , quia in eo casu (quem proposuit , num. 3. antecedenti , & est ipse , de quo loquimur) poenitens integre confessus est , & est benè dispositus , & nihil agit contra conscientiam ; & hoc totum est evidens Confessori : ergo nullum habet , neque rationem aliquam , ut illum sine absolutione remittat ; neque in hoc est ulla difficultas : Ità Eximius Doctor .* Ex quo etiam respondetur ad instantiam adductam de Maioratus v. g. vel alia re , quàm iudicat confessor , ut probabilius , non ad poenitentem , qui eam obtinet , sed ad alterum pertinere : nam si poenitens habet pro se etiam opinionem verè probabilem , huic potest adhærere licitè , quidquid confessarius sentiat , seu probabilius iudicet , quia neuter certò iudicat , atque ad eò uterque potest falli ; vnde sicut potest contingere , quòd sequatur in re detrimentum alterius ex non restitutione rei , iuxta opinionem confessa-

cessarij, si fortè est vera; ità etiam è contrariò sequi potest detrimentum ipsius penitentis, si fortè est falsa, & sua opinio vera: quare ergo magis detrimentum alienum, quàm proprium suum fugere tenetur? Maximè cum in tali casu, *Eo ipso quòd pœnitens operetur sequendo opinionem verè probabilem, detrimentum secutum alteri* (ait P. Suarez citato num. 3. propè finem) *est materialè, & per accidens, & formalitèr non est iniuriosum, atque adeò nec peccaminosum.*

57 Ad confirmationem respondeo, negando assumptum, videlicèt, ad penitentem solum attinere quæstionem facti, & nullo modo iuris, ità vt præcisè debeat in confessione explicare, quid commiserit, & non etiam quomodò commiserit, àn iudicando esse peccatum, seu contra ius, & legem, non tantum speculativè, sed præcticè, àn verò è contra? Indè enim solum potest confessarius noscere statum penitentis, & àn peccaverit, vel non peccaverit, non autem ex iudicio proprio suo ipsius confessarij, vt nuper explicuimus, num. 55. antecedenti: Undè & P. Hurtadus, loco ibidem citato, num. 47. *Confessarij (inquit) debent solum acquiescere opinioni pœnitentium circa ea, quæ eis licèt, aut non licèt, & hoc absque villo discrimine inter quæstiones iuris, & quæstiones facti*: Præcipuè verò si penitentes sint homines capaces, & sufficientèr instructi etiam in quæstionibus iuris. Sed addendum existimo, quòd ad quæstionem facti pertinent quæcumque penitentes, prout tales, continentur, etiam si cum operarentur, ante confessionem, attendissent ad ius, & iuxtà suam opinionem speculativam de illo, vel contra illam fuissent operati, hoc enim solum continentur, quòd est quæstioni, facti. Neque propterea non est necessaria in confessario scientia etiam iuris, ad hoc vt penitenti advertat, si realitèr erravit ex ignorantia, vel inadvertentia, vt caveat in futurum; & vt melius agnoscat

cat ipse confessarius gravitatem peccati, & iuxta illam medicinam applicet, five penam infligat; & ob alia etiam multa, quæ ad suum munus pertinent: Ità tamen, ut solum ex relatione, atque conscientia penitentis moveatur confessarius, non ex proprio iudicio, ut sæpius explicuimus.

58 Undè etiam responderetur ad id, quòd immediate infert Synopsis, num. 78. sequenti, videlicet, quòd licet penitens in sententia probabili iudicet veniale tantum esse, & non mortale peccatum, quòd confitetur, ac propterea non velit fugere occasionem illud iterum committendi, si tamen ipse confessarius mortale putet esse, nequit eum absolvere; quia de dispositione penitentis (inquit) àn sit legitima, non debet iudicare penitens, sed iudex, qui profert sententiam. Respondeo enim suprà iuxta dicta, & satis explicata, in foro interno pœnitentiæ diverso modò est iudex confessarius, ac alij iudices in foro externo: atque adeò penitenti credere debet, & iuxta eius conscientiam tantum de illo iudicare, non autem iuxta propriam ipsius confessarii, & maxime fundatam in opinione etiam fallibili, etsi ei videatur valdè probabilior, dum tamen verè sit probabilis etiam opinio penitentis, ut supponit Synopsis ipsa: qua suppositione facta probabilius est etiam, atque iuxta communioris opinionem, quòd penitens non peccat iuxta eam operando: quare ergo non absolvet confessarius in tali casu, cum ratione sui muneris omninò ad hoc teneatur, sicuti, & iudicare, eum esse benè dispositum?

59 Ultimum argumentum, seu rationem Medinæ sic proponit Synopsis, num. 79. *Quia opposita sententia* (nimirum P. Thyrsi) *Cruciat animos timoratos, nam semper oportet inquirere, quanam sit opinio probabilior?* Quòd timorati viri nunquam faciunt. Cui breviter responderet
(ex

(ex dictis §. 24. antecedenti) suam sententiam, sive P. Thyrsi nullum onus imponere intolerabile, quia non obligat ad quærendas opiniones re ipsa probabiliores, sed ad eligendas eas, quæ facta sufficienti diligentia ad inquirendam veritatem, nobis appareant probabiliores. Ità Synopsis. Contra quàm responsionem sunt omnia à nobis dicta, atque probata, tam in altero opusculo priori, quàm in tabella duplici, præcipuè autem in secunda Propositione quarta Capitali, & in his notationibus, in multis locis, quæ sæpius repetuntur: Undè non est necesse iterum, atque iterum amplius inculcare.

60 Postèa Synopsis, §. 26. à num. 81. refert, & refellit fundamenta, quæ P. Thomàs Sanchez pro sententia benigna (nam sic appellat nostram, & communem) adducit, loco ibi citato. Cæterùm, sicut ipse Author Synopsis, à num. sequent. 82. nihil, aut ferè nihil, addit de novo, *Quia ex dictis* (inquit) *contra Medinam facile etiam diluuntur rationes Thomæ Sanchez*; similiter nec nos addendum aliquid putamus ad suprà sæpius dicta in favorem Medinæ, & contra ipsam Synopsim eum impugnantem, aut rationes illius solventem, ut iam vidimus. Solùm ergo notabimus nonnulla, quæ aliquando intermiscet quasi de novo, sed verè repetit, ad maiorem, ut putat, explicationem, seu confirmationem; v. g. in fine citati num. 82. ubi probat, non ex eo, quòd sit aliqua ratio alijs probabilis, quibus apparuit magna, & præponderans fundamentis contrarijs, inferri, esse tibi etiam probabilem, cui apparet minoris ponderis: alioqui (inquit) posset sequi aliorum sententiam prudenter ab illis conceptam, ob fundamenta, quæ ipsis inculpabiliter visa sunt magna, & prævalentia oppositis, quàmvis evidenter cognosceres illa fundamenta esse falsa, & levia.

61 Quàm probationem, sive illationem, falsam esse, quicumque iudicabit, inò & mirabitur adductam esse
ab

ab Authore tam gravi. Quando enim datur evidentia pro vna, aut alia parte, non relinquitur locus ad probabilitatem contrariæ, quæ probabilitas dumtaxat dari potest in rebus purè in certis pro vtraque, vt satis explicuimus, atque probavimus in alio nostro opusculo priori, ex communi doctrina etiam ipsius P. Thyrsi; ab art. 1. vsque ad 6. sed præcipuè videantur, quæ ex Parente Bernardo ad duximus, art. 3. num. 14. & art. 4. num. 29. Et instatur in Fide, quæ quidem quia certa est omninò, licèt obscura, non permittit pro alia parte ullam probabilitatem. In præsentem autem loquimur dumtaxat, quando pro nulla parte est certitudo, moralis adhuc, sed maior probabilitas, vt nobis apparens, qui falli possumus, & ideò cum formidine etiam tunc iudicamus, & absque vlla prorsus certitudine. Undè negari debet, quòd Synopsis, & repetit sequentia, num. 83. & 84. de certitudine quadam morali, quam tribuere putat nobis opinio apparens clarè probabilior: de quo videantur dicta à nobis, citato opusculo priori, art. 2. & 3.

62 Sed mirabilius adhuc est, quòd Author Synopsi (seu suus P. Generalis) asserit, in eodem num. 84. ultra medium, nimirum: *Semper illi visum esse mirabile, quòd Authores benigni (idest nostræ sententiæ) ex vna parte affirmant, licitum esse sequi aliorum opinionem minus tutam, atque nobis minus probabilem; & ex alia defendunt ultimum dictamen conscientie debere esse certum, & evidens. Hic enim actus videtur omninò implicatorius; Mihi quidem autoritate, & ratione verissimilius est contractum A. esse usurarium, & lege Divina omnibus prohibitum, & tamen certus sum me hic, & nunc non commissurum usuram eum exercendo. Mirabilius tamen (inquam) est hoc asserere, nisi mirari debeat etiam de sua propria sententia, tam quàm omninò implicatoria; quia opinio etiam mihi visa probabilior, non est certa, neque evidens;*

& tamen suprà illam putat prædictus Author, fundari posse ultimum dictamen conscientiae certum, & evidens de eius licito usu. Quarè ergo erit implicatio, & omninò miranda, quòd fundetur similiter suprà opinionem, etsi minùs certò tamen probabilem? Non igitur fundatur ultimum iudicium practicum, certum, & evidens de securitate conscientiae, in iudicio directo atque speculativo de veritate obiecti, prout à parte rei, sed in iudicio altero reflexo, & certò de vera probabilitate ipsius opinionis, sive primi iudicii speculativi; vndè maior, aut minor probabilitas per accidens se habet, & quasi de materiali (sicuti & veritas à parte rei) dum modò, vt dixi sit certò probabile: de quo communiter Authores nostrae sententiae, & Nos etiam sæpijsimè in opusculo nostro priori, art. 12. num. 80. specialitèr autem) & his duabus ultimis Annotationibus, in Tabellam duplicem, atque Synopsis; quippè in hoc versatur præcipua tota controversia.

63 Præterea Author Synopsis, num. 85. in posteriori illius parte etiam contra se ipsum (aut suum Patrem Generalem) probare intendit, quòd eodem modò teneamur in operatione partem eligere tutiorem, quando pro utraque nobis constat dari opiniones æqualitèr probabiles, si tamen sint aliorum, & nulla à nobis adhuc iudicetur vera. Tunc enim (inquit) necessariò manemus dubij, & ancipites, quim possimus detegere, in qua parte sit veritas: pro quo etiam refert Div. Thomam, quæstione 14. de veritate, art. 1. in corpore ubi docet, dubitatum esse, non solum qui pro nulla contradictionis parte motivum habet assentiendi, vt in problematibus, sed etiam qui pro qualibet æqualè habet motivum, quia tunc inter utramque necesse est fluctuare. Quando autem (addit Synopsis, num. sequenti 86.) post diligentem veritatis inquisitionem in-

veniemus simpliciter, & absolute maius fundamētum pro benigna opinione, & ex hac operamur non operamur in dubio, sed potius post resolutionem dubij: vnde neque tenemur tunc tutius eligere, iuxta Regulam iuris, secus autem in alio casu.

64 Ex quo etiam infert postea Synopsis Author, num. 87. meritò suum Præpositum Generalem impugnasse communem responsionem, de dubio negativo, sive suspensivo, & positivo, quando datur opinio favorabilis, quòd res sit licita (vt Nos etiam in alio opusculo priorì, art. 12. num. 84. Nam omne dubium (ait) morale, & prudens debet esse positivum quoad motiva, & rationes dubitandi; neque dicitur negativum à negatione motivorum positivorum dubitandi, sed quia suspenditur assensus circa alterutram partem, propter æqualitatem motivorum; quando autem intellectus assentitur determinate vni parte contradictionis, quia illi apparuit verisimilior, tunc propriè non dubitat, sed resolvit dubium. Vnde sequenti, num. 88. negat quòd docuit P. Sanchez (& communis sententia) nimirum: *Non agere contra conscientiam, qui sequitur opinionem minus probabilem, sed illum tantum, qui cum conscientia omninò dubia, aut certò dictanti aliquid esse peccatum, id agit.* Nam si Ihs (inquit Synopsis) qui sequitur opinionem probabilem minus tutam, quando agnoscit opinionem tutiorem esse æquè omninò probabilem, operatur cōtra conscientiam, à fortiori etiam contra illam operabitur, atque peccabit, quando tutior est ei probabilior; peius est enim agere illud, quòd positivè iudicas esse peccatum iudicio opinativo prudenti, quàm id agere, quando es omninò dubius. Ità Synopsis prædictis numeris citatis.

65 Dixi autem suprà num. 63. hæc omnia, & his similia, si quid valent, non solum contra nostram, sed ipsius etiam sententiæ (seu sui P. Generalis) æqualitèr procedere; quòd nunc facillè probo, atque ex ipso etiam

D. Thoma loco ab eo citato; ubi post verba iam relata hæc statim addit: *Quandoque verò intellectus inclinatur magis ad unum, quàm ad alterum; sed tamen illud inclinans non sufficienter movet intellectum ad hoc, quòd determinet ipsum ad unam partem totaliter: Undè accipit quidem unam partem, tamen semper dubitat de opposita; & hæc est dispositio opinantis, qui accipit unam partem contradictionis cum formidine alterius. Quid pulchrius ad intentum? Ergo etiam iuxta D. Thomam, non solum quando æqualia nobis apparent fundamenta pro utraque parte, verè dubitamus, sed etiam quandò magis fortia pro vna, quàm pro alia; quia etsi ideò magis nos inclinent, ad illam, quàm ad aliam, non tamen sufficienter vt determinent ipsum intellectum totaliter (seu necessariò) ad eum, quia semper dubitat de opposita: & hæc est semper dispositio opinantis etiam, quovismodò opinetur, idest quàm tumvis illi probabilius vnum, quàm illud videatur: de quo latè iam egimus in priori nostro opusculo, art. 1. 2. & 3. & alijs multis locis, sed legantur in 1. art. citato num. 1. verba, quæ ibi retulimus ex ipso P. Thyrsio, dissert. 3. cap. 2. §. 3. num. 39. vt inde colligitur, non semper consequenter loqui.*

66 Non ergo soluit absolute dubium (sicut neque tollit formidinem pro contraria parte) qui post diligentem veritatis inquisitionem invenit maius fundamentum, pro aliqua opinione, & ideò iudicat eam probabiliorẽ; atque ideò, neque potest illam iudicare veram, absolute, & à parte rei, sed tantum apparenter, seu verisimiliorem, vt in prædicto etiam opusculo priori, art. 4. satis explicuimus: sicut & in art. 9. qualiter, etsi nequeat assentire intellectus speculativè, vt veræ alicui apinioni, si tamen est certò probabilis, possit nihilominus eam ad praxim eligibilem iudicare. Sufficit ergo non esse dubium de illius probabilitate, quàmvis remaneat adhuc de eius veritate. Hoc autem non minùs contingit, quandò pro

Una parte apparent nobis fortiora fundamenta, & ideo existimamus eam esse etiam verisimiliorem; sed etiam quando pro utraque sunt, sive nobis apparent æquæ fortia, & gravia eorum fundamenta; tunc enim etiam certo possumus iudicare esse utramque reverà probabilem, & si non simul veram: de quo etiam in prædicto opusculo, art. 5. 6. & 7.

67 Ad id autem quod Synopsis addit, & probat ex P. Generali; non dari scilicet dubium morale, & prudens, purè negativum, sive suspensivum (vt communiter docent reliqui Authores) sed omne dubium esse positivum, quantum ad motiva, atque rationes dubitandi; respondeo, parùm ad rem facere, dum modò verè datur suspensio assensus erga utramque partem; nam in hoc sensu loquuntur reliqui Authores. Falsum est autem prorsus, quod hoc semper contingat, propter æqualitatem solum motivorum pro utraque parte; nam etiam tunc, si sint gravia motiva, potest determinatè iudicare intellectus, quàmlibet ex illis verisimilem esse, atque probabilem, & consequenter licitè eligibilem etiam reverà in praxi: quod tamen nequit facere, quando motiva non sufficiunt ad ità iudicandum, licet sint sufficientia ad verè dubitandum: quod est valdè diversum, quia ad primùm debent esse ità gravia, vt sufficiant etiam ad probabiliter solvenda argumenta contrariæ partis, non autem ad secundum, imò ideo tunc est dubius suspensivè intellectus, vt notavit & benè noster Lorca tom. 1. num. 12. D. Thoma, tract. de actibus humanis, disp. 39. membro 1. ferè in fine.

68 Quod autem arguit primò Synopsis in eodem num. 88. contra P. Sanchez, non eget responsione, quia supponit falsum vt iam vidimus, nimirum operari contra conscientiam, qui sequitur opinionem probabilem minus tutam, si tutior ipse etiam videtur esse æquè pro-

babilis, sed neque valet, quod secundò arguit in fine eiusdem numeri contra eundem P. Sanchez, ex eo scilicet, quod si reverà putet, qui agit cum conscientia dubia (ut affirmat prædictus Author) quare non magis peccabit etiam, qui cum conscientia prudentè opinante aliquid esse peccatum, illud nihilominus agit? Peius est enim agere malum cognoscendo esse malum, quàm de eo dubitando, siquidem adhuc si iudicium illud esset erroneum obligaret omninò. Non tamen (inquam) valet hoc si loquamur in sensu controversiæ, nimirum, quando pro utraque parte datur opinio seu iudicium prudens de earum bonitate, seu malitia, eo enim ipso, utrumque obiectum erit verisimile, & nullum certum, atque adeò quodlibet etiam eligibile elicetè, & prudentè, si ut non malum repræsentetur; secus foret, si solum daretur unicum iudicium de vna parte, videlicet de operis malitia, etiam si esset erroneum, quia tunc pro alia non esset regula, quàm sequeremur prudentè, sicut neque quando pro utraque est dubium propriè suspensivum: Videantur dicta à nobis in alio opusculo priori, art. 16. anum. 119. & Authores etiam ibi citati; imò videantur omnes, qui agunt de conscientia, quàm ità definiunt, ut sit dictamen practicum, sive iudicium ultimum, quod præcedere debet, & dirigere actiones nostras morales, & in praxi, & iuxta illud sunt bonæ, vel malæ.

69 Ulterius, §. 27. *Solvitur* (inquit Author Synopsise) *argumentum Probabilistarum petita ab obligatione obediendi superiori præcipienti.* Quòd argumentum ità illi proponit, num. 89. *Nam subditus tenetur obedire superiori præcipienti etiam aliquid, quòd ipse subditus existimat illicitum, hoc ipso quòd sciat dari opinionem probabilem affirmantem esse licitum, quàmvis ipse eam minùs probabilem esse existimet, & absolūtè falsam iudicet.* Ergo semper opinio minùs etiam probabilis operanti,

eligibilis est ab ipso licitè *in praxi*. Ad quòd in primis, num. 60. sequenti, ferè in fine, concedere videtur antecedens; dùm ut certum supponit, quòd quandò Prælat-
 tus præcipit actionem subdito, quæ absolutè, & ex se est indifferens, teneatur obedire, *Et si subditus putet sibi esse illicitam, vel quia existimat valdè nocivam suæ sanitati, & honori, vel quia putat fore sibi laqueum gravitèr delinquendi*: postea verò, num. 61. negat prædictum antecedens: *Quia ageret (inquit) subditus contra propriam suam conscientiam, si retento adhuc suo proprio iudicio, exerceret actionem, cum non possit formare tunc bona fide dictamen de licita eius elicientia*. Nihilominus tandem docet, in eodem num. 61. quòd omnes, videlicèt: *Quòd absolutè obedire tenetur subditus in illo casu suo superiori: sed deponendo prius (addit) suum proprium iudicium, ut sequatur iudicium superioris*: pro quo etiam refert Suarez lib. 6. de legibus, cap. 8. num. 6. Ubi asserit, *esse hanc doctrinam communem, & in praxi necessariam*; quòd non negat Synopsis.

70 Qualitèr autem possit, imò & debeat, subditus suum proprium deponere iudicium, & assentire alieno superioris, explicat ibidem: *Quia potest (inquit) ac debet avertere considerationem à motivis, quæ ipsi persuaserant, rem illam esse illicitam, & mentem erigere ad contemplandum, quòd superior locum Dei teneat; dùm tanquam superior præcipit, ac proindè quòd Deus per os eius loquatur: Cùm ergo Deus non nisi honesta, & licita præcipere possit; iam opinio favens libertati, quæ ante præceptum apparebat subdito minùs verisimilis, post præceptum illi apparet verisimilior: quæ maior verisimilitudo tunc non fundatur in maiori scientia, & eruditione superioris, sed in prærogativa ipsius ut teneantis locum Dei, qui dixit: Qui vos audit, me audit; & qui vos spernit, me spernit*. In cuius etiam confirmationem adducit verba quædam sui Parentis S. Ignatii in

epistola de obedientia, quàm scripsit ad suos, ut ad perfectam obedientiam eos proveheret omninò. Undè infert postea Synopsis, num. 64. non valere paritatem ex superiore, aut subdito illi obediente, ad alium quemlibet in operando se ipsum solum dirigentem: quia subditus ut talis, si sit perfectè obediens deponit, sive mutat suum proprium iudicium, quòd habebat antea, & probabilius iudicat iudicium superioris, qui locum Dei tenet, & in nomine Dei præcipit; secus autem se habent reliqui alij se ipsos solum dirigentes, iuxta proprium suum iudicium, quòd non deponunt, nec tenentur deponere. Ità ut latius, Synopsis, usque ad num. 94.

71 Sed in primis inquirò; quid si subditus nequeat, quàmvis agat, & conetur deponere iudicium proprium, nec probabilius aliud iudicare, & si sit superioris? Quòd autem hoc possit contingere, imò & sæpius contingat, negari nequit, nisi à non legente plures Sanctos Patres, sed inter eos Seraphicam Magistram spiritus Divam Theresiam à Iesu, citato loco in priori nostro opusculo, art. 13. num. 97. Ubi fatetur, nunquam deponere potuisse suum proprium iudicium, in rebus, quæ ibi refert, etsi contrarium prorsus esset iudicio sui Confessarij, atque aliorum plurium, etiam superiorum. Et tamen Deus illi præcipiebat ut eis obediret, quàmvis errarent materialitè; quia nimirum non errabant formalitè, nec culpabilitè, sed prudentè, & probabilitè ex vi fundamentorum, quæ eis apparebant gravia, imò & graviora, licèt reverà falsa, seu fallacia, ut postea ipsietiam cognoverunt. Ergo hoc præcisè sufficit, ut subditus teneatur obedire tuo superiori si sciat hominem prudentem esse, neque præcipitantè agere, sed omnibus inspectis, atque benè ab eo consideratis, & iuxta opinionem sibi certò, & verè probabilem, etsi minùs in existimatione ipsius subditi, imò & ipsius etiam superioris.

rioris , qui non tenetur semper perfectiora præcipere , nec etiam sibi visa evidentèr probabiliora : de quo videantur dicta à nobis in alio etiam opusculo priori , art. 17. & 18. & in hoc sensu intelligendus D. Ignarius , qui suis Religiosis perfectiora suadere vult , etsi non necessaria.

72 Ex quibus constat , quòd neque Deus ipse velit aliud à superioribus , etsi nomine suo loquantur , & præcipiant , cum subditis imponunt legem , aut mandatum , provt tales : Neque enim eos ideò reddit , materialitèr etiam , infallibiles in omnibus iudicijs suis , quandò in rebus in certis , & moralibus subditos regunt ; sicut neque alios quoslibet , qui etiam tenentur semper operari conformitèr ad legem Dei (ne ipsum offendant) non tamen provt à parte rei , sed provt iudicent prudentèr , sive probabilitèr , omnibus inspectis , atque benè consideratis , etsi minùs appareat illis probabile , quàm aliud , de quo est tota nostra præcipuà controversia , atque ideò , nec oportet denuò hic probare : Videantur tamen specialitèr , quæ diximus in alio opusculo priori , citatis nupèr locis , & art. 4. antecedenti , sapissimè citato.

73 Solùm ergo esse posset differentia inter Prælatos , sive superiores , & alios reliquos privatos , quòd superiores , provt tales , ob speciale múnus , quòd exercent , quasi nomine Dei , tenentur in mandatis suis sequi semper , quòd sibi apparet probabilius , esse conformitèr ad legem Dei (sicut de iudicibus , aut Confessarijs , alijsque specialitèr , ob sua propria munera , iam diximus) non tamen ideò semper erit verum , quòd probabilius ipsi iudicant , neque ad hoc Deus illos obligat , etsi in nomine ipsius operentur , nisi aliquandò id velit , eisque præpterea revelet tunc prædictam veritatem (vti diximus supra num. 71. præcedenti , fecisse tandem Confessarijs , atque superioribus Sanctæ Matris Tereciæ , quos

per-

permiserat antea per longum tempus errare materiali-
tèr) ergo nec etiam subditi tenentur indicare illud ipsum
probabilius, ut debeant obedire, sed sufficiet, quod cer-
tò eis appareat reverà probabile, etsi ipsis minùs videat-
ur, cum eo ipso operentur prudenter, & sine periculo
formaliter peccandi; quòd Deus solùm vult à nobis, tam
subditis, quàm superioribus, non autem quòd reverà
iudicemus in omnibus, sicut & ipse, sine materiali adhuc
errore; imò neque vult Deus, quòd homines æquentur
Angelis in cognoscendis, atque iudicandis rebus etiam
purè materialibus, ut retulimus in alio opusculo priori,
art. 17. citato num. 134. in fine.

74 Nunc iam ad alia transeamus, & videamus Synop-
sim, qualiter in speciali solvat fundamenta etiam P. Te-
rilli, ex eadem Societate, quæ pro sententia nostra, at-
que communi adduxit, atque refert Synopsis, à §. 28.
vsque ad 38. sequentem, sive vsque ad finem libri. Pri-
mum (inquit num. 95) & præcipuum est; quia si non
excusaretur à peccato mortali, qui bona fide sequitur
opinionem directè minùs probabilem; omnes totius Ec-
clesiæ Doctores, qui per centum, & amplius annos be-
nignam sententiam tradiderunt, gravissimè peccassent,
quia doctrina sua falsa, & ad formandam conscientiam
insufficiente, proximos, qui eorum authoritate directi
sunt, in peccatum, & damnationem duxissent. Nec quid-
quam eos posset excusare, quia si bona fides non excusat
alios sequentes eorum dogma, quid talia docentes ex-
cusare poterit? Confirmat primò, quia si talis sententia
esset falsa, suosque Authores, eorumque bona fide se-
quentes, à peccato non excusaret, Deus per integrum
sæculum Ecclesiam suam deservisset, illamque periculo-
sissimo errore cæcutire permisisset. At hoc est incredi-
bile: Ergo, &c. Confirmat secundò, quia omnis opinio
ad praxim ordinata, quæ licitè docetur in scholis, &
li-

libris, est sufficiens regula conscientiae ad eam sectantes à peccato excusandos ; alias peccarent, qui docerent, aut in libris scriberent : At oppositum constat de opinione benigna, qua licet docetur, & defenditur publicè à quam plurimis, imò ab omnibus ferè per tot annos. Ergo, &c.

75 Sed respondet 1. Synopsis, num. 96. ex suo P. Generali, dissert. 12. per totum, argumentum prædictum P. Terilli falsa suppositione laborare ; supponit enim hominem bona fide sectari opinionem minùs probabilem, & minùs tutam in occurſu tutioris, & probabilioris ; nam eo ipſo talis opinio minùs probabilis in actu primò magis ei apparet falsa, quàm vera : Ut autem probat latè, idemmet P. Generalis, dissert. 6. per totum, nulla reflexio potest excusare à culpa formalem, qui in tali casu sequeretur opinionem minùs probabilem faventem libertati adversus legem, seu minus tutam. Ergo etiam implicat, ut bona fide eam tunc possit sequi. Ad-ditque, in hoc continere difficultatem huius controversiæ ; in qua ipse P. Generalis in toto suo opere, seu libro, cum omnibus Theologis Antiquis, atque multis etiam Modernis, oppositum defendit, ac opinio nostra benigna. Ceterùm ex hoc ultimo impugnari etiam potest huiusmodi Responsio primà : Nam sicut P. Generalis vult negari debere illud suppositum Terilli, *de bona fide operantis iuxta opinionem sibi visam minùs probabilem, & minùs tutam*, præcisè ex eo, quòd oppositum doceat, & defendat ipse P. Thyrius in suo opere, seu libro ; cur etiam non similiter Nos, qui benignam opinionem ut veriore defendimus, & nobis securissimam, non possumus supponere, ut verum, quòd ipse negat ut explicatorium. Nisi velit, eum solùm veritatem docere certò infallibilitèr. Quòd autem asserit de numero Doctorum (nempe) *omnium Antiquorum, & plurium Modernorum*, qui cum

cum ipso consentiunt, negari debet etiam, uti negant, & probant Authores nostræ, atque benignæ sententiæ, quàm defendimus; de quo nos in Proæmio alterius nostri opusculi, & art. 15. eiusdem num. 115.

76 Præterea inquirō à P. Thyrsō, an ipse per tot annos; quibus nostram sententiam tenuit, usque ad annum nimirum 1670. (ut ex ipso retulimus in citato Proæmio) peccaverit mortalitèr, quia mala fide operabatur, sequendo in praxi scilicèt opiniones minùs probabiles, & minùs tutas ut sapijssimè, aut confitendo, aut consulendo, aut operando, necesse est ei contigisse, in tam varijs Missionibus, & peregrinationibus, & accidentibus, *quæ non semper relinquunt animum, sive spiritum, in eodemmet statu*, aut eum eodemmet fervore? Quòd si peccavit proptèr malam fidem, multum deinceps (cum mutavit sententiam) negotij, atque laboris, imò scrupulorum, passum fuisse non dubito, in recogitando, & memorando quoties, & quandò, isto modò peccaverit. Si autem non peccavit (ut magis credo) quia reflexe iuxta opinionem sibi tunc veram apparentem, aut probabiliorē operatus fuerat (videlicèt, iuxta opinionem benignam, quàm defendimus) quàmvis directè iuxta minùs probabilem, & minùs tutam speculativè; quare nobis non etiam licebit iuxta eam operari, si reflexè putamus veram, ut probabiliorē sententiam, quàm defendimus, de licita electione illius?

77 Bona ergo fide, & sine peccato formali, sequimur eo ipso opinionem directè, sive speculativè, minùs probabilem, ut rectè supponebat P. Terillus in prædicto suo argumento; quidquid P. Thyrsus in contrarium intendat, præcipuè in eo quòd Synopsis refert ex illo, disert. 6. videlicèt, quòd per nullam reflexionem possit excusari à culpa formali, qui sequitur in praxi opinionem sibi etiam apparentem minùs probabilem, & minùs tutam

tam speculativè ; de quo sæpius in nostro opusculo priori , tum art. 3. num. 16. tum art. 9. per totum , tum etiam art. 12. à num. 80. imò ferè vbiçumque (cum de hoc sit controversia principalis) & instatur contra ipsum etiam P. Thyrsium , qui suprà opinionem tantum probabilio- rem , sed fallibilem , fundat certum iudicium re- flexum , quo dirigitur , vt securè operetur in praxi absque peccato.

78 Deindè Synopsis , ante quàm respondeat adhuc argumento P. Terilli , retorquet illud , num. 97. ex suo etiam P. Generali : Nàm omnes (inquit) antiqui Theo- logi sententiam suam tradiderunt : Ergo si illa est falsa (vti nos dicimus) graviter peccarunt omnes importantes super capita hominum grave onus (sequendo scilicèt opinionem nobis probabilio- rem) quòd Deus ipsis non imposuit ; vndè plurimis etiam peccandi occasionem de- derunt , qui propter eorum falsam doctrinam , habue- runt malam fidem , cum opiniones minus probabiles , & minus tutas elegerunt (quòd attenta fragilitate huma- na , sæpè accidere debuit , aut potuit) quàm tamen ma- lam fidem non habuissent , si opposita sententia nostra , atque benigna , illis tradita fuisset prædictis Authoribus antiquis ; vndè isti fuerunt causa , vt fecerint mala cons- cientia , quòd seclusa ignorantia , potuissent facere bo- na. Quare (prosequitur Synopsis , §. 29. à num. 98. va- lidissimum indè sumitur etiam argumentum , ad proban- dum nostram sententiam , seu Probabilistarum , esse falsam omninò : Nàm si illa foret vera : Ergo sententia opposita , & severa Probabiliorismi , falsa esset ; atque adeò , cum per quindecim ferè sæcula vt vera ab omnibus sit tra- dita , dicendum foret , Deum permisisse , vt tota Eccle- sia erraret per tot annos , in doctrina morum , & in re- gula dirigendi conscientias , quòd absurdum est pro-
sus.

79 Si autem illi opponas, seu retorqueas; quòd etiam si sententia nostra, seu benigna, falsa esset, sequeretur similiter, quòd per certum, & amplius annos, quibus eam defendunt, atque docent ferè communiter Doctores (vt fatetur, Mag. Thyrsus) permisisset Deus, quòd erraret Ecclesia in doctrina, & regula morum: Respondet Synopsis, num. 99. posse Deum permittere, vt licèt non tota Ecclesia, magna tamen pars eius erret, non solum in Doctrina morum, sed etiam in materia Fidei vt contigit tempore Arrianorum (de quo D. Hieronimus, quem refert) & nunc etiam contingit in pluribus Provincijs Hæresibus infestis: Ità ergo (concludit) potest Deus permittere, vt magna pars Theologorum Ecclesiæ, etiam per longum tempus, erret in Doctrina morum, sicut existimat Mag. Thyrsus, falsos, & deceptos fuisse, vt homines, Theologos omnes, etsi plures, qui nostram, & benignam sententiam vt veram tradiderunt: neque enim propterea deferitur Ecclesia à Deo, quia Fideles adhuc in hoc tempore habent Magistros alios, & non paucos, qui ipsis proponant veram, & securam regulam operandi, vt in Gallia, Belgio, & Italia, de quo Vincentius Contensonus, & Morbescius, quos refert Synopsis, num. 99. citato. Addit tamen ulterius, quòd licèt Deus permisisset, vt omnes ferè Theologi, tempore hoc relato, docerent sententiam nostram falsam, sufficienter providisset adhuc Ecclesiæ, & illi reliquisset Magistros, à quibus discere omnes possent veram regulam rectè operandi, nempe omnes alios priores, & antiquos Doctores, qui suis libris docent semper, etiam nostris temporibus, non minus, quàm Recentes Probabilistæ. Hæc omnia Synopsis ex Mag. Thyrso.

80 Contra quem sic insurgo, ex dictis suprâ hic, num. 75. duobusque sequentibus; Namque P. Terillus in argumento suo non asseruit, absolute loquendo,

pec-

peccare Authores nostræ, at benignæ sententiæ (quàm ipse defendebat, & probare intendebat) sed conditionate, si eam sequentes, & cum bona fide iuxta eam operantes, reverà peccarent; quia eo ipso causa essent illi Authores huiusmodi peccati aliorum, siquidem præcisè propter doctrinam falsam, quàm docuerunt, alij peccarunt, qui eis crediderunt, & bona fide sunt secuti eorum opinionem, quàm veram asseriebant. Quòd idem etiam est dicendum de Authoribus, qui docent sententiam P. Thyrsi, atque adeò etiam de ipso, quàmvis nobis videatur esse falsa; cum sufficiat, verè esse probabilem, ut bona fide possit sequi à quolibet, ut in opusculo nostro priori probatum est, utpotè assumptum principale totius huius controversiæ.

81 Undè invtilitèr retorquet Synopsis, sive P. Thyrsus, argumentum P. Terilli, cum ex illo non inferatur absurdum, quòd inferri putat P. Generalis prædictus; imò potius oppositum, quia eius opinionem, etli falsam, non negat Terillus esse etiam probabilem, & consequenter sine errore culpabili, aut formali, sed tantum materiali, qui in quavis opinione, quàmvis nobis apparente manifestè probabiliorè, dari potest; atque adeò, si bona fide iuxta quamlibet operemur, à peccato excusamur. Si ergo non excusaremur, sequendo nostram opinionem, etiam cum bona fide, infertur (ut benè arguit Terillus) eam non esse adhuc probabilem; & consequenter, quòd peccarent illam nobis suadentes, seu docentes, quia nos fallerent, & culpabilitèr utpotè gravi fundamento (alias esset probabilis) quòd concedi non debet de tot, ac sapientissimis, & pijsimis etiam Doctoribus Ecclesiæ, qui per centum, & amplius annos, uniformiter omnes, aut ferè, sententiam nostram, seu benignam, ut veram tradiderunt: quidquid sit de opposita sententia P. Thyrsi, quæ probabilis etiam esse simul potest.

test, iuxta dicta, & probata in alio nostro opusculo prior
ii, art. 5. & 7.

82 Sed addendum est primò, ex dictis etiam ibi,
tum in Proæmio, tum art. 15. num. 115. tum Corolla-
rio 17. & ultimo, falsum esse, quòd asserit prædictus
Autor de numero nimirum Doctorum, tam ex Antiquis,
quàm Modernis, qui suam opinionem communiter do-
cuerint, ante annum (inquit) 1515. semper quindecim
ferè sæcula: contrarium enim constat, ut probabimus
ibi, at potest videri in Authoribus nostræ, atque benignæ
sententiæ; cumque sit quæstio facti, non amplius de
hoc agendum. Secundò etiam addendum, non ex eo
præcisè, quòd per plures annos, & à multis Doctoribus
fuerit aliqua sententia ut vera existimata, sequi esse ve-
ram realitèr à parte rei, cum in rebus obscuris, & in cer-
tis homines, etsi plures, possint falli, quàm tumvis ipsis
videatur, quòd iudicant verum: sicuti etiam P. Thyrsio
in hac ipsa materia contigit, quippè per plures annos,
usque ad 1670. veram existimavit nostram, communem,
que opinionem, ex hinc autem ut falsam rejicit, ut fate-
tur: similiterque accidit alijs etiam, & nobis, circa va-
rias quæstiones, aut res dubias, ut experimur frequen-
tissimè.

83 Addendum tertio, neque Deum proptereà per-
mittere, quòd tota Ecclesia erret (ut malè infert postea
Synopsis, citato à nobis loco hic supra in fine, num. 78.)
sed dumtaxat errare partem aliquam eius, sicuti ipsa
Synopsis respondet ad instantiam, quàm in sequenti
num. 79. adduximus a paritate nostræ sententiæ, quàm
ut veram docuerunt etiam per centum, & amplius annos
communiter Doctores, ut fateatur Mag. Thyrsus: nec
est credibile, imò neque possibile, quòd in rebus ita in-
certis, nec determinatis, aut revelatis à Deo, omnes ita
conveniant, ut nullus sit, aut fuerit, per tam longum
tem-

Tempus, qui ab altero dissenserit, cum tam varij, & diversi sint casus hominum. Non ergo tota Ecclesia, sed pars aliqua tantum errasset eo in casu, quod opinio communior falsa esset. Quare autem Deus sic permittat adhuc tot homines errare, aut quare, suas leges non omnibus declarat, certò, & manifestè ut sciant eas, & observent? Videantur dicta à nobis in alio nostro opusculo priori, art. 13. num. 96. & 97. specialitè autem Corollarium 17. citatum, ubi contra id, quod addit P. Thyrsus ex paritate, seu comparatione nostræ sententiæ ad Arrianismum, cæterasque Hæreses, satis fuimus locuti, imò admirati eius audaciam, siue verborum dissonantiam.

84 Tandem addendum, Authores pro sententia sua, quos refert ex Italia, Belgio, & Gallia, sicut & Contensonum, & Merbesium, suspectos apud plures esse, propter Jansenismum, atque adeò non audiendos sine timore, & non plena attentione: maximè cum non adhuc videamus, & audiamus emendationem vitæ, & morum in Provinciis relatis, imò potius oppositum: (ut in Proemio etiam notavimus alterius nostri opusculi.) Non ergo Deus hos Magistros, seu Doctores elegit ut veram, & securam regulam operandi hoc tempore suaderent omnibus, & averterent eos à nostra falsa (ut loquitur) & perniciosa doctrina, ut sic Ecclesiam non relinqueret errantem sine auxilio ad cognoscendam veritatem. Alios autem Magistros, quorum scripta adhuc perseverant, etsi nunc etiam doceant non minus suis libris, quam Recentiores Authores; falsum est tamen, eos sententiam P. Thyrsi, & non nostram docuisse, ut sæpius explicuimus; aut saltem non ita clarè, ut Recentiores Authores, quia nec ante sæculum præteritum hæc controversia in proprijs terminis tam expressè disputabatur. Undè præcisè ex libris, siue scriptis Antiquorum Patrum, seu Doctorum cognosci nequit certò, quæ fuit eorum mens in præsentia materia; sicut contingit etiam in alijs pluribus, quæ per

tractarunt, vel evidentè, vel obscurè, atque adeò diversimode etiam à Recentioribus intelliguntur.

85 Videamus tamen iam, qualiter Synopsis (sive eius P. Generalis) respondeat directè ad argumentum P. Terilli rellatum suprâ hic, num. 74. Respondeo (inquit §. 30. & 31. à num. 100.) negando sequelam; ex eo enim quòd peccent formalitèr hij, qui sectantur opiniones minus tutas relictis tutioribus, sibi que probabilioribus, non sequitur, quòd peccaverint Doctores omnes, qui hoc docuerunt: quia quàmvis hac sua doctrina falsa occasionem præbuerint proximis suis committendi peccata; hoc fuit omninò præter eorum intentionem, atque ipsis involuntarium; hanc doctrinam enim plerique saltem ex illis bona fide docuerunt, quia sibi post sufficientem veritatis inquisitionem, visa fuit probabilior, sicut & eius fundamenta urgentiora: at verò illi, qui in operando sectantur opiniones minus tutas, quæ sibi minus etiam probabiles apparent, non habent hanc excusationem, & consequenter peccant reverà formalitèr. Neque enim possum excusari, quia per reflexionem putant sententiam, quàm illi Authores docuerunt esse sibi probabiliorem, sequi, de licita nimirum electione in praxi opinionis etiam si minus tutæ, atque minus probabilis; nam eo ipso quòd sit falsa huiusmodi sententia peccant hij, qui iuxta eam operantur: quæstio enim non est de reflexione, sed de directâ operatione iuxta iudicium proprium operantis; si ergo ipsi probabilius apparet, esse illicitam talem operationem, excusari non poterit à culpa formali per ullam reflexionem, quia operatur tunc contra propriam conscientiam; pro quo adducit D. Thomam loco ibidem citato.

86 Quòd magis explicat, atque confirmat Synopsis, §. 32. à num. 103. ratione (inquit) quasi à priori: quia licet fundamentis fallacibus Probabilista innocuè, & inculpate sibi persuadeat illam sententiam reflexam esse veram, & in hoc iudicio non peccet; hoc tamen iudicium eius est

merè speculativum, habens pro obiecto immediato honestatem formalem actus, quàm contemplatur vt constitutam, vel constituendam. Hoc autem iudicium est falsum, quia affirmat, posse hominem sine peccato formali exercere actionem in circumstantijs etiam, in quibus, omnibus consideratis, habet maius fundamentum ad iudicandum illam esse illicitam, & contra legem Dei; cùm adhuc si ei viderentur æqualia fundamenta pro vtraque parte deberet etiam abstinere à tali operatione, proptèr dubium nimirùm in quo permanet *omne enim, quòd non est ex fide* (id est, ex dictamine conscientiæ prudenter determinato) *peccatum est*: sicut ait Apostolus. Quarè tunc solùm reflexè erit verum affirmare, licitum esse sequi opinionem probabilem minùs tutam, quandò fuerit verum, illum post diligentem veritatis inquisitionem operanti apparere manifeste verisimiliorem, quia tunc solùm potest operans formare dictamen, & persuasionem prudentem, quòd talis actio non sit lege prohibita. Omitto plura alia, quæ prosequitur vltra Synopsis in eodem, §. citato 32. vsque ad finè, quia nihil speciale addunt, quòd egeat discussione.

87. Contra præcipuam ergo Responzionem ad argumentum P. Terilli, quàm retulimus suprà, num. 85. in primis insto, quæ sæpijsimè dixi, tùm in priori opusculo, tùm in tabella duplici Propositionum Capitalium, tùm etiam hic in istis Notationibus contra Synopsim, circa proprium videlicèt nostrum iudicium, quàntumvis nobis manifestè appareat probabilius, seu verius; cùm adhuc sic fallibile, & sæpè etiam contingat, falsum esse, vel ex affectu, vel passione, vel ignorantia, aut inadvertentia, licèt putemus omnia exactissimè; atque sincerissimè ad inveniendam veritatem, legisse, & ponderasse. Quarè ergo illi ità soli adhæreamus, vt omnia alia, etiam si doctissimorum hominum, licitè sequi non possumus? Eo autem ipso possumus etiam deponere iudicium nostrum proprium, quantum ad maiorem in eo probabilitatem nobis apparentem, & alio-

rum iudicium putare probabilius ob eorum scilicet auctoritatem, admodum quo fatetur ipse etiam P. Thyrsus de subditis *respectu suorum superiorum*, ut retulimus supra hic, n. 69. & 70. & videantur quæ addidimus tribus alijs sequent. Vel per reflexionem, iuxta sententiam communiorum, & nobis etiam verisimiliorem (ut in præsentì defendimus) formare alterum iudicium vltimum de licita elicietia actionis, quàm opinio verè probabilis etiam si minùs, atq; minùs tuta, docet non esse contra legem Dei: maximè cum prædicta etiam sententia tot habent, tantosque DD. eam amplectentes. Undè videtur esse in consequentia, non peccare tales Doctores eam defendentes, & suadentes, peccare tamen eam sequentes, seu iuxta illam operantes.

88. Nec valet, quòd vrget contra prædictam reflexionem, *Quia questio* (inquit) *non est de reflexione, sed de directa operatione iuxta iudicium proprium operantis*. Non (inquit) valet, quia ante directam etiam ipsam operationem antecedit reflexio illa, de qua loquimur, atque ratione illius formatur etiam iudicium aliud antecedens ad operationem, & proprium operantis, à quo vltimò dirigitur, ad eius elicientiam, & in quo formalissimè consistit conscientia; non autem in iudicio altero quasi speculativo, de honestate, aut malitia operationis absolutè, & secundum se, attentis solùm fundamētis pro vna, aut alia parte, ratione quorum oriuntur opiniones, magis aut minùs verisimiles, siue probabiles: supra harum autem probabilitatem cadit postea sententia, seu iudicium vltimum de licita electione cuiuscumque, si sint verè probabiles. Ergo quàntumvis operans iudicet minùs vnam, quàm alteram probabilem, potest per dictam reflexionem (maximè si sententiam nostram, atque communiorum, probabiliorem etiam esse existimat) formare alterum iudicium practicum, & vltimū, quòd hic, & nunc licitè possit eā sequi absq; culpa formali.

89. Et instatur contra ipsum P. Generalem, qui non etiam præcisè super suam opinionem, quàm non certā, sed
pro-

probabiliozem tantum esse existimat, de honestate, seu non malitia operationis, fundat iudicium ultimum (quod debet esse certum, saltem moralitèr) de licita nimium elicientia illius, hic & nunc; sed ulterius suprà alterum iudicium posterius & reflexum, nempe quod prudentissimè se gerat, in rebus tam in certis sequendo saltem probabiliozem opinionem, quamvis fallibilem; aliàs enim scientèr se se exponeret periculo frangendi legem, atque adeò etiam formalitèr peccandi, cum nulla opinio, quamvis probabilior, careat isto periculo: de quo plura iam diximus in alio nostro opusculo priori, ab art. 1. & alijs multis locis, tam in tabella duplici, quam hijs Annotationibus. Ergo etsi quæstio inquirat de ipsa directâ operatione iuxta proprium iudicium operantis, non tamen iuxta quodlibet iudicium proprium eam antecedens, sed quod sit certum hic & nunc de licita elicientia illius; & consequentèr non tantum directum, etsi probabilius appareat operanti de eius honestate, absolutè & secundum se, sed iuxta alterum iudicium ultimum reflexum, & fundatum suprà ipsam veram probabilitatem opinionis, quàm sequitur, & quæ certa supponitur: Videatur Pater Moya tom. 1. Selectarum, quæst. 6. § 6. & in 2. tom. in Appendice ad tract. 1. de opinione probabili, quæst. 8. & 9. Et videatur etiam in nostro opusculo priori, art. 7. à num. 42. ubi explicuimus, quomodò ad hoc æqualitèr se habeat verè probabilis opinio, etsi minùs, & in conspectu etiam oppositæ probabilioris. Nec D. Thomas aliud docet, ut legenti patebit, cum solum dicat, esse etiam peccatum, quod sit contra conscientiam operantis; quod non negamus, sed quod conscientia sit iudicium directum antecedens, probabile duntaxat, sive probabilius, & non potius reflexum, & certum, & fundatum suprà ipsam probabilitatem certam opinionis.

90 Ad confirmationem, five quasi rationem à priori, quàm adducit Synopsis, & retulimus supra hic, num. 86. Respondeo, omiſſa maiori, diſtinguendo minorem; *Hoc autem iudicium eſt falſum*, ipſi operanti, & iudicanti illam ſententiam reflexam eſſe veram, nego; Patri Thyrſo, & ſequacibus opinionis illius, tranſeat; & nego conſequentiam. Quàmvis enim reverà, atque à parte rei eſſet falſum iudicium illud, ſi prædicta ſententia, quàm veram putat, eſſet etiam falſa; at negari non poteſt, quod ſit certò probabilis huiusmodi ſententia, tam communis, & deſenſata à tot, atque Doctiſſimis Magiſtris; eo autem ipſo aliud iudicium ultimum reflexum, fundatumque, non in veritate, ſed tantum probabilitate certa talis ſententiæ, non falſum, imò neque dubium, ſed verum, certumque moralitèr; ſicut & ipſe P. Thyrſus docet de ſimili iudicio ultimo, iuxtà ſuam ſententiam, quæ poteſt etiam eſſe falſa, quia nimirum eſt certò probabilis, five probabilior, ut putat, atque hoc etiam fallibiliter, cum fortalle ſit falſum: Videantur dicta à nobis in alio opusculo priori, art. 4. ſæpiſſimè citatq.

NOTATIO XXII.

Qualitèr verum ſit, quòd omnis opinio, quæ ſine peccato docetur in ſcholis, & libris, ſit ſufficiens regula conſcientiæ.

91 **V**Lteriùs pergit Synopsis, & §. ſequenti 33. in titulo ſic ait: *Infertur ex dictis eſſe aperte falſam hanc Terilli Propoſitionem: omnis opinio, quæ ſine peccato docetur in ſcholis, & libris, eſt ſufficiens conſcientiæ regula ad eam ſectantes à peccato excuſandos.* Quàm illationem ſic ibidem probat à num. 111. quia, ut ſuprà priùs dixerat, §. 30. num. 100. (& nos etiam retulimus ſuprà num. 85.)
poſ-

possunt excusari à peccato formali, qui bona fide, & inculpabiliter decepti rationibus fallacibus, sive per ignorantiam invincibilem, atque probabilem, docent opinionem falsam in scholis, & libris (vt de qua nunc loquimur) & tamen operantes in praxi iuxta eam nequeunt excusari, quia eo ipso operarentur contra suam propriam conscientiam, siquidem actu iudicant vt probabilius, esse illicitam, quàm eliciunt. Quòd vltèrius confirmat, num. 112. sequenti, ex verbis Alexandri VII. in sua Bulla, qua damnavit aliquas Propositiones (& plures etiam alias Innocentius XI.) quas tamen in scholis, & libris multi Authores docuerant bona fide, & per plures annos, impunè, & inculpabiliter; nihilominus addit prædictus Alexander VII. *Quòd si pro recta regula eas in praxi Fideles sequerentur, ingens eruptura esse Christianæ vitæ corruptela.* Ergo non omnis opinio, quæ sine peccato docetur in scholis, & libris, est sufficiens conscientiæ regula ad eam sectantes à peccato excusandos, vt asserit Terillus; ideò enim Pontifex eas Propositiones damnat, quia etiam antea perniciem animarum inferebant.

92 Sed videantur iam etiam à nobis dicta suprà, à num. 87. contra eandemmet Synopsis in responsione ad argumentum principale P. Terilli, quòd retulimus etiam priùs, num. 74. (& ex quo hanc illationem sumpsit, & benè) ne sæpius reperamus eadem, absque aliqua necessitate, imò nec vtilitate. Ad confirmationem verò, quàm nunc addit ex verbis Alexandri VII. damnatis aliquas Propositiones, quas docuerant contra plures Authores, bona fide, & per plures annos; Respondeo ex dictis alibi, & iuxta explicationem communiter à multis, & gravibus Doctoribus datam prædictæ Bullæ, atque etiam alteri Innocentij XI. non ideò solùm damnatas fuisse ab eis tot Propositiones, quia falsas absolutè, aut reverà improbables, sed quia in praxi plures abute,

bantur illis, vel malè intelligentes eas, culpabiliter tamen, vel occasionem etiam ex illis defuentes ad malè agendum, ut contigit non semel, & indè Deum offendentes, non solum materialiter, verum etiam formaliter, & consequenter in perniciem animarum suarum: Undè illas (ait Pontifex) sicut iacent, ut minimum tanquam scandalosæ, & in praxi perniciosas, damnamus, atque prohibemus, &c. Admodum quo sunt etiam aliquæ actiones externæ, etsi in se absolutè nō malæ, scandalosæ tamē, & propterea evitandæ sub peccato mortali, ratione scilicet periculi, aut occasionis alios excitandi ad malum; de quo videri potest Mag. Lumbier tom. suo 3. de Propositionibus 65. novissimè damnatis, advertentia 2. notatione 2. Nostra autem Propositio, sive conclusio, neque ut falsa, neque etiam ut scandalosa, hucusque fuit damnata, imò communiter ut vera, & maxime conducens ad quietem, & salutem animarum, docetur, & defenditur à pijs, & gravissimis Doctoribus, ut constat; nulla ergo est paritas, imò summa diversitas, de alijs Propositionibus damnatis ad hanc ita approbatam; nisi velit Mag. Thyrsus, suum iudicium eiusdem esse Authoritatis, atque Summi Pontificis.

NOTATIO XXIII.

De non promulgatione legis in casu nostræ controversiæ.

93. **D**Eindè transit Synopsis, §. 24. ad solvendum aliud (inquit) capitale fundamentum P. Terilli: *Sumptum ex eo, quòd lex prohibens actum non sit sufficientèr promulgata, ubi datur opinio probabilis, quòd actus sit licitus.* Ad quòd respondet dicta Synopsis, num. 114. ex suo P. Generali, disert. 6. num. 37. Illud scilicet ad summum posse habere locum in lege humana, non

autem in lege divina, aut in lege naturali, de qua est præcipuè controversia: Disparitatem verò inter prædictas leges, quantum ad hoc, reddit Mag. Thyrsus, citato loco, num. 38. Nam potest (inquit) Legislatur humanus, v.g. Rex, vel Summus Pontifex, legem concipere, & habere voluntatem illam promulgandi, & obligandi Subditos suos, & postea mutare consilium, & super sedere ab illius promulgatione: quo in casu lex non datur, nec potest dari violatio etiam materialis illius. At implicat, ut Deus legem concipiat, & ferat, quin habeat voluntatem efficacem sufficienter illam promulgandi; & sit omnipotens, & infinite sapiens, atque immutabilis, nequit à voluntate efficaci semel concepta desistere. Ergo implicat, ut Deus legem condatur, & statuatur, & illa ex defectu promulgationis sufficientis desinat obligare. Rursus, quia frustra omnino legem condidisset, si eam non vellet promulgare, cum finis condendi legem sit tantum per eam obligare subditos; sine promulgatione autem insufficiente nequit obligare: Ergo est aperte falsum (concludit P. Generalis) asserere, legem non esse sufficienter promulgatam per hoc, quod aliqui Auctores graves asserunt non dari talem legem, *eorumque opinio communiter censetur probabilis.*

94 Hæc tamen solutio, siue doctrina sic universaliter dicta, videtur coincidere cum errore Jansenistarum, atque Baianorum, quem ipse P. Thyrsus latè refutat, & horribilem vocat, tom. 4. suarum Selectarum, disp. 6. per totam; imò amplius addere videtur, quam illos, siquidem nec concedit posse dari in nobis invincibilem adhuc ignorantiam iuris Divini, nec naturalis: cum tamen Jansenistæ, atque Baiani eam admittant, etsi non excusantem homines à peccato; imò respectu iuris Divini polsitivi, etiam excusantem, ut refert prædictus Auctor in citato loco, sect. 1. num. 7. & communiter alij contra

tra cos scribes. Quòd autem possit dari talis ignorantia cuiuscunque etiam iuris, seu legis, probat ipse P. Thyrsus ibidem, sect. 8. num. 72. ex ratione communi (qua eum etiam impugnabimus in presenti, & solvemus adductum eius argumentum) quia nimirum Deus, neque ut Author naturæ, debet per se ipsum immediatè inferre hominibus cognitionem omnium legum, etiam naturalium; sed satis esse, quòd provideat media, quibus manifestæ fiant, partim ex lumine ipsis congenito, partim ex aliorum hominum in structiōe, partim ex propria industria, & labore, partim ex oratione, qua à Deo postulent illuminari: sic enim sufficientè instruuntur, ut vitam honestam agant. Cùm hac autem providentia connaturali homini componi possunt multi errores, & ignorantia invincibiles circa iura naturalia; vel quia multæ veritates naturales etiam practicæ evidentes non sunt, vel quia sine longo discursu acquiri non possunt, vnde citra peccatum possunt ignorari. Hæc omnia P. Generalis, num. 72. citato.

95 Et num. 73. sequenti confirmat idem, & declarat à paritate legum supernaturalium (v.g. credendi Mysterium Trinitatis, Incarnationis, &c.) quorum notitiam non tenetur Deus per se ipsum immediatè nobis infundere, quàmvis ad se ipsum ut ad finem supernaturalem, cum quo connexæ sunt, elevaverit nos; sed satis fuit (inquit) quòd providerit nobis media sufficientia per Ministerium creaturarum, & instructionem scriptam, & vocalem hominum, quibus tales leges paulatim innotescant. Ergo similiter dicendum de notitia etiam legum naturalium; atque adeò sicut supposita elevatione potest dari ignorantia invincibilis legum supernaturalium, ita in pura natura aliquarum saltem legum naturalium. Quòd iterum, atque iterum affirmat sæpè in eademmet, disput. 6. videatur tamen in sectione vltima, num. 127. vbi

vbi inter alia, hæc habet: Est enim difficilimum, quod non possit dari ignorantia invincibilis iuris naturalis (idem dicendum à fortiori de iure quovis positivo, etiam Divino) saltem quoad conclusiones quasdam remotas, quæ non nisi post multum studium colligi possunt ex primis principijs, & circa quæ præstantissimi Ecclesiæ Doctores dissentiunt, & post omnem diligentiam, ac studium, dissentire adhuc pergunt. Undè contingens etiam est, Sapientissimos, & Sanctissimos Doctores, post accuratam rei investigationem, tradere sententias falsas circa ius naturale, quas quilibet alius turò sequi poterit, atque illas etiam eo ipso probabiliores iudicare. Ità prædictus Author, qui se ipsum in præsentī videtur oppugnare; cū tamen iam tunc curreret annus 1666. & consequenter decimus textus post quam istam sententiam novam, contra quam disputamus, ut veriore elegerat, videlicet, anno 1670. ut ex ipso retulimus in Proæmio alterius nostri opusculi prioris.

99. Qua proptèr (omissa hac solutione, & inferius probante oppositum, ut refert Synopsis, num. 118.) aliam solutionem tradit ad argumentum suprà adductum à nobis, num. 93. P. Terillis negando scilicet, quod non sit saltem sufficienter promulgata lex homini illi, cui post diligentem veritatis inquisitionem apparet probabilius legem talem existere; eo enim ipso ita iudicare potest, imò & debet, nec oppositum potest prudenter affirmare. Cū ergo Deus in tali casu non voluerit, ut lex talis sit patens, & clara, sive certa, sed ut maneret sub opinionibus, si iustā illam imposuisset, si non voluisset obligare illos saltem, quibus verisimilius est, quod detur talis lex. Undè (prosequitur Mag. Thyrsus) argumentum, seu fundamentum P. Terilli de non promulgatione legis sufficiente, ad summum posset, habere locum, quando post factam sufficientem diligentiam, occurrunt

rationes omninò æquales pro vna, & altera parte, & homo non potest dubium illud resolvere: At in casu nostræ præcipuæ controversiæ, supponimus, quòd operanti apparet maius fundamentum pro existentia legis, atque ideò etiam probabilius esse eam existere, & reverà obligare. Ergo tunc respectu ipsius est sufficientèr promulgata. Addit tamen, & notat, dixisse ad *summum*; nam absolutè tanquàm certum tenendum potius est, tunc etiam non laborare hominem illum sic dubium ignorantia invincibili, quæ excusat (vt declaratum fuit ab Alexandro VIII. anno nimirum 1690.) siquidem reverà peccaret homo ille operans cum tali dubio, iuxta sententiam P. Thyrsi, quàm latè probat, dissert. 7. toto §. 11. Quarè (concludit) licèt in illo casu non imputetur ad culpam homini, defectus scientiæ, & iudicii determinati de existentia, aut non existentia legis, imputatur tamen operatio subsecuta ad tale dubium.

97 At contra istam solutionem sunt omnia, quæ probavimus in nostro opusculo priori, & in tabella duplici, atque his etiam Notationibus, siquidem omnia ad hoc præcipuè tendunt, vt ideò possit eligi opinio quælibèt, si sit verè probabilis, etsi minùs, quia nulla, etiam probabilior, est verà certò, sed fallibilis potius, & tantum verisimilis; vndè sequitur etiam, quòd adhuc ignoramus veritatem obiecti, sive legis, omninò invincibilitèr, & consequentèr non tenemur ad eam observandam, vel ob defectum sufficientis promulgationis vt sic obliget, vel ob privilegium certum nostræ libertatis, in cuius possessione stamus, atque idcò meliòr est conditio illius, iuxta regulam iuris, quàm legis dubiæ, & non certò existentis; imò probabiliter, etsi minùs, cum gravitas men fundamento, verè non existentis. Quarè falsum est prorsùs, quòd sufficiat ad legis obligationem, atque promulgationem necessariam, opinio etiam probabilior, quæ

quæ potest esse falsa, & propterea neque illi assentimur ut vera, nisi cum formidine. Ex quo etiam sequitur, falsum esse suppositum, quod in prædicto casu Deus velit suam legem nobis imponere determinatè, cum animo obligandi, imò potius oppositum, nimium nos relinquere velle protunc sine prædicta obligatione, sicuti etiam in alijs casibus, in quibus fatetur ipse P. Thyrsus dari ignorantiam nobis invincibilem legis cuiusque etiam naturalis, ut retulimus suprâ hic, num. 94. & 95.

98. Atque idem est dicendum, quando nobis apparent æquè etiam probabiles opiniones pro utraque parte, ob eandemmet rationem; nam dubium non est tunc purè suspensivum, sive negativum, sed positivum, & pro utraque parte cum fundamento gravi, & sufficiente ad iudicandam quàmlibet ex illis esse verè probabilem, atque prudenter eligibilem, quàmrumvis intellectus nequeat aliquam veram certò iudicare, iuxta explicata satis in priori nostro opusculo, nempe art. 4. & 9. & 12. Quare negandum etiam est, quod tanquam certum addit P. Thyrsus, videlicet, in tali casu non laborare hominem ignorantia invincibili, quæ eum excuset; siquidem reverà non peccat operando cum tali dubio positivo, non autem purè suspensivo, uti sæpè explicuimus. Undè nihil valet etiam, quod ultimò concludit, de defectu nimium scientiæ inculpabili, sive iudicii determinati de existentia, aut non existentia legis, imputabilitate tamen, sive culpa formali operantis sub tali dubio; nam iuxta distinctionem dubij positivi, vel suspensivi, circa hoc diverso modò iudicandum est, ut iam diximus: in præsentī autem loquimur de dubio positivo, & pro utraque parte verè probabili.

99. Nihilominus adhuc persistit P. Thyrsus (ut refert Synopsis, §. 35.) in solutione data, & sententiam R. Terilli (seu nostram) de non promulgatione sufficien-

te legis ad obligandum, quandò datur opinio verè probabilis de eius non existentia, asserit esse contra communem omnium Theologorum sententiam, non solum Antiprobabilistarum, sed ipsorum etiam Probabilistarum. Quòd ità probat, num. 119. nàm in primis, quòd sit contra sententiam Antiprobabilistarum (idest suam) videtur manifestum esse, quia qui affirmant esse illicitam actionem, vtpotè contra legem, hoc ipso affirmant, talem legem obligare, & consequentèr esse etiam sufficientèr promulgatam, non obstante, quòd sciant, dari aliam opinionem negantem. Quòd autem sit etiam contra sententiam nostram communem, seu Probabilistarum, probat; quia omnes illi fatentur, & supponunt, violari re ipsa legem, si contingat opinionem minùs tutam esse reverà falsam, & legi Divinæ contrariam; etsi dicant, tunc illam transgressionem esse purè materiale, & non imputari ad culpam formalem: at eo ipso supponunt, legem illam esse sufficientèr promulgatam: aliàs non esset etiam vera lex, nec vllò modò obligaret, atque adeò nec agere contra illam esset peccatum, adhuc materiale. Undè ignorantia (inquit) invincibilis, vel probabilis occultat quidem obligationem legis, sed non tollit; quare qui ex tali ignorantia agunt contra legem, agunt reverà contra legis obligationem perseverantem, seu contra legem, quæ verè fuit promulgata, & habuit vim obligandi, illamque retinet, dùm non abrogatur; etsi talis transgressio legis eis non imputetur, neque sit culpa formalis. Quòd ulterius confirmat, num. 120. Synopsis, adductis varijs testimonijs aliquorum gravium Authorum, idem etiam docentium.

100 Meo tamen videri, inutilitèr prorsùs; nàmque quæstio non est, àn in prædicto casu sit, vel non sit lex sufficientèr promulgata omnibus absolūtè; sicut neque etiam,

etiam, àn sit, vel non, reverà à Deo lata, & cum intentione obligandi; sed præcisè, àn habenti ignorantiam verè invincibilem de eius existentia, sit sufficienter promulgata, & obligans ad eam observandam? Hoc autem ultimum dumtaxat negant communiter Authores omnes, atque ipse etiam P. Thyrsus, vt eius verba probant. Ergo si concedatur etiam (& hoc Terillus asserit) quòd quandò dantur pro vtraque parte opiniones verè probabiles, circa existentiam, aut non existentiam legis, reperiatur in nobis ignorantia invincibilis de vtraque parte; concedi debet consequentèr, legem protunc non obligari ad sui observantiam, ob defectum promulgationis sufficientis respectu nostri; quidquid sit absolute, siue respectu aliorum, quibus certò constaret de illius existentia, vel pro revelationem specialem, vel per definitionem Ecclesiæ; vt accidit frequentèr, quandò Summi Pontifices damnant sententias aliquas, seu Propositiones, antea vt probabiles existimatas, & protunc eligibiles, non verò postea, ob rationem diversam, quia nimirum iam non manent probabiles, atque adeò cessat etiam ignorantia invincibilis pro vtraque parte, quæ in omnium opinione excusat adhuc respectu legis, seu iuris naturalis, vt definivit Summus Pontifex Alexander VIII. ab ipso Patre Thyrsio relatus, citato à nobis loco, suprà hic, num. 96.

101 Sed adhuc instat P. Thyrsus, vti refert Synopsis, num. 121. quia eo ipso, quòd Probabilistæ, siue Authores benigni (idest nostræ sententiæ) qui hanc questionem instituunt, supponant dari duas sententias probabiles oppositas, supponunt etiam, vnam ex illis affirmare, non extare legem, quæ habeat vim obligandi, & alteram è contra affirmare, eam dari; Ergo supponunt etiam, quòd per contrarietatem istam opinionum, et si probabilius, non tollitur sufficiens promulgatio legis, alio-

alioqui frustrà quærerent, àn sit peccatum sequi opinio-
nem minùs probabilem, & minùs tutam, cùm notum sit,
neminem peccare posse agendo contra legem non suf-
ficientèr promulgatam. Undè (prosequitur) sensus quæ-
stionis est, àn licèt detur lex, quæ fuerit sufficientèr pro-
mulgata, & vim obligandi habeat in actu primò, nihilo-
minùs excusetur à peccato, qui confisus opinione minùs
probabili contra illius obligationem agit? quòd idem est,
ac inquirire, àn per ignorantiam minùs probabilem ex-
cusetur à culpa, sicut excusaretur, qui contra legem
ageret confisus opinione sibi magis probabili, iuxta sen-
tentiam P. Thyrsi.

102 Cæterùm, vt notavit, & benè, noster Lorca
tom. 2. in 1. 2. tract. de legibus, disp. 18. tam disceptatio
hæc potiùs de vocibus est, quàm de rebus; siquidem om-
nes convenimus in eo, quòd non peccet formalitèr, qui
confisus in opinione verè probabili (minùs, aut magis,
iuxta diversitatem sententiarum) operatur reverà con-
tra legem; vt contingere potest, cùm quælibet opinio
tantùm probabilis, etiam si nobis appareat probabilior,
falsa esse possit, nec requiratur, quòd sit tutior. Ergo
nec tunc nos obligat actualitèr prædicta lex, ob igno-
rantiam invincibilem, in quacumque sententia; & solum
dissentimus in eo, àn in se, & absolutè dicatur lex adhuc
existere, & quasi in actu primò posse nos obligare, si
non detur impedimentum aliquod, ex parte nostra,
quòd nos excuset; qualitèr accidit in casu nostro, vide-
licèt ob ignorantiam invincibilem illius existentiae.

103 Quòd autem eo ipso debeat dici similiter non
sufficientèr esse nobis promulgata (vt affirmat P. Teril-
lus) videtur quasi necessario inferri, utpotè adhuc non
pervenienti certò ad notitiam nostram; imò probabili-
tèr, cum gravi fundamento, apparens nobis non existens;
cùm tamen promulgatio legis, vt sit sufficiens, debeat
esse

esse nota, & certa, communitati saltim, aut maiori eius parti: quòd non convenit legi, de qua omnes sumus dubij, sive in certi, & solum probabiliter, & cum formidine, iudicamus pro utraque parte, seu potius tanquam *verisimile*, quòd *reverà nescimus*, iuxta P. Bernardum, citato à nobis loco in priori nostro opusculo, art. 4. vbi alia plura diximus, quæ conducere possunt ad hoc etiam intentum: & videatur etiam D. Thomas 1. 2. quæst. 90. art. 4. in corpore, & ad 2. & quæst. 91. sequenti, art. 1. solutione ad 2. vbi docet, quòd licet lex Dei æterna sit apud ipsum promulgata ab æterno, non tamen apud nos, qui non sumus æterni, atque adeò nec *audientes*, aut *inspicientes ab æterno*; ergo hoc attendi debet, & non sola existentia legis à parte rei ex parte præcipientis: vndè in Decretis, dist. 4. in cap. *In istis* (quòd refert etiam D. Thomas dicta quæst. 90. art. 4. in argumento, *sed contra*) absolutè sic dicitur; *quòd leges instituuntur, cum promulgantur*, scilicet alijs, sive subditis, quia tunc incipiunt tantum obligare.

104. Ex quibus constat etiam, quàm sine causa, & fundamento addat Synopsis, §. 36. novas (vt vocat) confirmationes P. Thyrsi contra Patrem Terillum, atque illius doctrinam traditam de nō promulgatione sufficiente legis, in casu nostræ controversiæ; omnes enim nituntur in falsa apprehensione, qua laborat Mag. Thyrsus, vt sæpius iam notavimus, nimirum quòd opinio, quæ apparet nobis clarè probabilior, non relinquit locum, vt prudenter possimus oppositæ adhærere, atque adeò neque vt dubitemus sufficienter iam esse promulgatam legem, de cuius existentia nobis apparet clarè probabilior opinio: vndè quasi per modum admirationis, proponit varios casus, in quibus sequeretur ex doctrina P. Terilli, concedenda esse multa absurda, quæ P. Thyrso videatur valdè dissonantia. Nos autem non absurda,

neque vlllo modò dissonantia , sed conformia rationi, omnia illa existimamus , sicuti etiam doctrinam dicti P. Terilli , & communem aliorum plurium , qui defendunt sententiam nostram , propter fundamenta tam gravia, vt sæpiùs vidimus : quare non est necesse respondere in particulari huiusmodi confirmationibus novis , imò neque referre illas, cùm eas omnes , five absurda , quæ infert, potiùs concedamus.

105 Solùm in communi adducemus exemplum, ex omnibus desumptum , vt constet sufficientèr , verum esse , quòd dicimus. Arguit ergo prædictus Author ab inconvenientibus , quæ sequi putat ex sententia P. Terilli , seu nostra , videlicèt , quòd possit homo contra proprium iudicium , & plurium etiam , graviorumque Doctorum , de existentia reali legis prohibentis aliquam actionem , existimare adhuc non esse illam sufficientèr sibi promulgatam, quia nimirùm sunt alij, atque pauciores, minùsque graves , & cum minore fundamento (vt ipsi etiam videtur) qui illam negant existere ; eo enim ipso iudicare non potest primos fuisse deceptos , sed potiùs posteriores; ergo neque prudentèr affirmare , legem non esse sibi tunc sufficientèr promulgatam. Aliàs enim sequeretur etiam , quòd quàmvis certum , & evidens mihi videretur , falsam esse opinionem posteriorum , si tamen absolutè apud reliquos adhuc vt probabilis haberetur communiter , possem licitè in praxi iuxta eam operari, ob defectum nimirùm sufficientis promulgationis legis mihi certæ: quo nil absurdius dici potest.

106 Respondeo tamen ex principijs etiam communibus , & sæpiùs explicatis, ab omnibusque admisis, scilicèt , nullam esse opinionem probabilem dumtaxat, etli nobis appareat clarè probabilior, quæ sufficiat pro vt sic se sola nostrum intellectum firmitèr determinare ad assentiendum suo obiecto vt vero à parte rei, sed dum-

taxat ut verisimili, quia cum formidine de opposito ; unde est iudicium fluctuans ; & vacillans , atque adeo quasi dubium , uti diffinivit ipse Mag. Thyrsus , loco à nobis citato in alio opusculo priori , art. 1. num. etiam 1. sed videantur ulterius dicta art. 4. per totum , præcipue verò , quæ retulimus ibi num. 29. ex Parente Bernardo , lib. 5. de consider. ad Eugenium , cap. 3. num. 6. *Et hoc sciendum* (inquit) *quia opinio , si habet assertionem , temeraria est.* Et post pauca : *Opinio est quasi pro verò habere , quòd falsum esse nescias.* Quare dixerat prius , num. 5. antecedenti : *Opinio certi nihil habens , verum per verisimilia querit potius , quàm apprehendit.* Qualiter ergo , quàm tumvis nobis videatur probabilior opinio de legis existentia , si tamen sit etiam verè probabilis opinio opposita , possumus dicere , quòd sit nobis reverà , & sufficienter promulgata lex , & cum obligatione eam observandi ? Videantur etiam dicta à nobis in priori nostro opusculo citato , art. 5. cum sequentibus.

107 Undè concedi debet etiam , quòd ut absurdum infert postea P. Thyrsus , nimirum sequi ex nostra doctrina , quòd quàmvis certum , & evidens mihi videatur falsam esse opinionem benignam de non existentia legis obligantis , si tamen absolute apud Authores reliquos habeatur ut probabilis , possim licite eam sequi , ob defectum videlicet promulgationis sufficientis , etsi mihi certæ. Quòd tamen (inquam) concedi debet etiam : nam , ut num. 124. docet ipsa Synopsis , non ex eo , quòd mihi videatur certum , & evidens falsam esse opinionem benignam , quàm alij Authores veram putant , probatur , non esse absolute probabilem in se ; sicut quòd P. Vazquez sæpè appellet levia fundamenta aliorum Doctorum , & Caietanus levia etiam putet fundamenta Scoti , non probat illorum Doctorum sententias non esse probabiles , neque earum fundamenta gravia ; sed solum

probat, ita videri his prædictis Authoribus, non autem alijs omnibus; hoc autem sufficit, ut adhuc maneant vere probabiles sententiæ oppositæ, non enim ad hoc requiritur, quod earum fundamenta omnibus viris doctis appareant magna, & gravia; nam sic nec ullus posset esse certus de probabilitate, suæ, aut alterius opinionis, quia nullus potest esse certus, quod fundamenta illius non sint iudicanda levia ab ullo homine docto: Ità Synopsis ibi.

108 Igitur etiam indè infertur, quod in rebus sic dubijs, aut incertis, nullus debet ut evidens, & certum iudicare, quod ita sibi apparet, quantumvis illi videantur fundamenta clarissima, & fortissima, imò & concludentia, cum falli possit in hoc etiam, & fallamur sæpius, ut omnes experimur; de quo in prædicto opusculo priori, art. 1. & 4. ex confessione etiam ipsius P. Thyrsi, qui mutavit sententiam, quam ut verissimam docuerat, & in praxi secutus fuerat, per plures annos; & fortasse ut sibi etiam apparentem certissimam, atque evidentem, iuxta suum ingenium, imò & genium, quantum ad vivacitatem, seu tenacitatem suarum opinionum, ad modum P. Vazquez; de quibus ait benè noster P. Bernardus ubi suprà: *Multi suam opinionem intellectum* (idest evidentem) *putaverunt, & erraverunt.* Possumus ergo, imò & debemus, adhuc in prædicto casu, per reflexionem iudicare, quod falli possumus, & idè non est evidens, nec certum, quod ita nobis apparet, & consequenter quod opinio opposita potest esse vera, & est saltem probabilis, propter authoritatem saltem eam defendentium; quæ propter neque lex est insufficienter nobis promulgata, ut actu, & necessario obliget ad eam observandam, iuxta dicta

superius.

NOTATIO XXVI.

De ignorantia legis, an excuset.

109 **S**imiliter dicendum etiam ad alia, quæ Synop-
 sis addit, §. 37. sequenti, ex suo P. Generali,
 ut probet scilicet, neque in casu quæstionis posse nos ex-
 culari ab obligatione legis, per alias reflexiones funda-
 tas, vel in ignorantia illius, vel in possessione nostræ li-
 bertatis; ad quas solent recurrere nostræ sententiæ Au-
 thores, inter quos iam citatus P. etiam Terillus: contra
 quem nominatim sic arguit P. Thyrsus, & primò quidem,
 quantum ad primam reflexionem supra ignorantiam le-
 gis: ut enim (inquit) lex aliqua reverà obliget, non re-
 quiritur prorsus, ut certò, aut evidentèr quis iudicare pos-
 sit eam à parte rei dare, & sub se etiam comprehendere
 actionem illam, de qua dubitatur; sed sufficit, pruden-
 tèr hoc posse ita iudicari, propter maiorem nempè pro-
 babilitatem, seu gravius fundamentum authoritatis, &
 rationis: alioqui deberemus dicere, nullum hominem
 obligari ad abstinendum à re, de qua inter Authores
 graves disputatur, an sit licita, necnè; quòd videtur ab-
 surdum, cum per nullam reflexionem possit non esse re-
 verà contra legem, si hæc à parte rei detur prohibens
 illam; idem autem est esse illicitam, ac esse contra legem;
 nemo ergo potest esse certus, quòd non peccet faciendo
 illam actionem, nisi sit etiam certus, quòd non sit contra
 legem, aut saltem possit prudentèr ita iudicare.

110 Ad quòd respondeo ex toties dictis (omissa
 pro nunc sententia nostri Caramuells, qui negat antece-
 dens, quo ad priorem partem; de qua in alio nostro opus-
 culo priori, art. 16.) quòd licèt non requiratur ad obli-
 gationem legis certum iudicium de illius existentia, at

non sufficit etiam probabile iudicium tantum (quàmvis mihi videatur probabilius) si pro contraria parte sit etiam probabile reverà, etsi minus; eo enim ipso possum prudenter iudicare non existere legem, aut saltem hoc mihi videri certò verisimile, propter motiva gravia, & fundamenta opinionis verè probabilis, quæ talis adhuc remanet in occurso alterius, quæ mihi apparet probabilior, ut satis explicuimus in eodem nostro opusculo prior, art. 5. & 6. atque indè etiam in alijs tribus subsequen-
tibus, qualiter possit in conspectu eius licitè ad praxim eligi, sine periculo peccandi formalitèr, quàmvis in re sit falsa, sed tantum materialitèr; ut contingere etiam potest sequenti adhuc opinionem, quàm iudicat probabiliorem, non tamen tutiorem, ut docet P. Thyrsus. Tunc ergo solum tenemur observare legem, quando dubitamus de illius existentia, non quidem positivè, seu probabilitèr pro utraque parte (de quo est quæstio) sed quando dubitamus purè suspensivè, seu negativè, sine opinione nempe positiva, & reverà probabili de eius carentia, vel ita exigua, & tenui ut imprudentia foret, eam sequi; ut in prædicto etiam opusculo explicuimus, art. 7. à num. 45. & art. 12. num. 84.

III Quare negamus illationem illam absolutè, & universalitèr sumptam, videlicèt sufficere (iuxta hanc nostram doctrinam) ad non servandam legem, quòd sit inter Authores graves disputatio de legis existentia, aut illius carentia; Nam requiritur amplius, quòd pro utraque parte (aut saltem pro carentia) sit iudicium determinatum, & reverà probabile, cum gravi fundamento, aliorum illorum Authorum, ut prudenter possimus iuxta illud operari: de quo videantur dicta etiam in alio opusculo, art. 16. à num. 119. Quòd autem magis miror, est, quòd statim Synopsis addit, ex suo Generali, ut probeat scilicèt esse absurdam prædictam illationem; quia per
nul-

nullam (inquit) reflexionem potest non esse contra legem actio ab illa prohibita, si lex à parte rei detur. Inquiri enim, an peccet formalitèr, & non præcisè materialitèr, qui eam actionem faciat, cum iudicio, quòd sibi apparet probabilius (falsum tamen reverà, vt contingere potest) de carentia prædictæ legis? Ergo cum P. Thyrsus in tali casu id neget, sequitur etiam iuxta illum, non requiri iudicium certum de non existentia legis ad non obligationem eius, sed sufficere solùm ignorantiam illius probabilem reverà; videantur etiam suprà dicta hic, num. 94. & 95. circa ignorantiam invincibilem iuris cuiuscumque, etiam naturalis.

NOTATIO XXVII.

De possessione nostræ libertatis.

¶ 112 **D**Enique, non sufficere etiam reflexionem aliam suprà possessionem libertatis propriæ ad licitè sequendam opinionem minùs probabilem, & minùs tutam, probat Mag. Thyrsus (vti refert Synopsi, num. 126.) imprimis, quia axioma illud: *In dubijs melior est conditio possidentis*, solùm (inquit) habet locum in materia iustitiæ, circa aliquam rem, quæ antecederet ad litigium, seu dubium, iam possidebatur ab vno ex litigantibus; At quando dubitatur, an sit, vel non sit, licita actio à nobis facienda, nulla supponitur in voluntate nostra libertas ad eam eliciendam sine peccato, imò de hoc ipso est dubium; & nunquam in favorem nostræ libertatis poterit proferri sententia, nisi per argumenta urgentiora fundamentis partis contrariæ probetur, atque ex vi illorum formet homo iudicium directum firmum, & determinatum, quo iudicet prudenter, eam actionem non esse in se prohibitam, & sic resolvat du-

bium ; cum quo , si operaretur , peccaret certò , atque formalitèr , in quacumque sententia. Quòd si illi obijcias , quòd prædictum iudicium adhuc non possit esse evidens, nec certum, quia falsum esse potest: Respondet, concedendo hoc quidem , tamen sufficere , quòd possit esse firmum, & determinatum, vtpotè verum iudicatum, ex vi fundamentorum ipsi apparentium clarè vrgentiorum, fundamentis contrariæ partis ; in rebus enim ita dubijs , non amplius Deus exigit à nobis , vti rectè docet P. Suarez , cuius verba etiam refert ipsa Synopsis , in fine num. citat. 126. & D. Antoninum, & Navarrum hoc idem affirmantes.

113 Cæterùm ex hoc ultimo probo , falsum esse illud primum de discrimine allato inter materiam iustitiæ, & alias , circa intelligentiam scilicèt axiomatis adducti ex iure de privilegio possessionis in rebus dubijs; Nàm si hoc non etiam prævaleret , atque in favorem nostræ libertatis, in casu, seu materia nostræ controversiæ, nulla esset ratio , quare ex vi solus probabilioris opinionis possemus contra legem pro nostra libertate sententiam dare , vti fatetur prædictus P. Thyrsus ; siquidem adhuc dubium est, & non reverà certum, iudicium, quòd formamus ex vi fundamentorum , quæ vrgentiora nobis apparent, circa veritatem obiecti prout est à parte rei aliàs non solùm probabilius, sed cerrum foret etiam, absolute , & in se, vel saltem nobis ; quòd non concedit neque ipse P. Thyrsus , qui dumtaxat affirmat posse esse firmum, & determinatum , cum formidine tamen inclusa in quavis opinione purè probabili , aut probabiliori nobis apparenti; quippè. Ihuc in hoc ipso certi non sumus, absolute , & in se , cum ex affectu , vel passione , sive inclinatione voluntatis , possit provenire , quòd nobis ita appareat , idest , probabilior opinio , atque eius fundamenta vrgentiora contrarijs, vti ex ipso prædicto Authore

re

re retulimus in nostro opusculo priori, art. 1. num. 3. fisci etiam, num. 1. & 2. qualiter nequeat esse firmum; ed vacillans potius, & fluctuans iudicium quodlibet probabile, sive probabilius, ob eamdemmet rationem. Quare P. Suarez, verbis adductis, à Synopsi, non exigit, nisi *probabile* (non probabilius) ad licitè operandum in rebus ita incertis, ut legenti patebit, & similiter S. Antoninus, atque Doctor Navarrus.

114 Ad id verò, quod arguit Synopsis, sive P. Thyrsus, ut probet differentiam inter materiam iustitiæ, & cæteras alias, quantum ad privilegium possessionis, iuxta regulam iuris: respondeo falsum esse etiam, quod ante quam in nobis sit dubium aliquod circa quamcumque actionem à nobis eliciendam, an scilicet sit licita, vel non, nulla supponatur in nostra voluntate libertas ad eam eliciendam sine peccato; cum voluntas à Deo creata sit cum libertate ad omnia, quæ illi prohibita non fuerint. Ergo ante quam à nobis dubitetur de prohibitione, iam supponitur dari in nostra voluntate libertas ad quodcumque non sit nobis prohibitum. Imò, si non daretur huiusmodi libertas, neque prohibitio posset dari, quæ effectum aliquem haberet; quid enim ageret de novo, si iam voluntas id non posset defectu libertatis? Sicut propterea neque lex potest poni, nisi creaturæ rationali, & liberæ. Quod si fortasse dicas, legem, maximè æternam, antecedere potius nostram libertatem, quæ temporalis est, sicuti & nos: Respondeo, & si antecedit realitèr, non tamen ut nos obligans, donec in tempore, intimetur, seu proponatur nobis sufficientèr; quod fit per nostrum intellectum, seu cognitionem de eius existentia, atque adeò postquam iam habemus, & possidemus nostram libertatem: *Leges enim tunc instituuntur nobis, cum promulgantur*; ut ex iure retulimus, atque etiam D. Thoma, suprà hic, num. 103. in fine: & ulterius videri potest Pater Mo-

Moya tom. 2. Select. in Appendice ad tract. 1. quæst. 5.
S. 2. num. 11.

115 Omitto alia, quæ Synopsis addit (seu potius repetit) à num. 127. usque ad ultimum, nempe 134. quia etiam sæpius sunt à nobis adducta, & impugnata, ut legenti patebit. Sufficiant ergo dicta hucusque in defensionem nostræ, atque communis sententiæ, quàm R. P. Generalis tam acriter repellit, imò etiam damnat quasi perniciosam animabus Fidelium. Utinàm omnes Deo soli placeamus, nec charitas frigescat propter diversitatem sententiarum, in quarum electione, sine approbatione, quantum ad earum veritatem, seu probabilitatem, absolutè, & secundum se, liberi non sumus.

FINIS HUIUS OPERIS.

Non nobis Domine, non nobis, sed nomini tuo da gloriam. Hoc est, nihil nobis, ò Domine, de scientia, nihil nobis de dignitate tribuimus, sed tuo totum (à quo totum est) nomini deputamus.
S. Bernardus tract. de diligendo Deo. Pl. 113.

I N D E X

515

Eorum, quæ in quaestione continentur.

- A** Liqua notabilia proponuntur, ubi, quid sit probabilitas, & differentia inter tutam opinionem probabilem, & probabiliorem, num. 2. 3. & 4. & 5. pag. 2.
- Statuitur conclusio, communis, numerantur AA. pro illa, & probatur argumento Caramuel, & rejiciuntur instantiæ ad illud, n. 11. 12. & seq. pag. 7.
- Argumentum P. Moya probatium, n. 19.
- Probatur 2. conclus. A priori ex eo quod non requiritur iudicium certum speculativum antecedens ad iudicium practicum, n. 25. pag. 17.
- Tert. prob. Ex eo quod non obligat, quando non est promulgata lex, n. 36. pag. 23.
- Quart. prob. Ex ignorantia invincibili, quæ datur in opinione probabili, & probabiliori, num. 42. pag. 27.
- Quint. prob. Ex inconvenienti oneris querendi probabiliorem opinionem, n. 49. pag. 32.
- Solvuntur argumenta sent. contrariæ, num. 54. pag. 35.
- Prim. argum. Gonet ex scriptura, ex eo quod debemus quantum possumus, & scimus obedire Deo, num. 55. pag. 36.
- Cætera argum. & solutiones vsque ad num. 75. pag. 44.
- Adhibentur aliquæ limitationes in casibus particularibus præcedentis doctrinæ, n. 76. pag. 50.

Pri.

Prim. In dubio homicidij voluntarij debet sequi opinio
securior, quantum ad penam irregularitatis, num. 78.
pag. 52.

Secund. De præcepto poenitentiae ante articulum mor-
tis, n. 82. pag. 54.

Tert. Casus in cap. Iuuenis, de sponsalibus, num. 83.
pag. 55.

Referuntur, & explicantur quinque propositiones dam-
natæ, num. 91. pag. 60.

INDEX ARTICULORUM.

PRŒMIUM IN EXAMEN Theologicum Probabiliorisfini.

- A** Rt.I. De firmitate iudicij opinativi, pag. 103.
 Art.II. Ad operandum licitè non requiritur iudicium directum moralitè certum, pag. 106.
 Art.III. Præcedentis doctrinæ completio, vbi testimonium Ang. Doct. exponitur, pag. 110.
 Art.IV. Veritas non debet esse regula in probabilibus ad honeste operandum, pag. 116.
 Art.V. Opinio minùs probabilis comparativè ad probabiliorem est positivè probabilis, pag. 122.
 Art.VI. Doctrina præcedens autoritate D. Augustini non infirmatur, pag. 126.
 Art.VII. Opinio minùs probabilis in conspectu probabilioris manere potest ad praxim simpliciter probabilis, vbi de exigua probabilitate, pag. 132.
 Art.VIII. Explicetur doctrina præcedens, & discrimen inter fidei credibilitatem, & maiorem probabilitatem declaratur, pag. 135.
 Art.IX. Quamvis intellectus nequeat speculativè assentiri parti minùs probabili: potest nihilominùs minùs probabilem opinionem ad praxim eligibilem iudicare, pag. 141.
 Art.X. Argumentum ex iudicio temerario provt istud à R. M. Thyrsio declaratur, contra eundem, & in confirmationem proxime doctrinæ resumitur, pag. 147.

Art.

Art.XI. Electio opinionis certò probabilis pro libertate in conspectu probabilioris, non est positiva temeritas, aut imprudentia, pag. 151.

Art.XII. Nullum est periculum violandi formalitèr divinam amicitiam in electione opinionis minus probabilis pro libertate. Ubi de dubio purè suspensivo, pag. 160.

Art.XIII. Paritas ex medicina non debilitat doctrinam superiorem. Ubi de legis intimatione, pag. 166.

Art.XIV. Sententia benigna non attribuit speciale privilegium Doctoribus, pag. 176.

Art.XV. Suavitas Domini iugi sententiæ benignæ favet. Ubi de istius antiquitate, pag. 182.

Art.XVI. Ex sententia benigna non inferitur posse quemlibet operari contra legem, vel cum evidens non est illius existentia, vel cum non cognoscitur opinio probabilis pro libertate, pag. 186.

Art.XVII. Sententia benigna non reddit invtile Theologiæ Moralis studium, pag. 191.

Art.XVIII. Sententia benigna non minuit orationis studium pro impetranda à Deo veritatis cognitione, pag. 197.

Art.XIX. Doctrina *Examinis* præsentis ad Corollaria deducitur, pag. 202.

Art.XX. Nova corollaria pro praxi tam in operando, quàm in disputando iuxta præsentem materiam, pag. 208.

319

DIVISIO NOTATIONUM

in Synopsim.

- N**ot.I. Non requiri, ut sit verè probabilis opinio, quòd iudicet prudenter operans obiectum eius esse verum, realitèr à parte rei, pag. 226.
- Not.II. Semper manere verè probabilem opinionem communem apud sapientes, pios, & doctos, quàmvis mihi videatur oppositum, probabilius, non certò, pag. 228.
- Not.III. Quàmvis utraque opinio nobis appareat aequalitèr probabilis, adhuc licitè possum quancumque in praxi sequi, pag. 232.
- Not.IV. Diversitas inter privatum quemlibet in operando, ac superiores in consultatione, & determinatione negotiorum ad ipsos spectantes, pag. 236.
- Not.V. Licèt iudicium speculativum præcedens de bonitate operis, absolutè loquendo, non videatur nobis probabilius, potest tamen fundari supra illud ultimum iudicium practicum de licita elicientia illius, si reverà est probabilis, etsi minus, pag. 238.
- Not.VI. Falsa esse duo principia, quæ Synopsis appellat solidissima, M. Thyrsi, quòd scilicèt ad operandum licitè iuxta opinionem minùs tutam, requiratur hanc nobis veram apparere; & ad hoc etiam esse verisimiliorem, pag. 240.
- Not.VII. Non comprehendi nostram, atque communem sententiam, in Propositione 3. Annata ad Innocentio XI. de exigua, aut tenui quacumque probabilitate, pag. 243.
- Not.VIII. Qualitèr in sententia P. Thyrsi, esset onus intolerabile, & iugum grave Christi, pag. 244.
- Not.IX. Non ideo concedi aliquod privilegium speciale Auctoribus, pijs, & doctis, quia liceat sequi eorum opinionem, quàm indicant verè probabilem, etiam si oppositum videtur peranti, & sit opinio minùs tutà realitèr, pag. 245.

Not.

Not.X. *Quid requiratur, ut opinio aliqua sit nobis probabilis; & in praxi licitè eligibilis, pag. 248.*

Not.XI. *Quid dicendum de viro docto ab aliquo consulto, & an teneatur semper respondere iuxta opinionem sibi probabiliorē? & utrum sit discrimen inter illum, & aliorum privatum se ipsum tantum dirigentem, pag. 251.*

Not.XII. *Sententia Magistri Bartholomæi de Medina (sivè communis) atque eius prima Ratio, pag. 253.*

Not.XIII. *Secunda Ratio Medinæ pro eadem opinione, pag. 257.*

Not.XIV. *Tertia, & quarta Ratio Medinæ, pag. 258.*

Not.XV. *Quinta Ratio Medinæ, in qua de Confessarijs, pag. 263.*

Not.XVI. *Solvuntur, & impugnantur aliqua, quæ Synopsis addit, occasione Rationum P. Thomæ Sanchez pro sententia nostra, & communi, pag. 272.*

Not.XVII. *Dubium suspensivum, seu negativum, à dubio positivo distinguitur, & qualiter hoc ultimum semper includatur in opinione tantum probabili, etsi nobis appareat probabilior, pag. 274.*

